

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Наука и техника за младежта“



1982 г.

София, 2014

Библиография

[Рунтавото куче на Том Едисън](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Курт Вонегът. Преведе от английски Пламен Петров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1982 г.

[Стоманените пещери](#)

Научно-фантастичен роман. Автор Айзък Азимов. Преведе със съкращения Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1982 г.

[Празната книга](#)

Фантастичен разказ. Автор Д. Биленкин. Превод А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1982 г.

[Стоманените пещери](#)

Научно-фантастичен роман. Автор Айзък Азимов. Преведе със съкращения Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1982 г.

[Червен елен, бял елен](#)

Фантастичен разказ. Автор Кир Буличов. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1982 г.

[Стоманените пещери](#)

Научно-фантастичен роман. Автор Айзък Азимов. Преведе със съкращения Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1982 г.

[Лунатици](#)

Научно-фантастична повест. Автор Глеб Голубьов. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1982 г.

[Присъда](#)

Космическа хумореска. Автор Фредрик Уилям Браун. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1982 г.

[Солипсизм](#)

Космическа хумореска. Автор Фредрик Уилям Браун. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1982 г.

[Глупости](#)

Космическа хумореска. Автор Фредрик Уилям Браун. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1982 г.

[Преден пост](#)

Космическа хумореска. Автор Фредрик Уилям Браун. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1982 г.

[Лунатици](#)

Научно-фантастична повест. Автор Глеб Голубьов. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1982 г.

[Ефект на присъствието](#)

Фантастичен разказ. Автор Юрий Никитин. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1982 г.

[Формула в бяло](#)

Фантастичен разказ. Автор Артър Селинг. Преведе Борислав Николов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1982 г.

[Парче дърво](#)

Фантастичен разказ. Автор Рей Бредбъри. Преведе Владимир Бояджиев. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7 от 1982 г.

[Теорията на професор Медоус](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Валдемар Балдхед. Преведе от полски Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7 от 1982 г.

[Порт Перпетуум](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Михаил Пухов. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 8 от 1982 г.

[Координати на чудесата](#)

Фантастична повест. Автор Робърт Шекли. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 8 от 1982 г.

[Пов по лицензи](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Борис Руденко. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 9 от 1982 г.

[Координати на чудесата](#)

Фантастична повест. Автор Робърт Шекли. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 9 от 1982 г.

[Да не закъснеем за миналото](#)

Фантастичен разказ. Автор Е. Малц. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1982 г.

[Координати на чудесата](#)

Фантастична повест. Автор Робърт Шекли. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1982 г.

[Нетраен, нетраен, нетраен свят...](#)

Фантастичен памфлет. Авторы Борис Зубков и Евгений Муслин. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1982 г.

[Координати на чудесата](#)

Фантастична повест. Автор Робърт Шекли. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1982 г.

[Посоката на пътя](#)

Фантастична новела. Автор Уршула Легуин. Преведе от руски А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1982 г.

[Координати на чудесата](#)

Фантастична повест. Автор Робърт Шекли. Преведе Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1982 г.

Рунтавото куче на Том Едисън

Научно-фантастичен разказ

Курт Вонегът

На една градинска пейка в утринното слънце на Тампа, щат Флорида, седяха двама старци. Единият се опитваше упорито да чете книга, която явно му бе харесала, докато другият, Харолд К. Булард, му разказваше историята на своя живот, служейки си с богатите, плътни, горнорегистрови тонове на обществената система за оповестяване. В краката им се бе излегнало кучето на Булард, гонче порода Лабрадор, което на свой ред измъчваше възрастния слушател като проучваше глезените му с големия си влажен нос.

Булард, който преди да се пенсионира бе имал успех в не едно поприще, се наслаждаваше на тези завръщания в славното си минало. Но неизменно се сблъскваше с трудността, която усложнява живота на човекоядците, а именно – че една и съща жертва не става за повторна употреба. Всеки, който веднъж се запознаеше с него и неговото куче, отказваше да седне отново на една пейка с тях.

И така, Булард и кучето му поемаха през парка всеки ден в търсене на нови лица. Тази сутрин им бе провървяло, тъй като веднага бяха открили този непознат, очевидно току-що пристигнал във Флорида, все още опакован в дебел костюм от шевиот, твърда яка и вратовръзка, и незает с друга работа, освен да чете.

– Да – каза Булард, завършвайки първия час на лекцията си. – На времето натрупах и загубих цели състояния.

– Както вече споменахте – каза непознатият, чието име Булард бе пропуснал да узнае. – Кротко, малкия. Не, не, не там, малкия – говореше той на кучето, което проявяваше нарастваща агресивност към глезените му.

– О? Нима вече говорих за това? – каза Булард.

– Два пъти.

– Две от недвижими имоти, едно от старо желязо, едно от нефт и едно от зеленчукопроизводство.

– Както вече споменахте.

– Така ли! Да, май че сте прав. Две от недвижими имоти, едно от старо желязо, едно от нефт и едно от зеленчукопроизводство. Няма да се върне вече това време.

– И аз така мисля – каза непознатият. – Извинете, но не бихте ли могли да преместите кучето си някъде другаде? То продължава...

– Него? – удиви се искрено Булард. – Най-дружелюбното куче на света! Няма защо да се плашите от него.

– Не се плаша от него. Но сигурно ще откача, ако продължи да навира тоя нос в глезените ми.

– Пластмаса – закиска се Булард.

– Какво?

– Пластмаса. Изглежда има нещо пластмасово по жартиерите ви. За бога, бас държа, че това са онези копченца там. Да потъна вдън земя, ако не са от пластмаса. Това куче е лудо по пластмасите. Не знам защо, но души навсякъде, докато намери, пък ако ще да е само зрънце. Изглежда чувства някаква липса в менюто си, макар че, боже опази, яде по-добре от мен. Веднъж сдъвка цял тютюнев овлажнител. Ще повярвате ли? Това е браншът, в който щях да съм

сега, с божя помощ ако онези със слушалките не ми бяха казали да поохлабя малко, да дам почивка на стария мотор.

– Бихте могли да завържете кучето за онова дърво отсреща – каза непознатият.

– Хващат ме дяволите, като гледам тая днешна младеж! – каза Булард. – По цял ден се шляят и дрънкат, че нямало вече неразработени области. Никога не е имало толкова много области, колкото днес. Знаете ли какво би казал Хорас Грийли днес?

– Носът му е мокър – каза непознатият и отмести краката си, но кучето се примъкна отново и продължи търпеливо да души. – Стига, малкия!

– Влажният нос показва, че е здраво – каза Булард. – „Напред към пластмасите, млади човече!“ – ето какво ще каже Грийли. „Напред към атома, млади човече!“

Кучето най-сетне бе успяло да определи точното разположение на пластмасовите копчета върху жартиерите на непознатия и виреше глава насам-натам, търсейки начин да докопа със зъби тези деликатеси.

– П-ст! – каза непознатият.

– „Напред към електрониката, млади човече!“ – каза Булард. – Не ми разправяйте, че нямало вече възможности. Възможностите тропат на всяка врата из страната и се мъчат да влязат. Когато бях млад, човек трябваше да излиза, да търси възможността и да я довлича в къщи за ушите. А днес...

– Съжалявам – каза непознатият спокойно, затвори шумно книгата, стана и дръпна крака си от кучето. – Трябва да вървя. Приятен ден, господине.

Със свирепа походка той прекоси парка, намери друга пейка, отпусна се на нея с въздишка и започна да чете. Дишането му тъкмо се беше нормализирало, когато усети отново мократа гъба на кучешкия нос върху глезена си.

– О, това сте вие! – извика Булард и седна до него. – Вървяло е по следите ви. Беше надушило нещо и аз просто го оставих да води. До къде бях стигнал с пластмасите?

Той се огледа наоколо със задоволство.

– Не направихте лошо, че се преместихте. На онова място беше задушно. Въобще никаква сянка и пълно безветрие.

– Ще ме остави ли на мира, ако му купя овлажнител? – попита непознатият.

– Ех, че шега, ех, че шега – рече Булард добродушно. Изведнъж той плесна непознатия по коляното.

– Хей, не сте в този бранш, нали? Дрънкам ви аз, глупака, за пластмаси, а доколкото виждам, това е вашата област.

– Моята област? – изрече твърдо непознатият и остави книгата настрана. – Съжалявам, но никога не съм имал своя област. Осланях се на течението още от деветгодишна възраст, от времето, когато Едисън разположи своята лаборатория до къщата ни и ми показва анализатора на интелигентността.

– Едисън? – ахна Булард. – Томас Едисън, изобретателят?

– Щом желаете да го наричате такъв, наричайте го – каза непознатият.

– Щом желая да го наричам такъв? – изкикоти се Булард. – Желая и това си е! Бащата на електрическата крушка и какво ли не още.

– Ако си мислите, че той е изобретил електрическата крушка, мислете си. Няма нищо лошо в това.

И непознатият се зачете отново.

– Ей, какво значи това? – рече Булард недоверчиво. – Нещо май ме пързаяте. Каква е тая работа с анализатора на интелигентността? Не съм чувал такова нещо.

– Разбира се, че не сте – каза непознатият. – Г-н Едисън и аз обещахме да пазим тайна. Аз лично не съм я издал на никого досега. Г-н Едисън наруши клетвата и разказа на Хенри Форд, но Форд тържествено обеща да не казва вече на никого – за доброто на човечеството.

Булард беше очарован.

– М-м-м, този анализатор на интелигентността – изрече той, – анализираше интелигентността, нали?

– Биеше масло с помощта на ток – отвърна непознатият.

– Хайде вече на сериозно – примоли се Булард.

– А може би ще бъде по-добре да споделя с някого – въздъхна непознатият. – Ужасно нещо е да го държиш затворено в теб толкова години. Но как мога да бъда сигурен, че няма да стигне до чужди уши?

– Думата ми на джентълмен! – увери го Булард.

– Да смятаме, че не може да има по-здрава гаранция от това, нали? – отсъди непознатият.

– Не съществува по-здрава гаранция! – каза Булард с гордост. – Да пукна ако лъжа!

– Отлично.

Непознатият се облегна и затвори очи, сякаш се отправяше назад във времето. Остана безмълвен цяла минута, през време на която Булард го наблюдаваше с уважение.

– Това се случи през есента на хиляда осемстотин седемдесет и девета – започна тихо непознатият, – в селцето Менлоу парк, Ню Джърси. Аз бях на девет години. Един млад мъж, когото всички мислехме за магьосник, си бе обзавел лаборатория в съседство с къщата ни и по цял ден в нея нещо блещеше и трещеше и се разнасяха какви ли не страхотии. Бяха предупредили съседските деца да играят по-надалеч, за да не пречат на магьосника с шума си... С Едисън не се запознах веднага, но кучето му Спарки¹ и аз станяхме неразделни приятели. Куче съвсем като вашето, такъв беше Спарки. И ние двамата по цял ден се боричкахме из околността. Да, господине, като гледам вашето куче сега, все едно, че виждам Спарки.

– Истина ли? – попита Булард поласкан.

– Като Библията – отвърна непознатият. – И така, един ден Спарки и аз лудувахме наоколо, и както се боричкахме, стигнахме току до вратата на Едисъновата лаборатория. Преди да се опомня, Спарки ме бутна във вратата и, хоп, намерих се на пода на лабораторията, в краката на самия г-н Едисън.

– Обзалагам се, че е бил бесен – възхитено рече Булард.

– Обзаложете се, че ме обзе ужас – каза непознатият. – Помислих си, че пред мен стои самият Сатана. От ушите на Едисън се проточваха жици и се спускаха до една малка черна кутия в скута му! Понечих да офейкам, но той ме хвана за яката и ме накара да седна.

„Момче – каза Едисън – най-тъмно е преди разсъмване. Запомни това!“

„Да, господине – казах аз.“

„Повече от година, моето момче – ми каза Едисън, – се опитвам да открия влакно, което би издържало на нажежаване в лампа. Косми, връв, трески – нищо не помагаше. И докато си блъсках главата какво още да опитам, започнах да си играя с друга една моя идея, просто така, за отмора. И сглобих това – каза той и посочи малката черна кутия. – Хрумна ми, че може би интелигентността е просто някаква разновидност на електричеството и затова направих този анализатор на интелигентността. Той работи! И ти си първият, който узнава за него, момчето ми. Но защо пък не? Твоето поколение ще расте в славната нова ера, когато хората ще подлежат на сортиране толкова лесно, колкото и портокалите.“

– Лъжа! – отсече Булард.

– Гръм да ме удари! – извика непознатият. – И той наистина работеше. Едисън изпробвал анализатора върху хората от неговата работилница, без да им казва за какво служи. И за бога, колкото по-умен бил даден човек, толкова по-надясно се отклонявала стрелката на индикатора в малката черна кутия. Съгласих се да го изпита върху мен, ала стрелката си остана на мястото и само потрепваше леко. Но колкото и да бях тъп, именно тогава дадох първия си и последен принос на света. Както вече казах, от тогава не съм си мръднал пръста.

– К'во направихте? – жадно запита Булард.

– Казах му: „Г-н Едисън, нека да опитаме с кучето“. Да бяхте видели само какво представление ни разигра този пес, едва щом

изрекох това. Юначагата Спарки залая и зави и задраска по вратата. Но когато видя, че не се шегуваме и нямаме намерение да го пуснем навън, той се стрелна право към анализатора и го изби от ръцете на Едисън. Но ние го притиснахме в ъгъла и Едисън го сграбчи яко, а аз допрых проводниците до ушите му. И ще повярвате ли, онази стрелка се плъзна надясно и се спря едва зад една червена черта, направена с молив върху циферблата!

– Кучето го е потрошило – каза Булард.

„Г-н Едисън – казах аз – какво означава тази червена черта?”

„Момчето ми, – каза Едисън, – това означава, че инструментът е повреден, защото червената черта съм аз.“

– Казах ли ви аз, че е бил повреден! – каза Булард.

– Но не беше повреден – отвърна с достойнство непознатият. – Не, господине. Едисън го провери изцяло и апаратът се оказа в пълна изправност. Когато Едисън ми съобщи това, тогава именно Спарки, полудял да излезе навън, се издаде.

– Как? – рече Булард недоверчиво.

– Там е работата, че ние го бяхме заключили. Вратата имаше три ключалки – халка с кука, резе и обикновена брава с дръжка. И това куче се изправи на задните си крака, откачи куката, дръпна резето и вече държеше дръжката със зъби, когато Едисън го спря.

– Не! – каза Булард.

– Да! – каза непознатият, със светнали очи. – И тогава Едисън ми показва какво значи да бъдеш голям учен. Той беше решен да погледне истината в очите, независимо колко неприятна би била тя.

„Така значи! – рече Едисън на Спарки. – Най-добрият приятел на човека, а? Нямо животно, а?”

– Но Спарки беше самата предпазливост. Преструваше се, че не чува. Чешеше се, хапеше бълхи, вършееше из стаята и ръмжеше по мишите дупки. С една дума правеше всичко възможно да не срещне погледа на Едисън. „Колко лесно, а, Спарки? – каза Едисън. – Нека някой друг мисли как да намира храна, да строи подслони и да поддържа огън, докато ти си спиш до огнището, или търчиш по кучките, или дивееш с другите кучета. Няма ипотеки, няма политика, няма война, няма работа, няма грижи. Само върти опашка или лижи ръка и всичко ти е в кърпа вързано.“

„Господин Едисън – прекъснах го аз – нима искате да ми кажете, че кучетата са по-умни от хората?“

„По-умни ли? – каза Едисън. – Ще кажа на целия свят! И какво се оказва, че съм вършил през цялата тази година? Потил съм се като хамалин над някаква електрическа крушка, за да могат кучетата да играят и през нощта!“

„Вижте какво, г-н Едисън – каза Спарки – я по-добре...“

– Давай! – изрева Булард.

– Тихо! – извика тържествуващ непознатият. – „Вижте какво, г-н Едисън – каза Спарки, – я по-добре забравете за това! Така е било стотици хиляди години и никой досега не се е оплакал. Не дразни кучето, когато спи. Послушайте ме, не казвайте на никого за случилото се, унищожете анализатора на интелигентността и аз ще ви кажа какво да използвате за влакно на лампата.“

– Помия! – рече Булард с пламнало лице.

Непознатият стана.

– Давам ви тържествено думата си на джентълмен! Кучето откупи мълчанието ми със съвет за борсата, който ме направи финансово

независим за цял живот. И последните думи, които Спарки изрече, бяха към Томас Едисън: „Опитайте с късче навъглена памучна нишка.“

Малко по-късно той беше разкъсан на парчета от глутница кучета, събрали се пред вратата и подслушали всичко.

Непознатият свали жартиерите си и ги подаде на кучето.

– В знак на уважение, Господине, към един ваш праотец, който умря от дърдоренето си. Приятен ден.

Той пхна книгата под мишница и си отиде.

(1953)

¹ От англ. „Искра“ (бел. прев.)

Стоманените пещери

Научно-фантастичен роман

Айзък Азимов

(Продължение от брой 12)

7. Обяд в секционната кухня

Служебната кола се отклони по едното платно и спря срещу безличната бетонна стена на мотопътя. Когато бръмченето на мотора стихна, тишината стана мъртва и потискаща.

Бейли погледна към робота до себе си и попита с тих глас:

– Какво казахте?

Времето се влачеше, докато Бейли чакаше отговор. Малко самотно вибриране се надигна, достигна максимум, след това заглъхна. Това бе звукът от друга служебна кола, пореща пътя край тях по своя си работа, може би отдалечена на мили. Или пък беше пожарна кола, устремена към своя голям обект.

Една самостоятелна част от мозъка на Бейли се запита дали има човек, който все още знае колко са мотопътищата, кръстосващи недрата на града Ню Йорк. През никое време на деня или нощта мотопътната мрежа не се изпразваше напълно.

Р Данийл заговори и гласът му беше глух, когато каза:

– Може би ни подслушват.

– Тук? Невъзможно е. И какво казахте за Комисаря?

– Той присъствава на сцената на убийството, Илайджъ. Освен това живее в Града. Неизбежно беше попаднал под подозрение.

– Беше? Не е ли вече?

– Не. Невинността му се доказва бързо. По простата причина, че няма бластер. Нямаше откъде да го вземе. Влязъл беше в Космоград през официалния вход, това беше съвсем сигурно и, както знаете, там бластерите се оставят задължително.

– А намери ли се въобще оръжието, с което е извършено убийството?

– Не, Илайджъ. Всички бластери в Космоград бяха подложени на преглед. Никой от тях не е бил употребяван от седмици. Изследването в радиоактивната камера е съвсем сигурно.

– Тогава убиецът или е скрил оръжието тъй добре, че...

– Не може да бъде скрито в Космоград. Ние претърсихме основно.

Бейли каза нетърпеливо:

– Искам да отбележа възможностите. Или оръжието е скрито, или е отнесено от убиеца, когато се е върнал.

– Точно така.

– И ако се приеме само втората възможност, това оневинява Комисаря.

– Да. Но като предпазна мярка го подложихме и на cerebroанализ.

– Това пък какво е?

– Под cerebroанализа разбирам анализиране на електромагнитните полета на живите мозъчни клетки.

– О! – рече Бейли. – И какво научавате при това?

– Получаваме информация за темперамента и емоционалния заряд на индивида. В случая с Комисаря Ендербай анализът

показа, че той не е способен да убие д-р Сартън. Съвсем не способен.

– Да, разбира се – потвърди Бейли. – Не е от този тип хора. И аз можех да ви го кажа.

– По-добре е да имаме обективна информация. Естествено, всички жители на Космоград преминаха през цереброанализ.

– И с подобен резултат, предполагам.

– Без съмнение. Ето защо ние сме на мнение, че убиецът трябва да е обитател на Града.

– Добре. Не остава нищо друго освен да подложим всички жители на Града на тази малка процедура.

– Няма да даде резултат, Илайджъ. Там могат да се намерят милиони хора, способни на убийство в темпераментно отношение.

– Милиони! – изръмжа Бейли и си помисли за тълпите през онзи отколешен ден, когато те крещяха срещу мръсните Космически и за застрашителните тълпи пред магазина за обувки от предишната нощ.

И си помисли: Бедният Джулиъс! Заподозрян!

В ушите си чуваше гласа на Комисаря след откриване на тялото: „Нечовешко, нечовешко!“ Нищо чудно, че си бе счупил очилата от възмущение и объркване. Нищо чудно, че не искаше да дойде отново в Космоград. „Мразя ги!“ – бе изсъскал той между зъбите.

Бедният Джулиъс! Човекът, който можеше да се оправя с Космическите. Човекът, чиято най-голяма заслуга за Града беше, че можеше да меле с тях. Колко много би помогнало това за бързото му издигане!

Нищо чудно, че Комисаря беше поискал от Бейли да се заеме със случая. Добрият стар предан и дискретен Бейли! Приятеля от колежа! Той ще си мълчи, ако разкрие този малък инцидент. Бейли се замисли как ли става този цереброанализ. Представи си големи електронни, чевръсти писци, които изписват мастилени линии върху карирана хартия, самоконтролиращи се механизми, щракащи ту тук, ту там.

Бедният Джулиъс! Ако при изследването мозъкът му е бил в такова ужасно състояние, в каквото е бил след убийството, той може да се е видял на края на кариерата си с принудителна заповед за уволнение в ръцете на Кмета.

Служебната кола се изкачи по подземния етаж на кметството.

Беше 14,30 часа, когато Бейли пристигна в бюрото си. Комисаря го нямаше. С хилене Р Сами обясни, че не знае къде е отишъл.

Бейли помисли малко. Но не забеляза, че е гладен.

В 15,20 часа Р Сами влезе в бюрото и каза:

– Комисаря дойде, Лайдж!

– Благодаря – отвърна Бейли.

За пръв път изслушваше Р Сами, без да се ядоса. В края на краищата Р Сами беше вариант на Р Данийл, а Р Данийл очевидно беше личност или по-скоро нещо, от което човек не се нервира. Бейли си мислеше, как ли ще я карат на една нова планета хора и роботи, пък било и в Градове.

Когато Бейли влезе, Комисаря проучваше някакви документи, но вдигна глава.

– Няма що, голяма каша забърка в Космоград!

Като че ли го обляха с душ. Словесният двубой с Фалстоф...

Продълговатото лице на Бейли придоби печален израз.

– Съгласен съм, че я забърках. Съжалявам.

Ендербай го изглежда. Погледът му през очилата беше проникателен. Той изглеждаше за пръв път на себе си през тези 30 часа.

– Е, не е чак толкова страшно. Фалстоф не го взе навътре, тъй че да го забравим! Не може човек да проумее тези Космически! Не заслужаваш късмета си, Лайдж. Следващият път говори най-напред с мен, преди да се правиш на герой.

Бейли кимна. Товарът се смъкна от плещите му.

– Шефе – рече той, – искам двустаен апартамент за Данийл и мен. Няма да го заведа довечера в къщи.

– Това пък какво е?

– Вече се знае, че той е робот. Не помните ли? Може би нищо няма да се случи, но ако има вълнения, не бих искал семейството ми да е в Центъра.

– Глупости, Лайдж. В Града няма такива слухове.

– Джеси донесе мълвата отнякъде, шефе!

– Няма организиран слух. Нищо опасно няма. Ето докладите и се увери сам. Това е докладът на Дорис Гилид. Тя мина през дузина стаи за дамски тоалет в различни части на града. Ти познаваш Дорис. Тя е отракано момиче. Нищо не откри. Никъде нищо.

– Тогава откъде Джеси е чула мълвата, шефе?

– И това има обяснение. Р Данийл се е показал в магазина за обувки. Наистина той ли насочи бластера, Лайдж, или ти?

– Той го извади. И го насочи...

Комисаря Ендербай поклати глава.

– Добре. Значи някой го е познал. В смисъл, че е робот.

– Продължавайте! – рече Бейли възмутен. – Вие бихте ли казал, че е робот?

– Защо не?!

– Така ли? Защото аз не бих могъл.

– Какво доказва това? Ние не сме специалисти. Представи си, че в тълпата е имало техник от завода за роботи. Един професионалист. Човек, който цял живот е конструирал роботи. Той забелязал нещо характерно в Р Данийл, нещо в начина, по който говори или се държи. Усетил е. Може би е казал на жена си. Тя го казала на свои приятелки. След това всичко свършило. Но хората не го повярвали. Все пак мълвата е стигнала до Джеси, преди да заглъхне.

– Може би – рече Бейли замислено. – Все пак, какво ще кажете за една ергенска квартира за двамина?

Комисаря сви рамене и вдигна слушалката. След малко каза:

– Секция О-27. Повече не могат да дадат. Но е далеч.

– Става – рече Бейли.

– Между впрочем, къде е Р Данийл?

– В нашия информационен склад. Опитва се да състави списък на привържениците на Стародавното.

– Боже, та те са милиони!

– Зная, но това му доставя удоволствие.

Бейли беше вече на вратата, когато се обърна, отчасти импулсивно, и каза:

– Шефе, говорил ли ви е никога доктор Сартън за програмата на Космическите? В смисъл за приобщаването към С/Р културата?

– Към какво?

– Към роботизацията!

– Най-общи дела! – Гласът на Комисаря не издаваше особен интерес.

– Обяснявал ли ви е как гледат на този въпрос Космическите?

– О, като подобряване на хигиената на труда, повдигане на жизненото равнище – обикновените приказки, които общо взето, не ми въздействуват. Разбира се, съгласявах се с него. Кимах с глава и толкова. Какво друго бих могъл да правя?

– Споменава ли е нещо за емиграция?

– Емиграция? Никога. Да се прати Земен в Новите светове е все едно да се открие диамантен пръстен около Сатурн.

– Имам предвид емигриране на нови планети.

Комисаря само го изгледа недоверчиво.

Бейли помисли за момент, след това неочаквано попита:

– Какво е това цереброанализ, шефе? Чувал ли сте за него?

Пълното лице на Комисаря не трепна, очите му не промениха изражението си. Той каза спокойно:

– Не, какво е пък това?

– Нищо. Просто ми хрумна.

Той напусна кабинета и вече на своето бюро продължи да мисли. Не, Комисаря не можеше да е такъв актьор. Тогава?...

* * *

В 16,20 часа той позвъни във Вашингтон. Мина доста време, докато открие лицето, което го интересуваше, и употреби още толкова, за да го убеди, че трябва да дойде в Ню Йорк следния ден. В 16,40 часа той успя.

В 16,55 часа Комисаря излезе и като минаваше край него, му се усмихна леко. Смяната, която щеше да остане на работа през вечерта и през нощта, започна да пристига, кимайки за поздрав.

Р Данийл се появи със свитък листа.

– Това ли е? – попита Бейли.

– Да. Списък на мъжете и жените, които може би принадлежат към организацията на Стародавните.

– Колко са?

– Над милион – каза Р Данийл. – Тук са само една част.

– Всички ли смятате да опишете, Данийл?

– Очевидно това ще бъде непрактично, Илайджъ.

– Знаете ли, Данийл, почти всички Земни са Стародавни в една или друга степен. Комисаря, Джеси, аз. Погледнете към неговите... (щеше да каже „очила“, но се сети, че Земните трябва да се крепят един друг и че лицето на Комисаря трябва да се пази в преносен и в буквален смисъл на думата). Затова приключи мисълта си с „украшенията за очи“.

– Да – каза Р Данийл, – забелязах, но сметнах, че не е тактично да се изказвам за тях. Не съм виждал такива украшения у други жители на Града.

– Това е много старинна вещ.

– Служи ли за нещо?

Бейли попита рязко:

– Как успяхте да направите списъка?

– Машината го стори вместо мен. Не можете да си представите колко нещо направи за три часа. Тя дори отстрани имената на починалите.

– И се учудвате? Та нямате ли такива машини по Новите светове?

– Имаме най-различни, разбира се. И то много усъвършенствувани. Но никоя от тях не е така масивна и комплексна като тукашните. Дори най-населеният Нов свят няма толкова жители, колкото има само един ваш Град, затова и машините ни не са тъй комплексни.

– Ходил ли сте някога на Аврора? – попита Бейли.

– Не – отвърна Р Данийл. – Направен съм тук, на Земята.

– Тогава откъде знаете какви са сметачните машини на Новите светове?

– Но това е очевидно, колега Илайджъ. Наборът от информация в мен е поставен от покойния доктор Сартън. Можете да сте сигурен, че аз зная всичко, което се отнася до Новите светове.

– Ясно. А можете ли да ядете?

– Аз съществувам с ядрена енергия. Мисля, че това ви е известно.

– Естествено, че ми е известно. Затова не ви питам дали имате нужда да ядете. Питам ви дали можете да ядете. Дали можете да поставяте храна в устата си, да я дъвчете и да я гълтате. Мисля, че това е задължително условие, ако искате да изглеждате човек.

– Разбирам ви. Да, мога да представя механично операциите по дъвчене и гълтане. Но капацитетът ми е ограничен, затова трябва рано или късно да изхвърля този ненужен материал от мястото, което вие наричате стомах.

– Добре, добре, ще можете да го сторите на спокойствие в стаята си довечера. Работата е там, че съм гладен. Изпитвам нужда да се

нахраня и вие ще трябва да се храните с мен. Защото не можете да стоите без да ядете и да не направите впечатление на околните. Тъй че щом можете да ядете, да вървим!

Секционните кухни бяха напълно еднакви в целия Град. Нещо повече: Бейли беше ходил по работа във Вашингтон, Торонто, Лос Анжелос, Лондон и Будапеща и навсякъде кухните бяха едни и същи. Може би в Стародавни времена, когато езиците и менюто са се различавали, и кухните да са били различни. Но днес яденето, приготвено от дрожди, беше еднакво от Шангхай до Ташкент и от Уинипег до Буенос Айрес.

Бейли се движеше бавно заедно с опашката (колкото и да спадаше напливът в някои от часовете за храна, поне десетминутно чакане беше неизбежно) и попита Р Данийл:

– Можете ли да се усмихвате?

Р Данийл, който изучаваше съсредоточено вътрешността на кухнята, се стресна:

– Какво казахте, Илайджъ?

– Чудех се дали можете да се усмихвате, Данийл? – Той говореше извънредно тихо.

Р Данийл се усмихна. Гримасата беше неочаквана и изненадваща. Устните му се дръпнаха назад и кожата около тях се нагърчи. Смееше се обаче само устата. Останалата част от лицето остана неподвижна.

Бейли поклати глава:

– Не се тревожете, Р Данийл. Това не е работа за вас?!

Те бяха на входа. Човек след човек всички провираха през специален процеп металните картончета за храна и ги маркираха клик-клик-клик...

На жената зад стъкленото гише, която се готвеше да каже нещо на Р Данийл, Бейли каза:

– Приятелят ми не е от Града. Храната ще бъде за сметка на Министерството на полицията. Подробности не са ви нужни. Присъствието е служебно.

– Натиснете пръстите си тук! – рече жената и подаде на Р Данийл информационна бланка.

Докато Р Данийл поставяше пръстите си върху бланката, Бейли стоеше нащрек. Навярно не са забравили да го снабдят с пръстови отпечатащи!

Жената взе бланката и я внесе в процепа на една машина до лакътя си. Машината не върна обратно нищо. Бейли започна да диша по-нормално.

– Нямате избор! – рече жената, докато подаваше светлочервено картонче, което означаваше „временен клиент“. – Ще вземете маса ДФ.

Те се отправиха към ДФ. Очевидно това беше маса за приходящи. Бейли седна и Р Данийл се настани до него.

– Нямаме избор. Каквото ни дадат, това ще ядем.

След две минути един кръгъл капак върху масата се отмести и се появи менюто: пюре от картофи, ферментирал сок и задушени кайсии.

– Чудесно! – рече Бейли, докато от процепа изскачаха вилици и резени с хляб от дрожди.

Р Данийл предложи тихо:

– Ако искате, можете да изядете и моето.

Бейли се ядоса:

– Това са лоши маниери! Започвайте да ядете!

Бейли се хранеше прилежно, но не можеше да се отпусне и да получи удоволствие от това. С крайчеца на окото си наблюдаваше Р Данийл. Роботът ядеше с точни движения на челюстите си. Прекалено точни. Неестествено точни.

Странно! Сега, когато Бейли знаеше, че Р Данийл е истински робот, всички подробности го доказваха. Наистина, той нямаше адамова ябълка, която да се вдига, докато преглъща.

Р Данийл каза:

– Илайджъ, лош маниер ли е да се наблюдава друг човек, когато яде?

– Ако имаш предвид директно наблюдаване, разбира се, че не е. Прието е да се разговаря с другите, но не и да се гледат, когато преглъщат.

– Защо тогава осем души ни наблюдават много внимателно, ама много внимателно?

Бейли остави вилицата. Той се огледа, като че ли търсеше слънце.

– Не виждам нищо необикновено!

Но го каза, без да е убеден. Тълпата от хранещи се беше един пъстър конгломерат от хора и когато Р Данийл обърна безизразните си кафяви очи към него, Бейли осъзна, че това не са очи, а сканиращи обективи, способни да доловят с фотографска точност и за части от секундата цялата панорама.

– Съвсем сигурен съм! – каза тихо Р Данийл.

– Е, какво от това? Може да е грубост, но тя не значи още нищо.

– Не зная какво е, Илайджъ, но по някакво съвпадение шест от хората, които ни наблюдават, бяха снощи сред тълпата в магазина за обувки. Дали е случайно това?

8. Бягство

Бейли конвулсивно стисна вилицата.

– Сигурен ли сте?

Той попита машинално и като го изрече, осъзна безсмислието на въпроса си. Не може да попита компютъра дали е сигурен в резултата, дори ако това е компютър с ръце и крака.

Р Данийл отвърна.

– Абсолютно.

– Близо ли са до нас?

– Не много. Пръснати са из помещението.

– Добре тогава.

Бейли се върна към чинията, вилицата му се движеше бавно. Зад побледнялото продълговато лице мозъкът работеше бясно.

Той допусна, че снощният инцидент може да е бил организиран от група фанатични противници на роботите, че съвсем не е бил спонтанен, както изглеждаше. Подобна група агитатори лесно би могла да включи експерти по роботехника. (Комисаря също допускаше такава възможност.) Може би те не са могли да действуват в магазина, но сега да обсъждат какво да правят в бъдеще. Ако са разпознали Р Данийл, те биха могли да се сетят, че самият Бейли е офицер от полицията.

Р Данийл беше свършил обяда си. Той стоеше мълчаливо, изящните му ръце се облягаха внимателно на масата.

– Не трябва ли да предприемем нещо? – попита той.

– Тук в кухнята сме в безопасност – каза Бейли. – Оставете това на мен, моля ви!

Той разгледа внимателно кухнята, сякаш я виждаше за пръв път.

Хора! Хиляди хора! Какъв беше капацитетът на една средна квартална кухня? Веднъж беше видял скицата с местата – 2200 като че ли. Тази беше по-голяма от обикновените. Ами ако някой сега извика „Робот!“, ако се провере викът между тези хиляди...

Спонтанен бунт може да лумне навсякъде, дори и в кухнята, тъй както може да стане в един коридор или в един асансьор. Дори още по-лесно. Но планирано външение е нещо по-различно. Не, планиран бунт е най-добре да се организира по улиците на Града, някъде, където е по-тясно. Паниката и истерията ще се влачат бавно по протежението...

Р Данийл попита:

– Защо не ги арестуват?

– Това само ще усложни нещата по-късно. Познавате лицата им, нали? Няма да ги забравите?

– Аз не мога да забравям.

– Тогава ще ги спипаме друг път. Засега ще скъсаме мрежата им. Следвайте ме и правете каквото правя аз!

Той стана и постави чиниите внимателно, центрирайки ги върху движещия се диск, откъдето бяха се появили. Сложи вилицата и другите прибори. Р Данийл стори същото. Съдовете изчезнаха.

Р Данийл каза:

– И те стават!

– Добре. Имам чувството, че не ще се доближат много до нас. Поне тука не.

Двамата се отправиха един зад друг към изхода, където щракането „клик-клик-клик“ на металните картончета прозвуча ритуално – всяко „клик“ отбелязваше цената на обяда.

Бейли се обърна внезапно към Р Данийл:

– Готов ли сте?

– Готов съм, Илайджъ!

Те напуснаха кухнята и сега бягството им се струваше на Бейли ясно и неизбежно. Той се отдалечаваше от кухнята с бързи крачки, но без да тича. Всеки момент очакваше да чуе зад гърба си „Робот, робот!“ Този начален момент беше най-рискован. За момент спря, въпреки че Р Данийл го следваше безшумно.

– Още ли са зад нас, Данийл? – попита той шепнешком.

– Да, приближават ни.

– Това няма да го бъде! – каза Бейли уверено.

Има една игра, която децата наричат „бягане по пътека“. Правилата ѝ са универсални. Едно момче от Сан Франциско може успешно да се състезава с друго момче от Кайро. Целта на играта е да се стигне от точка А до точка Б по време на усилено улично движение, като се скача от една на друга от транспортните ленти, които се движат с различна скорост и в различна посока. Преследваният се стреми да се отскубне от преследвачите си с неочаквани промени на скоростта. Ако преследвачите са невнимателни или неопитни, те бързо изпускат „жертвата“ си или падат върху движещите се ленти.

Като малък Бейли беше забележителен бегач по пътека. Неговите успехи будеха сериозна завист сред връстниците му. Но сега той беше четиридесетгодишен. Не беше бягал повече от двадесет години, въпреки че помнеше някои трикове. Макар да беше загубил нещо от някогашното си умение, сега той можеше да го компенсира с друго – като полицаи той познаваше Града както никой друг, познаваше всеки ъгъл, знаеше кой сектор къде свършва.

И Бейли се реши да опита.

– Колко души са зад нас, Даниъл? – попита той, след като беше успял да удвои „безопасната“ скорост на бягството и тя бе стигнала почти петнайсет мили в час.

– Само един, Илайджъ!

Роботът го следваше неотлъчно, все тъй спретнат, дори без да се задъхва.

– Трябва на времето да е бил добър играч този приятел! – рече Бейли.

Без да прекъсва хода си, той се надигна два инча встрани и стъпи на съседната лента. Почувствува силна болка в мускулите, докато се мъчеше да запази равновесие, но успя да се задържи. Трудна операция, която му донесе четиридесет и пет мили в час.

– Как е? – попита той.

– Още е след нас! – беше тихият отговор.

Бейли сви устни. Той предприе най-рискованата операция – да тръгне срещу движението. Хората го блъскаха, ругаеха, сочеха му да напусне лентите.

– Съжалявам! – извиняваше се Бейли. Ръката на Р Даниъл стоеше зад гърба му и му придаваше допълнителна сила.

– Благодаря, Данийл!

Без да губи ритъма на движение, Бейли премина на ново ускорение, след това излезе на мотопътя.

– Още ли е след нас, Данийл?

– Не се вижда вече, Илайджъ!

– Добре. Ех, какъв бегач по пътеката би излязло от вас, Данийл!

О-о-п!

Отново се спуснаха във водовъртежа на движещите се ленти и когато пътят ги изведе пред входа на някаква сграда, пред тях се изправи пазачът.

Бейли показва картата си:

– Служебно посещение! – рече той.

И влязоха вътре.

– Електроцентрала! – каза Бейли кратко. – Преследването свърши.

И друг път той беше влизал в електроцентрали, включително и в тази. Но това не му попречи отново да изпита страхопочитание, присъщо на всеки външен посетител. Това чувство се подсилваше и от спомена, че някога баща му беше виден специалист в подобна централа. Някога...

Тихо бръмчаха огромните генератори, скрити в шахтата на станцията, във въздуха се носеше лека миризма на озон, червени линии сочеха докъде може да се движи човек, без защитно облекло.

Някъде в станцията (Бейли не знаеше точно къде) всеки ден се изразходваше половин килограм разпадащ се материал. И също толкова често отпадният радиоактивен „горещ прах“ се изхвърляше под въздушно налягане през оловни тръби в дупки, отдалечени на

десет километра оттук и дълбоко под морското дъно. Понякога Бейли си мислеше какво ли би станало, когато тези дупки се изпълнят.

– Стойте надалеч от червената линия! – предупреди той Р Данийл. – След това поразмисли и рече: – Всъщност това май че не ви засяга?

– За радиоактивност ли става дума?

– Да.

– Тогава ме засяга. Гама-лъчението нарушава деликатния баланс в позитронния ми мозък. При мен ефектът ще се прояви дори по-бързо, отколкото у вас.

– Искате да кажете, че лъчите ще ви убият?

– Ще стане нужда да подменят позитронния ми мозък. И тъй като няма два напълно еднакви мозъка, аз ще бъде нова личност. Данийл, с който сега разговаряте, ще бъде в известен смисъл мъртъв.

– Никога не съм го знаел.

– Космическите се стремят да убедят Земните в полезността от работи като мен, затова не говорят за слабостите им.

– В такъв случай защо ми го разказвате?

Р Данийл изгледа проникателно събеседника си:

– Защото вие сте мой колега Илайджъ! И трябва да знаете моите слабости и несъвършенства.

Като нямаше какво повече да каже, Бейли се изкашля и рече:

– От тук до квартирата ни има само четвърт миля.

Това беше мрачна, от нисък клас квартира. Една малка стая с две легла. Два съгъваеми стола и тоалетна. Никакъв умивалник, никаква кухня и даже без топла вода.

Бейли седна на леглото и свали ризата си.

– Предлагам утре да станем рано.

– Някаква специална причина?

– Местоположението на тази квартира не е известно още никому. Или, надявам се, още не е. Ако станем рано, ще бъде за нас по-безопасно. Като отидем на работа, ще решим дали нашето сътрудничество по-нататък е оправдано.

– Вие мислите, че вече не е?

Бейли сви рамене и каза:

– Не можем всеки ден да минаваме през такива премеждия?!

– Но аз мисля...

Остър червен сигнал на входната врата прекъсна думите на Р Данийл.

Бейли се изправи и приготви бластера си. Сигналът на входната врата светна повторно.

Той приближи до вратата, постави пръст на бластера и включи системата, която правеше част от вратата прозрачна в една посока. Системата не беше първокачествена и изкривяваше изображението, но беше достатъчно добра, за да се види зад вратата Бен, синът на Бейли.

Бейли реагира бързо. Той отвори, хвана грубо Бен за китката, която той беше вдигнал, за да позвъни трети път, и го вмъкна в жилището.

– Татко! – проплака момчето. – Не е нужно да ме стискаш така силно!

Бейли продължаваше да се визира пред затворената вече врата. Доколкото можа да види, коридорът беше празен.

– Видя ли те някой, Бен?

– Не. Татко, аз дойдох, за да видя какво става с тебе?

– Какво може да става?

– Не зная. Мама постоянно плаче. Каза ми, че трябва да те намеря. Ако не съм отишъл, рече тя, сама щяла да тръгне да те търси и тогава не се знаело какво ще стане. Тя ме застави да дойда.

– Как ме намери? – попита Бейли. – Знаеше ли майка ти къде съм?

– Не. Попитах за теб в службата.

– И те ти казаха?

Бен погледна уплашено баща си.

– Разбира се – рече той. – Не биваше ли да ми казват?

Бейли и Даниъл се спогледаха. Бейли се изправи тежко.

– Къде е майка ти сега, Бен? В къщи?

– Не. Тя отиде у баба на обяд и остана там. Аз трябва да се върна при тях. Искам да кажа, след като се уверя, че ти си добре, татко.

– Ще останеш тук.

* * *

Лампата беше загасена. Бейли лежеше буден. Той усещаше дишането на Бен, докато то стана дълбоко, равномерно и малко тежко. Когато обърна глава, спря вниманието си върху Р Даниъл,

който седеше в единия стол с неподвижно лице, обърнато към вратата.

След това почувствува, че заспива, и когато заспа, сънува сън.

Присъни му се Джеси. Тя падаше в реактора на една ядрена централа, все падаше и падаше. Протягаше му ръце, зовеше го, но той стоеше неподвижен зад червената черта и гледаше как изкривената ѝ фигура се обръща, докато падне, как ставаше все по-малка и по-малка и накрая се превърна в точка.

Той можеше само да я наблюдава в съня си, като знаеше, че той, сам той, я беше блъснал!

В следващата книжка:

ДУМАТА НА ЕКСПЕРТА



Празната книга

Фантастичен разказ

Д. Биленкин

– В литературата гениалните изобретатели самотници са много повече, отколкото в живота – забеляза Мелков, като набоде на вилицата малка гъбка. – И все пак се срещат.

Кимнах съгласен. Наистина, ако в живота ги нямаше, откъде този образ би се взел в литературата?

– Такъв гений е бил моят чичо. Никога ли не съм ти разказвал за него? Не, разбира се. Знаеш ли, той създава машина на времето. Наздраве!

Ако Мелков не ми беше стар приятел, просто бих премълчал, защото какво по-глупаво може да има от опитите да се пробута като истина отдавна преоцененият сюжет с гения-самотник, който тихомълком е скалпил машина на времето?

– Ами че как! Разбира се – казах аз с ентузиазма на човек, който няма да се остави да бъде минат. – Останалото е известно. Като създава машината, чичо ти се поразходил в н-ния век, после скоропостижно умрял и тъй като не оставил нито чертежи, нито доказателства, заедно с него, уви, била погребана и великата тайна.

– Вярно – потвърди Мелков. – Да пием за душата му! Всичко е точно така с изключение на едно нещо: той оставил доказателство.

Мелков тръгна несигурно към бюрото.

– Първо преамбюлът – като посегна с ръка към чекмеджето, бавно каза той. – Моят чичо беше истински изобретател. Идеите му

се плодяха една след друга. Много от изобретенията му се внедряваха и затова имаше пари... Но не това е главното. За такива хора да изобретяват е толкова естествено и необходимо, както за нас да дишаме. Но ако съдя по чичо, те са хора от друго тесто: вълнуват се и от друго нещо – от жаждата да ощастливят света с хрумванията си...

„Ами че той е съвсем трезвен!“ – помислих учудено аз.

– ...и разбира се, те са напълно уверени и в това е тайната на успеха им, че на света няма нищо невъзможно. С една дума стремеж да ощастливят хората, умножен с технически гений... На кого друг освен на чичо е могло да хрумне такова нещо? За това – не за чичо, разбира се – сега вдигат шум всички списания: екологическата ситуация се изостря, нашите знания изостават от събитията и този разрыв крие много опасности. По-нататъшният ход на мислите на чичо ми е известен. „Не се захващат с това, което трябва! – казваше той. – Какъв трябва да бъде „идеалният резултат? Имаме всички необходими знания. И после? При това положение ще се справим. Но къде всъщност са тези знания? Може би и в бъдещето? И какво? Значи ни трябва машина на времето.“ Накратко чичо и машината създаде, и в бъдещето пътешествувал. А после получил инфаркт. Цялото му имущество останало на дъщеря му, за която баща ѝ бил само един чудака, който не умее да живее, а машината на времето – просто купчина метални боклуци, които само заемали място в стаята. Когато се върнах от експедиция и научих за смъртта на чичо, жилището блестеше от чистота и всичко, което според нея не било документи, бе вече предадено на вторични суровини. Все пак тази глупачка беше оставила една вещ

и тогава разбрах, че чичо беше успял. Трябваше да пожертвувам една десетачка, за да я откупя... Ето какво е донесъл чичо от бъдещето. Виж!

– Книга?! – Възкликнах учудено аз.

– Разбира се! Чичо тръгнал за знания, а къде могат да се намерят те, ако не в книгите?

Поех развъълнуван книгата. На пипане подвързията приличаше на марокен. Но това не беше кожа, а някакъв странен материал, на когото можеше да се любуваш, както на вида на снежни върхове, които се открояват неясно в синята мъгла. Точно такъв образ възникваше, когато се гледаше корицата, макар че върху нея нямаше никаква рисунка, а само надписа „Компакт“.

Отворих я с любопитство. И сякаш ме халосаха по главата. Книгата бе празна.

Мелков мрачно се усмихна.

– Разбра ли, най-после? Бъдещето, за което ние толкова мечтаем, ни поднесе едно голямо нищо.

– Но все трябва да има някаква тайна! – извиках аз.

– Ами, потърси...

Отново трескаво запрелиствах страниците. Чудесна, най-фина хартия. И върху нея – нищо. Нито една буквичка или цифра. Впрочем, не. На последната страница, там, където днес се намира карето с данните за книгата, бе отпечатано: „Издателство Ера“. 2080 година“. Нищо друго.

Компакт. Компакт – на какво? На пустотата? На неизвестно за нас развлечение? На нещо още съвсем непознато за нас? Компакт...

– Макет... – прошепнах аз. – Макет на книга! Но това е безсмислица!...

– Защо да е безсмислица? Четох, че нещо подобно се издава на Запад.

Според мнението на мнозина авторитетни специалисти днес книгата доживява последните си десетилетия. Скоро горите няма да стигат, за да се задоволи книжния глад. Хартия от нефт, от газ или от базалт, какви ли не опити се правят! Уви обаче, това няма да избави книгата от главните ѝ пороци – обема и теглото. Не само на мен ми е тясно в къщи от книгите! Няма място... Все едно, бъдещето е на електронните средства за запис, на компактните кристали-книги, на пресмятащите устройства...

– Твърде много прилича на съвременно изделие – внимателно сложих „книгата“ на масата. – След сто години...

Мелков въздъхна тежко.

– Чудно, че всички мислим еднакво... Дори фантастите! Според теб това хартия ли е?

– Разбира се.

– Опитай се да откъснеш някоя страница.

– Невероятно!... – извиках аз след дълги и напразни усилия дори да смачкам един лист от загадъчната книга. – Виж ти изненада!

– Точно така – удовлетворено кимна Мелков. – Ето ти го голямото нищо!

– Но все пак трябва нещо да се направи! – извиках аз. – Поне показвал ли си я на специалисти?

– Да. На теб.

– Извинявай, какъв специалист съм аз...

– Ти си фантаст. Мислех, че вие по-добре от другите сте подготвени да възприемате и правилно да оценявате такива нещица. Оказа се... Тогава за какъв дявол ми са специалистите по физика и химия? Не, не е там работата. Представяш ли си какво огромно недоверие трябва да се разсее?

Представих си. Много живо си го представих. Чет нямат хората, които висят пред вратите с ръкописи за „всеобщите теории“, които обясняват всичко на света, с „най-точни сведения“ за появата на същества от други планети на Земята и дори с проекти за вечни двигатели. Носят, настояват да бъдат признати, оплакват се... Секретарките на светилата гледат посетителите като досадници и насмешливо шепнат: „Още един перко се яви...“. И срамът, срамът на самоуважаващия се човек, който трябва да се промъква, да доказва, че не е мистификатор, че не е измамник, че не е параноик...

– Да – Мелков бе прочел всичко на лицето ми. – Аз съм морално неспособен да ходя от кабинет в кабинет, повдига ми се само от вида на приемните, а пък да изглеждам луд... Не. Затова станах и геолог. Участвам в продължителни експедиции, където сам съм си началник. – На – подаде ми той книгата. – Вземи!

– Какво?! – дръпнах се аз.

– Точка. Подарявам ти я. И никакви благодарности! Кой може да притежава книга от бъдещето, ако не фантастът?

Не помня как се прибрах в къщи.

Отдавна минаваше полунощ и най-благоразумно би било да си легна, но аз твърдо знаех, че нощта ще бъде безсънна. Не ми

оставаше нищо друго освен да си сваря кафе и да се настаня пред празната книга.

Така и направих. Но преди това затворих прозореца, защото ме тресеше, въпреки лятната жег навън. Студът беше се спотаил някъде вътре в мен, натрапчив като неотложна грижа. Постоях до прозореца. Обикновеният градски шум стихна, само нарядко поскърцваше закъснял тролейбус. „Странно – помислих си аз – защо го наричат безшумен транспорт? Автобусът е по-тих.“

Разбрах, че размишлявам за това, защото се страхувах да мисля за главното. За празната, предизвикателно празната книга, чиято корица тайнствено и синкаво блещукаше в светлината на настолната лампа. Но не снежни планини ми се привиждаха под синкавото блещукане на материала от другия век. Скритата рисунка, ако разбира се, това беше рисунка, тревожеше фантазията. В нея се долавяше дълбочината на неясни светове, на многолики форми, на багри, може би на звуци... Оня, който беше направил корицата, най-малко от всичко се бе стремил към еднозначност.

Това в същност отговаряше и на духа на книгата. На истинската книга, била тя чудесен роман или научна монография, защото природата също е многозначна.

Държах в ръцете си технически шедьовър от края на двадесет и първия век, шедьовър, разбира се, от наша гледна точка. Той не можеше да бъде макет. Но и книга също не можеше да бъде. Само едно неразумно общество би влагало труд в такава безсмислица, като празните страници на изданието. Пък и прогнозите на специалистите, които предвиждаха скорошен край на книгата, не

бяха изсмукани от пръстите им. Специалистите също са читатели, на тях също им е тъжно да се разделят с книгата, но по всичко изглежда не виждаха друг изход.

Нещо, което имаше формата на книга. Паметник на изчезнала култура? Може би в бъдещето има и такъв? Но там е бил мой съвременник, ето откъде трябва да се почне. На него му са били нужни знанията на двадесет и първия век. Не отделна монография, не нещо случайно попаднало му, още по-малко паметник на книга, а научна литература в нейния максимален обем.

И ето че той разбира – няма повече книги. Вместо тях... Какво вместо тях? Това, което е донесъл. Това, което сега държа в ръцете си. Иначе всичко е безсмислено! Иначе това вече не са логични постъпки, не е поведение на нормален човек, а бълнуване и сън.

Нека проверим изводът по друг начин. Самата книга ли, тоест предметът с известен размер, тегло и материал е главното в книгата? Не. Главното е съдържанието. В същност идеалната книга е тази, която не заема място, но съдържа литературата на всички времена и народи. Тоест, нещо подобно на „Компакт“. Ето я, Книгата на Бъдещето, по-точно това, което е заменило книгата! Обемът е дреболия. Дори за нас е очевидно, че всички знания на човечеството могат да се концентрират в обема на това, а понякога и на по-малко томче. По принцип това и сега не е проблем.

Всичко съвпада! Ясно е, че тези страници не са предназначени за четене, това са молекулярни, атомарни или някакви други неутридни вместилища на томове, може би на цели библиотеки. И никакви отделни устройства за възпроизвеждане! Това е и

неудобно, и нерационално; всичко необходимо, разбира се, е скрито в кориците, трябва само да се знае, как да се използват те.

Хубава работа! Би ли се оправил Фарадей с устройството на телевизора? Едва ли. Но да го включи, би могъл. Питекантропът – и той би успял. А ето че аз не мога да включа „Компакт“. Дори не виждам начин. Нито намек за някакво копче, контакт или нещо подобно. Гладка „корица“, гладка „хартия“ и най-гадното тук е самочувствието на тъпак, а може би и на маймуна, от която с повдигащо се стъкло (отгатни как!) са отделили мечтания банан.

Какво е заменило четенето в бъдещето?

„Компактът“ вероятно е бил всекидневен предмет, от него трябвало и можели да се ползват всички, дори децата. А щом е така, тайната за включването му сигурно е проста. Толкова проста, че тъкмо затова ни обърква. Търсим обичайното, всякакви там копчета и бутони, но щом ги няма... Тогава има фантастика, а това вече е по моята част... Какво може да бъде по-удобно от една мислена заповед?

Бързо отворих „Компакт“. „Искам да знам всичко за физиката на двадесет и първия век!“ – мислено извиках аз и замрях в очакване. Но не стана нищо. Затворените в „Компакта“ знания не ми се предадоха нито зрително, нито звуково, нито телепатично.

В същност това трябваше да се очаква. Мислената заповед, разбира се, е удобна. Ние, фантастите, често я използваме в своите писания. Но работата е там, че тя може да възникне непроизволно, независимо от желанието на човека (малко ли неясни мисли минават през съзнанието!). За да не става объркване,

трябва да има проста, къса, но ясна последователност на командите, някакъв код, който би накарал този „Компакт“ да работи.

Но тогава работата е безнадеждна. Приетият в бъдещето код може да бъде какъвто си искате, съществуват милиони варианти и животът на никого не би стигнал, за да ги прехвърли. „Това е всичко – помислих си с разочарование, но и с облекчение. – Знанията на бъдещето не са за нас, можеш спокойно да си легнеш. Ние не знаем вълшебния „Сезам, отвори се!“, който единствен може да ни разкаже за тази физика...“

Но не бях успял да мигна и от чистите преди страници в упор ме загледаха думи и формули! Извиках и скочих. Видението не изчезна. Пред мен бяха най-обикновени на вид печатни страници... И заедно с това съвсем невероятни.

Под пръстите ми се замъркаха страници, очите ми се замрежиха от непознати думи, разноцветни формули, обемни схеми и рисунки; всичките хиляди страници бяха посветени на физиката!

Толкова просто! „Сезам, отвори се!“ – приетите като код думи от наивната приказка, древната мечта-заповед, и нищо повече, и... И само за науката ли? „Искам „Тайнственият остров“ на Жул Верн, Сезам, отвори се!“ – извиках аз и веднага пред мен се появиха познатите ми от детинство думи:

„– Изкачваме ли се?

– Не! Напротив! Спускаме се!

– ... Всичко тежко зад борда! Всичко!“...

Значи така!... Нашите далечни потомци не са могли, не са поискали да се разделят със стария и верен спътник на човечеството – книгата. Това, което държах в ръцете си, беше тя и

дори нещо повече – беше Книгата. Книгата на всички книги. Впрочем, това можеше да се предвиди. Кой доброволно се разделя със старите си другари?



Стоманените пещери

Научно-фантастичен роман

Айзък Азимов

Продължение от брой 1

9. Мнението на експерта

Когато видя, че комисарят Джулиъс Ендербай влиза в канцеларията, Илайджъ Бейли вдигна очи и кимна уморено.

Комисарят погледна часовника си:

– Не ме убеждавай, че цяла нощ си бил тук!

– Няма! – рече Бейли.

– Някакви трудности снощи?

Бейли поклати отрицателно глава.

Комисарят каза:

– Мисля си, че бих могъл да намаля до минимум риска от възмущения. Ако се появи някое...

– Ако се появи някое, аз ще ви кажа. Засега няма нищо тревожно.

– Добре! – рече шефът и се оттегли зад вратата, която го изолираше от останалия свят.

Бейли се наведе отново над доклада. Мъчеше се да опише дейността си през последните два дни, но думите излизаха изпод пръстите му неясни и тромави. Бавно осъзна, че зад гърба му има някой и вдигна глава.

– Какво искаш?

Беше Р Сами. И Бейли си помисли: личният лакей на Джулиъс. Струва си човек да е Комисар.

Глупаво усмихнат, Р Сами каза:

– Комисарят иска да те види, Лайдж. Веднага!

Бейли махна с ръка:

– Ей сега ме видя. Кажи му, че ще отида по-късно!

– Той каза – веднага!

– Добре, добре, изчезвай!

Роботът си тръгна като повтаряше:

– Комисарят иска да те види веднага! Той каза – веднага!

– О, небеса! – изрече Бейли през зъби. – Добре, идвам!

Стана от бюрото и се запъти към кабинета.

– По дяволите, шефе – рече той когато влезе при Ендербай, – не ми пращайте повече това чудо!

– Седни, Лайдж, седни!

Когато Бейли седна, Комисарят му поднесе една бележка.

– Това е разписка за телефонния разговор, който си водил с доктор Джеригъл от Вашингтон по специалната линия.

– Така е.

– Няма никакви сведения за съдържанието на разговора, защото се е водил по специалната линия. За какво се касае?

– Нужна ми е основна информация.

– Той е специалист по роботика, нали?

– Да.

Комисарят се нацупи като дете.

– Каква основна информация ти е притрябвала?

– И аз не зная точно. Но имам чувството, че за нашия случай би ни помогнала информация по въпросите на роботиката.

– Не бих казал, Лайдж, не бих казал! Струва ми се, че не си постъпил разумно.

– Какво имате против, шефе?

– Колкото по-малко хора знаят, толкова по-добре.

– Естествено, аз ще му кажа възможно най-малкото.

– Въпреки това смятам, че не е разумно.

Бейли се почувствува гузен.

– Ако кажете, няма да се среща с него...

– Не, не, постъпи както мислиш, че трябва да направиш. Ти водиш разследването. Само че...

– Само че какво?

Комисарят поклати глава:

– Нищо, нищо. Къде е оня? Знаеш за кого питам.

– Р Данийл е в картотеката.

Комисарят помълча известно време, след това каза:

– Не сме постигнали голям прогрес, нали?

– Не сме. Но се надявам, че нещата ще се променят.

– Добре – каза комисарят, но си личеше, че не е убеден в оптимизма си.

* * *

Когато се завърна при бюрото си, Бейли завари там Р Данийл.

– Открихте ли нещо? – попита той робота.

– Приключих първия оглед на картотеката и се спрях на двама души, които ни преследваха миналата вечер и които освен това бяха сред тълпата в магазина за обувки.

– Я да видя! – Бейли пое картончетата.

Първият се казваше Френсис Клосар, арестуван преди две години за възбуждане на вълнения. Тридесет и петгодишен работник в Нюйоркската фирма за дрожди. Домашен адрес – такъв и такъв. Произход – такъв и такъв. Коса, очи, отличителни белези, образование, трудов стаж, психоаналитичен портрет, физически портрет, данни за това, за онова и накрая снимка.

Вторият се наричаше Джерард Пол. Бейли огледа данните в картоната и рече:

– Нищо няма да излезе от това.

– Сигурен съм – рече Р Данийл, – че ако има някаква организация на Земята, която би могла да има нещо общо с престъплението, тези двамата са ѝ членове. Не можем ли де ги разпитаме?

– Какво можем да получим от такъв разпит?

– Но те бяха там – и в магазина за обувки, и в кухнята! Няма да могат да отрекат!

– Присъствието им не е престъпление. Освен това те *могат* да отрекат. Как ще докажем обратното?

– Но аз ги видях.

– Това не е доказателство! – рече Бейли безжалостно. – Никой съд, ако се стигне дотам, не ще повярва, че можете да запомните две лица между тълпа от един милион души.

– Но аз *мога*!

– Зная. Но тогава трябва да им кажете кой сте. И веднага ще престанете да бъдете свидетел. Юридическият статут на вас и на механизми като вас не е признат на Земята.

След това добави възбудено:

– Очаквам до половин час да пристигне доктор Джеригъл от Вашингтон. Можете ли да почакате, докато свършим с него?

– Ще почакам!

* * *

Ентъни Джеригъл беше средно висок и външният му вид съвсем не издаваше един от най-ерудитаните специалисти по роботика на Земята. Той закъсня двадесетина минути, изискано се извини на пребледнелия от гняв Бейли, който потвърди резервацията за Стаята за конференции Д. Бейли повтори молбата си да не бъде обезпокояван по какъвто и да е повод в продължение на един час и поведе Джеригъл и Р Данийл по коридора към специално изолираните против шпионаж камери.

Преди да седне, Бейли провери внимателно стените. Той слушаше тихото бръмчене на пулсомера в ръката си в очакване да усети прекъсване на монотонния звук, което можеше да означава, че някъде инсталацията е дефектна. Обърна уреда към пода, към тавана и особено внимателно прислуша вратата. Нямаше прекъсване.

Доктор Джеригъл се засмя:

– Карате всичко да изглежда много страшно!

– Това е от изключителна важност, докторе. Имам нужда от информация по роботехника, която само вие можете да ми дадете, надявам се. Всичко, което ще си кажем, е в най-висша степен секретно и се надявам, че щом си отидете, ще го забравите.

– Слушам ви!

– Как мислите, възможно ли е например вие да напуснете очертанятия на Града и да излезете на открито пеш?

– Защо ще го правя? – доктор Джеригъл изглеждаше шокиран.

– Това е риторичен въпрос. Не мисля, че можете да го направите, а по-скоро исках да видя каква ще бъде реакцията ви на такава идея. Какво чувство изпитвате?

– Неприятно.

– Представете си, че трябва да напуснете Града през нощта и да пресечете открития терен, да кажем, около една миля или повече?

– Аз... аз... Не виждам кой би могъл да ме убеди да го сторя.

– Колкото и да е важна причината ли?

– Е, ако става дума да спася живота си или живота на семейството си... – той изглеждаше напълно объркан. – Мога ли да ви попитам какво целите с този въпрос, господин Бейли?

– Ще ви кажа. Извършено е сериозно престъпление, едно особено обезпокояващо убийство. Нямам право да ви съобщавай подробности. Предполага се, че убиецът, за да постигне целта си, е постъпил по описания от мен начин. Пресякъл е откритото пространство нощем, при това сам. Бих искал да разбера що за човек е бил.

– Не познавам такъв. Поне аз не познавам. Разбира се, между милионите граждани винаги могат да се намерят и подобни синковци.

– Значи, според вас обикновен човек не би могъл да го направи.

– Не. Съвсем сигурно.

– В действителност бих възприел и друго обяснение за убийството, стига да е *приемливо*.

– Имате ли нещо предвид?

– Да. Мисля, че един робот би могъл без никакво неудобство да премине през открития терен.

Доктор Джеригъл стана.

– О, моля ви се!

– Какво, нещо сбърках ли?

– Искате да кажете, че робот е в състояние да извърши убийство?

– Защо не?

– Убийство? На човек!

– Да. Седнете, докторе!

Специалистът седна и каза:

– Господин Бейли, тук става дума за две неща: пресичане на незащитено пространство и убийство. Човек лесно може да направи второто, но ще изпита сериозни затруднения за първото. Роботът може да извърши първото, но второто – никога! Ако вие се готвите да замените една неприемлива с една невъзможна теория...

– Невъзможна е силна дума!

– Чували ли сте за Първия закон на роботиката, господин Бейли.

– Естествено. Мога да ви го цитирам: „Роботът не може да причини беда на човек или с бездействието си да постави човек в опасност“. – Бейли посочи с пръст към събеседника си и попита: – Защо да не може един робот да бъде направен без Първия закон? Толкова ли е ненарушим той?

Доктор Джеригъл се сепна, после се закиска.

– О, господин Бейли!

– Добре, кажете!

– Ако разбрахте малко от работи, щяхте да знаете какъв гигантски труд е вложен при построяването на един позитронен мозък под формата и на математика, и на електроника. И щяхте да разберете, че построяването на нов тип позитронен мозък, дори ако промяната е съвсем нищожна, не става за една нощ. Цял изследователски екип на огромно предприятие ще трябва да се потруди поне една година. Даже този труд не би бил достатъчен, ако основните теоретични постановки на системите не бяха стандартизирани, за да могат да служат като основа за по-нататъшни усъвършенствувания. А стандартните теоретични основи включват Трите закона на роботиката: Първият закон, който вече цитирахте; Вторият закон, който гласи: „Един робот е длъжен да се подчинява на заповедите, издавани от хора, освен в случаите, когато тези заповеди противоречат на Първия закон“; и Третият закон: „Един робот трябва да се грижи за собствената си безопасност дотогава, докато тази безопасност не е в противоречие с Първия и Втория закон.“ Разбирате ли ме сега?

Р Данийл, който през всичкото време следеше разговора с голямо внимание, се намеси:

– Извинете, Илайджъ, искам да проверя дали правилно съм разбрал доктор Джеригъл. Доколкото схващам мисълта ви, господине, всеки опит да бъде построен робот, чийто позитронен мозък да не е в зависимост от Трите закона, ще наложи да се изгради нова теория. А това би изисквало много години?

Специалистът изглеждаше напълно доволен.

– Точно така, господин...

Бейли почака за момент, след това представи Р Данийл:

– Това е Данийл Оливо, доктор Джеригъл.

– Добър ден, господин Оливо! – Джеригъл стисна ръката на Данийл. След това продължи: – Според мои изчисления, нужни са поне петдесет години, за да се развие нова теория, в която да липсват Трите закона и тя да стане отправна точка за построяване на работи, които да са така добре конструирани, както днешните.

– И това не е вършено никога? – попита Бейли. – Роботи се правят от няколко хиляди години. Вие смятате, че през всичкото това време не е имало човек или група хора, които да се потрудат петдесет години?

– Никога не е строен робот, който да не се подчинява на Първия закон.

– И не е създавана теория?

– Доколкото се простират познанията ми, не е! – каза експертът.
– А те не са малки.

– И робот с Първи закон не би могъл да убие човек?!

– Никога! Освен ако това убийство е пълна случайност или ако по този начин ще се спаси животът на двама или повече хора. И в двата случая позитронният потенциал ще разруши мозъка.

– Добре – каза Бейли. – Тъй стоят нещата на Земята. Какво ще кажете за Другите светове?

Част от самоувереността на Джеригъл изчезна.

– Драги господин Бейли, мога да говоря само това, което зная. Но съм съвсем сигурен, че ако такива позитронни мозъци са конструирани или ако е създадена нова математическа теория, непременно ще узная това.

– Така ли мислите? Добре, да продължим с нещо друго, което сега се върти в главата ми. Защо, докторе, роботите имат човешки вид? Винаги съм приемал това за естествено, но в този момент осъзнавам, че всъщност не зная истинската причина. Защо роботът трябва да има глава и четири крайници? Защо въобще трябва да прилича на човек?

– Искате да кажете, защо той не е построен функционално като другите машини?

– Разбира се! Защо не?

– Защото човешката форма е най-сполучливата форма в природата. Ако желаете да направите конструкция, която да върши най-разнообразни дейности, нямате по-добър избор от това да имитирате човека. Освен това цялата ни техника се основава на тази форма. Един автомобил например, е предвиден за контрол, основаващ се на хващане и манипулиране от човешки ръце и крака с такава големина и форма, каквито са прикрепени за тялото ни. Дори такива обикновени предмети като стол, маса или нож и вилица се правят така, че да отговорят на човешките мерки и начин на употреба. Много по-лесно е да се имитират човешките форми, отколкото изцяло да се преустройва видът на нашите уреди.

– Ясно. Това разбирам. Не ви ли прави впечатление, че роботите, произвеждани на Другите Светове, са по-близки до човека по форма?

– Така е.

– Биха ли могли там да изработят робот, който при нормални условия да мине за човек?

Доктор Джеригъл вдигна вежди и се замисли.

– Мисля, че биха могли. Но ще им струва страшно скъпо. И се съмнявам дали би изплатило разходите си.

– Смятате ли, че те могат да направят робот – рече Бейли неотстъпчиво, – който да заблуди и вас, че е човек?

Роботоконструкторът се изкиска.

– Драги господин Бейли, съмнявам се. Наистина се съмнявам. Много му трябва на един робот, ако иска да изглеж...

Доктор Джеригъл прекъсна думата на средата. Бавно той се обърна към Р Данийл и червендалестото му лице побледня.

– О, боже – прошепна той, – о, боже!

Той вдигна ръка и предпазливо докосна бузата на Р Данийл. Р Данийл не се помръдна, но внимателно гледаше специалиста.

С глас, в който имаше повече стенание, отколкото учудване, докторът каза:

– Вие сте робот!

– Доста време ви трябваше, за да познаете! – каза Бейли сухо.

– Не го очаквах! Никога не съм виждал такива! Производство на Другите Светове?

– Да! – каза Бейли.

– Сега вече ясно си личи. Начинът, по който се държи. Начинът, по който приказва! Имитацията не е съвършена, господин Бейли.

– Все пак в доста добра, нали?

– О, чудесна е. Много съм ви задължен, загдето ми дадохте възможност да го видя лично. Мога ли да го проуча?

Конструкторът се изправи нетърпеливо.

Бейли го прекъсна.

– Моля ви, докторе! Един момент. Най-напред да си довършим работата с убийството! Кажете ми, при конструирането на такъв робот, предназначен да минава за човек, нужно ли е да се прави мозъкът му толкова сложен, колкото е човешкият?

– Не.

– Добре. Би ли могло в този мозък да липсва Първият закон? Да е пропуснат случайно. Сам казахте, че теорията е неразработена. Това значи, че конструкторите могат да направят мозък и без Първия закон.

Доктор Джеригъл поклати енергично глава.

– Не, не. Невъзможно!

– Сигурен ли сте? Хайде да изпробваме Втория му закон. Данийл, дайте ми бластера си!

Очите на Бейли не се отместваха от робота. Ръката му от другата страна здраво стискаше собствения бластер.

Р Данийл каза тихо:

– Заповядай, Илайджъ!

И го подаде с дръжката напред.

Бейли рече:

– Човек никога не би се разделил с бластера си, но роботът няма избор и е длъжен да се подчини.

– Освен когато подчинението е в противоречие с Първия закон! – напомни доктор Джеригъл.

– Знаете ли, докторе, че Данийл насочи бластера си към невъоръжена група мъже и жени и ги заплаши, че ще стреля?

– Но не стрелях – рече Р Данийл.

– Съгласен съм, но заплахата си е заплаха, нали докторе?

Доктор Джеригъл сви устни.

– Трябва да узная повече подробности, за да отсъдя. Звучи неправдоподобно.

– Забележете и това, което ще ви кажа сега! Р Данийл беше на мястото на убийството и ако изключвате възможността Земен да е преминал през откритата територия, носейки със себе си оръжие, Данийл и само Данийл е присъствувалият на убийството. Той би могъл да скрие оръжието, защото бластерът, с който е извършено то, беше търсен много щателно и не бе намерен. А явно не се е изпарил като дим. Има само едно място, където би могъл да се намира и което място не беше претърсено.

– Къде, Илайджъ? – попита Р Данийл.

Бейли извади бластера си, насочи цевта му към робота и каза:

– В стомаха ти! В стомаха ти, Данийл!

– Не е тъй, Илайджъ! – отвърна тихо Р Данийл.

– Доктор Джеригъл – обърна се Бейли към експерта, – повиках ви, за да направите щателен и авторитетен анализ на този робот. Мога да уредя да ползвате лабораториите на Градското бюро за стандарти. Ако ви трябва уред или апарат, който те не притежават, ще ви го доставя!

Джеригъл се засмя нервно и каза:

– Драги господин Бейли, нямам нужда от лаборатория.

– Защо?

– Защото съвсем не е трудно да проверя съществуването на Първия закон у него. Никога не съм го правил, но то е съвсем просто.

– Искате да кажете, че можете да го изследвате тук?

– Да, разбира се.

Бейли отстрани бластера, насочен към робота. Това, което последва, го обърка и разочарова. Доктор Джеригъл започна да задава въпроси и да върши неща, очевидно безсмислени. По едно време той попита:

– Ако имам двама братовчеди, между които има пет години разлика и ако по-младият е момиче, какъв е полът на другия?

Данийл отвърна:

– Невъзможно е да се каже при тази единствена информация.

Джеригъл протегна дясната си ръка настрани и каза:

– Можете ли да докоснете върха на средния ми пръст с върха на третия пръст на лявата си ръка?

Данийл го стори бързо и леко.

След не повече от петнадесет минути прегледът приключи.

– Това ли беше всичко? – попита Бейли намръщено.

– Това.

– Не ставайте смешен! Вие не го попитахте нищо, което да има връзка с Първия закон!

– Драги господин Бейли, когато лекарят чукне коляното ви с малко гумено чукче и кракът ви отскочи, не приемате ли това като достатъчна информация за състоянието на нервната ви система? Когато погледне в окото ви и изследва реакцията на зеницата към светлината, защо не се противите на съвета му да не привиквате към наркотици?

– Добре, добре! – съгласи се Бейли. – Какво е заключението ви от прегледа?

– Данийл е изцяло съобразен с Първия закон!

10. Силата на едно име

Едва когато Бейли приключваше закуската си, Р Данийл приближи:

– Комисарят няма да бъде в кабинета си скоро. Казах на Р Сами, че с вас ще разговаряме поне един час и че не бива да пуска никого, освен Комисаря.

– За какво ще разговаряме?

– Строго секретно. Трябва да обмислим плана за действие. Предполагам, че не се готвите да се откажете от разследването?

В кабинета на шефа Бейли рече отегчено:

– Добре, Данийл, кажете сега!

– Колега Илайджъ, от снощи вие не сте на себе си? Имате силна промяна в душевната еманация!

Бейли почувствува кръв в главата си.

– Телепат ли сте? – изкрещя той.

– Не, разбира се! – отвърна Р Данийл.

– Тогава какво, по дяволите, искате да кажете с тази душевна еманация?

– Трудно ми е де обясня, Илайджъ. Нали знаете, че съм конструиран да изучавам човешката психология там в Космоград? Въпреки че сега се занимавам с разследване, целта на създаването ми е цереброанализът.

– Анализ на мозъчните вълни?

– Да, разбира се. Това може да бъде направено без всякакви електроди, стига да има подходящ приемник. Моят мозък е приемник, този принцип не е ли още използван на Земята?

Бейли не знаеше. Той пропусна въпроса и попита предпазливо:

– Щом мерите мозъчните вълни, какво научавате от тях?

– Не мислите ви, Илайджъ. Получавам впечатление за емоциите и главно анализирам темперамента, подсъзнателните реакции и поведението на човека. В действителност аз бях този, който удостовери, че комисарят Ендербай е неспособен на убийство при дадените обстоятелства.

– И го освободиха от подозрение въз основа на вашите гаранции?

– Да. В това отношение съм много прецизна машина.

Нещо се мярна в главата на Бейли.

– Чакайте! – рече той. – Нали Комисарят не знаеше, че му се прави цереброанализ?

– Не беше нужно да го тревожим.

– Искам да кажа, че вие си стояхте край него и само го наблюдавахте? Без апарати. Без електроди. Без игли и графики?

– Разбира се. Аз съм напълно комплектован за такава работа.

– Добре – рече Бейли, – а какво ви разказа цереброанализът за мене?

– Вие сте разстроен.

– А, много голямо откритие! Разбира се, че съм разстроен.

– Миналата нощ говорихте на сън.

Очите на Бейли се разшириха.

– И какво казах?

– Само една дума – „Джеси“. Повторихте я няколко пъти. Мисля, че викахте жена си.

Бейли почака мускулите му да се отпуснат. Той каза колебливо:

– Имах кошмари. Сънувах, че жена ми е в опасност. Това се случва често с хората – да викат името на жена си. Можете да бъдете сигурен, че е тъй.

– Приемам го. Но то ме навежда на друга една мисъл. Как Джеси позна, че съм робот?

Бейли почувствува пот по лицето си.

– Нали се разбрахме да не се връщаме на този въпрос? Мълвата...

– Съжалявам, че ще ви прекъсна, колега Илайджъ, обаче мълва не е имало. Ако имаше, сега Градът щеше да бръмчи като кошер. Прегледах докладите, пристигащи в Министерството. В тях няма нищо подобно. Просто не е имало мълва. Откъде тогава Джеси е научила?

– Боже мой! Да не би да искате да кажете, че жена ми е член на...

– Да, Илайджъ! Това искам да кажа!

В този момент сигналната лампа на бюрото на Комисаря заблестя яростно. Р Данийл почака Бейли да отговори на зова, но той стоеше вцепенен и безмълвен. Тогава роботът включи връзката.

– Кой е?

Размазаният глас на Р Сами каза:

– Една дама е тук. Исква да види Лайдж. Казах й, че е зает, но не желае да си върви. Името й било Джеси.

– Пусни я да влезе! – рече Р Данийл тихо и кафявите му очи се извиха безстрастно, за да срещнат тревожния поглед на Бейли.

Полицаят стоеше с изкривено от шока лице, когато Джеси се хвърли към него, сграбчи раменете му и се притисна.

– Не мога повече, Лайдж. Не мога. Не мога нито да спя, нито да ям. Трябва да ти кажа всичко!

– Не говори нищо! – каза Бейли с мъка. – За бога Джеси, не сега!

– Трябва! Аз направих нещо ужасно! Такова ужасно нещо! О, Лайдж!...

– Не сме сами, Джеси!

Тя вдигна очи и погледна Р Данийл с невиждащ поглед. Сълзите, в които плуваха очите ѝ, размазваха изображението на робота.

С тих шепот Р Данийл каза:

– Добър ден, Джеси.

– Това... това роботът ли е? – попита тя задавено.

Тя прекара длан през очите си и се отдръпна от ръката на Бейли, която я прегръщаше. Дишаше тежко и за момент по устните ѝ пробяга усмивка:

– Вие сте това, нали?

– Да, Джеси!

– Сърдите ли се, че ви наричам робот?

– Не, Джеси. Такъв съм.

– И аз няма да се сърдя, ако ме наречете и глупачка, и луда, и подривен агент, защото ето какво съм аз!

– Джеси! – изстена Бейли.

– Няма смисъл, Лайдж! – каза тя. – Нека и той научи, защото сте колеги. Не мога повече да живея така. Ако знаете какво преживях последните два дни. Не ме е грижа, че ще отида в затвора, че ще ме изпатят в най-ниската категория и че ще се храня само с дрожди и вода. Не ме е страх, че... Няма да им разрешиш, нали Лайдж? Не им разрешавай да ми сторят нищо! Стр... страх ме е!...

Бейли я потупа по раменете и я остави да се наплаче.

– Тя не е добре – каза той на Р Данийл. – Трябва да я отведем оттук. Колко е часът?

Р Данийл отвърна, без да прави справка с часовник:

– Четиринадесет и четиридесет и пет.

– Комисарят ще бъде тук всяка минута. Повикайте патрулната кола. Ще говорим по мотопътя.

– Мотопътят? О, не, Лайдж! Не!

* * *

Тежка тишина лежеше от двете страни на мотопътя.

– Е, Джеси? – рече Бейли.

Безразличието, което се бе изписало върху лицето на Джеси, откакто напуснаха кабинета на Комисаря, отново изчезна. Тя гледаше към мъжа си, към Р Данийл с тревожно мълчание.

– Хайде, Джеси. Моля те. Какво, престъпление ли си направила? Истинско престъпление?

– Престъпление ли? – Тя поклати неопределено глава.

– Съвземи се! И по-спокойно. Само кажи: да или не, Джеси! – Той се поколеба. – Убила ли си някого?

Изразът на лицето ѝ веднага се смени с възмущение.

– Какво говориш, Лайдж Бейли?

– Да или не, Джеси?

– Не, разбира се. Не!

Коравото кълбо в стомаха на Бейли се отпусна и омекна.

– Откраднала ли си нещо? Фалшифицирала ли си купони? Била си се с някого? Подпалила си нечие имущество? Кажи най-после, Джеси!

– Не съм направила нищо – нищо особено. Нищо от това, което каза.

– А сега започни от началото! Какво дойде да ни разкажеш?

И Джеси заразказва с мек глас, който постепенно стана твърд и изразителен.

– Всичко е заради онези, Стародавните, знаеш това! Те са навсякъде и навсякъде говорят. Дори някога, когато бях помощник диетолог, пак беше същото. Помниш ли Елизабет Торнбоу? Тя беше Стародавна. Винаги говореше за това как всичките ни нещастия идват от Града и колко по-добре е било всичко, когато не е имало Градове.

Често я питах откъде знае, че е така, особено след като срещнах тебе, Лайдж (спомни си разговорите, които водехме тогава!), а тя цитираше малките книжлета, които се разпространяваха от ръка на ръка. От типа на „Срамът на Градовете“, написана от оня, не му помня вече името.

– Огрински – помогна й Бейли.

– Да. Само че повечето от тях бяха още по-лоши. След като се омъжих, тя започна да се подиграва. Казваше, че сега вече съм истинска Градска съпруга, щом като мъжът ми е полицаи. После престана да ми говори, аз напуснах работата и това беше всичко. Повечето от нещата, които казваше, бяха казани, за да ме ядосат и може би, за да изглежда по-мистериозна и романтична. Тя беше стара мома, не се омъжи до смъртта си. Повечето от тези Стародавни не могат да уредят живота си в една или друга степен. Помниш ли, Лайдж, ти един път каза, че понякога хората бъркат

собствените си недостатъци с недостатъците на обществото и искат да оправят Градовете, защото сами не знаят как да се оправят.

Бейли помнеше, но сега думите му се струваха нагли и повърхностни. Той каза кротко:

– Не се отвличай, Джеси!

И тя продължи.

– А пък Лизи винаги казваше, че ще дойде ден, когато хората ще се обединят. Тя казваше, че за всичко са виновни Космическите, защото те са заинтересовани да държат Земята слаба и скапана. Това беше една от любимите ѝ думи – „скапан“. Веднъж погледна храната, която бях приготвила за следващата седмица, и като я помириса, каза: „Скапано! Скапано!“ Джейн Майърс я имитираше хубаво в кухнята и умирахме от смях. Тя казваше, искам да кажа Елизабет, че някой ден ще видим работата на Градовете, ще се върнем към Земята и ще си разчистим сметките с Космическите, които се опитват да ни вържат завинаги към Градовете с помощта на работи. Само че тя никога не казваше работи, а безмозъчни чудовища-машини. Извинете ме за израза, господин Даниъл.

Роботът отвърна:

– Не мога точно да разбере смисъла на израза, Джеси, но с готовност ви извинявам. Моля, продължете!

Бейли се местеше неспокойно. Такава си е Джеси. Никакво извънредно събитие, никоя криза не би могла да промени навика ѝ да разказва сложно и объркано.

Тя рече:

– Елизабет винаги твърдеше, че страшно много хора са като нея. Понякога ще рече: „На последното събрание...“, веднага спираше и

ме поглеждаше наполовина горда, наполовина уплашена, в очакване да я попитам за какво става дума, та да изглежда по-важна; а при това уж и уплашена, че мога да ѝ навлека беля. Разбира се, никога не я разпитвах. Не бих ѝ направила това удоволствие... И тъй, аз се омъжих и всичко това вече нямаше значение, докато...

Тя спря.

– Продължавай, Джеси! – рече Бейли.

– Помниш ли, Лайдж, спречкването помежду ни? За Джезабел, искам да кажа!

– Какво стана тогава? – Нужни бяха една-две секунди, за да може Бейли да съобрази, че става дума не за друга жена, а за самата Джеси. Той се обърна към Р Данийл:

– Пълното име на Джеси е Джезабел. Тя не го харесва и затова не го употребява.

– То ме ядосва, Лайдж! – каза Джеси. – Наистина. Признавам, че е глупаво, но аз все продължавам да си мисля за онова, което ми каза. Помниш ли, ти каза, че Джезабел е само една консервативна жена, която се е борила срещу нововъведенията, с които новаторите искат да изменят начина на живот на нейните прадеди. И след като и аз съм Джезабел, защо и аз да не...

– Бъдеш същата! – допълни Бейли.

– Да. – Тя тръсна глава. – Не точно така. Не буквално. Не по начина, по който тя го е разбирала. Това не ми подхожда.

– Разбирам, Джеси. Не ставай глупава!

– Мислих си много за нея и стигнах до убеждението, че и сега е, както е било някога. Искам да кажа, ние, земните хора си имаме

наш начин на живот, а Космическите дойдоха със свои разпоредби и се опитаха да ни ги натрапят, а аз мисля, че Стародавните са прави. Може би ние трябва да се върнем към нашия стар начин на живот. Затова потърсих Елизабет.

– Продължавай!

– Тя каза, че не разбира за какво ѝ говоря. Освен това съм била жена на ченге. Казах, че то няма нищо общо и накрая тя се съгласи да говори с някой си. След около месец дойде да ми каже, че всичко е както трябва и оттогава аз непрекъснато посещавам събранията им.

Бейли я погледна тъжно.

– Никога не си ми го казвала.

Гласът на Джеси трепереше, когато каза:

– Съжалявам, Лайдж.

– Добре де, това не оправя нещата. Извинението си е извинение, но аз искам да зная нещо повече за тези събрания. Къде се събирате?

Тя каза:

– Тук долу.

– Къде долу? На това място! Какво искаш да кажеш?

– Тук, на мотопътя. Затова не исках да идваме насам. Но така или иначе, мястото е чудесно за срещи. Събирахме се...

– Колко души?

– Не съм сигурна. Може би шестдесет или седемдесет. Бяхме нещо като подразделение. Имахме съгваеми столчета, нещо за подкрепяне и някой говореше главно за това, колко добре се е живеело някога и какво трябва да направим с чудовищата, с

роботите, а и с Космическите. Ораторите бяха посредствени и едва ги издържахме. Но беше хубаво, че се събираме и че се чувстваме силни. Можахме да се кълнем във вяност и знаехме как да се поздравяваме тайно навън.

– Никой ли не ви пречеше? Патрулна или противопожарна кола?

– Не. Никой.

– Не е ли странно това, Илайджъ? – намеси се Р Данийл.

– Не, може би – отвърна замислено Бейли. – Има странични разклонения, които практически не се използват. Стига да ги знаеш. Това ли е всичко за събранията, Джеси? Празни приказки и игра на конспирация?

– Кажи-речи. Е, понякога пеехме. И, разбира се, хапвахме нещо. Не много. Сандвичи и сок.

– Щом е тъй – рече той, – какво те безпокои? Защо трябва да изпадаш в паника през последните дни, ако сте така безопасни?

– Защото мисля, че ще ти направят пакост, Лайдж! Защо се държиш, като че ли не разбираш нищо? Обясних ти го!

– Не, не си. Още не си. Засега ми разказа за някакви кафеджийски срещи. Отправяли ли са се твоите хора на демонстрация? Разрушавали ли са работи? Правили ли са стачки? Убивали ли са хора?

– Никога! Лайдж, не бих направила нищо такова. И не бих членувала, ако те го правеха!

– Защо тогава казваш, че си сторила нещо страшно?

– Защото... защото те говорят какво ще направят един ден, когато сложат ръка на правителството. Обясняваха ни, че ще се организираме, тогава ще започнат стачки, ще спре работата. Ще

заставим правителството да изгони роботите и да принуди Космическите да си отидат. Мислех, че всичко са само приказки, докато не започна историята с теб и с Данийл. Тогава те казаха: „Ето, възможност за акция!“ и „Сега ще им покажем как се спира нашествието на роботите!“ Казаха го в Личната стая, без да знаят, че става дума за вас. Но аз го разбрах. Веднага.

– Успокой се, Джеси. Нищо не е станало. Празни приказки. Не виждаш ли, че нищо не се е случило?

– Аз така се у-уплаших! И си помислих: „Аз съм част от тях. Ако се стигне до убийство или атентат, ти може би ще бъдеш убит или Бентли. И това ще бъде мо... мой грях, загдето вземам участие. И ще отида в затвора.

Бейли я остави да се нахлипа, прегърна я през рамо и загледа със свити устни Р Данийл, който кротко гледаше пред себе си.

– Сега, Джеси – рече той, – искам добре да си помислиш. Кой ръководи групата ви?

В следващата книжка:

АРЕСТУВАНЕТО НА ЕДИН КОНСПИРАТОР



Червен елен, бял елен

Фантастичен разказ

Кир Буличов

По здрач Лунин спря, за да пренощува. Мястото беше подходящо – брегът бе висок, обрасъл до горе със стари дървета. Под отвесния склон се точеше широка пясъчна ивица. Тук-там върху нея лежах паднали от склона дървета – постепенно реката подкопаваше високия бряг. Завърза катера за възлест пън, корените на който стигаха до водата. Реши да опъне палатката горе, на високото. Там москитите нямаше да му досаждат.

Закрепи палатката на гърба си и започна да се изкачва. Склонът бе от сипкав пясъчник и от слегнал се, но предателски неустойчив кварцов пясък. Хващаше се за корени и бодливи клонки, а те се огъваха с неочаквана лекота и за да не се плъзне надолу, трябваше да се притиска до склона.

Никой не пречеше на Лунин да остане долу и пренощува на катера, но той предвкушаваше времето за отмора и мисленото преглеждане на днешните трофеи. Те бяха на катера, но Лунин ги знаеше наизуст. Пък и не намереното бе важно сега, а свързаната с него възможност да бъдат потвърдени предположенията, които той бе избързал да изкаже, но които още не бяха улегнали и станали теория.

Горе духаше свеж силен вятър, който разгонваше москитите. Отсрещният бряг тънеше в мъгла. След като опъна палатката и похапна, Лунин седна, опрял гръб на дебел ствол.

Някъде наблизо се обаждаха птици. Изпука сух клон. Лунин слушаше гласовете на гората, но те не му пречеха. Той знаеше, че при опасност само с един скок ще стигне до палатката и ще успее да включи силовото поле. Наведе се и погледна към катера. Той също беше в безопасност. Отгоре изглеждаше малък, като някакво бръмбарче, забодено на брега от вълна. Но ще издържи, ако някой рече да го нападне или разбие. Усети пристъпа на самотност, която го преследваше като болест. Тук нямаше Свои. Само Чужди. Лунин беше чужд. И геолозите, които на хиляди километри някъде от тук също са опънали палатки и седят край тях, заслушани в звуците на гората или степта. И ботаникът, Паул ли, Ричард ли се казваше... Той също нощува някъде. Сам.

Вдигна поглед нагоре. Сякаш знаеше, че точно сега Станцията прелита над него. Тя беше като ярка звездичка. Можеш да отскочиш до палатката и да я извикаш. Да попиташ например какво ще бъде времето утре тук. На диспечера му е скучно. Той с нетърпение чака кога ще дойде реда му да се спусне долу. Той е геолог. Или геофизик. Струва му се, че планетата е толкова интересна и богата, че никога няма да почувствува самота. Може би е прав. Може би Лунин е изключение?

Тази планета е могла да бъде съвсем друга. А може би самотата измъчваше Лунин, защото той случайно бе разгадал нейната тъжна тайна?

На Станцията той е единственият палеонтолог. Отначало работеше заедно с геолозите. После ги остави. Той можеше само да предполага какво се очаква, да извърши само предварително проучване. И нищо повече. Други трябваше да търсят подробно, да

правят откритията, подготвени от времето. За Лунин оставаха само предположенията и случайните открития. И ето че едно от случайните открития стана вчера. А второто – днес.

Тази сутрин той намери второ селище. Не по-старо от вчерашното.

– Ух, – тихо, но заплашително каза плугът в храстите. Това „ух“ можеше да означава само едно – сигнал за нападение. Лунин се втурна към палатката. За щастие плугът никога не напада безшумно. Винаги ти оставя секунда за размисъл. Да, само секунда.

Не успя да се скрие. Нахвърлиха се върху му иззад стволите и отгоре, от клоните на дърветата. Съборен под тежестта на горещата козина, все пак успя да се добере до копчето на силовата защита и полето притисна долната част на краката му към земята. Опитва се да прибере крака в палатката, но не успя – полето ги притискаше, а и един плуг бе успял вече да се вкопчи с лапа за обувката му и я дърпаше към себе си. Останалите се блъскаха в невидимата преграда, която ги отделяше от Лунин.

В сумрака Лунин виждаше червения огън на техните твърде големи според земните мерки очи. От това изразът на яростните муцуни изглеждаше двусмислен. Очите съвсем не подхождаха на огромните зъби и на бръчките по ниското косматото чело. В тях се четеше учудване, обърканост и дори жалост. Но плугите са лишени от жалост и милосърдие. Те са непобедими и мрачни хищници – господари на нощта. Големината и формата на очите са необходимост. Те виждат в пълна тъмнина.

Обувката остана в лапите на плуга. Звярът я захапа, но не успя да ѝ се наслади. Друг, по-едър плуг му завидя. Зверовете забравиха за Лунин, но той знаеше, че няма да е за дълго.

Лунин седна до входа на палатката и напипа зад себе си кинокамерата. Лъчът светлина, който излизаше от нея, освети само черната огромна топка, която мърдаше, сякаш беше пчелен рояк. Плугите се биеха. В този момент между дърветата излезе едър стар мъжкар. Вървеше изправен на задните си лапи, уверено и твърдо. Дори не погледна към биещите се: интересуваше го много по-едрия лов – палатката и човекът в нея.

Звярът не обръщаше внимание на светлината. Само зениците му станаха като цепки и Лунин, гледайки го през визъора на камерата, и прибирайки събутия си крак, неволно се усмихна. Когато първите снимки на тези гигантски маймуни пристигнаха на Станцията, доктор Павлиш от „Космос“ каза съвсем сериозно: „Тук е бил Густав Плуг. Това са негови деца.“ Мнозина познаваха Густав Плуг. Той беше главен лекар на „Земя-14“ и се отличаваше с ангелски характер, с уменията да открива болести и у най-здравите на вид космонавти и със страшна външност. Приличаше на черна горила. Само че с очила. Тогава Павлиш нарисова и на снимките очила и питеците бяха наречени плуги.

– Здравейте, доктор Плуг – каза Лунин на приближаващия се звяр. – Изглеждам ви лесна плячка, нали? И с мен можете да постъпите съгласно законите на джунглата? Представете си обаче, че и аз мога да ви схрускам. Вие всичко плюскате и плюскате...

За миг само на Лунин му се стори, че силовото поле няма да издържи. Той дори бутна напред босия си крак. Пръстите му опряха

в преградата. Помисли си, че утре трябва да отлети до Станцията. Бос не можеш да ходиш.

Огромната маймуна бе сложила лапи върху невидимата стена и бе допряла муцуната си в нея. От злоба тя губеше сили. Лунин ѝ напомняше нещо. И тъкмо затова днес Лунин се отнасяше към плугите без онзи интерес, с който свикналият да живее в полето изследовател се отнася към неразумния живот наоколо. Днес Лунин изпитваше едно твърде обосновано подозрение. То му бе внушено от селищата.

Засега те бяха само две. Вчерашното, на склона, където няколко плитки пещери гледаха към затревена поляна.

В една от пещерите вчера той откри следи от сажди, а на пода, под екскрементите на прилепите, кухненски отпадъци – натрошени кости, пепел и кремъчни парчета. След като привърши работата с камерите и фиксаторите, Лунин се свърза със Станцията и съобщи на дежурния за намереното. Говореше спокойно, както винаги, затова отначало дежурният не разбра значението на думите му.

– Записвам координатите – отговаряше дежурният равнодушно, както по няколко пъти през деня отговаряше на различните групи, всяка от които бе сигурна, че днешното ѝ откритие ще влезе в историята. Палеолитно селище... Предварителен анализ на кухненските отпадъци... осемстотин-деветстотин години, плюс-минус пет... Чакай, чакай – каза изведнъж дежурният. – Какви кухненски отпадъци?

– Кости – отвърна Лунин. – И пепел.

– Какво, искаш да кажеш, че...

– Прието ли е съобщението? Продължавам работата – каза Лунин и изключи, представяйки си как суматохата, предизвикана от съобщението му, се понася като вълна по Станцията, откъсва от бързата и доскоро Най-Важна Работа физици, астрономи и зоолози, прехвърля се на планетата и става достойние на работещите долу групи. „Чу ли какво е намерил Лунин?”

Следващите пет минути бяха спокойни. Но Лунин не се заблуждаваше. Седеше на брега и чакаше.

– Лунин – каза гласът в предавателя. – Чуваш ли ме?

Обаждаше се Вологдин, Шефът на експедицията.

– Чувам – отвърна Лунин.

– Да не си се излъгал?

Лунин изключваше това.

– Защо мълчиш, Лунин?

– Аз вече изпратих съобщение.

– Сигурен ли си?

– Да.

– Да ти пратим ли група?

– Засега не е нужно. Нищо особено не е станало.

Лунин си представи как цялата Станция стои зад гърба на шефа и слуша разговора.

– Виж какво, Вологдин – каза той. – Да, аз намерих палеолитно селище. Но не зная кой е бившият му стопанин. Според нашите представи селището е ново. Значи ако на планетата има разумни същества, те не са излезли от пещерния стадий. В противен случай отдавна бихме ги открили.

– Но защо преди това никой не е видял дори следи?

– А какво знаем ние за планетата? Работим тук само от три месеца. И сме шепа хора.

– Но планетата е фотографирана цялата и всяко свидетелство...

– Те сигурно живеят в горите.

– А може би това са плуги?

– Не се и надявай. За плугите ще ти разкаже Ли. Две седмици той следи стадата им. Страшни зверове, малко по-организирани от горилите, но пък десет пъти по-зли и силни. Отлично се справят без огън.

– Как смяташ, ще се справиш ли сам?

– Да. Можеш да изпратиш капсула. Ще сложа в нея филмите. Вижте ги и вие самите, с очите си. Но не обещавам нищо сензационно.

– Веднага пращаме. Според мен ти не дооценяваш значението на откритието.

– Това дори не е откритие. Натъкнах се на селището съвсем случайно. Но сега непременно ще мина надолу по реката. Може да видя още нещо.

Точно след десет минути изпратиха капсула за филмите. Лунин току-що се беше прехвърлил на катера. Знаеше, че ще им са нужни около три часа, за да намерят някоя свободна и тя непременно ще бъде задигната от геолозите. Той дори хлъцна, когато капсулата се спусна на десет метра от брега. В нея намери и бележка от Володя Ли. „След два дена завършвам обработването на темата. Мога да се присъединя.“ На бележката Лунин не отговори. Когато може, Володя ще долети.

През деня от Станцията го търсиха още десетина пъти. Сякаш бе намерил не следи от палеолит, а най-малко град с железница. И след всеки час трябва да намира по още един.

А ето че днес сутринта той откри второ селище. Може би е пропускал преди това палеолита, защото просто не смяташе, че може да го намери. Търсеше каинозой, на едно място се натъкна на триас. А за следи от човек не гледаше. Сега очите му се въртяха като радари. Дали няма следи от отчупване върху парчето кремък? Дали тъмното петно на склона не е вход на някоя пещера?

Селището беше малко, отпадъците – също. Но пък в ямата, полузасипана с пясък, Лунин намери първия череп. И останки от скелет. Черепът трябваше да събира късче по късче – беше надробен от силните зъби на хищник. А може би, от зъбите на себеподобни? Селището беше на хуманоиди. Лунин беше прав – те нямаха нищо общо с плугите. Два пъти по-ниски от тях, с много по-тънки кости, с полегато чело, те все пак бяха много по-близо до разумните хора, отколкото черните маймуни. В селището Лунин намери още няколко човешки кости. И предположи, че жителите му са били нападнати. Враговете бяха убили и изiali обитателите на селището.

Няколко часа му бяха нужни, за да събере и фиксира намереното, да приема и изпраща капсулите, да разговаря с гостите, нахлули с катери и флаери. После тръгна нататък. Още тогава у него се появиха първите подозрения, но той не можеше да ги провери. В този пояс се въдеха мечки и хищници, близки до едрите вълци. Но, както установи Ли, нито едните, нито другите са се събирали в стада. И едва ли са могли да избият всичките жители

на селището, на брой повече от десет. Да убият и да разкъсат буквално на дребни парчета. Оставаха плугите.

И сега, като седеше в палатката с една обувка и гледаше яростната, покрита с пяна муцуна на водача-плуг, Лунин изпитваше почти ненавист към него.

Природата е жестока към разума. Още незакрепнал, неосъзнал собственото си потенциално могъщество, той се оказва обкръжен от силни врагове и борбата с тях през цялото време виси като дамоклев меч над самото съществуване на разумния живот. Враговете – и тук, и на Земята – са винаги по-зъбати и по-нахални от предците на разумните същества.

И трябва да ги надхитрят, да се скрият от тях, да преживеят... макар че и без силни врагове също няма да станеш разумен.

А плугът все още не искаше да се откаже от плячката. На Лунин дори му се стори, че той го отъждествява с пещерните хора и се отнася към него не само като към плячка, но и като към най-зъл враг, като към същество, с което не можеш да поделиш властта над планетата. Около водача се събраха и останалите зверове, които благополучно се бяха разправили с обувката. Когато най-сетне на Лунин омръзна да гледа злобните им муцуни, той пусна ослепителна светкавица и плугите се разбягаха.

Не успя да заспи веднага. Извика го Володя Ли. Оказа се, че е приключил микроизследването на следите по костите на хората. Следите съответстваха на зъбите на плугите. Обвинението се потвърди. Най-сетне, заспивайки, Лунин разбра, че положението му на тази планета е променено. Той е не само изследовател. Той трябва да стане и защитник. Сигурно тук са останали много малко

хора. Плугите се оказали много по-опасни врагове, отколкото пещерните мечки за нашите прадеди.

На другия ден му се наложи да се върне на Станцията. За обувки. Неудобно му беше да иска от дежурния: „Изпрати ми, моля те, в капсула обувка за десен крак номер четиридесет и втори, по възможност черна. Плугите изядоха моята.“ Пък и трябваше да се посъветва с Ли и с шефа и да получи флаер, макар и за седмица-две, за да претърси басейна на голямата река.

А после заедно с Ли три седмици изследваха басейна, като се връщаха на Станцията, за да обработват материалите. И се опитваха да опровергават изводите, към които ги навеждаха новите находки.

Плугите дошли тук преди четири хиляди години. Съвсем наскоро. Може би от друг континент, където те се срещат много често. По това време първите хора на планетата се научили вече да очукват камъка и да палят огън. Хората не били готови за война с огромните маймуни, организирани в яростни стада, виждащи нощем както през деня и с такава дебела козина, че каменните остриета на копията не могли да я прободат. Разпръснатите из гората шепа хора ставали един след друг жертва на яростните нападения на плугите. Хиляда и петстотин години, хиляда години, осемстотин години бе възрастта на напуснатите и разорени селища. И накрая, на брега на голямо плитко езеро, сред стърчащите като разперени пръсти сиви скали, Лунин намери мястото на една от последните, ако не на последната битка. Тук бяха загинали повече от осемдесет човека. Тук се търкаляха и кости на плуги. Хората се научили да се обединяват, но вече било късно. Битката беше станала преди около петстотин

години. Плюс – минус десет години. Можеха да преустановят търсенията. На планетата не бе останал нито един човек.

– Ех, ако бяхме избързали – каза един от физиците. – Бихме ги прикрили със силовото поле.

– Преди петстотин години?

– А може би и миналата година тук са се крили последните?

– Едва ли – каза Володя.

– Разбирам – отвърна физикът. – И все пак, жалко.

На другия ден Лунин слезе при голямото селище край оврага. Там имаше пещера, в която също преди осемстотин години е шумял бой, навярно кратък, нощен, както всички битки, когато в светлината на огъня в пещерата се търкаляли и ревяли плуги и пазейки се от ударите на копията, разхвърляли камъните, с които хората били закрили входа на пещерата.

Огледа всички ходове, търсейки следи от живот, вдигна риболовна кукичка от огъната и изпилена кост, намери издълбан камък, върху който от тавана на пещерата е капала вода. Вторият, по-далечен вход на пещерата бе широк и слънцето заливаше пясъчния под и гладките стени. До една от стените лежеше одялан камък. Над него имаше рисунки. Първите рисунки, намерени на планетата. Лунин затаи дъх, сякаш се страхуваше, че от движението на въздуха рисунките могат да изчезнат.

Някой беше избрал тази стена, за да изрази на нея учудването си пред света, да спре движението, да го омагьоса с вълшебна сила. Виждаше се мечка – с гърбица и с неравни отвесни ивици под корема, които изобразяваха дългата козина. Имаше смешни човечета – две чертички за краката, две чертички за ръцете. Човечетата бягаха нанякъде. Виждаше се лодка и над нея слънцето.

Пясъчникът и варовикът бяха подсетили художника (а може би той е бил първият жрец?) да използва различни багри. Слънцето беше червено, а човечетата – бели.

Лунин се движеше бавно край стената и разглеждаше рисунките. Черен плуг. Свит и озъбен. Звярът бе нарисуван малък. А до него имаше висок червен човек, който пронизваше плуга с копие. Рисунката беше една неистина. Още едва родило се, изкуството вече утешавало.

Трябваше да се върне до флаера и вземе камерата. Преди да тръгне обратно, погледна навън, дали няма други рисунки. Имаше. Само още една. Плосък камък, надвиснал над стената на входа, я беше запазил от дъждовете. Рисунката бе по-голяма от другите, по-свободна в линиите, сякаш извън пещерата художникът бе забравил за задълженията си на магьосник, отстъпил бе от каноните, раждащи се заедно с изкуството.

Това беше елен. Червен елен, нарисуван леко и небрежно, уловен от художника в момент на скок.

Лунин хукна за камерата. Усети болка в сърцето. Беше свикнал с това, че разумът на тази планета е загинал, едва що родил се. И тъгата за това и дори раздражението срещу плугите, станали изпитанието, което хората не издържали, бяха се отдалечили. В края на краищата пред него беше исторически факт.

А рисунката до входа премахна отдалечеността. Окончателността на гибелта на разума стана трагедия, която засягаше самия Лунин. И от това се роди страхът за възможната гибел на червения елен. От земетресение, от дъжд – дявол знае от какво.

Включи за секунда преподавателя и каза: „Намерих наскални рисунки. Ще ги фотографирам, ще ги фиксирам и после ще се свържа отново. Чакайте.“ Грабна камерата и консерванта и тръгна обратно. Вървеше бързо, но внимателно, като гледаше да не стъпва по кости и парчета камък. Когато до втория вход на пещерата оставаха само няколко крачки, спря. Стори му се, че там има някой. Да, сега съвсем ясно чуваше сумтенето. Прехвърли камерата през рамо, сложи длан на бластера, който беше зареден с парализиращи куршуми. Сумтенето не спираше. Сякаш малък локомотив бълваше пара зад скалата. На пръсти Лунин тръгна към изхода и погледна навън.

Най-лошите му предположения се потвърдиха. Пред червения елен седеше на задни крака огромен черен плуг и се мъчеше да унищожи рисунката. Лунин вдигна бластера, но не стреля.

В лапата на плуга забеляза късче варовик. Лапата на звяра трепереше от напрежение. Като сумтеше и се зъбеше, плугът драскаше с варовика по стената. Точно под червения елен. Беше вече прекарал почти права хоризонтална линия, от нея се издигаха нагоре къси чертички. Чертичките бяха четири, различно дълги. Едната от тях не стигаше до хоризонталната линия и плугът започна да блъска варовика по стената, като се мъчеше да свърже с бели точки чертичката с линията.

Тогава Лунин разбра какво се опитва да изобрази на стената плугът. Елен. Същият елен, но бял и обърнат с краката нагоре, убит и станал вече храна.

Плугът се бе нагърбил с непосилна за него задача. Нито лапите, нито очите му бяха готови да правят копия от произведения на изкуството. И нещо повече, творчески преработени копия.

Звярът започна да драска с късчето варовик в края на хоризонталната линия – получи се звезда. Това беше главата на елена. Не е важно, че тя не приличаше на глава. Лунин и плугът признаваха на изкуството правото на условност.

Плугът се дръпна от стената, наведе муцуна и замря, наслаждавайки се на рисунката. В чертичките той виждаше грамадния още топъл труп на елена и затова не търсеше сравнение с това, което са могли да правят унищожените врагове. Сега еленът няма да избяга, той е повален.

А Лунин усети някаква странна благодарност, едва ли не нежност към черната маймуна, и направи крачка напред. В този момент плугът се огледа, сякаш търсеше някого, който би оценил труда му. Погледите на човека и звяра се срещнаха. И плугът забрави за елена. В червените зеници блесна безсмислена злоба, лудост и страх на заварен неподготвен звяр. Еволюцията, направила неочаквана крачка напред, беше още безсилна да се задържи на новото стъпало и крачката бе забравена. Разбира се, не завинаги.

Плугът хвърли късчето варовик към Лунин – под ръка нямаше нищо друго. Късчето отскочи към стената, като остави на гърдите на скафандъра бяла точка. Инстинктивно Лунин се дръпна зад издатината на скалата. А когато отново погледна, видя само едно черно петно – гърба на плуга, който тичаше през храстите.

Черното петно изчезна. Листата се люлееха, сякаш под напора на вятъра. Шумът от счупени сухи клонки затихна.

Лунин се обърна към стената. На сянка тя изглеждаше виолетова и върху нея ясно се открояваха двата елена. Червен и бял.

Стоманените пещери

Научно-фантастичен роман

Айзък Азимов

Продължение от брой 2

11. Арестът на един конспиратор

Тя притихна и започна да бърше очите си с кърпичка.

– Един мъж на име Джоузеф Клемин беше старши, но всъщност той не беше никой.

– Данийл – обърна се Бейли към робота, – опишете човека, когото подозирате.

– Френсис Клосар – рече Р Данийл, след като го описа. – Работи в Ню Йорк-Дрожди.

Джеси поклати глава.

– Веднъж един оратор идва да ни говори. От него лъхаше на дрожди. Може би за него говорите.

– Не си ли спомняш как изглеждаше? – попита Бейли.

– Не – отвърна тя решително.

* * *

– Това ли е Ню Йорк-Дрожди? – попита роботът, когато Бейли паркира служебната кола на едно уединено място.

– Една част.

Те влязоха в коридор, зад чийто стени бяха наредени открити гишета. Пред тях засия усмивката на администраторката.

– Кого търсите?

– Полиция. Тук ли е Френсис Клосар? Работи в Ню Йорк-Дрожди.

– Сега иде проверя.

Тя изрече в микрофона няколко думи, от които Бейли чу „... твърди, че е от полицията!“

След малко се появи мъж в тъмни дрехи. Имаше тънки мустачки и косата му бе започнала да оредява.

– В сградата ли е Клосар? – попита Бейли.

– Да, господине.

– Посочете ми къде е и, ако не го намеря, ще си поговорим отново!

Двамата влязоха в голяма, осветена зала. На въпроса към работника, който се изпречи пред тях: „Къде е Френсис Клосар?“ той показва с глава към дъното на залата. Миризмата на дрожди беше непоносима, въпреки че помпите за пречистване на въздуха бръмчаха и изпълваха пространството с плътен шум.

Мъж в престилка се надигна към тях. Беше средно висок, с лице, насечено от бръчки и с прошарена коса, независимо от младостта му.

– Аз съм Френсис Клосар! – каза той.

Бейли погледна Р Данийл и роботът кимна утвърдително.

Когато се оттеглиха в едно странично помещение, Бейли попита:

– Къде бяхте снощи между шест и осем часа?

– Разхождах се. Обичам да се разхождам преди вечеря.

– Видя ли ви някой?

– Може би. Не зная.

– А предната вечер?

– Пак се разхождах.

– Имате ли алиби за двете вечери?

– Не съм направил нищо, което да изисква алиби.

Без да отговори, Бейли погледна бележника си.

– Съден сте за подтикване към бунт.

– Да. Един робот ме блъсна и аз му сложих марка. Какъв бунт е това?

– Съдът не е бил на същото мнение, щом ви осъдил да платите глоба! Освен това завчера стана бъркотия в магазин за обувки в Бронкс. Видели са ви там. Видели са ви и снощи в Уилиямсбърг, където също едва не се е стигнало до бунт.

– Кой ме е видял?

– Отричате ли тези два инцидента? Вие сте важна фигура в нелегалната организация на Стародавните.

Клосар поклати глава.

– Не мога да ви попреча да си мислите каквото щете. Но това не е доказателство.

– Може би. Все пак ще ви дам и доказателство. – Той се обърна към робота и рече: – Господин Клосар, разрешете ми да ви представя моя колега Данийл Оливо!

Данийл подаде ръка и рече:

– Здравейте, Френсис!

Клосар не каза нищо. Не направи и най-слабо движение, за да поеме подадената ръка.

– А, вие сте невъзпитан? Толкова ли сте горд, че не подавате ръка на полицаи? Данийл, сложете ръката си на рамото му!

Покорно Р Данийл постави ръка и в същия миг Клосар я блъсна:

– Пръждосвай се, не ме докосвай! – Той отскочи настрана и рече на полицая: – Махнете това проклето нещо от мен!

– Искате да кажете проклет робот? Кое ви кара да мислите, че Данийл е робот?

– Всеки може да ви го каже! – рече Клосар неуверено.

– Нека да оставим това на съдията. А сега ще дойдете с мен. В полицията ще обясните откъде знаете, че Данийл е робот. Данийл, моля ви, идете до телефона и се свържете с Комисаря. По това време той си е в къщи. Помолете го да дойде в службата. Кажете му, че му водя един приятел, който умира от нетърпение да бъде разпитан.

След десетина минути, през което време Бейли се зае да обяснява на арестувания характера на извършените престъпления, Р Данийл се върна.

– Защо се забави?

– Трудно намерих Комисаря Ендербай, Илайджъ. Оказа се, че е в кабинета си.

Бейли учудено погледна часовника.

– По това време? Защо?

– В момента е голяма суматоха. В министерството е открит труп!

– Какво? Господи, чий труп?

– На Р Сами, разсилния!

Бейли млъкна, взря се в робота и каза с яден глас:

– Защо казвате тогава труп?

– Робот с напълно деактивиран мозък, ако ви харесва повече.

Неочаквано Клосар се разсмя и Бейли рязко се обърна:

– Това не ви засяга! Ясно ли ви е? – И насочи бластера си към него. След това каза на робота: – Е, голяма работа! Р Сами е направил късо съединение. Какво от това?

– Комисарят Ендербай беше колеблив, но макар да не го казва ясно, имам чувството, че той предполага някой да е деактивирал умишлено Р Сами.

И докато Бейли мълчаливо размисляше новината, Р Данийл добави:

– Тоест, да го е убил, ако така повече ви харесва.

Бейли отмести бластера, като продължи да държи пръста на спусъка.

– Вървете пред нас, Клосар!

– Но аз не съм се хранил още! – запротестира арестуваният.

– Няма да умрете!

Мълчаливо тримата напуснаха лабиринта на Ню Йорк-Дрожди – Клосар напред, зад него Бейли и встрани Р Данийл.

Дирене на мотив

В министерството Бейли попълни картон за задържане на Клосар и го предаде на съответното лице. Двамата с робота се изкачиха по мотоспиралата до Главната квартира. Не взеха асансьора, защото щеше да ги отведе твърде бързо, а Бейли имаше нужда от време, за да поразмисли, преди да бъде хвърлен в нова вълна от проблеми. И да си почине също.

Р Данийл каза:

– Изглежда днес Клосар няма да бъде разпитван.

– Може да почака. Нека най-напред да видим тази работа с Р Сами. – И промърмори по-скоро на себе си: – Не може да е изолиран инцидент. Трябва да има връзка с останалото.

* * *

– Жалко. Мозъчните качества на Клосар... – измърмори Р Данийл.

– Какво им има?

– Променили са се по странен начин. Станало ли е нещо между вас двамата, докато търсих комисаря по телефона?

– Просто му изнесох малка проповед. Четох му евангелието от свети Фалстолф.

– Не ви разбирам, Илайджъ.

Бейли въздъхна и каза:

– Опитях се да му обясня, че и Земята би могла да използва роботите и да разсели излишното население по планетите. Опитях се да избия от главата му тези Стародавни глупости. Дявол знае защо? Никога не съм си представял, че мога да бъда мисионер. Това е в същност, което се случи.

– Ясно. Сега нещата добиват смисъл. Кажете, Илайджъ, какво му казахте за роботите?

– Наистина ли искате за знаете? Казах му, че роботите са просто машини. Това пък беше евангелие от свети Джеригъл. Има много евангелиета, както знаете.

– Ето защо се появиха промени в мозъка му! – рече роботът. – Много е интересно. Мисля, че с това се попълня една солидна празнина в представите ни.

* * *

Бейли видя и чу комисаря Ендербай през отворената врата на кабинета. Кръглото му лице изглеждаше голо и слабо без очилата, докато ги държеше в ръце. Той бършеше гладкото си чело с тънка хартиена салфетка.

Очите му се спряха на застаналия до вратата Бейли.

– Боже мой, Бейли, къде пропадна? – гласът му се извиси ядно.

Бейли пропусна забележката и каза:

– Какво има? Къде е нощната смяна? – След това забеляза, че в кабинета има втори човек. – О, доктор Джеригъл!

Сивокосият специалист по роботика отговори на влялия поздрав с късо кимване:

– Радвам се да ви видя отново, Бейли!

– Целият личен състав дава долу показания. Подписва документи за разпит. Много съм ядосан, загдето не можах да те открия. Твърде странно изглежда отсъствието ти.

– Моето отсъствие? – извика Бейли импулсивно.

– Всяко отсъствие! Някой от службата го е сторил и сега всички трябва да сърбат попарата! Каква каша! Каква отвратителна каша!

Той вдигна ръце към небето и в този момент очите му попаднаха на Р Данийл.

– За пръв път гледаш в лицето Данийл, Джулиъс! – рече Бейли саркастично. – Поне го огледай добре!

Без да се обръща към робота, Комисарят отвърна с отпаднал глас:

– И той трябва да напише показания! Дори аз трябва да го сторя! Аз!

– Шефе, кое те кара да мислиш, че Р Сами не си е избил някой уплътнител сам? Защо мислиш, че е умишлено повреден?

– Питай него! – каза Комисарят и посочи доктор Джеригъл.

– Ще започна с това – рече експертът, – че след като се разделих с вас, не побързах да се върна във Вашингтон. Имах чувството, че ще бъде престъпление, ако напусна Града, без да направя нов опит да разгледам по-подробно вашия робот. Затова ви потърсих, но никой не можа да ми каже къде се намирате. Обадох се на вашия шеф и той ме покани да ви почакам тук.

Комисарят го прекъсна:

– Мислех, че е нещо важно. Нали искаше да разговаряш с него?

– За нещастие – продължи обясненията си доктор Джеригъл – аз се заблудих и вместо където трябва, попаднах в една малка стаичка.

Комисарят отново се намеси:

– В една от фотолабораториите, Лайдж!

– Там видях проснатата фигура на робот. Съвсем кратък оглед беше достатъчен да установя, че той е непоправимо деактивиран. Един вид мъртъв. Не ми беше трудно да открия и причината. В полустиснатия си юмрук роботът държеше блестящо яйце, два инча дълго и половин инч широко със слюден отвор в единия край. Китката беше допряна до черепа, като че ли последното движение е било по посока на главата. Предметът, който държеше, е алфагенератор. Знаете какво представлява, нали?

Бейли кимна. Няколко пъти той бе работил в лабораторията по физика с такъв уред: контейнерче от оловна сплав с тесен надлъжен жлеб, на чието дъно имаше плутониева сол. Жлебът

завършваше в горната си част с прозорче от слюда, прозрачно за алфа-частици. В тази единствена посока се разпространяваше доста мощен лъч от радиация.

Алфа-генераторът намираше най-различни приложения, но във всеки случай не и да убива работи.

– Той е насочил слюдения отвор към главата си, така ли? – попита Бейли.

– Да – отвърна докторът, – и позитронните връзки в мозъка му веднага са се прекъснали.

Бейли се обърна към побледнелия Комисар:

– Не грешите ли? Наистина ли е бил алфа-генератор?

Комисарят кимна.

– Абсолютно. Броячите ги регистрираха от десетина метра. А и филмите в лабораторията бяха осветени. – Той се замисли, след това неочаквано каза: – Доктор Джеригъл, боя се, че ще трябва да останете в Града един-два дни. Ще наредя да ви изпратят до стаята ви.

– Необходимо ли е? – попита нервно Джеригъл.

– По-сигурно е!

Когато роботоекспертът излезе, Комисарят каза с въздишка:

– Един от нас го е сторил, Лайдж. Това е, което ме безпокои. Никой не може да проникне тук и да убие робот. Освен това не всеки има достъп до алфа-генератори.

Р Данийл заговори и неговият студен, равен глас се вряза в развълнуваните думи на Комисаря:

– Но какъв може да бъде мотивът за това убийство?

Комисарят погледна Р Данийл с неприязън и отмести поглед встрани.

– И ние сме хора. Струва ми се, че полицаите не обичат роботите, както всички останали граждани. Сега един е премахнат и това е добре дошло за някой от нас. Р Сами те ядосваше много, Лайдж, нали?

– Това не е повод за убийство! – рече Р Данийл.

– Но то не е убийство – каза Комисарят. – Просто повреждане на механизъм. Нека да наричаме нещата със собствените им имена. Ето какво е направено при нас. Навсякъде другаде то би било нищо. Нищо. Но сега е първокласен скандал. Лайдж?

– Да.

– Кога за последен път видя Р Сами?

– Р Данийл говори с Р Сами след обяда. Може би е било 13,30. Той му обясняваше, че трябва да използваме кабинета ти.

– Моят кабинет? За какво?

– Искях да поговоря насаме с Р Данийл. Ти не беше тук и кабинетът ти изглеждаше най-подходящото място.

– Ясно. А ти видя ли Р Сами?

– Не. Но чух гласа му един час по-късно.

– Какво казваше?

Бейли се поколеба за момент, след това внимателно каза:

– Не си спомням. Малко след това ние излязохме.

– Къде отидохте?

– В Ню Йорк-Дрожди. Искях да ти докладвам...

– После, после. – Комисарят се подпря на брадичката си. – Джеси е била тук, както забелязах на пропуска.

– Да, беше – отбеляза студено Бейли.

– Защо?

– Семейни работи.

– За формалност трябва да бъде разпитана и тя.

– Зная, че редът е такъв, шефе. Между другото, откъде е дошъл алфа-генераторът? Откраднат ли е?

– От една енергийна централа.

Бейли премисли, преди да зададе следващия въпрос:

– От коя точно централа?

– От сектора Уилямсбърг. Защо?

Бейли замръзна на мястото си. Нещо извън него, нещо съвършено чуждо, пое събитията от днешния ден, от предишния ден и от още по-предишния ден и започна да ги подмята като фокусник. Сетне те се заподреждаха, бавно начена да се оформя картината...

– Защо? – попита отново Ендербай.

– Нищо! Нищо!

„Мотивът! Мотивът, за който говореше Р Данийл!...“

* * *

Бейли остави настрана вилицата с неясното: „По дяволите!“

– Данийл!

Р Данийл, който, за да остави колегата си да се храни на спокойствие, седеше на друга маса, стана и дойде при него.

– Данийл, имам нужда от твоята помощ!

– В какъв смисъл?

– Ще разпитват Джеси и мен. Това е сигурно. Остави ме да отговарям, както намеря за добре! Разбираш ли ме?

– Разбирам какво казвате. Но ако ми зададат пряк въпрос, как бих могъл да дам друг отговор, освен да кажа истината?

– Ако те попитат, това е друго нещо. Искам от теб да не даваш информация по своя инициатива.

– Не мога добре да ви разбера, колега Илайджъ. Та вие нямате нищо общо с Р Сами.

– Тъй ли мислиш? Нали ти сам каза за мотивите? Кой би имал интерес да убие Р Сами? Но става дума за това кой би искал да унищожи роботите въобще. Всеки Земен би го пожелал. Ние трябва да търсим в случая с Р Сами кой би имал мотив да го стори. Индивидът, Данийл! Не виждаш ли, че се набива в очи, той крещи, натрапва се до краен предел.

– Кой е този човек, Илайджъ?

– Аз, Данийл!

Безизразното лице на Р Данийл дори не трепна при тази декларация. Той само леко поклати глава.

– Какво, не си съгласен? Жена ми беше днес тук! Това е вече известно. А кой знаеше за идването и? Ти, аз, Джеси и Р Сами! Той я видя паникьосана!

– Не вярвам тя да е казала нещо, което да я изобличава.

– Не вярваш ти. Но те ще повярват! Ето го моят мотив! Убил съм го, за да го накарам да мълчи! Ясно ли ти е, че убийството е нагласено, за да падне подозрение върху мен? Защо е използван алфа-генератор от енергийната централа Уйлямсбърг? Защото ти и аз минахме през централата Уйлямсбърг вчера. Видени сме там и това е достатъчно! Можели сме да вземем генератора! И сме

последните, които са видели Р Сами жив! Като не се брои убиецът, разбира се!

– Но аз ще удостоверя, че не сте вземал никакъв генератор!

– Ти си робот, Данийл, и твоите уверения нямат стойност. Съществува само един шанс да се откача от примката, която са ми метнали.

– Как?

– Зададох си въпроса: „Защо ме впримчват?“ Ясно защо. Защото съм опасен за някого. За онзи, който уби доктор Сартън. Затова шансът ми е да намеря убиеца, да намеря човека или хората, които се опитват да ме отстранят от пътя си. Ако успея, ако разбуля случая, само ако го разбуля, ще бъда спасен. И Джеси. Но нямам време, нямам достатъчно време!

Пръстите на китката му се свиваха и разпускаха конвулсивно. Той гледаше изсеченото лице на робота с нарастваща надежда. Каквото и същество да беше, той имаше сила, бе предан и лишен от егоизъм. Какво повече може да се иска от приятел? А Бейли се нуждаеше от приятел и хич не го интересуваше, че Р Данийл имаше вместо вени проводници по тялото си.

Но Р Данийл поклати глава.

– Съжалявам, Илайджъ – рече той без капка съжаление по лицето – но не мога да приема нищо от опасенията ти. Може би действията ми са били в твоя вреда, съжалявам за това, но всеобщото благо го изисква!

– Какво си направил? – заекна Бейли.

– Свързах се, докато обядваше, с доктор Фастолф.

– Е? – опита се да каже Бейли. – И какво?

– Трябва да се отървете по друг начин от подозренията, без да разчитате на разкриване на убиеца на доктор Сартън. В резултат на моята информация нашите от Космоград решиха да сложат край на разследванията с изтичането на деня и да започнат планирано изселване от Космоград и от Земята.

12. Проектът се преустановява

Бейли погледна часовника си – 21,45.

– Не разбирам.

– Ние сме на Земята – рече роботът, – за да разкъсаме черупката около планетата и да ви дадем възможност отново да се впуснете в Космоса. Дълго време се мъчихме да променим Земята като променяме икономиката ви. Но не сполучихме. Колкото повече упорствувахме, толкова по-силна ставаше съпротивата на Стародавните. Доктор Сартън беше този, който теоретично доказва, че трябва да сменим тактиката – да издирим онази част от населението, което е съгласно с нас или пък може да бъде убедено да се съгласи. Като подкрепяме такива хора, бихме могли да направим движението ваше, а не натрапено отвън. Трудността се състоеше в това да намерим подходящ обект, удобен за целта. Вие, лично вие Илайджъ, станяхте наш сполучлив експеримент.

– Аз? Аз? Какво искате да кажете?

– Ние приехме с удоволствие предложението на Комисаря за вас, защото от психическия ви портрет решихме, че сте подходящ. Още щом ви видях, ви подложих на цереброанализ и предположенията се потвърдиха. Вие сте човек на делото, Илайджъ. Не хленчите по миналото, макар да се интересувате от него. Нито пък приемате за неизменна формата на Градове върху Земята. И решихме, че хора

като вас могат отново да поведат Земята към звездите. И че сте подходящ за нашия експеримент.

– Какъв експеримент, за бога?

– Експериментът да ви убедим, че колонизирането на Космоса е единственото решение на вашия въпрос. Внушихме ви го с помощта на съответен препарат. Не се безпокойте, той не оказва друго въздействие на организма, освен да направи мозъка по-възприемчив.

– Искате да кажете, че съм повярвал във всичко, което ми разправяше доктор Фастолф?

– Не съвсем. Докторът допускаше, че ще станете фанатизиран привърженик на идеята за колонизация. В същност станяхте само страничен симпатизант.

– И с този резултат се готвите да напуснете Космоград и Земята?

– Вече ви казах. Ние сме доволни, че Земята ще се впусне в Космоса. Вие сам ни убедихте в това.

– Аз?

– Да. Когато разказвахте на Френсис Клосар преимуществото на колонизацията, по наша преценка вие говорехте разпалено. Ето го реалният резултат от експеримента! Защото цереброаналитичните свойства на Клосар се промениха под въздействие на думите ви.

– Искаш да кажеш, че съм го убедил? Не вярвам.

– Не. Убеждаването не става така лесно. Но цереброаналитичните промени, които констатирах след разговора ви, демонстрираха недвусмислено, че мозъкът на Стародавните е отворен за такъв вид убеждаване. Тъй че без да знаем, ние от Космоград постигнахме очаквания успех. Разбрахме, че ние, а не

някой друг, е факторът, който бърка на проекта ни. С присъствието и с непрекъснатото си вмешателство направихме да избуят романтичните настроения на Земята под формата на носталгия по Стародавното и предизвикахме появяването на организация. Освен това тъкмо Стародавните се стремят да разчупят догмата, а не управляващите в Града, за които е най-важно да се запази съществуващото положение. Ако сега напуснем Космоград, ако престанем да дразним с присъствието си Стародавните, докато са ангажирани безвъзвратно със Земята и само със Земята, ако оставим след себе си малко работи, които заедно със земни като вас могат да организират школа за емиграция в Космоса, може би Стародавните ще се откъснат от Земята. Те ще имат нужда от работи и или ще ги вземат от нас, или ще си ги направят. Те ще развият C/Fe култура, защото ще им е нужна.

Бейли бавно вдигна глава:

– Проектът Космоград приключва с днешния ден, така ли? И с него и разследването по убийството на доктор Сартън?

– Това е решението на Космоград! – рече тихо Р Данийл.

– Денят още не е изтекъл. Сега е 22,30. Има цял час и половина до среднощ. Дотогава проектът е в сила. Ти си мой колега и разследването продължава! Нека да караме както досега. Остави ме да поработя. Това няма да навреди на хората ви. И ще им принесе голяма полза. Давам ти думата си. Ако прецениш, че с нещо вреди, спри ме! Само час и половина.

– Правилно – отвърна роботът. – Денят още не е изтекъл. Не бях помислил за това, колега Илайджъ.

Бейли отново беше „колегата Илайджъ“. Той се засмя:

– Нали доктор Фастолф спомена, че притежава филм от сцената на убийството? Каза го, когато бяхме в Космоград.

– Каза го.

– Можем ли да получим копие от него?

– Да, колега Илайджъ.

– Но веднага!

– След десет минути ще го имаме. Ще използвам служебния канал.

Процедурата отне по-малко време. Бейли гледаше втренчено алуминиевата кутия, която държеше в треперещите си ръце.

В този момент на вратата застана Комисарят Джулиъс Ендербай. Той погледна Бейли и странна тревога мина по валчестото му лице, а в очите му блесна светкавица.

– Слушай, Лайдж, докога по дяволите, ще се храниш?

– Бях много уморен, шефе. Съжалявам, че те накарах да чакаш!

– Не бих се сърдил, обаче... Я по-добре ела в кабинета ми!

Бейли хвърли поглед към Р Данийл, но не срещна неговия. Тримата напуснаха трапезарията.

* * *

Джулиъс Ендербай се разхождаше пред бюрото си: напред-назад, напред-назад. Бейли го наблюдаваше спокойно. От време на време той поглеждаше часовника си.

22,45.

Като повдигна очилата на челото си, Комисарят Ендербай затри очи с палеца и показалеца. По кожата около тях се появиха червени петна. След това отново постави очилата на мястото им и се взря в Бейли.

– Лайдж – каза той неочаквано, – кога за последен път си бил в енергийната централа Уйлямсбърг?

– Вчера, след като напуснах канцеларията. Някъде около осемнадесет часа или малко след това.

– Защо не ми каза?

– Канех се да ти кажа. Не съм давал още официален рапорт.

– Какво прави там?

– Просто минах на път за временната си квартира.

Комисарят спря разходката си.

– Не може така, Лайдж. Никой не минава през енергийна централа, без разлика къде отива.

Бейли сви рамене. Не беше време да разказва за преследвачите Стародавни и за подскачанията върху лентите. Поне сега не беше време.

– Ако искаш да намекнеш, че съм имал възможност да взема оттам алфа-генератора, с който е убит Р Сами, ще ти припомня, че Данийл беше с мен и че той може да удостовери как минах през централата, без да се спирам и без да вземам какъвто и да е генератор.

– Лайдж, не зная вече какво да кажа и какво да мисля. И няма защо да сочиш колегата си като алиби. Той не може да дава показания.

– Но аз отричам, да съм вземал алфа-генератор!

Пръстите на Комисаря се сплетоха и заизвиваха.

– Защо Джеси идва при тебе днес следобед?

– Вече ме пита, шефе. Казах ти – семейни работи.

– Получих информация от Френсис Клосар, Лайдж.

– Каква информация?

– Той казва, че знае една Джезабел Бейли, която е член на дружеството на Стародавните.

– Има много жени с име Бейли.

– Няма много Джезабел Бейли.

– Това име ли каза той?

– Той каза Джезабел. Чух го, Лайдж. Не ти давам сведения от втора ръка!

– Добре. Джеси е член на една, безобидна, налудничава организация. Тя никога не е направила нищо, но е посещавала събранията им и се чувства ужасно от това. Не можеш заради това да ме отстраняваш и да ме държиш отговорен за нарушаване на правителствени мероприятия под формата на Р Сами!

– Е, разбира се, Лайдж! Но все пак нещата не са розови. Всеки знае, че ти мразеше Р Сами. Жена ти е видяна да разговаря с него днес след обяд. Тя плакала и някои от думите ѝ били чути. Те били безопасни, но все пак, който е казал „а“, трябва да каже и „б“. Ти може да си сметнал за опасно да оставяш робота да говори. При това си имал възможност да се сдобиеш с оръжие.

Бейли го прекъсна:

– Ако исках да унищожа доказателствата срещу Джеси, нямаше да доведа тук Френсис Клосар. Та той знае много повече за нея, отколкото Р Сами. И още нещо. Минах през енергийната централа осемнадесет часа преди Р Сами да разговаря с Джеси. Откъде можех да зная, че ще трябва да го ликвидирам, та да взема като ясновидец алфа-генератор?

– Не зная вече какво да мисля, Лайдж!

– Тогава аз ще ти кажа! Шефе, това е грижливо и сръчно изплетена мрежа. Полагат се усилия да бъде отстранен, да не мога да се добера до фактите по убийството на Сартън. За нещастие на моя приятел, дето ми плете мрежата, много късно се е сетил да го прави!

– Какво?

Бейли погледна часовника си. Беше 23,00.

– Зная кой ми плете мрежа, зная кой и как е убил доктор Сартън. Имам на разположение цял час да ти го разкажа, да заловя човека и да сложа край на разследването.

13. Край на разследването

Очите на Комисаря Ендербай се свиха и хвърлиха гневен отблясък към Бейли.

– Какво се готвиш да правиш? Да повториш историята при Фастолф от вчера сутринта?

Бейли кимна.

– Зная, че сбърках първия път. Но прецени сам, шефе. Приеми, че доказателствата срещу мен са нагласени. Следвай ме и ще видиш до какво ще стигнем. Попитай се кой би могъл да ги нагласи. Очевидно само онзи, който знае, че снощи съм бил в Уйлямсбърг.

– Добре. Кой би могъл да бъде?

Бейли продължи:

– Бях преследван от група Стародавни, когато обядвах в кухнята. Заблудих ги или мисля, че съм ги заблудил, но очевидно поне един от тях ме е видял как пресичам района на централата. Единствена причина да го сторя беше, както се досещаш, да мога по този начин да се измъкна.

Комисарят се замисли.

– Клосар? Беше ли и той сред тях?

Бейли кимна.

– Добре – каза Ендербай, – ще го разпитам. Ако знае нещо, ще му го измъкна. Какво друго мога да направя, Лайдж?

– Не ме прекъсвай! Следиш ли мисълта ми?

– Да кажем. – Комисарят скръсти ръце. – Клосар те е видял да отиваш в енергийната централа Уйлямсбърг или пък някой друг те е видял и му съобщил. Той решава да използва този факт, за да те вкара в беда и да те отстрани от разследването. Това ли искаш да кажеш?

– Приблизително.

– Добре. – Комисарят се доближаваше до същността. – Той е знаел, че жена ти е член на неговата организация и освен това е предполагал, че ти няма да позволиш да се вмесват в личния ти живот. Знаел е, че по-скоро ще напуснеш, отколкото да се бориш срещу очевидни доказателства. Между другото, Лайдж, какво мислиш за една оставка? Искам да кажа, ако нещата вземат много лош ход? Трябва да потулим работата...

– Тая няма да я бъде, шефе!

Ендербай сви рамене.

– Добре. Докъде бях стигнал? О, да, така Клосар взема един алфа-генератор, вероятно с помощта на съучастник в централата и освен това намира още един съучастник, който да повреди Р Сами.

– Пръстите му тропаха леко по бюрото. – Не става, Лайдж!

– Защо да не става?

– Много нагласено. Твърде много съучастници. А той между другото има желязно алиби за нощта и сутринта по време на убийството в Космоград. Ние проверихме всичко, макар аз да съм единственият, който знае защо точно засичаме алибито му.

Бейли възрази:

– Никога не съм казвал, че е бил Клосар, шефе! Ти го казваш! Би могъл да бъде всеки друг от организацията на Стародавните. Клосар е само човекът, лицето, запаметено и разпознато от Данийл. Дори мисля, че той не е фигура в организацията. Макар да има едно странно обстоятелство с него.

– Какво? – попита Ендербай с подозрение.

– Той не е знаел, че Джеси е член на организацията. Не е могъл да познава всички членове, нали?

– Той знаеше за Джеси. Може би тя е правила впечатление с това, че е жена на полицаи. Може да я е запомнил по тази причина.

– Точно тъй ли каза? Джезабел Бейли?

Ендербай кимна.

– Вече ти казах, лично от него го чух.

– Смешно е това, шефе! Джеси не използвава пълното си име още преди Бентли да се роди. Нито веднъж. Зная го със сигурност. Тя влезнала в организацията, след като изоставила пълното си име. И това знам с положителност. Откъде Клосар ще я знае като Джезабел?

Комисарят се изчерви и каза с колебание.

– Е, ако става дума за това, навярно е казал Джеси. Просто по инерция съм го изрекъл в пълния му вид. Да, действително, сега съм сигурен, че е така. Той каза Джеси!

– До преди малко беше сигурен, че я е назовал Джезабел. Попитах те няколко пъти.

Комисарят извиси глас.

– Надявам се, не искаш да кажеш, че лъжа, нали?

– Може би Клосар въобще не в признавал нищо такова. Мисля си дали не си го съчинил. Ти познаваш Джеси от двадесет години и ти знаеш, че се казва Джезабел.

– Не си с всичкия си, човече!

– Тъй ли? Къде беше днес след обяд? Отсъствуваше от кабината си най-малко два часа.

– Ти разпитваш мен?

– Ще отговоря вместо теб. Ти беше в енергийната централа Уйлямсбърг.

Комисарят стана от мястото си. Челото му лъщеше и около устните му имаше сухи бели петна.

– Какво по дяволите искаш да кажеш?

– Беше ли там или не?

– Бейли, ти си уволнен. Дай ми документите си!

– Още не. Ще ме изслушаш!

– Нямам намерение. Ти си виновен. Виновен си, дяволе, и това, което ме изумява, е евтиният ти опит да ме изкараш, *мен* да изкараш, че заговорнича срещу теб! – Гласът му се изви във възмутен писък. Със задъхване той произнесе: – В действителност, ти си арестуван!

– Не! – каза Бейли твърдо. – Не още, шефе! Насочил съм бластер срещу теб. И предпазителят е вдигнат. Не прави глупости,

моля те, защото съм отчаян и *ще кажа* каквото имам да казвам!
След това постъпи както щеш!

С широко отворени очи Джулиъс Ендербай гледаше омразното дуло в ръката на Бейли.

– За това нещо, Бейли – заекна той, – ще получиш два-сет години в най-затънтения затворнически сектор на Града.

Неочаквано Р Данийл се размърда. Ръката му се плъзна и хвана китката на Бейли.

– Не разрешавам това, колега Илайджъ. Не бива да причинявате вреда на Комисаря.

За пръв път, откакто беше дошъл Р Данийл в Града, Комисарят се обърна направо към него:

– Хвани го! Първият закон!

Бейли каза бързо:

– Нямам намерение да му причиня беда, Данийл, ако не му позволяваш да ме арестува. Ти обеща, че ще ми помагаш. Имам още четиридесет и пет минути!

Без да пуска ръката на Бейли, Р Данийл каза:

– Комисарю, вярвам, че Илайджъ ще бъде оставен да говори. От този момент аз съм във връзка с доктор Фастолф...

– Как, как? – попита Комисарят диво.

– Имам вградено микровълново устройство – обясни Р Данийл. Комисарят го гледаше вцепенено. – Аз съм във връзка с доктор Фастолф – продължи роботът неумолимо, – и ще направите лошо впечатление, Комисарю, ако откажете да изслушате Илайджъ. Могат да бъдат направени погрешни изводи.

Безмълвен, Комисарят се отпусна на стола си.

Бейли продължи:

– Казах, че днес си бил в централата Уйлямсбърг, шефе, че си взел оттам алфа-генератор и си го дал на Р Сами. Ти съзнателно избра Уйлямсбърг, за да ме компрометираш. Използува появяването на доктор Джеригъл, за да го поканиш в службата и съзнателно го заблуди тъй, че да попадне във фотолабораторията и да открие останките от Р Сами. Ти се позова на неговата точна диагноза. – Бейли отмести бластера. – Ако искаш, можеш да ме арестуваш сега, но Космоград няма да приеме това за отговор.

– Мотиви! – пелтечеше Ендербай задъхано. Очилата му се бяха изпотили, той ги махна и изведнъж пак стана странно бледен и нещастен без тях. – Какъв мотив бих могъл да имам, за да го направя?

– Ти ме вкарваш в беда, нали? И пъхаш прът в колелото на разследванията около смъртта на Сартън, не е ли тъй? А освен това, Р Сами знаеше твърде много.

– *Какво* е знаел, за бога?

– Знаел е как един Космически беше убит преди пет и половина дни! Защото, шефе, *ти* уби доктор Сартън в Космоград!

Сега заговори роботът. Ендербай можа само да посегне трескаво към касата и да поклати глава.

– Колега Илайджъ, смятам, че тази теория е съвсем несъстоятелна. Както знаете, невъзможно е Комисарят Ендербай да е убил доктор Сартън.

– Тогава слушайте! Слушайте ме! Ендербай помоли мен да се заема със случая, а не някой от хората, които ме превъзхождаха. Направи го по няколко причини. На първо място ние сме съученици

и той можеше да разчита, че аз никога няма да заподозра един стар другар и уважаван началник в престъпление. Разчиташе на моята лоялност. Второ, той знаеше, че Джеси е член на нелегална организация и знаеше, че ще може да ме освободи от разследването или да ме изнуди да мълча, ако се приближех много до истината. Затова много не се тревожеше. От самото начало той се постара да възбуди у мен неприязън към теб, Данийл, и беше сигурен, че няма да се погаждаме в работата. Той знаеше за декласирането на баща ми. И можеше да предполага как ще реагирам. Разбирате, нали? Винаги е по-изгодно за убиеца да взема участие в диренето на убиеца.

Комисарят събра гласа си. Той каза отпаднало:

– Как бих могъл да зная за Джеси? – Сетне се обърна към робота. – Ти! Ако предаваш всичко в Космоград, кажи им, че това е лъжа! Всичко е лъжа!

Бейли го прекъсна, извисявайки за момент глас и след това снижавайки го до някаква странна с напрежението си мекота.

– Положително си знаел за Джеси! Ти си Стародавен и част от организацията. Старомодните ти очила! Прозорците ти! Ясно е, че цялата ти нагласа е такава. Но имам по-добро доказателство за това! Как и откъде Джеси разбра, че Данийл е робот? Сега знаем, че го е научила от организацията на Стародавните, но това връща въпроса още по-назад: как са разбрали те? Ти, Комисарю, съчини теорията, че Данийл е разпознат като робот по време на инцидента в общарския магазин. Аз въобще не повярвах в нея. Защото самият аз не го разпознах и го взех за човек, когато го видях за пръв път. А зрението ми е твърде добро. Вчера помолих доктор Джеригъл

да дойде от Вашингтон. Впоследствие реших, че може да ми бъде полезен в няколко насоки, но когато го виках, единствената ми цел беше да видя дали ще разпознае Данийл без мое участие. Комисарю, той не можа да го познае! Представих му Данийл, той му стисна ръката, водихме общ разговор и чак, когато заговорихме за човекоподобните роботи, той разбра истината. А това беше доктор Джеригъл, най-големият експерт по роботи на Земята! Можеш ли да твърдиш, че няколко Стародавни метежници ще го сторят по-добре от него в условия на бъркотия и напрежение и че ще бъдат толкова сигурни в това, че ще хвърлят цялата организация в акция, основавайки се само на чувството, че може би Данийл е робот? Сега вече е ясно – Стародавните са знаели, че Данийл е робот, когато са започнали акциите. Инцидентът в обувния магазин е съзнателно предизвикан, за да бъде показана на Данийл и чрез него на Космоград степента на антироботното настроение в Града. Целта беше да се объркат понятията, да се оттегли подозрението от отделните личности и да се насочи към обществото като цяло. Добре, а за да знаят още от самото начало истината за Данийл, кой им е казал? Аз не съм. По едно време мислех, че е Данийл, но после се оказа, че не е. Единственият Земен, който знаеше това освен нас, беше ти, шефе!

Неочаквано енергично Ендербай каза:

– В службата би могло да има достатъчно шпиони. Стародавните биха могли да ни напълнят с тях. Собствената ти жена принадлежи към организацията и ако ти намираш за възможно аз да съм техен, защо да няма и други?

По ъглите на устните на Бейли се появи отново жестока гънка.

– Нека да не внасяме мистериозни шпиони, докато не се уверим къде ще ни отведат заключенията. Аз твърдя, че ти си очевидният информатор и при това истинският. Ако се върнем назад, шефе, можем да проследим как се променяше състоянието ти – духът ти, ту се повишаваше, ту спадеше в зависимост от това, колко далеч или колко близо съм до решаването на задачата. В началото ти беше нервен. Когато поисках вчера сутринта да отида в Космоград, без да ти кажа причината, ти едва не припадна. Мислеше, че ще те предам? Че е клопка да те пхна в ръцете им? Ти ги мразеше, каза ми го. Сълзи имаше в очите ти. Известно време мислех, че е реакция от спомена за унижението ти в Космоград, когато сам си бил под подозрение. Но след това Данийл ми каза, че твоите проверки са правени, без да знаеш, че си бил под подозрение. Паниката ти просто беше страх, а не оскърбление. След това излезнах с моето погрешно заключение – ти го слушаше по космовизора – и когато видя колко далеч, колко безнадеждно далеч от истината съм, отново беше доволен. Дори поспори с мен, защити Космическите. За известно време се владееше напълно, беше уверен в себе си. Тогава ми направи силно впечатление, че тъй лесно ми прости необоснованото обвинение срещу Космическите, макар преди това да ми беше внушавал колко чувствителни са те. Сетне разбра, че съм повикал доктор Джеригъл и искаше да знаеш защо, а аз не ти казах. Това отново те блъсна в ада, защото се страхуваше...

Неочаквано Р Данийл вдигна ръка.

– Колега Илайджъ!

Бейли погледна часовника си. 23,42.

– Какво има?

– Може би е бил разтревожен, че ще разкриете връзките му със Стародавните, ако приемем, че е имало такива. Това обаче няма никаква връзка с убийството. Той не би могъл да има нещо общо с него.

– Грешаш, Данийл – каза Бейли. – Той не знаеше какво ще искам от доктор Джеригъл и беше съвсем безопасно да се приеме, че докторът идва във връзка с някаква информация за роботите. Но това изплаши Комисаря, защото един робот има много тясна връзка с неговото най-голямо престъпление, нали шефе?

Ендербай поклати глава.

– Когато всичко отmine... – започна той, но се задави в неразбираема реч.

– Как беше извършено убийството? – попита Бейли с потисната възбуда. – Нека да ти го скицирам. Няма нищо трудно в това да си представим как робот пресича открит терен. Дори през нощта. Дори сам. Комисарят поставя бластер в ръцете на Р Сами, казва му къде да отиде и кога. Сам той влиза в Космоград през Контролния пункт, където му вземат личния бластер. Той взема другия от ръката на Р Сами, убива доктор Сартън, връща бластера на Р Сами, за да го пренесе обратно през открития терен до Града. Днес той уби Р Сами, защото знаеше много и можеше да стане опасен. Това обяснява всичко. Присъствието на Комисаря, липсата на оръжието. И прави излишно предположението за човек, който може да пресече цяла миля площ под открито небе нощем.

След разказа на Бейли Р Данийл се обади:

– Съжалявам, колега Илайджъ, въпреки че е в полза на Комисаря, трябва да ви кажа, че вашата история не обяснява нищо. Казах ви, че cerebroаналитичните свойства на Комисаря са такива, че той не е в състояние да извърши съзнателно убийство. Комисарят *не може* да бъде убиец!

– Благодаря! – измърмори Ендербай. Гласът му придоби сила и увереност. – Не зная какви са мотивите ти, Бейли, и защо се опитваш да ме унищожиш по този начин, но аз ще те натикам...

– Чакайте! – рече Бейли. – Не съм свършил още. Имам и това.

Той тръшна алуминиевата кутия върху бюрото на Ендербай и се опита да си придаде увереност, че тя ще излъчи филма. Защото половин час вече той криеше даже от себе си една малка подробност: че не знае дали въобще ще се появи картина. Беше поел този риск, но пък и нямаше какво друго да прави.

Ендербай се отдръпна от малкия предмет.

– Какво е това?

– Не е бомба – рече Бейли саркастично. – Най-обикновен микропроектор.

– И какво ще докаже той?

– Сега ще видим!

Нокътят на пръста му се впи в една от цепнатините на кутията и ъгълът на кабинета се изпразни, след това на празното място се появи чуждоземна сцена в три измерения.

Тя стигаше от пода до тавана и се разпростираше по стените. Стаята се заля със зелена светлина, каквато инсталациите на Града никога не произвеждаха, и Бейли се досети, че това е зората.

Прожектираната сцена представляваше помещението на доктор Сартън. Мъртвото тяло на Сартън, ужасните, натрошени останки изпълваха центъра.

Очите на Ендербай изхвъркнаха, докато се взираше.

– Зная, че Комисарят не е убиец – рече Бейли. – Няма нужда да ми го казваш, Данийл. Ако знаех този факт по-рано, по-рано щях да разреша загатката. В действителност не виждах изход до преди един час, когато се сетих, че веднъж ти прояви интерес към контактните лещи на Бентли. Ето къде беше развързката, шефе! Тогава разбрах, че твоето късогледство и очилата ти са ключът към задачата. Те нямат на Другите Светове късогледство, предполагам, в противен случай щяха веднага да разкрият убийството. Шефе, къде точно счупи очилата си?

– Какво искаш да кажеш? – попита Комисарят.

Бейли каза:

– Когато за пръв път те видях след инцидента, ти ми каза, че си счупил очилата си в Космоград. Предположих, че си ги счупил при вълнението си, когато си чул новината за убийството, но ти никога не каза такова нещо и аз нямах основание да правя подобно заключение. В действителност, ако ти беше влезнал в Космоград с намерение за убийство, ти вече щеше да си достатъчно развълнуван, за да изпуснеш и счупиш очилата си преди убийството.

– Не мога да разбера мисълта ти, колега Илайджъ! – рече Р Данийл.

Бейли си помисли: „Ще бъда „колега Илайджъ“ още само десет минути. Бързо! Говори бързо! И мисли бързо!“

Докато говореше, той настройваше изображението от къщата на Сартън. Несръчно, той го разшири, нокътят на пръста му не беше сигурен поради напрежението, което го обземаше с всяка секунда. Бавно, с тласъци трупът наедря, стана по-широк, по-висок, дойде по-близо. Бейли почти долавяше мириxa на изгорялото месо. Главата, раменете и едната ръка висяха и се люшкаха, съединени с хълбоците и краката посредством черните останки от гръбнака, от който стърчаха овъглени ребра.

Бейли хвърли кос поглед върху Комисаря. Ендербай беше затворил очи. Изглеждаше болен. Бейли също не се чувствуваше добре, но той *трябваше* да гледа. Бавно обърна обемното изображение с помощта на предавателни контролѳори на образа, завъртя го така, че основата на трупа да дойде в подходящ ракурс. Нокътят му се плъзна и изображението на пода изведнѳж се наклони и наедря така, че подът и тялото се превърнаха в размазана маса, в която не можеше да се различи нищо, защото беше извън разделителната способност на предпредавателя. Бейли намали увеличението и остави трупа да се появи.

Той все говореше. Трябваше да говори. Не можеше да спре, преди да намери каквото търсеше. Ако не успееше да го открие, думите му щяха да бъдат напразни. Нещо повече от напразни. Сърцето му биеше, блъскаше и главата му.

– Комисарят не може да убива предумишлено – каза Бейли. – Това е истина. *Предумишлено*. Но той може да убие случайно. Комисарят не отиде в Космоград, за да убие доктор Сартън. Отиде, за да убие тебе, Данийл, тебе! Има ли нещо в твоята цереброанализа, което да доказва, че той не е способен да развали

машина? *Това не е убийство, а просто саботаж!* Той е Стародавен, и то убеден. Работеше с доктор Сартън и знаеше целта, заради която те конструираха, Данийл. Страхуваше се, че целта може да бъде постигната, че Земята един ден ще бъдат прогонени от Земята. Затова реши да унищожи тебе, Данийл. Ти беше единственият засега образец и той смяташе основателно, че като демонстрира решителността на Стародавните, ще обезкуражи Космическите. Знаеше колко силно е мнението на Другите Светове да се сложи край на целия проект за Космоград. Може би доктор Сартън е обсъждал този въпрос с него. Според него, убийството на робота трябваше да бъде решителният епилог. Но изглежда, че дори мисълта за твоето убийство, Данийл, не му е била приятна. Той би могъл да нареди на Р Сами да го стори, ако ти не беше толкова подобен на човек, че Р Сами не би доловил разликата и не би могъл да я разбере. Първият закон ще го възпре от насилие. Или пък би могъл да използва друг човек, ако Комисарят не беше единственият Земен, който имаше право да идва по всяко време в Космоград. Разрешете ми да възстановя плана на Комисаря. Това са догадки, признавам, но мисля, че не са далеч от истината. Той си назначава среща с доктор Сартън. Съзнателно идва по-рано, при изгрев. По това време докторът още спи, но ти, Данийл, трябва да си буден. Предполагам, между впрочем, че ти живееше у доктор Сартън, а Данийл?

Роботът кимна.

– Тогава да продължа – каза Бейли. – Ти ще дойдеш до вратата, ще получиш изстрел от бластер в тялото или главата и с тебе ще се свърши. Комисарят ще се спусне бързо по пустите улици на

утринния Космоград и ще отиде при чакация го Р Сами. Ще му върне бластера, след това бавно ще се отправи към дома на доктор Сартън. Ако е нужно, ще „открие“ сам тялото, въпреки че предпочита това да го направи някой друг. Ако го попитат защо идва толкова рано, той ще каже, че е дошъл да съобщи на доктор Сартън за нападение на Стародавни над Космоград, ще го посъветва да вземе тайни предпазни мерки да избегне открити сблъсъци между Космическите и Земните. Умрелият робот ще бъде потвърждение на думите му. Ако ли пък те попитат защо толкова дълго си се бавил между влизането в Космоград, шефе, и пристигането ти в дома на доктор Сартън, би могъл да кажеш, че си видял някой да се крие из улиците и да се отправя към откритите райони. И че си го преследвал. Това също ще ги отведе в погрешна посока. Колкото до Р Сами, никой няма да го забележи. Защото един робот между машините из плантациите извън Града винаги си остава просто робот. Колко близо съм до истината, шефе?

Ендербай се сгърчи.

– Аз не го...

– Не – каза Бейли, – ти не уби Данийл. Той е тук и през всичкото време, докато беше в Града, ти не посмя нито един път да го погледнеш в лицето или да се обърнеш към него на име. Погледни го сега, Комисарю!

Ендербай не се обърна към робота. Той покри лицето си с треперещи ръце.

И на Бейли ръката трепереше, едва не откъсна копчето на преподавателя. Най-после той откри каквото търсеше.

Сега образът беше фокусиран при входната врата на дома на доктор Сартън. Вратата беше отворена. Тя беше приплъзната в своето гнездо край стената с помощта на жлебове от блестящ метал. Долу, до тях! Там! Там!

Отблясъкът не можеше да бъде събран.

– Ще ти кажа какво се е случило – рече Бейли. – Ти си бил пред дома, когато си изпуснал очилата си. Може би си бил нервен, а аз съм те виждал в такова състояние. Ти ги сваляш, избърсваш ги. Това си сторил и тогава. Но ръцете ти са треперели и си ги изпуснал. Може би си стъпил върху тях. Така или иначе, те били счупени. И точно тогава вратата се отворила и се подала фигура, прилична на Данийл. Ти си изпразнил бластера си, събрал си останките от очилата и си побягнал. Те намерили тялото, а не ти и когато открили и тебе, си разбрал, че това не е Данийл, а ранобудният доктор Сартън, когото си убил. Докторът беше конструирал Данийл по свои образ и без очилата в момент на силно напрежение не си могъл да ги различиш. Ако искаш веществено доказателство, ето го!

Изображението на къщата на Сартън затрептя, Бейли постави апарата внимателно върху бюрото и сложи ръката си върху него.

Лицето на Комисаря Ендербай беше изкривено от ужас, а на Бейли от напрежение. Р Данийл стоеше безразлично.

Пръстите на Бейли посочиха:

– Онова, което блещука в жлебовете на вратата. Какво е това, Данийл?

– Две малки късчета стъкло – каза роботът безстрастно. – За нас то не означава нищо.

– Сега ще означава! Това са части от вдлъбнати лещи. Измерете оптичните им свойства и ги сравнете с тези на очилата, които носи сега Ендербай. Не ги чупи, Комисарю!

Той се хвърли към Комисаря, измъкна очилата от ръцете му, и ги подаде на Р Данийл задъхан.

– Това е достатъчно доказателство, че е бил в къщата по-рано, отколкото се мислеше досега.

Р Данийл каза:

– Убеден съм напълно. Сега виждам, че съм бил изцяло заблуден от цереброанализата на Комисаря. Поздравявам ви, колега Илайджъ!

Часовникът на Бейли показваше 24,00.

Започваше новият ден.



Лунатици

Научно-фантастична повест

Глеб Голубьов

Ще започна разказа за тази необикновена история по-отдалеч – с престъплението, което тогава не можа да бъде разкрито.

Помня, че една вечер мъжът ми се върна късно и явно разстроен.

– Случило ли се е нещо, Морис? – попитах аз.

– С мене нищо, но професор Бикелман ми разказа много неприятна история.

Професор Бикелман беше стар, опитен терапевт. Някога Морис учил при него, сега, след като дойдохме в Цюрих, двамата преподаваха заедно.

– Помниш ли Урсула Еги, Клодина? – попита Морис.

– Урсула Еги? Сестрата, която се грижеше за нашия Марсел?

– С нея е станало нещастие. Тя се грижеше за една богата бабичка, май че милионерка, някоя си Матилда фон Ерни-Албах, болна от захарен диабет в тежка форма, от воднянка, от подагра със силни болки, въобще цял букет от болести. Бабичката била сравнително бодра, а завчера внезапно починала. Както изглежда от инжекция с голяма доза морфин, направена ѝ от Урсула Еги.

– Боже мой! Как е могла да сбърка! Урсула е толкова опитна!

– Точно това е непонятно. През всичкото време тя правила на старицата инсулинови инжекции, пък и всякакви други против болки, включително морфин. Затова е трудно да се каже, че е сбъркала.

Сега я обвиняват в убийство, в съзнателно отравяне на бабичката. И е арестувана.

– Урсула убийца? Не, невъзможно! Какво говориш, Морис? Отлично знаеш, че не е тъй. Спомни си как се грижеше тя за малкия Марсел! Винаги е била по-внимателна и по-грижовна от мен!

– Фактът си е факт. Арестувана е. Професор Бикелман я познава отдавна. Препоръчал я на много от пациентите си, в това число и на бабичката. Той също е потресен от вестта и смята, че е станала чудовищна, нелепа грешка. Помоли ме да му помогна да се ориентира, знаейки връзките ми със съда.

– Разбира се, трябва да му помогнеш. Представям си какво ѝ е сега.

– Н-да! Утре ще намина при Гренер.

Каквото и да правех, каквото и да говорех през тази вечер, нещастната Урсула не излизаше от ума ми. Отдавна не я бях виждала – откакто преди три години помогна на сина ни Марсел да оздравее от тежка форма на дифтерит.

Всъщност не, видях я по-миналата година. Като разбрахме от професор Бикелман, че е прекарала трудна операция, отидохме с Морис в болницата да я навестим.

Висока, светлоруса, със строго, красиво и одухотворено лице, стройна, винаги акуратна и внимателна, с колосана престилка и белоснежна шапчица, тя беше идеална медицинска сестра, сякаш слязла от рекламна картинка. Кожата на лицето ѝ бе матова, без нито една бръчица – ясно беше, че се грижи за себе си, макар да живееше сама и със своята непристъпност и надменен вид плашеше мъжете.

Веднъж професор Бикелман намекна мъгляво че през младостта си имала неудачен роман, че го понесла тежко и оттогава „съвсем се отказала от личен живот, изцяло се отдала на благородната грижа за другите, нуждаещите се от помощ...“

В устата на професор Бикелман това звучеше малко превзето, но отговаряше напълно на истината. Много години Урсула се грижеше предано за своята парализирана леля, буквално отгледа по-малкия си брат, страдащ от полиомиелит, възпита го и го въведе сред хората. Сега той работи, струва ми се, като икономист в някакъв голям чифлик край Фрибург, оженил се е сполучливо, вече има син и буквално боготвори сестра си. С него живее и старата им майка, която Урсула силно обича.

И като медицинска сестра Урсула беше идеална – грижовна, внимателна, нежна, независимо от малко студения си и строг вид. Според мен тя нямаше личен живот, само понякога ще отиде сама или с приятелка на кино, за да погледа трогателна любовна мелодрама.

Тя притежаваше още една чудесна дарба: да изслушва внимателно всички, които чувствуваха нужда да се наговорят – по себе си го знаей, сама съм го изпитала.

Тогава с мъжа ми бяхме току-що пристигнали в Цюрих, дойдохме от юг, от Лазурния бряг, по-рано живеехме в Монтьо. Скучно беше без старите приятели и познати, непривично беше да се слуша вместо родния френски език – немски, при това не такъв, какъвто ни учат в гимназията, а местен диалект – „швицертютш“. И точно след пристигането ни, заболя синът...

Тогава Урсула ми помогна много. Беше готова винаги да ми се притече на помощ. Дори Морис се заинтересува от нея като специалист.

– Тя има твърде повишена доминанта към другите хора – разказваше ми той. – Много любопитен характер за нас, психолозите.

Самата мисъл, че Урсула е убила човек, ми се струваше толкова чудовищна, че от възмущение дълго не можах да заспя, макар да се нагълтах с приспивателно.

Комисарят Гренер ще помогне, успокоявах се аз. Веднага ще разбере всичко и утре бедната Урсула ще бъде освободена.

Жан-Пол Гренер беше опитен комисар от тукашната полиция. Няколко пъти Морис му бе помогнал със съвети, когато нещата опираха до фина психология и психиатрия или при разследване на разни мошенически комбинации, тъй че се сприятелиха.

Мъжът ми уважаваше комисаря за неговата честност, за дълбокия му ум и познаване на живота, за остроумната му наблюдателност, която понякога поразяваше дори него, специалиста-психолог.

А комисарят ценеше тъй високо знанията и помощта на Морис, че успя да издействува специално за него към кантоналния съд да бъде създадена нова длъжност – консултант-психолог.

Жан-Пол се нравеше и на мен – висок, винаги спокоен, плавен в движенията, даже малко флегматичен, с фигура на понапълнял цирков борец и с много внимателни, живи очи – целият някак стабилен и здрав.

Сутринта след закуската мъжът ми замина за полицейското управление. Можете да си представите с какво нетърпение го очаквах.

Но се върна по-мрачен от облак.

– Говорих с Гренер, той веднага повика старши-лейтенанта, водещ разследването, и заедно прегледахме материалите. Всичко е против нея. Урсула е инжектирала на старицата огромна доза морфин – три-четири пъти по-висока от смъртоносната. След това се опомнила, сама повикала лекар, а той без труд установил морфиново отравяне по класическия симптом – свити зеници до размери на глава от карфица.

– А как обяснява Урсула грешката си?

– Не може нищо да обясни. На всички въпроси на следователя повтаря, „Не разбирам как е станало.“

– Може би някой е убил бабичката, а е нагласил така, че подозрението да падне върху Урсула?

– Натъпкана си с детективски романи – поклати глава мъжът ми – впрочем Гренер обсъди със следователя и такава версия. Но тя отпада. Единственият, който би могъл да има изгода от смъртта на старицата, е нейният племенник и наследник Алфред Бромбах. Той е инженер, но повече го тегли към спорта, към автомобилните надбягвания. За последен път бил при леля си преди десет дни. Тя му дала пари и племенникът се запилял на почивка в Ница. През всичкото време бил там, дойде едва завчера, след като го извикаха с телеграма. Така че той има абсолютно алиби.

– Може би е изпратил някого?

– Никакъв външен човек не е влизал през тези дни в дома на бабичката, а още по-малко в стаите ѝ, това е проверено. За нея се грижели прислужницата ѝ – с безупречна репутация – и Урсула. В момента на смъртта на старицата била само Урсула. При това тя не отрича, че е направила инжекция, само не може да обясни как се е заблудила в дозата.

– Ужасно! – прошепнах аз. – Какъв удар за нея! Наистина ли не може да ѝ се помогне?

– Всичко, което можах да изпрося, е Гренер сам да се заеме с делото. Това вече е добре. Сама знаеш, че той ще бъде напълно справедлив.

Разбира се, никой вестник не би пропуснал такава сензация. „Коварно убийство или нещастен случай?“ – питаха заглавията с едри букви. Името на бедната Урсула се скланяше на всички диалекти, разказваха се най-чудовищни слухове и предположения. Беше непоносимо да се чете.

Вестниците печатаха снимката и на Алфред Бромбах, върху чиято глава при загадъчни и драматични обстоятелства се бяха буквално изсипали милиони. Той не представляваше нищо интересно, нищо забележително: тясно, незапомнящо се лице с безволева брадичка, която не можеше да се скрие зад редичката брада, малки мустачки под дълъг, унило повесен нос. Той обичаше да се фотографира в пъстри крещящи спортни куртки и сака край разкошни автомобили и видът му неизменно беше самодоволно-сит, като че ли току-що е хапнал нещо вкусно.

На следния ден Гренер позвъни на Морис и го помоли да дойде в затвора вече като консултант, за да поговори с нещастната Урсула и да провери нормална ли е.

– Това беше мъчително свиждане, Кло – разказа мъжът ми, когато се върна. – И тя се чувствуваше неудобно от мен, и аз от нея.

– Как се държи?

– Спокойна е, изглежда както обикновено. Държи се. Напълно нормална е и за съжаление – напълно вменяема.

– Но все пак как се опитва да обясни грешката си?

– Не може да я обясни. Твърди едно: че сама не разбира как е могло това да стане. И аз не бях наясно защо собствено Гренер ме повика. На него също му се струва невероятно как такава опитна, внимателна и точна сестра може да сгреша. Няма да ѝ е леко в съда.

– Ще я съдят ли?

– Вероятно. Историята е съвсем объркана. При това, както изглежда, бабичката я е споменала в завещанието си. Оставила ѝ е десет хиляди франка за образцово гледане и старание. Сега това е само във вреда на Урсула, превръща се в допълнителна улика срещу нея. Прокурорът ще каже, че има користна причина за смъртта на бабата. Н-да, не ѝ върви, дяволски не ѝ върви! Впрочем, от подобни грешки никой не е застрахован, особено ако човек е уморен. Но дали съдът ще се съгласи с това?

– Иди в съда като вещо лице.

– Бих отишъл, но за съжаление нямам право. Първо, познавам Урсула отдавна. Второ, сега съм съдебен чиновник, официален консултант. Но, разбира се, с Гренер ще се постареем да подберем

добър експерт-психолог. Той ще убеди съда, че подобни грешки не са изключени даже при опитни медици. За съжаление, това е единственото, което можем да сторим.

* * *

Процесът се състоя след месец. Не отидох, не бих могла да гледам страданията на Урсула, пък и не исках да ѝ се мяркам в такъв страшен за нея момент. Мъжът ми обеща да седне някъде по-встрани, в някой ъгъл, и след това да ми разкаже подробно всичко.

Прокурорът наистина се опитал да представи бедната Урсула като убийца, макар че в заключението на обвинителя случилото се било окачествено като трагична грешка. Комисарят Гренер включил в следствия материал голям брой чудесни отзиви от уважавани хора за порядъчността, честността и добротата на Урсула. Целият ѝ безупречен живот, а и целият ѝ облик, опровергавали обвинението на прокурора.

Попитах мъжа си как се е държала Урсула в съда.

– Добре. Лицето ѝ беше все така спокойно и красиво. Само понякога се изкривяваше от нервна тръпка.

Експерт не повикали, защото вменяемостта на Урсула не предизвиквала съмнение. Все пак съдът признал Урсула за виновна в неточност, в небрежност, която станала причина за трагичната грешка.

– Голямо напрежение настъпи в момента, когато прокурорът и адвокатът поведоха спор за това, дали се касае за правна или за фактическа грешка – разказваше мъжът ми. – Не можах да разбера в какво се състои тънката разлика, но изглежда, че тя има важно значение: при правна грешка човекът се признава за виновен и

съдията може само да смекчи наказанието, а при фактическа грешка обвиняемият трябва да бъде оправдан. За щастие всичко мина благополучно.

Урсула беше оправдана. Тя изгуби правото върху оставеното ѝ от Матилда фон Ерни-Албах наследство, но то беше дребна грижа. За нея беше несравнимо по-тежко, че ѝ забраняваха да практикува професията си на медицинска сестра в продължение на пет години.

Разбира се, за Урсула това бе тежък удар. Въпреки това никой от нас не бе очаквал колко тежък ще се окаже той за нея.

Три дни след процеса Урсула Еги се самоуби, като се отрови.

* * *

С мъжа ми и с комисаря Гренер тръгнахме за погребението. Беше топъл, облачен ден. Ту надвисваха облаци и даже започваше да пръска дъжд, ту отново изгряваше слънце и дъждовните капки върху цветята и листата заблестяваха във всички цветове на дъгата. Радостно прехвъркваха и птиците, притаили се по време на краткотрайния дъжд.

Само кипарисите, строени от двете страни на покритата с чакъл пътечка, оставаха тъмни и величествено печални, охраняващи вечния покой в старото гробище.

Във вътрешното дворче на крематориума, край малкия басейн, върху чиято тъмна вода бяха застинали неподвижно големи бели лилии, се бяха събрали доста хора. Най-много бяха, разбира се, жените – възрастни и съвсем млади – очевидно медицински сестри, ученички и другарки на Урсула. Очите на всички бяха зачервени. Но имаше и възрастни мъже – вероятно на мнозина от тях покойната бе помагала да се избавят от недъга си и да се изправят на крака.

Майката на Урсула, слабичка, съвсем побеляла старица, не плачеше, само от време на време едва-едва тръскаше глава. Поддържаша я от двете страни синът, по-младият брат на Урсула, подпирайки се на патерица, и неговата жена. Двамата плачеха горчиво и тъй безутешно, че понякога самите те имаха нужда някой да ги поддържа. До тях, облян в сълзи, стоеше племенникът на Урсула – слабичко момче на четиринадесет години.

Към нас се приближи професор Бикелман.

– Колко ужасно, колко глупаво! – изхлипа той. – Преди година и половина понесе стоически тази ужасна ракова операция. При това със страшни болки! Как се мъчеше тогава, бедничката! И защо бяха тези страдания? За да умре трагично и нелепо!

Сълзи се стичаха по набръчканото му лице и мокреха белите опушени от тютюна мустаци. Той не ги забелязваше, не ги триеше.

Бавно се отвори тежката двукрила врата. Заизкачвахме се по широките стъпала. Докато пасторът държеше прощалната проповед, не откъсвах очи от застиналото лице на Урсула. То още беше красиво, одухотворено и строго, но вече студено и чуждо като у мраморна статуя. После засвири орган, залата се изпълни с величествен Бахов хорал, който трепетно се понесе под сводовете.

Пелена от сълзи завинаги скри лицето на Урсула от мен.

Когато всичко свърши и излязохме през гробищната врата на улицата, комисарят Гренер жадно запуши дългата черна пура, която отдавна нетърпеливо бе въртял из ръцете си. Сетне неочаквано предложи:

– Да отидем някъде. Да я поменем.

Влязохме в първата попаднала кръчмарска избичка и седнахме край маса в далечния тъмен ъгъл.

Неприветлив келнер донесе бутилка студено лигерцско вино и го наля в чашите. Мълчаливо пихме за вечна памет на Урсула.

– Все пак ми се струва, че е вмъкната в някаква тъмна история – замислено рече комисарят. – Съвестта на наследника на бабичката не е съвсем чиста.

С мъжа ми го погледнахме в очакване.

– Психологически естествено е в това положение той да осъжда Урсула, да я вини за смъртта на леля си не по-малко от прокурора или от безделниците-клюкари. Така ли е? – попита той Морис.

– Така е.

– А Бромбах не я упрекна с нито една дума. Нали знаете поговорката: „Мълчанието също е отговор.“ Едно от двете – продължи замислено комисарят – или е много умен, добър и всепрощаващ, или, обратно, прекрасно знае защо в спринцовката е имало смъртоносна доза морфин и остатъците от съвест не му дават да упреква Урсула. По-вероятно ми се струва второто. Бромбах не прилича на ангел.

– Значи допускате, че не е било грешка, а престъпление? – попитах аз. – Но кой би могъл да го направи? Племенникът? По това време той не е бил в Швейцария.

– Така е – кимна комисарят. – Направихме проверка. Не се е отлъчвал от Ница, забавлявал се добре.

– Може би допускате, че някой се е сговорил с него, че е убил бабата по негова заръка? – попита Морис. – И това не е била Урсула?

– Да, на нея не ѝ подхожда такова нещо – отвърна комисарят, цял обгърнат в дима от пурата.

Хич не ми се нравеха тия душни пури, които комисарят палеше една от друга, но трябваше да се примиря.

– Интуицията не ме лъже: смъртта на старицата не е неочаквана за племенника – продължи настоятелно Гренер – И ако не я е убил сам, имал е съучастници. Признавам, наредих да го следят и да подслушват няколко дни всичките му телефонни разговори. Ако началството узнае, няма да ме поздрави. Но и това не даде резултат. Никакви подозрителни срещи и разговори.

– Грешите, Жан-Пол – каза Морис. – В случая сте подведен от собствената си интуиция. Това не е убийство, а глупава, трагична грешка. Урсула била изморена, нещо отвлякло вниманието ѝ и, без да иска, инжектирала на старицата голяма доза морфин. Може да е сбъркала спринцовката, да е мислила, че слага инсулин.

– Бих искал да е така, както казвате – въздъхна комисарят. – Но аз съм стар полицейски вълк и съм свикнал да се доверявам на интуицията си. Рядко ме е лъгала тя. И не обичам незавършените дела, без да ги разплета до край, без да ми станат напълно ясни. Тревожат те като трън в душата и все напомнят за себе си. А това дело е точно такова...

* * *

Мина година и половина. Бяхме почнали да позабравяме бедната Урсула и цялата история около нея. В началото за нея ни напомняше името на Алфред Бромбах и снимките му, появяващи се често в спортните колони и светската хроника на „Нойе цюрихер Цайтунг“. Получил наследството, той се наслаждаваше на

струпалото му се богатство, живееше нашироко, участвуваше в надбягвания с удивителни автомобили, правени по негови специални поръчки, получаваше награди, устройваше приеми и празненства.

Но скоро Бромбах изчезна от цюрихския хоризонт, май че отиде някъде, и всичко започна да се забравя.

Затова, когато веднъж комисарят Гренер позвъни на Морис и каза, че иска да намине, за да се посъветва за нещо, няхах представа, че цялата трагична история ще добие съвсем нов, неочакван обрат.

Поканихме Гренер на вечеря. Като знаех какво обича да похапва, постарах се да не го разочаровам: намерих раци, отлична съомга, превъзходни репички, пресни краставици и домати, които са особено приятен деликатес през зимата, приготвих месо по милански така, както го обичаше Гренер.

Като видя какво има на масата, той скръсти молитвено ръце и вдигна поглед към тавана.

Ядохме, пихме, разговаряхме за какво ли не, но ту мъжът ми, ту аз хвърляхме въпросителни погледи към госта. И двамата любопитствувахме за какво ли иска да се съветва. А Жан-Пол като че ли нарочно не бързаше, наслаждаваше се на пастета от гъши чер дроб, пийваше от нойенбургското червено вино и хвалеше всичко.

Накрая извади от джоба си лула.

С мъжа ми го гледахме учудено.

– Защо изневерявате на вашите „бианос“-и? – попита Морис. –
Решил сте да подражавате на комисаря Мегре?

– Въобще оставих пушенето – мрачно отвърна Гренер.

– Какъв юнак! – зарадвах се аз. – Дайте да ви целуна. Как мразех тези ваши ужасни пури!

– Зная! – меланхолично кимна комисарят, без да споделя моя възторг.

Той не напълни лулата с тютюн и не я запали, просто започна да я смуче празна и произнесе, обръщайки се към Морис:

– Драги мой професоре и консултанте, искам да се посъветвам с вас по една тъмна история. В заводите на електротехническия концерн „Ерлиф“ се случи нещо странно. При тях работи като инженер един, както казват, талантлив човек на име Петер Грос. Работи при тях отдавна, имал добра заплата, доверявали му се напълно. Изведнъж заловили същия този Грос в момент, когато се опитвал да открадне някакви много важни секретни чертежи и мостра от продукция. Какво точно произвеждат, дори на мен не казаха. Електроника. А вие знаете какъв лов е сега на промишлени тайни и как строго ги пазят. Много фирми, в това число и „Ерлиф“, притежават собствени полицейски служби за борба с промишлени шпиони и агенти на конкурентите. Тези отряди са снабдени с всевъзможна най-нова техниката и оръжието им е по-добро от нашето. Преди няколко месеца конкурентна фирма пуснала на пазара ново изделие, което те отдавна в най-голяма тайна подготвяли, при това под същото название! Не е лошо, нали?

– Ловко – засмя се Морис.

– Много ловко – съгласи се комисарят. – Но, можете да ми повярвате, тях това не ги възхитило. Загубили шест милиона франка. И веднага засилили охраната. Още един път грижливо

проверили личния живот и познанствата на всички свои отговорни служители, обзавели цеховете и лабораториите с всевъзможна секретна сигнализация... И изведнъж късно вечерта – тревога! Как проследили коварния похитител, не ми докладваха, пазят тайна – усмихна се Гренер. – Но вие, Клодина, имате богато въображение – той се обърна към мен, – бихте могла да му дадете воля и да си представите всичко сама...

И аз дадох воля на въображението си – още повече, че току-що бях прочела главозамайващ роман за съперничеството между промишлени шпиони. Там особено живописно се разказваше как нощем върху пулта за управление на потайната сигнализация, скрита нейде в мазето, изведнъж светва рубинена лампичка и започва да мига... Това е сигнал, че в дадена стая е пристигнал в непозволено време неканен гост. Дежурният сътрудник на охраната веднага вдига под тревога пазачите. Те започват да дебнат неизвестния злосторник стъпка по стъпка – тъй както ходи по стайте, защото за всяка нова стая върху пулта светва нова лампичка.

Според разказа на Гренер всичко станало както в романите: без да подозира, че го следят, шпионинът се промъкнал в светая светих на лабораторния корпус – в стаята, където мострите от новата продукция, подготвяна за пазара, се пазят в специална каса. Той имал ключ от касата, знаел и шифъра. Злодеят започнал да отваря сейфа и в този миг завили сирените, в лицето му блеснал ослепителен лъч. Върху него се хвърлили дузина сътрудници от охраната. Всеки от тях, в миналото или самият той шпионин, или пък полицаи, били обучени прекрасно в джудо и бокс...

– Представяте ли си как са подредили този нещастен Петер Грос – поклати глава комисарят Гренер. – Напук на името си той е слабичък, мъничък, истинска запетайка. Като че ли фамилното име му е дадено за подигравка! Биха могли да го претрепят от ярост. Спасило го, завалията, само това, че старши на дежурната група от охраната през тази вечер бил Хенрих Хаузнер. Едно време той служеше под мое ръководство. Момчето не е глупаво, само дете много обича парите. Така го и привлякоха на работа в завода, заради хубавата заплата. Но, изглежда, не е забравил какво съм го учил, въздържал се навреме от яростта си и дойде при мен да се посъветва – много странна му се видяла тази история. А историята е наистина странна.

Комисарят подръпна от празната лула.

– Най-напред никой не очаквал от Петер Грос такава шега. Шестнадесет години работил той в концерна, имал добра заплата, получавал всякакви премии за изобретения, макар че с продажбата на конкурентна фирма само на една тайна той би могъл да стане милионер. Всички го смятали за сигурен човек, честен и предан на фирмата, Притежавал, разбира се, малки странности, но кой ги няма? Например, за да демонстрира точността си, носел два часовника – по един на всяка ръка, обичал да строи детски къщички, събирал етикети от бутилки с вино, каквото е пил. Едно модерно хоби. Но в делово отношение досието му е безупречно. Много талантлив, увлечен до фанатизъм в работата. И в семейството всичко е наред. Жена му притежава приятна сладкарница на „Банхофщрасе“, на видно място, близо до крайбрежния булевард. Не поддържа извънсемейни връзки. Във

всеки случай нищо такова не можахме да открием. Сега седи при мен на „Казармената“ улица, реших да го държа по-далеч от темперамента на заводската охрана.

– Петер Грос има шестнадесетгодишен син, за който душа дава, а и той обожаваше баща си. Заедно ходят на цирк в събота, представяте ли си? Тъй че прилича на всичко друго, но не и на шпионин. Единственото прегрешение, в което биха могли да го упрекнат, при това само строгите моралисти, е излишното увлечение по „весели“ напитки. Казват, че и до пиянство стигал. Но щом само му намекнали, че това може да се отрази на служебното му положение, той бързо скъсал с тази слабост. Вие, професоре, по-добре от мен знаете, че това не е проста работа, нали?

– Да, не е лесно да се излекува хронически алкохолизъм – потвърди Морис.

– Той намерил сили да се излекува. Това, по общо мнение, го характеризира в още по-благоприятна светлина. Дори започнали да се отнасят към него с по-голямо уважение. Имал достъп до секретните документи и сейфовете с мостри, разрешавали му да остава в зданието вечерно време. Тъй че можете да си представите удивлението на пазачите, когато го хванали с явни улики – тъкмо изваждал от касата мостра от бъдеща продукция, а в джоба му имало скрити скици от най-секретни технологични схеми, позволяващи да се пусне тази продукция лесно и бързо на пазара?

Аз слушах със затаен дъх, но мъжът ми поклати глава и каза:

– Не разбирам, драги Жан-Пол, какво ви учудва. Случаят е прискърбен, но в наше време такива неща не са рядкост. По-добре от мен знаете, че родени престъпници няма и че при определени

условия дори най-честните и най-порядъчните хора могат, за съжаление, да не устоят пред изкушението и по този начин да се разкрият пред вас в неочаквана светлина. С една дума, този ваш Грос се е подхлъзнал.

– А аз съм съгласна с комисаря – подех аз. – Ако те слуша човек, в никого не можеш да имаш вяра, тъй ли?

– Това е азбучна истина – започна Морис, когато комисарят го прекъсна:

– Хора, живели съвършено честно и изведнъж извършили най-жестоки престъпления по най-невероятни причини, съм видял не малко, вие сте прав, Морис. Колкото и безупречна да е била до този момент биографията на Петер Грос, той е хванат на местопрестъплението с улики и за съда то ще бъде напълно достатъчно. Не това ме удивлява и озадачава и не за да се съветвам с вас може ли честният човек да извърши престъпление, съм дошъл сега...

– Не исках да ви обидя, драги Жан-Пол – смути се Морис.

Но комисарят махна с ръка:

– Съвсем не сте ме обидили, дума да не става. Но за най-голяма изненада и на охраната, и на началниците на Петер Грос, и на мен, той съвсем не може да обясни защо е направил всичко това. Защо е снел копие от технологичната схема и го е поставил в джоба си, защо се е вмъкнал при касата със секретни мостри от продукцията и къде, на кого е длъжен да предаде всичко. Нищо не може да обясни. Макар че момчетата от охраната, както можете да се досетите, най-напред се помъчиха да измъкнат от него именно това – адреса и имената на съучастниците. Три пъти го разпитвах и ми

се струва, че не лъже, не се преструва: наистина не може да отговори на тези въпроси.

Комисарят помълча, погледна изпитателно Морис, след това добави многозначително:

– Този мой бивш помощник, Хенрих Хаузнер, ми каза, като ми предаваше арестувания Грос: „Когато го хванахме при касата, видът му беше на лунатик. Сякаш нищо не разбираше: нито къде е, нито какво върши, нито кои сме ние. През детството ми по-малкото ми братче страдаше от лунатизъм – каза Хаузнер. – Аз – казва – го гледах как ходи нощем из къщата, на покрива излизаше. Точно такъв беше и Грос, когато го хванахме, истински лунатик...“ Това определение ме поразя: като лунатик – повтори замислено комисарят. – Ето защо дойдох. Може ли, професоре, човек да страда от такава болест, че понякога, при някакво умопомрачение или нещо подобно, като лунатик да извърши постъпки, за които да не си дава сметка?

– В такава форма? Съмнително – намръщено поклати глава Морис. – Въобще ходенето на сън, естественият сомнамбулизъм или лунатизъм, както му казва народът, се среща вече доста често. Но главно при децата или девойките и юношите. При възрастните е рядкост и почти винаги се изразява в болезнено нарушение на главния мозък или в истерия. Съвсем немислимо е лунатик изведнъж да се заеме с кражба на секретни документи. Станалото с Грос е много странно. Трябва хубаво да бъде прегледан.

– Това искам от вас – каза Гренер, помълча, погледна внимателно към мен, след това отново към Морис и бавно, подчертавайки всяка дума, добави: – Искам да си изясня колкото

може по-добре тази тъмна история не само заради Петер Грос. Нека промишлените шпиони се ловят един друг, не съм им помощник. Но историята ми напомня за един друг случай, според мен твърде сходен, който и до днес не ми дава спокойствие...

– Боже мой? – извиках аз. – Вие мислите, че и Урсула...

Комисарят кимна мрачно и каза:

– Може би все пак има такава болест, когато човек изведнъж става невменяем, като лунатик и извършва непонятни постъпки, които сам не може да обясни...

– Да крадат чертежи и секретни детайли от каса? Да правят смъртоносна инжекция с морфин? – Морис поклати глава. – Доколкото зная, такава болест още не е известна на науката. Трябва да е нещо ново. Но вие сте прав, драги комисарю, нужно е работата да се доизясни. Утре ще се заема с вашия лунатик.

* * *

На следната сутрин мъжът ми се отпрати към Петер Грос, за да го изследва и остана там до обяд. Когато се върна, ми разказа:

– Наистина много неща в това странно дело озадачават. Гренер е прав. Той точно обрисова Грос. С името му като че ли някой наистина се е подиграл. Хилав, слабичък, при това и от боя още не се е оправил, едва се държи на краката си, здравата са го пребили. Между другото очевидното несъответствие между фамилното име и физическите данни би могло да породи у него своего рода комплекс за малоценност, както не рядко се случва. Цял живот той се е старал да се утвърждава, да компенсира физическата си слабост и хилавост с превъзходство на умствените способности, със знания, с техническо майсторство...

– Всичко това е любопитно, Морис, но сега ме интересува съвсем друго! – прекъснах го аз. – Не се отвличай по психологически тънкости.

– Права си, извини ме! Но Гренер, разбира се, се лъже. Грос е напълно нормален психически. Никакъв лунатик не е и е напълно вменяем, както беше и покойната Урсула.

Очевидно по лицето ми се е изписало разочарование, защото мъжът ми побърза да добави с назидателно вдигнат палец:

– Но! – Той направи пауза, за да мога по-внимателно да се отнеса към това, което ще каже: – Но, докато разговарях с Грос, изясних нещо много интересно: той се е лекувал от алкохолизма при един частно практикуващ лекар-психиатър, някой си Валтер Федершпил. И той го лекувал с хипноза.

Мисълта на Морис не стигна веднага до мен, макар че мъжът ми много пъти ми бе разказвал за хипнозата и сама му бях помагала не един път, когато правеше хипнотични сеанси.

Изведнъж започнах да разбирам...

– Искаш да кажеш, че му е било внушено да открадне секретни документи? – възкликнах аз. – Внушавали му за определен срок, затова не може да обясни след ареста постъпката си?

– Нещо такова – замислено кимна Морис. – Много прилича по признаците.

– Но ти нали казваше, че човек не може да бъде заставен да извърши престъпление против волята си, даже под хипноза? Не може да му се внуши нещо, което противоречи на моралните му принципи. Не е ли така?

– Това е един от най-тъмните и спорни въпроси в теорията и практиката на хипнозата. На днешния етап мненията на най-големите авторитети си противоречат.

По време на обяда мъжът ми беше мълчалив, замислен и разсеян. А след това изведнъж се оживи, влезна в кабинета си и седна зад бюрото, заобиколен от дебели научни книги. Чувах го често как става и се разхожда из стаята.

Стараех се с нищо да не му преча и, разбира се, мислех за същото. Дори аз, която знаех толкова малко за хипнозата в сравнение с Морис, прекрасно разбирах колко интересен и важен е въпросът: може ли с хипноза човек да бъде заставен да извърши престъпление?

Това, че Петер Грос в момента на задържането му на местопрестъплението не е бил в хипнотичен сън, не ме учудваше. Съществува така нареченото внушение за определен срок. Човек заспива. Внушават му какво да направи в определено време или по условен знак, а след това да забрави за внушеното. Той се събужда, не помни нищо за внушението, а след това в точно определения момент го изпълнява.

Опитите за такова внушение помогнаха между другото на учените да узнаят не малко интересни неща за дейността на нашето подсъзнание – например да се изясни, че във всеки от нас има „вътрешен часовник“, който върви удивително точно. На една жена, разказваше ми Морис, внушили под хипноза да вземе хартия и да нарисува на нея пирамида точно 4335 минути след пробуждането. Тя се събудила, не помнела нищо за внушението, заела се с обикновените домакински работи, но след три дни

изведнъж взела лист и нарисувала пирамида. Това станало в точно назначеното време, нейният „вътрешен часовник“ съвпадал до минута с часовника, по който учените правели опита.

Заръката може да се внушава за дълъг срок – понякога, както разказваше мъжът ми, изпълнението настъпвало даже след година.

Някои опити за внушение със срок Морис вършеше в мое присъствие и те винаги ми правеха потресаващо впечатление. Гледате, човек напълно нормален, разговаря с вас, шегува се и изведнъж – върши някаква нелепа постъпка, внушена му по време на хипнотичен сън: запява на улицата с пълен глас, танцува, поставя стол върху масата.

При това никой не може да обясни защо го е сторил. И винаги видът на хората, изпълняващи внушението със срок, в момента на действието е някак безизразен, като у лунатиците!

Не е ли и този случай хитро обмислено престъпление? Нямах търпение да разбера по-скоро това, но не се решавах да отвличам мъжа си с въпроси. А той все четеше, размишляваше, разхождаше се из кабинета, мислеше, без да ме забелязва и забравил за целия свят, хранеше се машинално, едва не сипа сол в кафето си, вместо захар. И пак се скри в кабинета.

От размишленията го отвлече неочакван гост. Цялата и без това заплетена, интригуваща ме история, изведнъж придоби съвсем нов, някак си бесен ритъм и започна да ме зашеметява с невероятния обрат на събитията едно след друго...

Когато се разнесе звън на входната врата, машинално погледнах часовника. Може би така ми се бе сторило: беше вече единадесет без двадесет, съвсем неподходящ за визити час. Кой знае защо ме

достраша, искаше ми се да повикам мъжа си, но той не се показва от кабинета. Явно не беше чул. Като се поколебах, реших да не го откъсвам от работата, затова излязох сама в антрето.

Не, не беше ми се чуло: звънът се повтори пак – настоятелно, рязко.

– Кой е? – попитах.

Отговори ми мъжки глас, като че ли познат.

– Кой е? – попитах по-силно.

– Аз съм, Гренер. Отворете, моля, Клодина!

Започнах неуверено да отварям вратата. Като се озърнах, видях, че на вратата на хола стои Морис: очевидно бе чул повторния звънец и въпросите ми и беше излязъл от кабинета си. Появата му ме успокои и отворих вратата.

На прага наистина стоеше комисарят Гренер. Дълго мълчахме и се гледахме. Комисарят свали бавно шапка и попита:

– Защо ме гледате като че ли съм призрак?

Погледнах Морис и после часовника. Гренер също погледна своя и се разсмя.

– Дявол да го вземе! Вече е единадесет! Аз пък не мога да разбера защо ме посрещате така! Извинете за късното нахълтване!

Бяхме учудени с мъжа ми, защото в Цюрих не е прието след десет часа вечерта даже да се звъни по телефон на близки и приятели, камо ли да се ходи на гости. В началото, когато дойдохме от юг, където живеехме преди това, не можехме да свикнем с този обичай. А сега излиза, че е станал и наш навик.

Погледахме се с Морис и също се разсмяхме.

– Влизайте по-скоро! – буквално вмъкнах за ръкава смутения комисар. – Винаги се радваме да ви видим.

– Не, не, аз съм ужасен нахалник – вайкаше се той, като клатеше глава. – Да се вмъкна по това време. Извинете, увлякох се, работих, забравих за приличието. Впрочем – добави той с присвити очи и насочи към мен като пистолет стиснатата в юмрука лула – сигурен съм, че ще ме извините, драга Клодина, когато узнаете какви новини ме водят при вас в този час.

– Не разказвайте нищо без мен, ей сега ще сваря кафе.

Защурах се из кухнята, набързо сварих по-силно кафе, взех бутилка „Реми Мартен“, любимия коняк на комисаря, и ги внесох в столовата.

Жан-Пол и Морис ме чакаха, говореха си за невинни неща.

– А сега, разказвайте! – казах, докато наливах кафе и коняк.

– Да чуем най-напред нашия професор – комисарят лукаво ме погледна и поклати глава. – Думата трябва да бъде дадена на науката. Ще изслушаме експерта, не искам да влияя върху мнението му с догадките си. И тъй, драги професоре, поставям ви въпроса: възможно ли е да се извърши престъпление под хипноза. Днес вие ми изложихте предположенията си и обещахте да проучите въпроса. До какви изводи дойдохте?

Морис пак започна с това, че въпросът е сложен, спорен и изнесе истинска лекция, като се основаваше на опити на Левенфелд, Форел, Мол, Крафт-Ебинг и други светила на хипнозата. Да се слуша как те внушавали на подопитните ту да се хвърлят с нож към някого, ту да стрелят с халосни патрони, беше интересно, но все пак по мое мнение лекцията се проточи. Гренер обаче слушаше с

удоволствие, отпиваше от коняка и кафето и подръпваше от свирещата си лула. Нито един път не прекъсна Морис с въпроси. Обратно, понякога кимаше одобрително, като че ли изцяло се съгласяваше с всички противоречащи си изводи, които учените мъже бяха правили въз основа на увлекателните опити.

Едни считаха, че опитите доказват: на някои хора може да бъде внушено да се хвърлят към всеки с кинжал или да стрелят в него с револвер. Но, възразяваха други изследователи, опитите са неубедителни. Възможно е все пак в дълбините на своето подсъзнание хипнотизираният да чувства, да разбира, че покушението срещу живота на някой си не е сериозно: че ножът в ръката му е играчка, затъпен нарочно, а револверът е зареден с халосни патрони и че никого няма да убие. Защото, ясно е, никой учен няма да организира истинско убийство, за да проверява теорията си. Я се опитайте да разберете какво чувства хипнотизираният в дълбините на подсъзнанието си, когато не съзнава нищо...

– Затова не е чудно, че повечето от изследователите приемат соломоновско решение – завърши проточилия се научен обзор Морис. – При каквато и да е дълбочина на хипнотичния сън, никому не могат да бъдат внушени постъпки, противоречащи на моралните му принципи. От тук следва, че е също така невъзможно да бъде заставен някой чрез хипнотично внушение да извърши истинско престъпление, във всеки случай при човек порядъчен, не при закоравял рецидивист, който и без това е готов без принуда да заколи родната си майка срещу няколко стотинки.

– Ясно – с удоволствие произнесе комисарят Гренер и кимна няколко пъти одобрително. – Ако с нещо ме пленява науката – в това число и вашата достопочтена психиатрия и психология, – то е, че достоверните факти в нея са далеч по-малко от съмненията и предположенията. Че на всеки труден въпрос могат да бъдат дадени два отговора – и така, и така. А от мен се иска непременно да хвана престъпника, пък и да докажа, че е виновен. Защо не послушах на времето почтената си майка и не станах учен? Нали има и такива науки, където въобще са разрешени всякакви теории? Например астрофизиката. С огромно удоволствие слушам лекции за това, какво става, по мнението на учените, на далечните планети и на звездите. И винаги с възхищение си мисля: „Гледай как лъжат! Но я иди и се опитай да ги изобличиш!“

Жан-Пол произнесе това с такова чувство, така изразително, че с мъжа ми се разсмяхме. При все това не беше весел смехът ни...

– За съжаление в много неща сте прав, Жан-Пол – каза Морис. – Науката не може да съществува без съмнения и спорове. Винаги съмненията и хипотезите в нея ще бъдат повече, отколкото безспорните, окончателно установените факти. Иначе науката просто ще изчезне. Но като се връщам към нашия конкретен случай, мога да ви зарадвам. Някои изследователи изказват мисъл, която ми се струва доста любопитна и вярна. Опитният хипнотизатор е в състояние да прескочи моралните прегради в съзнанието на приспаниа от него човек.

– По какъв начин? – При цялата своя пълнота и тегло Гренер напомняше на жилав сетер, надушил дивеча и притаил се в ловна поза.

– Много просто. Достатъчно е да се внуши на човека, че той въобще не върши престъпление, а изпълнява необходимо, благородно дело.

– Да стреля не в човек, а в тигър или в бясно куче? Да сипе в чашата не отрова, а спасително лекарство?

– Именно! – кимна Морис.

Слушах и почувствувах, че ми става страшно. Възможно ли е такова злодейство?

– Очевидно, по такъв начин може да се внуши на човек, че спасява секретни документи от мними врагове, като ги прехвърля от касата в някакъв фалшив тайник, например хралупа на дърво или просто дупка, пробита на уречено място – продължи да разсъждава на глас Гренер. – Той ще го направи и даже няма да знае кой е изнесъл скритото оттам. Така ли е?

Морис кимна и добави:

– Нещо повече: този човек няма да помни нищо, понеже паралелно ще му заръчат да забрави внушеното. Възможно е, след време, да започне да си поспомня нещичко...

– Но на никого няма да каже, защото кой ще му повярва – кимна с разбиране комисарят. – Ще рекат – хитра уловка, опит да се оклевети невинният лекар.

– Именно. И практически е невъзможно да се докаже нищо. За разлика от отровата, хипнозата не остава следи в организма.

– Ловко! – поклати глава Гренер. – При това никакви съучастници, не трябва да се плаща на онзи, с чиито ръце е извършена кражбата. Всички пари остават за теб. Напълно е възможно и старата кражба на секретите, която струвала тъй скъпо

на „Ерлиф“, да е направена също от Грос по внушение на Федершпил. От това той не е забогатял, направихме проучвания. Докато лекарят навярно е вложил в банка солидна сума. Няма какво, ловка работа!

Той произнесе това с искреното възхищение на познавач, на професионалист. Дори ме побиха тръпки.

– Ще ви сваря още кафе – казах и станях.

Но комисарят ме спря:

– Благодаря. И без това се заседях. Веднага си отивам. Само че сега е мой ред да ви изненадам. Защо иначе щях да нахлуя като разбойник в този късен час!

Той извади от джоба си тефтерче, потърси чисто листче, откъсна го и написа няколко цифри. След това прибра тефтерчето и каза:

– Е-33-55-44. Лесно се помни, нали?

Мълчаливо ние го гледахме в очакване какво ще последва.

– Този телефон запомних, докато разглеждах заедно с другите книжа тефтерчето на Урсула Еги. Помогна ми да го запомня и това, че след този номер, кой знае защо, нямаше никакво име. Проверих чий е телефонът, но тогава това не предизвика у мен никакви подозрения. Нали между медицинските работници могат да съществуват и делови, и всякакви интимни отношения. Ако те се познават добре, не е нужно да записват името и фамилията на приятел, за да не го забравят.

– Този телефон е на Валтер Федершпил, тъй ли?

Комисарят кимна.

– Значи той и нея е хипнотизирал. По какъв случай?

– Предстои ни да узнаем. Засега знаем само, че тя също е имала работа с него, както и Петер Грос. Виждам колко глупаво постъпих,

като не се заинтересувах тогава от този Федершпил – комисарят удари с досада длан върху масата. – Хипнотизиран бях от това, че той също е медик, колега на Урсула. А аз търсех подозрителни връзки със странични лица. Малко ли лекари и медицински сестри имаше в тефтерчето ѝ? Заинтригува ме защо след такъв запомнящ се номер няма фамилно име, но го изтълкувах погрешно. Реших, че с Федершпил е имала някаква интрижка, затова записа само номера на телефона, без да отбележи чий е. В действителност обаче нещата били съвсем други: Урсула записа номера на телефона, механически, чут от някого си или прочетен в рекламна обява, без да помисли, че лесно може да го запомни. След това забравила да го изтрие, фамилията не отбелязала, защото не искала някой да узнае за интереса ѝ към Федершпил. Как ви се струва от гледна точка на психологията?

– Напълно логично – кимна Морис. – Тя би могла да направи всичко машинално, автоматично, почти безсъзнателно: и записването на номера, и, обратно – неспоменаването на фамилното име.

– А защо Федершпил не ѝ е внушил да зачеркне номера му от тефтерчето, за да заличи всякакви следи? – попитах аз. – Защо не е внушил на Петер Грос да забрави адреса и името му?

– Защо ще го прави? Нали това би послужило като улика, защото ще доказва, че той им е внушавал нещо престъпно, щом те крият познанството си с него – отвърна вместо Морис комисарят Гренер.

Морис кимна в потвърждение на думите му.

– Той до такава степен бил уверен в своята безнаказаност, че даже молил Петер Грос да го препоръчва на познатите си – продължи комисарят. – Онзи така и направил, неотдавна му прати

свой приятел – химик от фармацевтична фабрика. Тайните на новите лекарства също се котират високо...

– Виж го, подлецът? – можах само да кажа.

– Трябва да се изясни какво е завело Урсула при него – замислено произнесе Морис. – Очевидно е имала причини да крие нуждата си от психиатър. Срамувала се, както за съжаление правят поради еснафщина, мнозина други. То ще ни помогне да си изясним от какъв недъг, изискващ намесата на психиатър, е страдала тя. Ще се опитам да поразпитам тези, които я познаваха добре.

– Отлично – каза комисарят като стана. – Аз ще се заема с Федершпил.

– Не мога да си представя как ще успеете да го изобличите – рече, също ставайки Морис. – От Урсула е останало само шепа прах. Петер Грос не може да си спомни нищо, пък и съдът не ще повярва на показанията му, отлично го знаете. А хипнозата не оставя никакви следи в организма, вече ви казах.

– Ще видим, ще потърсим – отвърна комисарят Гренер загледан умислено в него. – Както казва старата пословица: „Кое то не може лъвът, може лисицата...“

(Краят в следващата книжка)



Присъда

Космическа хумореска

Фредрик Уилям Браун

ФРЕДРИК УИЛЯМ БРАУН е роден през 1906 година в щата Цинцинати (САЩ). Умира през 1972 година. Той принадлежи към най-старото поколение автори на научнофантастични произведения в Съединените щати. Неговите разкази, изпълнени с хумор, полет на фантазията и изненадващи развързки, му донасят огромно признание. Американският критик Сем Ландуол смята, че Фредрик Браун е автор на най-късия научнофантастичен разказ в историята на жанра: „След последната атомна война Земята беше мъртва. Нищо не растеше и не живееше на нея. Последният човек седеше сам в стаята. Изведнъж на вратата се почука...“ и дори на още по-късия: „...А Слънцето бавно залязваше на изток.“ Предлагащите къси разкази, които могат да бъдат определени като „космически хуморески“, са характерни за творчеството на Браун.

Чарли Далтън, някога земен космонавт, един час след като кацна на втората планета от системата на звездата Антарес, успя да извърши възможно най-тежкото престъпление. Уби един антарианец.

На повечето планети убийството е престъпление. На няколко е достойно за похвала действие. Но на Антарес II е изключително тежко престъпление.

– Осъждам те на смърт – тържествено изрече антарианският съдия. – На смърт чрез изгаряне на клада утре призори.

Шансове за помилване нямаше.

Заведоха Чарли в помещението за осъдените на смърт.

То се състоеше от осемнадесет стаи, а във всяка от тях – изобилие от ядене, пиене, постели и всичко друго, каквото ти душа поиска, включително и жени, небрежно излегнали се на постелите.

Чарли въздъхна:

– Ама че работа!

Антарианският пазач се поклони дълбоко и поясни:

– Такъв е обичаят на нашата планета. Всичко, което виждаш, се предоставя за цялата нощ на осъдения да умре сутринта. Даваме му всичко, което може да си поиска...

– Браво, само че не знам дали си струва труда – отвърна Чарли.
– Обаче, виж какво. Едва бях слязъл на вашата планета, когато ме въвлякоха в тази каша, та дори не успях да направя справка в моя планетарен справочник. Колко трае тук нощта? Тоест, колко часа са необходими за едно пълно завъртане на планетата около оста ѝ?

– Колко часа ли? Не разбирам. Сигурно е някакъв земен термин. Ще се обадя на Краския астроном, за да ми даде съотношението между времето на своята и нашата планета.

Пазачът позвъни, попита и съобщи на Чарли:

– Твоята планета, Земята, за една нощ на Антарес II обикаля своята звезда деветдесет и три пъти. Така че една наша нощ е равна на деветдесет и три ваши години.

Чарли подсвири тихо и се замисли дали ще успее да се справи с всичко около него. Антарианският пазач, чиято продължителност на живота беше около двадесет хиляди години, се поклони с искрено съчувствие и се оттегли.

Чарли Далтън започна своя нощен изнурителен труд, съставен от ядене, пиене и така нататък... е, може би не точно в тази последователност...



Солипсист

Космическа хумореска

Фредрик Уилям Браун

Уолтър Б. Йехова {не правя никаква алюзия за презимето му, тъй като това беше неговото истинско презиме) беше солипсист. Ако не знаете какво е солипсист, ще ви обясня, че солипсистът е човек, който вярва, че той е единственото нещо, което съществува реално, че цялата Вселена и другите хора съществуват само в неговото въображение и че ако престане да си ги въобразява, всички те ще изчезнат.

Един ден Уолтър Б. Йехова реши да се поупражнява в солипсизъм. След седмица жена му го напусна заради друг мъж, той остана без работа и си счупи крака, когато се опитваше да изпревари някаква черна котка, за да не му мине път.

Докато си лежеше в болничното легло, реши веднъж завинаги да приключи с всичко.

Гледайки през прозореца със закован в звездите поглед, той пожела те да престанат да съществуват... И така стана. После пожела да изчезнат всички хора и болницата да остане без жива душа; стана някак си странно тихо, дори за болница. След това престана да си въобразява света и в края на краищата остана сам, увиснал във вакуум. Без усилие премахна тялото си, а после направи последната крачка по пътя към своето унищожение. Обаче резултат нямаше.

– Страшно е – помисли си той – Нима съществува непреодолима граница в солипсизма?

– Да – обади се нечий глас.

– Кой си ти? – попита Уолтър Б. Йехова.

– Аз съм създателят на Вселената, която унищожи. И сега ти заема моето място... – чу се дълбока въздишка. – Най-сетне мога да се отърва от съществуването си, да потъна в забрава и да ти позволя да заемеш моето място.

– Почакай... А как бих могъл да премахна своето съществуване? Защото тъкмо това искам да направя... Знаеш ли как мога да го сторя?

– Разбира се – отвърна гласът. – Просто трябва да направиш същото, което аз на времето направих. Сътвори вселена. Изчакай, докато някой наистина повярва в това, в което повярва ти и закомпнее да я унищожи. Едва тогава ти ще можеш да се оттеглиш и да му позволиш да заеме твоето място... Е, прощавай.

Гласът замлъкна.

Уолтър Б. Йехова висеше сам самичък във вакуума. Имаше само едно нещо, което можеше да направи.

И той сътвори небе и земя.

Това му отне седем дни.



Глупости

Космическа хумореска

Фредрик Уилям Браун

Мистър Уедъукс старателно мажеше с масло препечената филийка. Гласът му беше категоричен, нетърпящ възражения:

– Скъпа, бих искал най-сетне да разбереш, че в нашия дом няма място за подобно долнопробно четиво.

– Да, Джейсън. Не знаех...

– Разбира се, че не си знаела. Обаче, за съжаление, ти си длъжна да знаеш какво чете нашият син.

– Вече ще го контролирам внимателно, Джейсън. Аз изобщо не знаех, че е донесъл това списание. Не знаех, че го е оставил у дома.

– Аз също не знаех, докато не го забелязах като случайно преместих една от възглавничките на дивана. Това периодично издание се намираше под нея. Взах го и го разгледах.

Крайчетата на мустаците на мистър Уедъукс потрепераха от възмущение.

– Такива направо смешни идеи, абсолютно невъзможни, налудничави концепции. Какво ли друго може да се очаква от едно списание за научна фантастика!

Той отпи глътка кафе, за да се успокои:

– Съвсем глупаво... Абсурдно изданийце... Пътувания до други галактики чрез изкривяване на пространството! Или как беше там...

Машини на времето, телепортиране, телекинеза. Глупости, най-обикновени празни дрънканици...

– Скъпи мой – отвърна съпругата, този път с едва доловим нюанс на раздразнение в гласа, – обещавам ти, че от този миг ще контролирам най-бдително всичко, което чете Джерърд. Напълно споделям мнението ти.

– Ще ти бъде извънредно благодарен – рече мистър Уедъукс доста по-меко. – Съзнанието на младите хора не бива да се трови с подобни абсурдни идеи.

Той погледне часовника си и установи, че трябва да побърза.

Излезе от жилището. Влезе в антигравитационния тунел и от височината на повече от двеста етажа доплува до равнището на улицата. Почти веднага хвана атомтакси.

– Лунапорт – подхвърли мистър Уедъукс на работа-шофьор.

Седна на задната седалка и затвори очи, за да улови телепатичното предаване на осведомителния бюлетин. Надяваше се да чуе някаква информация за Четвъртата марсианска война, но за съжаление предаваха само редовните всекидневни новини от Центъра за безсмъртие, така че той побърза да се изключи.



Преден пост

Космическа хумореска

Фредрик Уилям Браун

Той беше подгизнал, кален, гладен и премръзнал, на разстояние петдесет хиляди светлинни години от дома.

Чуждото слънце грееше със синя светлина, а гравитацията беше двойно по-силна от тази, с която беше свикнал, затова всяко негово движение беше затруднено.

От десетки хиляди години войната си беше все същата. Момчетата от поделенията на пространствения десант бяха великолепни с техните блестящи звездолети и хитроумно оръжие. Когато корабите кацаха, те се превръщаха в обикновена пехота, която трябваше да се сражава за всяка педя земя. По същия начин, както на тази проклетата планета, за която той не беше чувал, докато не го стовариха тук. Днес планетата беше обявена за военна зона, тъй като на нея бяха открити и чужди разумни същества. Единствената интелигентна раса в Галактиката... Ужасни, отблъскващи и отвратителни чудовища.

Контактът с тях беше установен в районите около центъра на Галактиката. Те започнаха да стрелят, без изобщо да се опитат да водят преговори или да подпишат мирен договор. Затова сега трябваше да се воюва до край.

Той беше подгизнал, кален, гладен и премръзнал. Денят беше студен и мокър. Духаше силен вятър, който брулеше лицето му. Но чуждите не мирясваха. Опитваха се да направят пробив във

фронтната линия. Всеки пост трябваше да бъде в състояние на непрекъсната бойна готовност.

Стоеше така – бдителен, с подготвено за стрелба оръжие. На петдесет хиляди години от дома си той воюваше под чуждото слънце и се чудеше дали някога пак ще види своите близки.

И тогава забеляза един от чуждите, който се прокрадваше към него. Той взе неканения гост на мушката и стреля. Чуждият издаде онзи страшен пронизителен вик, който те всички издаваха, когато падаха смъртно поразени.

Този звук го потресе. Гнусен беше и видът на проснатото тяло. Някой друг отдавна би свикнал, но той не можеше. Толкова гнусни бяха тези създания... само с две ръце и с два крака, покрити с отвратителна кожа, бяла кожа без люспи.



Лунатици

Научно-фантастична повест

Глеб Голубьов

(Продължение от 4 книжка)

Не ми е лесно да разкажа свързано как се развиха по-нататък събитията: те като че ли ту съвсем замираха и секваха, потапяйки ни в неизвестност, ту изведнъж поразяваха с най-неочаквани поврати.

На другия ден след посещението на Гренер, Морис успя без особен труд да установи какво е довело нещастната Урсула при престъпника-психиатър.

– Помниш ли, на погребението професор Бикелман спомена, че Урсула понесла тежка операция? – ми каза той. – Тогава не обърнах нужното внимание на думите му. Операцията наистина била сложна, дълго след това я мъчили силни болки. Приятелките ѝ медицински сестри – от състрадание ѝ правели тайно от лекарите инжекции от морфин и понтапон, давали ѝ в големи количества сънотворни препарати. Урсула привикнала към наркотиците. Очевидно продължила да си слага инжекции и след като болките били изчезнали, постепенно станала наркоманка. Така се затъва в тресавището. Като медичка разбирала отлично какво я чака, но не можела да се справи сама с пагубния навик. Срамувала се от него, криела от другите, помниш колко горд характер имаше. Накрая решила да прибегне до хипноза. Все пак то е най-сигурното

средство срещу наркоманията. Но от лъжлив срам и от страх да не се разчуе, не се обърнала към мен или към друг познат психиатър, а подирила частно практикуващ...

– И се натъкнала на този злодей!

Морис кимна мрачно:

– По всяка вероятност той я излекувал от наркоманията, но в замяна на това я направил послушна изпълнителка на престъпните му замисли.

– Е, какво, ненаказан ли ще остане? Това би било страшна, крещяща несправедливост. Направи каквото трябва, Морис, изобличи го!

– Какво? – рече навъсено той. – Можеш ли да го обвиниш в нещо? Къде са уликите, какви са? Лекувал Урсула Еги от наркомания? Да. И я излекувал! Лекувал Петер Грос от алкохолизъм? Да. И го излекувал! Той не скрива това, даже се хвали с него. Трябва да му благодарят, да го препоръчат на други, а не да го поставят на скамейката на подсъдимите.

Какво можех да отговоря на това?

И Гренер, както изглежда, постепенно изгуби оптимизма си и вече не се надяваше, че ще може да разобличи коварния злодей. Комисарят вече не идваше у дома, но по моя молба мъжът ми няколко пъти му звъни. Гренер отговаряше уклончиво, гледаше повече да се шегува. Отлично разбирах, че няма право да ни държи в течение на тайните по разследването и това малко ме обиждаше. После Гренер замина някъде, поне тъй каза на мъжа ми при поредното позвъняване в полицейското управление.

През всичкото време мислих много върху това в какъв ужасен свят живеем. Припомних си един поразителен опит, извършен от френски журналист, за който мъжът ми разказваше. След това Морис ми даде да прочета и самата статия. Сега отново я издирих сред книгата му и я прочетох.

Журналистът решил да провери може ли да бъде нает човек, готов да извърши убийство. Той публикувал във вестниците доста прозрачно по смисъл обявление: „Търси се силен и решителен мъжага за деликатна и добре заплащана работа. Предложения на адрес Р. С. Бюро I“

В отговор получил петдесет писма. Някои от тях показвали, че предложението му е разбрано правилно и не предизвиква съмнения. „Готов съм на всичко, даже ако работата опре до револвер.“, писал един решителен господин. Интересувал се само от възнаграждението. Други, по-внимателни, искали да бъде уточнено какво се иска от тях.

Като подбрал двадесет и шест от най-подходящите според него кандидати, журналистът написал всекиму писмо: става дума за твърде деликатно начинание, в известна степен тягостно, изискващо дори физически усилия... И всяко писмо завършвало с думите: „За операцията, която ще заеме не повече от час, ще получите десет хиляди франка. Размерът на сумата, надявам се, не оставя у вас съмнение за изключителния характер на предприятието. Но при вземане на необходимите предпазни мерки, няма от какво да се боите.“

Откровеното предложение да бъде извършено престъпление все пак изплашило част от адресантите. Те не отговорили на писмото на

журналиста. Но единадесет човека приели. „При моето положение нямам какво да губя“ – писал един от тях.

На тези единадесет журналистът пратил второ писмо с уточнена задача: трябва да бъде посетена една възрастна дама, „чието присъствие на този свят смущава някои хора, и да се направи нужното повече да не ги притеснява...“. Като допълнение журналистът обяснил, че въпросната дама живее в предградията на Париж в усамотена къща и без куче: „Всичко това намалява значително риска“.

Още пет негодия, с които журналистът водил преписка, отпаднали уплашени. При това единият се изплашил, че ще го вкарат в клопка. „Не ме мислете за идиот!“ – писал той. Другите четири просто не отвърнали на това второ, вече съвсем откровено писмо на журналиста.

И все пак, останали шестима, готови без угризение на съвестта да убият съвсем непозната възрастно жена ей тъй, по обявление във вестника, само заради десет хиляди франка.

„Ще платите добре, но и работата си заслужава“ – делово писал на журналиста един от готовите на всичко юнаци.

На журналиста останала една последна проверка. Той писал на всеки от негодните, че ще го чака в кафенето на булевард Распай, облечен с бял пуловер и сиво кепе със синя емблема.

И какво мислите? Когато дошъл в кафенето в определеното време, разбира се, облечен по съвсем друг начин, той веднага забелязал сред посетителите шестимата доброволни кандидат-убийци. Те поглеждали нетърпеливо към вратата и се озъртали да видят щедрия човек с бял пуловер...

– Просто невероятно! – казах, като препрочетох статията – Ужас!

– Защо се учудваш? – отвърна мрачно мъжът ми. – Какво може да се очаква от свят, в който всеки ден вестниците разказват за поредно кошмарно престъпление, вечер по всички програми на телевизията пишно и с най-големи подробности насилват, грабят и убиват. Никой вече не се трогва, не е разтърсен от страшното зрелище на залетите с напалм и изпепелени села или от потъващите под грохота на бомбите цели градове?

Прав беше Морис. А колкото до промишления шпионаж, с лопата да го ринеш. Кой знае защо се бяха спрели на нашата малка тиха Швейцария – входа за Европа. Както твърдяха вестниците, в Цюрих процъфтява международна детективска агенция със специални отделения за промишлен шпионаж.

И диренето на майстори от този тъмен и зловещ занаят все повече растеше. Неотдавна сама видях в един брой от американското списание „Харпърс“ гланцова корица, от която ме гледаше очаквателно плещест и решителен младеж с нахлупена над челото шапка и вдигната яка на палтото.

„Наемете си шпионин! – подканяше изрисуваният с големи букви надпис под снимката. – Разполагаме със стотици квалифицирани агенти, които можете да използвате за частен шпионаж. Ползувайте излишъка от правителствени агенти и „тайни правителства“. Те са готови да работят за вас по целия свят.

Тази работа не се смята нито за много рискована, нито за много тайнствена. Сред нашите редовни клиенти са корпорацията „ИТТ“, Хоуард Хюз и много компании. Ползувайте се от услугите на агентите от ЦРУ и ФБР!“

Преписах „рекламното обявление“ дословно.

Два месеца минаха в напразно очакване. Постепенно започнах да се примирявам с тъжната мисъл, че по всяка вероятност бедната Урсула и злополучният Петер Грос ще си останат без вина виновни, неотмъстени.

– Спомни си, че Гренер не един път ни е казвал: много по-трудно е да докажеш вината на един престъпник, отколкото да го откриеш и хванеш – опитваше се да ме утешава мъжът ми. И сам признаваше, че по тази причина някои престъпници преспокойно се разхождат на свобода: комисарят знае, че са виновни, но още не може да го докаже. А това „още“ може да се проточи цял живот... Нали в „Пъстрата лента“ Шерлок Холмс напомня: когато престъплението се върши от лекар, той е по-опасен от всички други престъпници. Конан Дойл е прав и го е показал прекрасно, ненапразно той счита „Пъстрата лента“ за най-хубавия между разказите за великия детектив. А когато лекаря-престъпник използва при това най-опасното оръжие, не оставящо никакви следи, той става още по-неуязвим.

Можеха ли такива утешения да ме успокоят?

Затова не мога да разкажа какво преживях, когато изведнъж, в един прекрасен ден, звънна телефонът. Вдигнах слушалката и чух веселия глас на комисаря Гренер:

– Здравейте, драга Клодина. Толкова време не сме се виждали, че ми домъчня за вас. Не бихте ли поканили един беден стар ерген на вечеря?

– Елате днес! – завиках аз. – Макар че няма да успея да приготвя нищо. Пък и Морис ще се върне късно, каза, че има работа. Утре?

– Чудесно! До утре! – засмя се той.

* * *

Можете да си представите каква вечеря приготвих: стриди, супа с топчета от гъши чер дроб, пъстърва, гъби в сметана, печени пилета. От възбуждение поизсуших пилетата, едва не прегоряха, но Морис и Гренер дружно го отричаха.

Нямах търпение да чакам повече, щом седнахме, помолих:

– Не ме измъчвайте, Жан-Пол! Можете да не започвате разказа, докато не утолите глада си, но ми кажете само едно: има ли справедливост на този свят?

– Има, Клодина. Все пак, има!

– Хванахте ли го?

– И двамата са при мен, на Казармена. Според мен няма да се отърват.

Като пийна малко от газирания „Нюшател“, който Морис беше доставил кой знае откъде, и като хапна, комисарят най-после взе да разказва колко изключително сложна, наистина виртуозна работа трябвало да свърши през тези два месеца, за да изобличи престъпниците.

– Не биваше да бързам, за да не ги изплаша. И ловът трябваше да започне не с Федершпил. Той беше твърде хитър и добре застрахован. Защитата му можеше да бъде пробита само чрез Алфред Бромбах. Нали той знае как се е добрал с ръцете на Урсула до наследството и не е забравил това: под хипноза едва ли е изпадал.

Бромбах, както се оказа, наистина заминал за Лазурния бряг, във Вев. Там купил разкошна вила с парк в съседство с дома на Чарли

Чаплин. Стараел се да бъде колкото може по-далеч от съучастника си или поне от Цюрих, където всичко му напомняло за извършеното злодеяние. Добре, че все пак не сменил поданството си и не заминал за чужбина.

Комисарят Гренер отишъл във Вев и разработил с колегите си от местната полиция хитър план за разобличаване на Бромбах.

– Трябваше изведнъж да объркаме Бромбах, така да го притиснем, че той да се шашардиса, да се издаде с нещо и по този начин, като хванем края на нишката, да разплетем кълбото. Главната трудност се състоеше в това, че в действителност няхах срещу него никакви улики. Доста често ни се случва да пристъпваме към разобличаване на престъпник като блъфираме, без да имаме сериозни доказателства за вината му, но като си даваме вид, че разполагаме с тях. Разбира се, опитният следовател още при първия разпит може да установи дали човекът е замесен в предявеното му престъпление или съвестта му е чиста. Но това е малко. Трябва още престъпникът да бъде заставен да си признае, а след това, като се изхожда от показанията му, да се подкрепят и с други доказателства. Както казва пословицата: „Не е достатъчно да се целиш – трябва да улучиш.“ Не се съмнявах, че Бромбах е замесен в убийството на леля си. Но не бях уверен дали познава Федершпил в лице. Възможно е лекарят да е водил преговорите гримиран или чрез някого. Все пак би трябвало да се срещнат поне един път – при предаване на парите за убийството на старицата. Едва ли Бромбах ги е превел в банковата сметка на Федершпил. Нали по номера на сметката той би разбрал с кого има работа. А Федершпил вероятно се е стараел да остане непознат за Бромбах.

Тъй че едва ли е привлякъл някого за предаване на парите, взел ги е от Бромбах лично, ръка от ръка, но така, че да не бъде разпознат.

Слушах и си спомних за завързаните сюжети от криминалните романи. Пред комисаря Гренер бе стояла трудна задача и той я беше разрешил.

– Повикахме го на разпит, сложихме го под прожектора, макар да не съм любител на такива методи и веднага му нанесохме удара. Следователят каза, че са открити нови обстоятелства, че го привличат под отговорност като съучастник в убийството на леля си. Аз и другите колеги не само наблюдавахме внимателно реакцията на Бромбах, но записвахме целия разпит и снимахме в едър план лицето му на видеомагнетофон. Той веднага се издаде, не успя да скрие уплахата си. Това обаче не беше улика. Естествено, започна да отрича всичко, основавайки се на алибито си.

Исках да поставя в чинията на комисаря още стриди, но се боях да не го прекъсна.

– Тогава му казах, че главният му съучастник и Урсула не са си поделили получените от него пари, защото се скарали. Урсула, казвам, била също убита, но оставила самопризнание и то всъщност ни помогна да разобличим техния заговор. Не ме гледайте така, Клодина – засмя се комисарят, – отлично зная, че Урсула не е участвувала в никакъв заговор. Но нали Бромбах не знае това. Федершпил не му е обяснявал, че Урсула е впръснала в тялото на старицата смъртоносна доза морфин под негово внушение. Бромбах съвсем сигурно е гледал на Урсула като на съучастница в престъпление, замислено тъй ловко, че дори успяла да избегне наказанието. А като представих самоубийството ѝ за

убийство, още повече затвърдих у него тази мисъл. И той се сбърка! – тържествено каза комисарят, като отпи жадно няколко глътки вино. – Опитва се да отрича всичко, изпадна в истерия, крещеше и заплашваше, че ще ни даде под съд за клеветата и насилие. Показвахме му снимки на Федершпил – първоначално в неговия обикновен вид, след това гримиран от ретушъори: ту с мустаци, ту с един вид брада, ту с друга, ту плешив, какъвто е в действителност, ту с разни прически, ту с шапки различен фасон. През цялото време внимателно го наблюдавахме и записвахме отговорите и реакциите му на видеоманетофон.

Комисарят заклати глава и се засмя, очевидно си припомняше всичко.

Аз също си представях разпита на Бромбах, как се гърчи под насочената срещу лицето му ослепяваща светлина. Колко подобни сцени съм виждала по филмите!

– Но излезе това, от което се страхувах. Федершпил взел всички мерки да не бъде познат – продължи Гренер. – Ни един от портретите не направи особено впечатление на Бромбах, въпреки че някои от тях като че ли му напомняха нещо. После, когато го принудихме да разказва подред всичко, стана ясно, че Федершпил разговарял с него винаги в полумрак и не само имал изкуствена брада, но и маска, като през всичкото време стоял с гръб към Бромбах, за да не бъде разпознат. Предвидих това и приготвих на Бромбах хубава изненада – каза комисарят с хитро присвити очи. – Нали все пак е чувал гласа на Федершпил, мислех си, може би ще го познае? И му доставих този глас.

– Подслушвали сте телефонните му разговори и сте ви записали на лента? – попита Морис с явно неодобрение.

– Не само телефонните разговори. Реших да привлека на помощ Хаузнер с неговите агенти. Нали и те пострадаха! Те са ловки момчета, апаратурата им е фантастична. Поставиха по всички, дори в най-интимните ъгли на квартирата на Федершпил, тайни миниатюрни микрофончета, Каква техника! Ако можехме да я използваме само за добри дела! – Комисарят съкрушено поклати глава. – Един от микрофоните, няма да повярвате, беше направен изкусно във вид на умряла муха, търкаляща се в праха по шкафа! Подбраха я специално, за да не привлече вниманието на стопанина, защото квартирата на Федершпил е доста занемарена и изоставена. Магнетофонът беше последна дума на техниката: за икономия на лента той се включваше само при появата на гласове, а понякога даже само при произнасянето на определени думи, да кажем: „Спете спокойно, спете дълбоко...”

– Вие сте записали как той прави престъпно внушение? – недоверчиво попита Морис.

Гренер кимна с доволен вид.

– На кого?

– Спомняте ли си за другия инженер, химика, на когото Грос бе препоръчал Федершпил като изкусен лечител от алкохолизъм?

– И Федершпил започна да го обработва? Какъв нахал!

– Бил е уверен, че не могат да го уличат в нищо. При това апетитът идва с яденето. Но ето че се хвана, мога да го демонстрирам!

Комисарят стана, излезе в антрето и след малко се върна със старата си, протрита и издута чанта. От нея извади портативен магнетофон. Като го постави на масата, комисарят сложи в него касета.

– За вас, разбира се, избрах само най-интересните моменти. Иначе имаме километри лента – поясни той, включвайки магнетофона.

Шум, прашене, нещо като звън, шумолене, стъпки, след това властно мамещ глас:

– Във вашата лаборатория всяка минута може да избухне пожар. Тогава всички чертежи ще бъдат унищожени. Трябва да снимете копие от технологичната схема и да го скриете на сигурно място. Няма да прерисувате копието. Внимателно ще разгледате чертежа, ще запомните всички подробности и в къщи ще начертаете точно копие по памет. Нали имате добра памет?

– Да, паметта ми е добра – потвърди унило нечий покорен, слаб и сякаш мъртъв глас.

– Тя ще стане още по-добра. Ще запомните прекрасно най-малките подробности от чертежа и в къщи ще направите точно копие по памет. След това ще поставите чертежа в пакет и ще го отнесете на адрес...

Гласът изведнъж прекъсна.

– Адресът бе назован – номер на пощенска абонаментна кутия – бързо поясни Гренер. – Но на тази лента трябваше да го изтрия.

Кимнахме с мъжа ми в знак на съгласие. А мамещият глас продължи да внушава:

– Ще отнесете копието от вашите чертежи на посочения адрес. Това е най-сигурното място в случай, че избухне пожар...

На това място се чу звън, който заглуши някои думи. Намръщих се и погледнах въпросително комисаря.

– Скърцат пружините на дивана. Пациентът се е обърнал на една страна – обясни той и като се засмя, добави: – Най-забавното е, че пружините служат за антена на нашата апаратура.

Посмяхме се и отново продължихме внимателно да слушаме:

– Спете спокойно, дълбоко... Когато се събудите, няма да помните нищо, което съм ви внушил по време на съня. Но точно след една седмица ще изпълните всичко и ще запазите копието от чертежите от пожар. Няма да помните нищо от внушеното сега и никога няма да позволявате друг да ви хипнотизира, освен мен.

Шум и прашене. Комисарят изключи магнетофона и попита тържествено:

– Каква лентичка, а?

– Изумително! – възкликнах аз. – Но как той се е решил да даде адреса на пощенската си кутия? Устроихте ли му засада, за да го хванете с уликите?

– Не е толкова глупав – поклати глава комисарят. – Това не е неговата кутия, а абонаментна кутия на една почтена фармацевтична фирма. И ако попитаме там кой им е изпратил секретните чертежи за технологическа линия, принадлежаща на конкурентна фирма, те ще отвърнат с учудване, което даже може да е естествено. Едва ли ще знаят кой в действителност им е направил щедрия подарък. Навярно доброжелател, желаещ да запази анонимността си.

– Ловко! – поклати глава Морис.

– Едва ли биха открили също на чия банкова сметка и за каква услуга фирмата е превела голяма сума – продължи Гренер. – Такива тайни промишлениците пазят свято. Тъй че всичко е замислено точно. Никакви тайни скривалища, за каквито допусках, че съществуват в началото. Още по-умно е съставена и самата поръчка: химикът няма да изнася чертежи като Грос, и практически не може да бъде заловен. Той просто запомня всичко, а в къщи чертае по памет. Възможно ли е, а? – попита комисарят като се обърна към Морис.

– Напълно. Хипнотичното внушение изостря необикновено много паметта. Известен е случай, когато зидар под хипноза си припомнил най-малката драскотина на всяка тухла от стената, изградена от него преди тридесет години. Стената съществува, проверили я – всичко било точно. Подобни опити под хипноза между другото ни водят през целия ни живот в полето на нашето внимание. Само че за съжаление не можем да си го спомняме по желание. Хипнозата обаче позволява да оживеят и най-стари спомени...

– Виждате ли... Значи, правилно сме постъпили като задържахме химика. Естествено той се възмущаваше, не можеше да разбере защо го арестуваме, даже подаде оплакване срещу мен. Пуснахме го, но фирмата, в която работи, взе мерки. Май че за всеки случай промениха технологичната схема, преместиха химика в друг отдел и вероятно при пръв удобен случай ще го уволнят. А ние от своя страна се постаряхме да получим от прокурора заповед за арестуване на Федершпил. Не биваше да го оставяме на свобода нито час. Той е много сериозен противник, все повече се убеждавам

в това. Виждате ли колко бързо се усъвършенствува? Започна грубо, с убийство. След това разбра, че е много по-изгодно, пък и по-безопасно, да краде с чужди ръце промишлени тайни и да ги препродава на конкурентни фирми. А и методите му стават посъвършени: няма вече документи, работи без улики.

– Видяхте ли как се е предпазил хитро от всяка възможност да бъдат проверявани под хипноза жертвите му, да бъдат разпитвани дали не им е внушавано престъпление? – каза Морис. – Обърнахте ли внимание на онова място, където той забранява на приспаниа химик да се поддава на хипноза на който и да било друг, освен на него самия? Такава заповед ще бъде действена и много здрава.

– Разбира се! – възкликна Гренер. – Как да не го забележа! Нарочно поставих това място в лентата, за да ви дам възможност да го чуете. Лентата е просто подборка. Но виждам, че нашият уважаван професор се мръщи...

– Не крия, че ми е неприятен начинът, по който сте постигнали успех. Утре ще започнете да подслушвате и моите разговори.

– Морис! – казах с укор.

– Съгласен съм, че не е много етично – кимна Гренер. – Но какво да се прави, понякога ползуваме и такива методи. В дадения случай дори не сме ние самите, а частни детективи, ловци на промишлени шпиони. Тъй че в известен смисъл съвестта ни е чиста. Но между другото, при такива случаи си заслужава да се поизцапа малко и съвестта, така си мисля.

– А аз мисля, че не може да има цели, заради които си струва да се цапа съвестта! – каза сърдито Морис.

– Браво! – плесна с ръце комисарят и подчертано тържествено издекламира напевно: – „По-малко щях да те обичам, ако не обичаше ти честността й!“. Шекспир. Още го помня от училище. Висша поезия, благородни чувства. Но има неща, които не можеш да направиш, ако не си поизцапаш ръцете.

– Слагайте ръкавици – изръмжа Морис.

– И на душата си ли? Такива ръкавици, за съжаление, още не са измислени – въздъхна Гренер.

– Малко гъби? – побързах да попитам комисаря, като се стремях да разсея съгъстващата се атмосфера.

– Не, благодаря, Клодина. Много са вкусни. Окончателно ще развалите линията ми – пошегува се той и отново натъжен каза уморено, като прибираще магнетофона: – Може би сте прав, Морис. Може би напразно се заех с всичко това. Нали според законите подобен запис не може да служи за доказателство. Винаги могат да го монтират, както е угодно. Но за разпознаване на гласа на престъпника – става. Човешкият глас, това е установено от учени, е също така неповторим, както и пръстовите отпечатьци, Под този предлог ще включим записа в съда и той ще направи нужното впечатление, можете да бъдете сигурни.

– Все повече се убеждавам, Жан-Пол, че не сте избрали най-подходящата професия – каза Морис. – Вие пропилявате първокласен психолог.

– Защо да го пропилява? – възмутих се аз. – Като че ли за залавянето на престъпници не е нужно дълбоко познаване на психология!

– Благодаря ви, Клодина – комисарят пое ръката ми и допря до нея острите си мустаци.

– Разказвайте по-нататък – помолих аз. – Как успяхте да притиснете до стената Бромбах?

– Да, аз малко поизбързах. Въпреки, че направихме много интересни записи в квартирата на Федершпил, за съжаление, както ви казах вече, те не можеха да служат за достатъчна улика. Но ние събрахме и монтирахме от тези разговори няколко фрази, които приблизително би могъл на времето си да каже Федершпил, когато е предлагал на Бромбах да убие леля му. „Не забравяйте да донесете парите. През това време трябва да заминете някъде...“ – и прочие в този дух. И тъй, включих на Бромбах лентата по-силничко и заплашително го попитах: „Познавате ли този глас?“ Разбира се, той го позна, помисли, че сме направили запис от самите разговори и това го довърши. Попритиснахме го още малко, напомнихме му уж, че съучастникът му вече си е признал всичко и инатенето само ще утежни вината му. Досуц като в криминалните романи, които Клодина обича да чете. И той проговори.

Комисарят отстрани чинията, поблагодари ми с възторжен поглед и красноречива мимика, изтри устните си със салфетка и проговори:

– Ех, как бих запалил...

– Браво! – побързах да кажа. – Вие съвсем отвикнахте от тютюна, Жан-Пол, даже лулата вече не носите.

– Да, остарях. Карам я без дребни удоволствия – въздъхна той.

– Какво разказа Бромбах? – попита Морис.

– Изложи всичко подробно: как веднъж му позвънил непознат и му предложил да се срещнат и да поговорят за „здравословното

състояние на леля му“. Бромбах бил уморен да чака това наследство, бил готов на всичко и се съгласил на срещата от чисто любопитство, както ни уверяваше. Срещнали се вечер извън града. Федершпил, както вече споменах, не само бил грижливо гримиран, но и през цялото време разговарял с Бромбах гърбом. Предложил срещу сто хиляди франка да ускори получаването на наследството. Бромбах повел разговора в игрив тон, стараел се да покаже, че не взема това на сериозно. Откъде, рекъл, ще взема тези пари и каква е гаранцията, че върху него няма да паднат подозрения и тогава вместо богат наследник, ще бъде само затворник... Но Федершпил му обяснил съвсем делово: трябва да замине за известно време в чужбина и тогава ще има най-чисто алиби, а парите ще заплати след това, когато стане богат. „А ако ви излъжа и не ви платя?“ – попитал Бромбах. „Е, тогава ще последвате леля си – отвърнал му Федершпил. – Имам ви вяра, пари сега не искам. Може да повярвате и на мен: опитате ли се да ме измамите, ще отидете при леля си...“

Отново си представих живо тази картина: полумрак, глуха горичка и в нея двама злодеи, замислящи ужасно престъпление...

Комисарят ме погледна и очевидно вдъхновен от израза на лицето ми, продължи:

– Тази деловитост внушила на Бромбах увереност. Той се съгласил да замине на почивка в Ница с парите, дадени щедро от любимата му леля. А след няколко дни получил телеграма, че лелята скоропостижно починала. Пристигнал чистичък, изразил скръбта си не много убедително, станал богат и започнал да чака с тревога телефонния звън. Той се разнесъл чак след два месеца,

Федершпил не искал да рискува. Те пак се срещнали вечерта в горичката, в полумрак. Без приказки Бромбах връчил на Федершпил пакет със сто хиляди франка, той също така мълчаливо ги взел и се разделили. Бромбах се надявал, че е завинаги. Но за всеки случай решил да се пресели във Вев, на Лазурния бряг, който бил подходящ за милионери. Новоизпеченият милионер имал основания да вярва, че няма от какво да се страхува: даже ако Федершпил, когото не познавал нито по лице, нито по фамилия, започнел да говори, винаги можел да каже, че злодеят клевети невинния племенник на тъй трагично починалата леля. Смятал, че да го уличат е просто невъзможно. Но не взел под внимание слабите си нерви и нашата опитност.

– Може би просто ви е провървяло, Жан-Пол, загдето си е признал – поклати глава Морис. – Освен това се опасявам, че единствено неговото признание ще бъде недостатъчно за съда, както и магнетофонните записи от квартирата на Федершпил.

– Прав сте – кимна одобрително комисарят и се обърна към мен: – Виждате ли, драга Клодина, какво значи да не се поддаваш на хипнозата на криминалните романи? За разлика от вас, съпругът ви прекрасно разбира колко трудно е да се докаже вината на престъпника, дори след като си е признал. За Мегре на Сименон, когото много уважавам и сам обичам да попрочитам преди сън, е лесно. Достатъчно е великият детектив да се добере до признания от убийците и делото му е вързано в кърпа, никакви доказателства повече не са му нужни, както е например в романа „Мегре пътува“, където той навестява между другото и нашата скромна Швейцария.

Но за нас, грешните, които сме принудени да ловим престъпници в живота, а не в романите, нещата са къде по-трудни.

– Престанете да издевателствувате над мен, Жан-Пол – казах жално аз. – Не ме мъчете, през всичкото време се отвлечате на най-интересното място.

– Точно като в криминален роман – засмя се той. – Искате да ви изложя всичко накратко, а ние се сражавахме с Бромбах няколко дни. Още преди да се признае за виновен, но когато вече беше очевидно, че е замесен в смъртта на леля си, успяхме да вземем от прокурора разрешение за обиск на вилата му. Повярвайте ми, сам го направих – и то грижливо, както никога досега. Имах голям късмет: сред книгата на Бромбах, а той беше уреден човек, независимо от разсеяния светски начин на живот, открих, че той акуратно си беше записвал разходите и приходите. Попадна ми листче със стълбица цифри. Явно бяха номера или на ценни книжа, или на банкноти. Не мога да кажа защо го е направил. Може би се е боял, че Федершпил ще започне да го шантажира и да го уверява, че не е получавал от него пари. Тогава, на свой ред, той би могъл да го изплаши, че всички номера на банкнотите са записани и че списъкът може да бъде предаден на полицията. Във всеки случай, дяволски ми провървя с тази бележчица. Веднага отидох в Цюрих и с неимоверни усилия успях да направя почти невъзможното – да се добера до банковата сметка на Федершпил. Знаете колко свято пазят нашите банки тайната на влоговете. Но те имат един хубав обичай: за всеки случай записват номерата на постъпващите банкноти – я си представете, че са фалшиви!

– И номерата съвпаднаха? – извиках аз.

Комисарят кимна тържествено:

– И номерата, и сумата: сто хиляди франка. Това довърши Бромбах.

– Че как не? – рече Морис. – Уликата е неоспорима. Наистина много ви е провървяло, Жан-Пол!

– Не отричам – кимна той. – Щастливият случай реши всичко, както често се случва в нашите работи. Запазвайки този списък, Бромбах се оказа излишно точен и грижлив. А Федершпил пък не е знаел за хубавата традиция на предпазливите банкери, не я взел под внимание. Но съгласете се, че и старият полицейски вълк Гренер има заслуга. Друг следовател би проспал тая хартийка, не би й придал нужното значение.

– Юнак сте вие, драги Жан-Пол! – радвах се аз. – Значи сега няма да избегнат възмездието?

– Надявам се. Но този Федершпил е костелив орех, ще се защитава до последна възможност. За да не ми се измъкне, Морис, ще ми трябва и вашата помощ.

– Разполагайте с мен целия, Гренер – отвърна мъжът ми. – Готов съм веднага да се оттегля от работата като консултант на съда, за да не може някой да ми попречи да се явя на процеса като експерт.

– Възможно е да се наложи такова нещо – кимна Гренер. – Разбира се, временно. След това отново ще ви зачислим на работа. Вие сте ми нужен. Но преди всичко трябва да ми помогнете да съставя обвинителното заключение. Заедно ще обмислим всички възможни варианти, които защитниците на Федершпил и Бромбах ще се опитат да предприемат. Ще решим как да ги парираме. Сам

разбирате не по-зле от мен, че пред себе си имаме хитър противник.

* * *

За щастие не стана нужно дори временно Морис да прекъсва работата си като консултант при съда. Той държеше на този пост, защото макар да му доставяше повече грижи, отколкото пари, му даваше възможност да разобличава крадци и мошеници, носеше му не малко материал за неговата научна работа.

По време на цялото следствие Морис помагаше на комисаря Гренер да води разпитите на Федершпил, Бромбах и Грос и да подготви заключение по обвинението, а след това поръчаха на мъжа ми да се яви в съда като официален консултант-експерт на обвинението.

Но беше привлечен и втори експерт, много авторитетен, ползващият се със световна известност професор Райнхард, учителят на Морис. Той не споделяше мнението на Морис, че е възможно да се сломи съпротивата на съвестта у хипнотизирания и да бъде накаран да извърши престъпление, като му се внуши, че върши добро дело. Професор Райнхард се придържаше към по-предпазливата позиция, че при никакви условия човек не може да бъде заставен против съвестта си да извърши престъпление.

Това, естествено, предвещавахе напрегната борба на мнения в съда и съвсем не беше ясно докъде ще доведе тя...

Разбира се, Валтер Федершпил и в съда, и по време на всички разпити при следователя решително отричаше вината си. Държеше се предизвикателно, нахално, със скупаещ поглед разглеждаше залата, опитваше се да прекъсва прокурора и Алфред Бромбах с

ехидни забележки. Съдията заплаши, че ще го отстрани от залата. Тогава Федершпил млъкна, но изразяваше възмущението си с иронични усмивки и гримаси.

Не бих могла да кажа как си го представях, но във всеки случай не беше такъв, какъвто го видях. Направо бях потресена от посредствената му външност: нисък ръст, плешив, с рошави, сиво-червеникави вежди. И лицето му сиво, като че неизмито добре, подпухнали увиснали бузи, едра брадичка. Нищо демонично. И въпреки че мъжът ми не един път ми се бе присмивал: „Според теб хипнотизаторът непременно трябва да бъде разгорещен брюнет с пронизващи черни очи, тъй ли?“, хич не можех да разбера и да повярвам по какъв магически начин е внушавал на жертвите си такива страшни постъпки този подпухнал дебелан, седнал сега на скамейката на подсъдимите и гримасническ през всичкото време?

Най-много ме потресоха очите му. Като улових няколко пъти погледа му, първоначално даже не повярвах. Очите му бяха сини, чисти, невинни като у пеленаче!

Дори по едно време ми се стори, че тези очи са пълни със сълзи, загдето не вярват на него, на човека с най-хуманната професия, на излекувания от тежки недъзи толкова хора лекар, който сега трябва да се брани от хвърлените срещу него чудовищни обвинения.

– Внушаване на престъпни постъпки? Но това е пълна глупост! Най-големите авторитети по психиатрия, запознати с хипнозата, доказват, че това е невъзможно! И уважаемият професор Райнхард, разбира се, ще потвърди и обясни на съда тези неща, когато се появи като експерт.

По какъв начин в моята банкова сметка са попаднали пари, принадлежащи на Алфред Бромбах? Та това си е наша частна работа. Слава богу, живеем в страна, където има закони и тайната на влоговете, както и на кореспонденцията, телефонните разговори и частните беседи се охраняват от правовия ред. Но ако уважаемият съд настоява, мога да кажа, че в това няма нищо тайно или забравено: той просто ми върна стар дълг от игра на карти. А сега, кой знае защо, се опитва да ме очерни, обвинявайки ме в смъртта на леля си, която никога не съм даже виждал. По всяка вероятност той сам я е убил злодейски с помощта на наетата медицинска сестра, която съдът – отгде да зная защо – оправда, макар тя да не можа да понесе угризенията на съвестта и се самоуби... Какво общо имам аз с това?!

Алфред Бромбах не се опита да промени показанията, дадени по време на следствието. Той седеше на скамейката на подсъдимите отпуснат, смазан, безучастен. Ставаше с труд и тихо, едва чуто отговаряше на въпросите. Както става с много престъпници, ми обясни по-късно Гренер, той окончателно бил сломен, като че ли сам си бе произнесъл присъда.

Той прояви някакъв интерес, когато чу по какъв начин с ръцете на нищо неподозиращата Урсула била убита леля му. Бромбах научи това за пръв път в съда. По време на следствието не му бяха казали нищо по този въпрос. Сега с ужас гледаше Федершпил и като се отдръпваше постепенно на скамейката от него, сви се в ъгъла и всеки път, когато лекарят се обръщаше към него, закриваше с длан лицето си.

Естествено, повече се говореше за парите, предадени от Бромбах на Федершпил. Това беше главната улика, доказваща съучастието им в убийството на старицата. Опитите на Федершпил да убеди съда, че Бромбах просто му е върнал някакъв дълг, предизвикаха иронични усмивки и даже откровен смях.

– Обяснете тогава, обвиняеми, защо е било нужно да получите дълга си от господин Бромбах като се срещате с него извън града, в усамотено място и на тъмно? Защо е трябвало да си сложите брада и перука и през всичкото време да стоите с гръб към него? – попита съдията с насмешка. – Помислете си, при такъв маскарад той би могъл да не ви познае и да предаде парите на друг човек!...

Съдията беше млад, слаб, със спортна фигура. Водеше процеса добре, в стремително, напористо темпо. И прокурорът, който пред съда поиска от Морис подробна информация по научни въпроси, беше опитен и успя с добре обмислени въпроси да притисне Федершпил до стената.

Въпреки това работата им не беше лека. Процесът бе необикновен и поради това, че фактически липсваха свидетели. Решиха да не разпитват Петер Грос и приятеля му химик, на когото той бе препоръчал да се „лекува“ при Федершпил. Какво биха могли да кажат те? Само, че наистина са се лекували при Федершпил. Какво им е внушавал той, не биха могли да знаят. Какви свидетели са тогава!

Освен това фирмите не възбудиха дела срещу тях, не предявиха никакъв иск. Както ми обясни Гренер, пострадалите промишлени концерни се стараят всячески да крият, че са им откраднати тайни, въобще не обичат да привличат внимание към себе си.

– Те са принудени да мълчат и да се усмихват въпреки загубата, старателно да демонстрират постоянен оптимизъм, за да не изплашат акционерите и клиентите си. Добре е все пак, че ми дадоха магнетофонната лента, че ми разрешиха да я използвам в съда, разбира се, при условие да не казвам откъде съм я получил, а да съчиня баснята, че ми е изпратена анонимно на домашния адрес, вероятно от някой враг на Федершпил, запознат с престъпните му дела. Имах и бележница, приготвена специално уж като приложение към пратката. Написа я с лявата ръка под моя диктовка един стар приятел, за правдоподобност. От мен се искаше само да направя проверка и да поставя съответна апаратура в квартирата на Федершпил – наистина без знанието на прокурора, съжалявам за това. Цялата тая работа можеше да ми коства доста: анонимността не спада към разрешените методи за водене на следствие. И ако съм се поддал на нея, щях да кажа в съда, че е само заради справедливостта и заради покойната Урсула, иначе щях ли да се намъквам в такива каши? Нека сами да се ловят един друг и да се самоизяждат!

Въпреки че бе получено разрешение да бъде представена в съда лентата с тайния запис от кабинета на Федершпил, нещата не протекоха леко. Федершпил и защитникът му възразяваха настоятелно, че това е фалшив запис, монтиран изкуствено и че въобще лентата е незаконно доказателство.

Като слушах споровете на юристите, разбрах колко много е рискувал комисарят Гренер. Можеха не само да го уволнят, но и под съд да го дадат. Слава богу, че всичко премина. След доста дълго съвещание съдът реши да изслуша лентата – само за

потвърждаване на заключението на експертите-криминолози, че записаният глас действително принадлежи на Федершпил.

Включиха лентата и в притихналата зала зазвуча неговият мамещ властен глас: той внушаваше на приспания химик да запомни тайната технологична схема, да направи в къщи по памет точно копие и да го отнесе „на сигурно място“, където тя ще се пази в случай на пожар... Както предполагаше Гренер, прослушването произведе на всички силно впечатление.

Но Морис пригответи на съда още по-потресаваща изненада...

Когато дойде неговият ред, мъжът ми изложи мнението си и много разбираемо, находчиво и живо обясни как може да бъде измамен един приспан човек и да му бъде внушено да извърши престъпление под предлог, че ще свърши добра, благородна постъпка. След това думата взе професор Райнхард и също така делово и обстоятелствено, позовавайки се на опити, извършени в различните страни от най-големите хипнолози, изказа съмнението си в обоснованото от Морис предположение.

– Въпреки че доктор Морис Жакоб е един от моите най-талантливи ученици, с когото се гордея – каза професор Райнхард, – както виждате, с него имаме кардинални разногласия в научната оценка на поставения пред нас като експерти въпрос. Но – добави той, гладейки гъстата си брада и поглеждайки строго залата над старомодните си очила със златна рамка, – за да не остава уважаемият съд в трудното положение да избира между две противоречащи си хипотези, с доктор Жакоб решихме да направим тук, пред вас, един научен опит или, както казват юристите, един следствен експеримент.

– Протестирам – завика скокнал Федершпил.

Той като че ли за пръв път по време на процеса се изплаши.

– Съдът отклонява протеста ви, обвиняеми – каза съдията, след като се посъветва с другите юристи. – Моля ви, господин професоре, обяснете какъв следствен експеримент предлагате да бъде направен?

Опитът беше грижливо обмислен от Морис и от комисаря Гренер. Професор Райнхард се съгласи с плана на опита, а съдът разреши да бъде извършен.

В залата поканиха няколко души, ползувачи се с безупречна репутация. Те бяха почтени хора, семейни, отличаващи се с добра внушаемост, доказана при подлагане на хипноза поради една или друга причина. Това ги поставяше в равно положение с Урсула Еги и Петер Грос, защото, ако човек е хипнотизиран за пръв път, може да не се поддаде веднага на внушението, което беше замислено с експеримента.

От кандидатите съдът избра един – Макс Бьош, плещест едър старец, началник на пощата в планинско село някъде зад Кяnten. Животът на открито в отдалечено селище на свеж планински въздух явно му се беше отразил благоприятно. Той беше силен и здрав, независимо от възрастта си – един истински добър великан от детските приказки. Кръглото му загоряло и обветрено лице, опасно с бели бакенбарди, излъчваше порядъчност, верност и неподкупна честност.

Както всички останали кандидати Бьош не знаеше предварително какво му предстои. Той положи клетва, след това Морис и професор Райнхард го поканиха до масата, върху която

имаше нещо, покрито с кърпа. Малко встрани от масата бяха поставени един до друг два стола. На единия, смутена от всеобщото внимание, седна румена, суетлива старица – жената на пощенския началник, с която той, както каза, отговаряйки на въпросите на съдиите, бе проживял щастливо повече от четиридесет години.

– Елате, моля, тук, господин Бьош – каза стоящият край масата професор Райнхард. – Представете си, че вашата уважаема съпруга е опасно болна...

– Да пази бог! – поклати глава великанът.

– Напълно съм съгласен с вас и от душа желая вам и на съпругата ви здраве и дълъг щастлив живот – усмихна се професор Райнхард. – Но да допуснем за минута. Това е нужно за опита. Ето, тук на масата има две кутийки.

С жест на опитен фокусник Морис вдигна кърпата и всички видяха на масата две кутийки – червена и зелена.

– В зелената кутийка има лекарство – продължи професор Райнхард. – В червената – смъртоносна отрова. Трябва да дадете на заболялата си жена лекарство. Нали няма да сбъркате? Коя кутийка ще вземете?

– Господи, разбира се, че тази! – Макс Бьош боязливо показва с пръст зелената кутийка.

– Нали няма да ги сбъркате? – настойчиво попита професор Райнхард.

– Разбира се, че не. Те така хубаво се различават, господин професоре! Едната е зелена, а другата – червена!

– Отлично. Сега, моля ви, седнете на стола.

Професор Райнхард постави пощенския началник на стола и умело, бързо го приспа. Старицата със забавно удивление и тревога гледаше мъжа си, потънал изведнъж в дълбок сън, без да забелязва нищо около себе си, но все пак отговарящ на въпросите на професора.

Като представител на обвинението Морис не вземаше участие в експеримента. Той стоеше спокойно настрана, предоставяйки на професор Райнхард да извърши всичко сам. Това произведе добро, силно впечатление. Юнак Морис, как за всичко е помислил!

– Сега ще броя до пет и на „три“ ще се събудите – продължаваше внушението професорът. – Ще се събудите бодър, добре отпочинал и няма да си спомняте нищо от това, което съм ви внушил на сън. Но когато ви кажа: „На жена ви е зле, господин Бьош, дайте ѝ бързо лекарство!“ вие ще вземете червената кутийка. Чувате ли ме? Ще вземете червената кутийка, в нея се пази най-новото, патентовано, най-доброто лекарство. Само то може да спаси жена ви. Ще вземете червената кутийка, ще извадите лекарството и ще го дадете на любимата си жена. А щом ви кажа: „Тя оздравя! Тя е здрава, господин Бьош!“ – вие ще се опомните, ще дойдете на себе си и няма да си спомняте нищо нито за стореното от вас, нито за внушеното ви по време на съня. Но зелената кутийка на масата вие няма да виждате. Ще ви се струва, че я няма, че е изчезнала, че масата е празна, на нея няма нищо.

Невъзможно е да предам каква напрегната тишина цареше в залата.

– И така, броя – каза професор Райнхард. – Едно... две... три...

Пощенският началник отвори очи и започна да се озърта, докато професорът приключваше броенето:

– Четири... пет... Как се чувствувате, господин Бьош?

– Отлично. Като добре наспал се човек, господин професоре!

– Чудесно. Кажете, моля ви, не сте ли забравил в коя кутийка е лекарството на вашата жена?

– Разбира се, че не. В зелената.

– Прекрасно! – кимна професор Райнхард и като помълча, извика: – На жена ви е зле, господин Бьош! Дайте й бързо лекарство!

Не само съдиите, и всички присъстващи в залата, но и Морис, и професор Райнхард замряха в очакване. Нали и те самите не бяха сигурни в крайния резултат от поразителния опит.

Всички ахнаха като един, когато пощенският началник скочи, хвана червената кутийка и се спусна с нея към жена си. А старицата така се изплаши, че даже скочи и се скри от него зад стола.

Никой в залата не се разсмя.

– Тя оздравя! Тя е здрава, господин Бьош! Успокойте се – бърже завика професор Райнхард. – Поставете кутийката на масата. Ето тук, до зелената. Виждате ли на масата зелена кутийка?

– Не – с искрено удивление започна да клати глава великанът. – Никаква кутийка на масата няма. Тя е празна, господин професоре. Някой я е взел – добави той, като още веднъж с недоумение огледа внимателно масата, макар зелената кутийка да стоеше точно в средата и всички освен него я виждаха добре.

Неочаквано един неистов кикот се разнесе гръмко и накара залата да изтръпне.

Всички се обърнаха към скамейката на подсъдимите. Алфред Бромбах беше изпаднал в истерия. А до него, безсилно отпуснат, досущ като гумен панаирджийски палячо, от когото току-що са изпуснали въздуха, се полюшваше почти загубилият съзнание Федершпил.



Ефект на присъствието

Фантастичен разказ

Юрий Никитин

Край вратите на кралския дворец със златна верига бяха завързани два исполински огненишащи дракона, встрани върху изкривените си дюзи стоеше малък космически кораб с отпрана обшивка. Край него лежеше русалка. По пътя се търкаляха летящи чинийки с най-различни габарити, а броят на бойните марсиански триножници нямаше край.

Лобода крачеше намръщен сред цялата тази бутафория и се мъчеше да потисне нарастващото раздразнение. Той и по-рано беше чувал какви фантастични суми се харчат за декори и снимки, но голите цифри не действаха на въображението така, както тази разходка из павилионите. Можете ли да си представите само: в САЩ за снимките на филма „Бен-Хур“ Холивуд е изхарчил пет милиона долара, а за „Клеопатра“ – двадесет и пет милиона! За филма „Ватерло“ е била изразходвана един път и половина по-голяма сума, отколкото за истинската битка край Ватерло. Колко излиза някой филм на държавата Лобода не знаеше, но не без основание предполагаше, че ще е твърде солен.

Спъна се в шперплатов робот и гнусливо заобиколи пластмасовите пипала на един октопод. В някой от тези безбройни затрупани с боклуци павилиони се правеха снимките за експерименталния цветен широкоформатен стереоекранен звуковкусо – ... пфу, изобщо модерен и супермодерен филм. Май че

в киното изкуството беше умряло още щом се бе родило. След Великия Ням се появи звуковото, после цветното, широкоекранното, обемното, панорамното и така нататък... Всички се мъчеха да се надминат един друг, да постигнат злополучния „ефект на присъствието“. Започнаха дори да използват миризмите и климатизаторите. Разбира се, при такава постановка на нещата цели научноизследователски институти хвърляха пари на вятъра, като изпълняваха поръчките на кинообединенията.

Затова сега вместо да си стои край изчислителя той се мотаеше сред разните дивотии и търсеше своя колега Стефановски, който се беше съблазнил от високия хонорар и се зае с монтирането на новата проекционна апаратура. Този път кинаджиите бяха замислили нещо наистина грандиозно: изображението, създавано от специалните проекционни апарати, ще може не само да се вижда, но и да се пипне! Специална апаратура трябваше да предава на обекта и такива характеристики като твърдост, гъвкавост и температура.

Лично той гордо отказа да монтира апаратурата и администрацията успя да го склони да помогне само в заключителната фаза при синхронизацията на тактилоскопа и олфатронната приставка. В тази област Лобода с право се смяташе за един от най-добрите специалисти, макар че далеч не последна роля за съгласието му изигра желанието да измъкне Стефановски от лапите на изкуството, а също и умопомрачителния хонорар, който лично за него нямаше никакво значение, но жената, децата, тъщата...

Да пита за пътя не искаше, но видя, че сам вече не можеше и да се върне. Още от първата срещната кинозвезда ще науча пътя, реши Лобода, но колкото и да се оглеждаше, кинозвездите ги нямаше никакви. Няколко пъти край него се шумгуваха момиченца с уморени и изплашени личица, момчета бутаха някакво нелепо съоръжение върху гумени колела, а след тях насам-натам търчеше нисичък човечец и викаше във фунията с див глас.

Лобода приближи дребничкия кресльо:

– Къде се снима „Джинът от бутилката“?

– Тринадесети павилион – изръмжа дребосъкът и хукна към някого с явното намерение да го убие, разкъса, стрие на прах и разпилее на атоми или кварки.

Лобода се учуди на този творчески хаос и тръгна нататък.

Тринадесетият павилион се оказа в най-забутаната част на снимачното градче. Той беше и най-малкия, и най-бедния, макар че точно тук се снимаха най-фантастичните сцени. Асовете на кинелефикацията бяха вече наясно, че най-големи печалби дава „Творческото обединение по фантастика“, но засега все още се държаха като мащеха към него.

Лампата с предупредителния надпис не гореше и Лобода отвори вратата. Господи, какви щуротии! Тук имаше всичко: бойни лазери на пришелци, разумни делфини и октоподи, мутанти и призраци...

Добре че цялата тази сбирщина беше струпана в ъглите, защото иначе за Лобода този паноптикум на безвкусицата би бил тежко изпитание.

Той се промъкна в салона за преглеждане на филмите и ахна. После започна бавно да свирепее. До стената стояха два новички

изчислителни агрегата от най-висш клас „АЛКОМ“: точно такива напразно се мъчеха да получат в неговата катедра и ето ти тебе...

Изпод паяжината от маркучи и пластмасови конструкции заднешком изпълзя Стефановски.

– Сам ли си? – запита Лобода. – Явно народът тук е дисциплиниран, след звънеца никой не остава. Чантите, разбира се, са приготвени предварително. За нас това е чудесно, не обичам зяпачи зад гърба си, особено от онези, които непрекъснато дават съвети. Още много ли ще се мотаеш?

– Проверих всички възли, остава само синхроматиката – изпъшка Стефановски. По руменото му лице потта се стичаше на едри капки и само маншетите на ризата му бяха сухи.

– Тогава да почваме – каза Лобода с отвращение.

Независимо от фантастичния хонорар и остроумното решение на проблема за взаимодействието на апаратурата той седна пред пулта буквално насила. Във всеки случай никому няма да признае, че е работил в киностудията. И защо ли всички тези фукльовци се стремят с всички сили да стават киноартисти?

– Да почваме – каза Стефановски.

За него съществуваха само свръхсложната задача и най-прекрасната електронна апаратура, на която той беше пълен господар.

Около десет часа вечерта успяха да създадат триизмерното изображение и в центъра на салона започна процесът на материализацията на два огромни огнедишащи динозавъра, плод на буйната фантазия на младото сърце на автора в периода на разцвета на фантастиката. Неуязвими за каквото и да е оръжие,

безсмъртни и зловещо коварни, тези чудовища от книгата „Джинът от бутилката“ караха да изпаднат в трепет вече трето поколение ученици; затова режисьорите, макар и с обичайното закъснение, решиха също да пожънат обилни плодове от безпризорната нива.

– Хайде да хапнем – предложи Лобода в най-отговорния момент и без да обръща внимание на бурните протести на Стефановски извади от чантата салам, кашкавал и две бутилки бира.

Като си сръбваше от бирата, Лобода погледна на извършеното като страничен наблюдател и се учуди на резултатите и изразходваните усилия за такава една на пръв поглед дивотия. Голяма работа, можеш да си помислиш, поредният шлагер на сезона. А всъщност, за да не изгуби съревнованието с телевизията, кинообединението се захваща да решава задачи, от които се страхува и самата Академия.

Динозаврите ревяха, издишваха огън и сяра през красиво нарисуваните си ноздри, мятаха чудовищните си опашки; с една дума държаха се строго по каноните на следреволюционната фантастика и новия бум от средата на шестдесетте години.

– Стига – извика Лобода, – изключвай! Публиката ще бъде доволна, само нямам представа колко ще струва билетчето! Идвай, че ще изпия и твоята бира.

Стефановски се спусна като паяче към импровизираната маса и с ръмжене впи здравите си зъби в парчето кашкавал.

– Да беше го изключил – каза Лобода, като се намръщи.

– Изключих го – отговори учудено Стефановски.

Огледа се и започна да бледнее. Лобода остави салама, стана му зле. Кинопроекционният апарат беше изключен, но динозаврите

продължаваха да тъпчат стъписани на едно място. По паркета оставаха следи от техните огромни лапи.

– Какво е това? – смутено запита Стефановски.

Уплахата му помогна на Лобода да изкаже едно страшно предположение:

– Предадените им характеристики са били достатъчни, за да заживеят свой псевдоживот!

– Но това е невъзможно! – изпищя Стефановски.

– Невъзможно е, – съгласи се Лобода – макар че, кой го знае...

Искаше да добави, че никой още всъщност не е опитвал така, но дори в този момент се въздържа. Защо трябва да повтаря общоизвестната истина, че човешките ръце са способни да творят какви ли не чудеса.

Динозаврите нерешително тъпчеха от крак на крак, но се виждаше, че тук явно не им харесва. Дишането им ставаше все по-често, а опашките им се размахваха все по-яростно. Стефановски с ужас си представи какво ще стане, ако те се измъкнат от павилиона, та срещу тях практически няма никаква защита; в този миг Лобода пресмяташе колосалните възможности, които ще открие промишленото използване на тази апаратура, собствено на материализатора. Та нали можеш да си въобразиш каквото си искаш и с помощта на материализатора да го създадеш! Дали това не е златния век на човечеството, който надминава и най-смелите мечти?

И в това време динозаврите се втурнаха към тях.



Формула в бяло

Фантастичен разказ

Артър Селинг

Колата се разтресе и спря напреки на пътя. Флетчър се отпусна за миг, възприемайки случилото се. Досега не бе блъскал човек, но не му беше нужен опит в това отношение, за да разбере, че когато колата се движи със 120 километра в час и в светлината на фаровете ѝ се появи някой, този някой вече не се нуждае от първа помощ.

Потегли на заден ход и спря встрани от пътя. Краката му трепереха, когато слизаше, за да разгледа пътя. Широки и черни, следите от гумите се открояваха на лунната светлина, проточваха се стотина метра назад и изчезваха в нощния мрак. Реалността на гледката грубо го върна към действителността и Флетчър побягна назад, към края на следите. И изведнъж спря.

Следите наистина свършваха, още по-черни и заплашителни, на мястото, където той с всичка сила бе натиснал педала на спирачката. И... това бе всичко. Нито следа от кръв или разкъсано на парчета тяло, нищо от това, което очакваше. Дойде му на ум, че може би колата бе влачила тялото и се обърна да провери догадката си, но веднага съобрази, че в такъв случай щеше да забележи следи по пътя. Едва сега си даде сметка, че не бе почувствувал никакъв удар при катастрофата. „Навярно не се и усеща при тази скорост“ – помисли си той, докато внимателно оглеждаше мрака, очертан от дърветата край пътя.

Все още си мислеше за силата на удара, който навярно бе отхвърлил жертвата надалеч, когато някакво движение в храстите до пътя привлече вниманието му. Нещо се раздвижи за миг в петно от лунна светлина и пълзейки изчезна зад ствола на дебело дърво. Флетчър потръпна и се опита да си внуши, че греши: блъснатият по някакво чудо не беше загинал, движеше се... ето какво бе видял. Но не можа да си повярва, много ясно бе видял: змия, и то голяма. Колкото питон. А на хиляди километра наоколо такива големи змии нямаше.

Раздвижи се предпазливо, опитвайки се да не мисли повече за току-що видяното и да продължи търсенето на пострадалия. В края на краищата, ако от някоя зоологическа градина в този район бе избягал питон, това не го засягаше... най-вече сега. Но някакъв инстинкт, по-силен от разума, го поведе към дървото, Флетчър беше психиатър. Или наистина бе видял питон, или пък имаше халюцинации. Трябваше да знае. Внимателно заобиколи дървото.

– Добър вечер. – Един човек излезе от сянката.

* * *

Флетчър подскочи.

– Кой сте Вие? – попита той глупаво.

– Наричам се Левис – отвърна другият. – Живея в Сандервил, на четири километра напред по пътя.

– Какво правите тук? – Гласът на Флетчър трепереше. Той беше прегазил човек..., а нямаше и следа от тяло. Вместо него бе видял една огромна змия в област, където изобщо нямаше змии. И сега, мълчаливо и безгрижно, сякаш прекриваше прага на къщата си, този непознат се появи от нощния мрак.

– Просто малката ми вечерна разходка. – Непознатият се усмихна бегло. – Свикнал съм. – После, също така леко, както се бе и усмихнал, смръщи вежди. – Защо?

– Нищо ли не чухте? Преди около пет минути блъснах някого на пътя.

Човекът сви рамене:

– Зад горичката се намира железопътна линия. Току-що отмина някакъв товарен влак.

Беше истина, Флетчър долови шума на отдалечаващата се композиция.

– Но не видяхте ли един... – Той замълча, внезапно смутен от мисълта, че ще го помислят за луд. Все пак имаше възможност да провери. Заобиколи дървото и се намери на откритата площадка. На нея не можеше да се скрие нищо, още по-малко такава голяма змия, каквато бе видял... или му се беше привиждала. Очевидно беше, че другият мъж нищо не бе видял, иначе щеше да спомене нещо.

„Привижда ми се“ – заключи Флетчър без особено външно впечатление. Отлично знаеше на какви причудливи игри е способно човешкото въображение под въздействието на силен шок. Освен това трябваше да намери пострадалия. Обърна се към непознатия, който го наблюдаваше с любопитство.

– Бихте ли ми помогнали? – запита Флетчър и се върна на пътя.

Непознатият го последва. Разгледаха внимателно банкетите на пътя на десетина метра от мястото на катастрофата, но без никакъв успех.

– Сигурен ли сте, че наистина е имало катастрофа? – запита Левис.

Флетчър го погледна студено:

– Виждате ясно следите от гумите.

Човекът кимна:

– Да, но това не доказва, че е имало катастрофа. Лесно може да се сгреша на лунна светлина и преплитачи се сенки на дървета...

– Може би – промърмори Флетчър.

Припомни си силуета, изскачил пред колата... не, не приличаше на сянка на дърво. Във всеки случай едно нещо се налагаше, дори да не намереше никакво тяло.

– Така или иначе, ще съобщя за произшествието в Сандервил. Аз...

Млъкна, припомняйки си нещо. Човекът бе казал, че живее в Сандервил, на четири километра напред. Не назад или вървейки по пътя.

Напред. Това означаваше, че непознатият знае посоката на движение на Флетчър. Знаеше ли наистина? Дали преумореното съзнание на Флетчър не отдаваше прекомерно значение на един случаен израз? В същност, беше му все едно.

Погледна непознатия в очите:

– Бих желал да дойдете с мен в качеството си на свидетел – В следващия миг вече се прокланаше. Трябваше просто да му предложи да го откара. Човекът изглеждаше възмутен.

– Но аз не съм бил свидетел. Казах Ви, че...

– Въпреки това – Флетчър го хвана за ръката, – ... ако това не Ви затруднява.

Левис се помъчи да се освободи и навярно щеше да успее. Беше нисък и силен.

„Но аз съм висок и силен“ – мислеше Флетчър, докато изведнъж почувствува, че вече не държи нищо. Ръката, в която се бе вкопчил, се огъна и после, в един толкова кратък миг, че Флетчър не разбра какво става, се превърна в нещо безформено. Пред него стоеше друго същество, един елен, готов да побегне.

* * *

Разумът го напусна мигновено, остана само страхът, който го тласна към елена. Животното отново се превърна в човек, който се опита да го удари, но Флетчър се дръпна и ударът го засегна по ухото. Усети болка, но не и замайване, докато собственият му юмрук се забиваше в слънчевия сплит на другия. Очите на непознатия се облешиха смешно, докато отчаяно се мъчеше да си поеме въздух. С още един кос удар в челюстта Флетчър го събори в безсъзнание, без да му оставя време за други превръщания. Все още дишайки тежко, той се загледа в неподвижното тяло. Някъде изкряка кукумявка и Флетчър изведнъж си даде сметка за налудничавостта на положението... изправен до един човек в безсъзнание, в очакване той отново да промени формата си! Но този път създанието не се промени. Каквато и да беше странната способност, която притежаваше, тя не се проявяваше сега, когато беше в безсъзнание. Каква беше тази способност? Хипнотизаторска? Флетчър не знаеше, но сега поне си бе възвърнал увереността, че сетивата му функционират нормално. Наведе се, взе мъжа на рамо и го отнесе до колата. Постави безжизненото тяло в багажника и го заключи. Преди да тръгне,

разгледа предницата на автомобила. Нямаше никаква следа от удар. Сви замислено устни, седна на мястото си и подкара колата. През Сандервил премина без да спира. Нищо не му даваше основание да мисли, че в компетенцията на полицията влизат същества, които изглеждат способни да променят формата си по желание. Още по-малко основание имаше да мисли, че той самият може да се занимае с подобно същество... но поне можеше да направи един опит.

* * *

Съществото, проснато на дивана, промърмори и се раздвижи. Флетчър, който не беше седнал по-далеч, отколкото ако се касаеше за най-обикновен пациент, се наклони напред. Очите трепнаха и се отвориха, съществото спря невидещ поглед в лампата над него, после погледна Флетчър.

– Тук сте на сигурно място – бързо и тихо каза Флетчър, замълча и продължи по-твърдо: – Вратата е заключена, а прозорците са снабдени с щори.

Безпокойството, трепнало за миг в очите на съществото, се превърна в злобно примирение. То седна, разтривайки челюстта си и попита:

– Къде се намираме? В полицейски участък ли?

– В моя кабинет. Аз съм психиатър. Вие ме уплашихте ужасно тази нощ, като се хвърлихте така пред колата... независимо от станалото после. Доведох ви тук, за да чуя обясненията ви.

– Значи сте разбрали нещо?

– Не е необходима особена проникателност, за да разбереш, че когато вместо тялото на блъснат човек виждаш огромна змия, после

жив човек, който се превръща в елен и след това пак в човек, става нещо. Нещо толкова безсмислено, колкото например мисълта, че човекът, който се превръща в змия и елен, променя формата си само при смъртна опасност, както би постъпил всеки обикновен човек, вдигнал ръка да се предпази от удар. Така ли е?

Човекът кимна мрачно с глава. Флетчър почака и после произнесе бавно:

– Въпросът е да се знае... какъв вид човек сте?

Непознатият седеше, привел рамене, с поглед закован в земята.

Когато чу въпроса, вдигна очи и погледна меланхолично Флетчър.

– Не зная.

У Флетчър се зароди усещането, че непознатия говори истината и той на свой ред го погледна дружелюбно.

– Ще имате ли нещо против, ако се опитам да ви помогна?

Непознатият се усмихна горчиво.

– Не мисля, че е възможно. Но съм в ръцете ви.

– За бога, не съм и помислял да ви задържам насила. Работата може да се проточи и не бих могъл да ви държа под ключ, освен това, ако не сте уверен в добрите ми намерения, тази ваша способност... би могла да се уплаши и да стане доста опасна.

– Възможно е, наистина. Ако се опитате да направите случая ми публично достояние.

Флетчър избухна в смях.

– Та кой би ми повярвал?

Другият също се засмя, кратко и сякаш против волята си.

– Никой, предполагам. – И отново стана сериозен.

– Ако знаехте какво е да си... както съм аз, Вие...

– Всички имаме своите странности, зависи само от каква гледна точка ги разглеждаме – промълви Флетчър, наблюдавайки израза на непознатия. – Съжалявам! Звучи банално, но въпреки това можете да ми имате доверие!

– Много добре. Аз самият не успях да намеря разрешението, така, че рискът си остава за ваша сметка.

– Приемам – отвърна Флетчър с писалка в ръка. – Името ви?

– Джон Левис. – Той се усмихна. – Или Бил Смит, или Фред Джон. Избрах си Джон Левис.

– Разбирам. И останалото ли ще бъде чиста измислица?

Левис сви рамене.

– Няма много за измисляне. В средата, в която съм се развивал, не се задават много въпроси. Във формулярите е записано, че съм на двадесет и осем години, роден в Аляска, което е достатъчно далеч, за да имат хората желание да проверяват.

– Следователно амнезия. Но за останалото нека бъдем наясно. Кога и къде точно се намерихте без име и памет?

– В Орегон. Там по това време се строеше нов град. Някакъв работник ме намерил в една горичка.

– В каква форма бяхте? Боже мой! Искам да кажа...

Лицето на Левис трепна в усмивка.

– Добре. За да отговоря на въпроса ви, ще ви кажа, че бях в същия вид, както сега, в добро физическо състояние, но бях направо жалък. Не можех да говоря английски.

Флетчър вдигна вежди.

– И кога се възвърна способността ви да говорите?

– Не се е възвръщала.

- Искате да кажете, че сте учили всичко отново и изцяло?
- Точно така. Само че не мисля, че наистина е било отново.
- Преди колко време беше това?
- Приблизително преди три години.

Флетчър записа само една дума: „Интелигентен“. И наистина Левис говореше безупречно.

- И какво стана по-нататък? Как се справихте?

– О, не беше трудно, защото единственото, от което се нуждаеха там, беше здрави ръце. Чувствувах се сериозна липса на работна ръка, така че след две години имах спестена нелоша сума и доход в тези краища, за да се опитам да разбера кой съм, ако е възможно.

- Смятате, че сте роден в тази област.

– Не, по-скоро там, където бях, нямаше достатъчно книги. А трябваше да чета, за да намеря евентуално обяснение. Занимавах се с психиатрия, медицина, фолклор, митология, окултизъм и какво ли не още.

Погледна към Флетчър, който си записа още нещо.

Но резултатът беше нулев.

- Вашата... хм... способност беше ли се изявила вече?

Другият го погледна предпазливо и Флетчър добави бързо:

– Ако се касаеше само за амнезия, щяхте да се обърнете към някой мой колега, нали?

Левис се отпусна, подозренията му отстъпваха пред уважението, което му вдъхваше проникателността на психиатъра.

– Да, тази способност, както казвате... случи се на строежа, работех там от шест месеца. Кранистите бяха окачили една греда лошо, откачи се откъм единия си край. Знаете ли, доста ужасяващо

е да видиш как към теб лети и се огъва във въздуха една стоманена греда, разбива скелето над главата ти и... Първото нещо, което си спомням след това бе, че се намирах в съседната горичка, треперех целият и ми се струваше, че съм паднал, защото главата ми бе ниско над земята. Но стоях на краката си... на четирите си крака! Те бяха жълти, а имах и опашка, чувствавах я да бие, докато изпод един храст наблюдавах суетнята около произшествието. Бях се превърнал в пума. Ей така. Разбрах, че опасността е преминала... и отново се преобрах в човек. Върнах се на работното си място. Никой не ми обърна внимание. Всички бяха разтревожени от случилото се. Трима души бяха ранени. Един работник каза, че било странно и, че би могъл да се закълне, как видял... – Той млъкна и разтърси глава.

– Имаше само още един случай. Веднъж, докато плувах в едно езеро, си дадох сметка, че съм се отдалечил твърде много от брега. Почувствах се застрашен и се превърнах в риба.

Флетчър довърши изречението, което пишеше, и вдигна глава.

– Тези превръщания са се случвали винаги в кризисни моменти, както тази вечер. А опитвали ли сте някога да се метаморфозирате съзнателно?

– Не се получава – отвърна Левис. – Изглежда само рефлексно.

– Така си и мислех – промърмори сърдито Флетчър. – Казахте, че сте чели книги върху митологията, фолклора, окултизма. Там естествено се срещат разкази за хора, които се превръщат в други същества.

– Зная. Но не и по моя начин. Във всеки случай не мисля, че съм омагьосан, ако тези думи не ви звучат глупаво от моя страна.

– Никак. Още повече, ако беше магия, не бих могъл да ви помогна. Нека разгледаме други възможности. Вие живеете с тази способност от три години, нямате ли някаква хипотеза?

Левис сякаш не бързаше с отговора си. Флетчър зачака. Накрая Левис се реши:

– Мисля, че съм дошъл от друга планета.

Погледна почти предизвикателно Флетчър, но психиатърът се задоволи само с едно окуражително:

– Да?

– Да, мисля, че съм претърпял злополука и съм загубил не само истинската си форма, но и паметта си. Нямам представа как съм изглеждал, но по всяка вероятност съм принадлежал към вид, можещ при необходимост да променя формата си, което би било безспорно предимство при посещенията на различни планети. Правдоподобно ли е?

– Повече от всяка друга хипотеза, която бих могъл да ви предложа в момента. Но каквато и да е истината, единственият начин да се доберем до нея е да премахнем това травматично задържане, което ви пречи да си спомните за предишното си съществуване. – Той погледна хладно Левис. – Това е рисковано.

– В какъв смисъл?

– Съзнанието си изгражда такова травматично задържане със защитна цел. И не се знае, как ще реагира при едно... нахълтване в забранена зона. А вашият случай е още по-опасен, защото, ако принадлежите към нехуманоидна раса, евентуалното лечение би могло да има неочаквани последици.

Левис се замисли.

– Ако Вие сте съгласен да опитате, аз съм готов. Но и Вас също ви заплашват две неща. Първо, тази моя способност би могла да реагира враждебно на евентуално лечение. Именно заради това досега не съм търсил услугите на психиатър... Впрочем, какво лечение смятате да приложите?

– Медикаментозна хипноза. Тя ще освободи съзнанието ви за въпроси, чрез които ще се опитам да възстановя картината на миналия ви живот. Ще се моля на небето способността ви да кротува. А каква е втората опасност, на която се излагам?

– Е добре, ако съм гост от друга планета, възможно е да имам някаква специална мисия. Враждебна например...

Флетчър рязко вдигна глава и му се усмихна.

– Седите срещу мен, загрижен за безопасността ми, а се опитвате да ме убедите, че сте чудовище!

– Говоря ви сериозно – настоя Левис.

– В такъв случай, готов съм да се сблъскам с тези опасности. Вярно е, че сте загубили паметта си и истинската си форма, но, ако сте имали враждебни намерения, от тях щеше да се запази поне следа. Но вече е полунощ. Апартаментът ми е в тази сграда. Имате ли нещо против да живеете при мен, поне докато трае лечението?

– Не. – Левис погледна заинтригувано психиатъра. – Честно казано, не разбирам защо си правите толкова труд заради мен.

Флетчър се засмя тихо.

– Свалете маската на психиатъра и под нея ще видите Шерлок Холмс. Струва ми се, че си избрахте не човека, който трябваше, за да ви сгази!

Левис се усмихна.

– Знаете ли, започвам да се надявам и едновременно с това да мисля, че съм си избрал точно човека, който ми трябваше.

* * *

Още на другия ден след обяд Флетчър разбра, че медикаментозната хипноза нямаше да го доведе до разкриването на загатката. Дори с освободено подсъзнание Левис не отговаряше на никакви въпроси относно живота си преди да се озове в горичката край Орегон, а към намеците за катастрофа на космически кораб реакцията му беше отрицателна. Флетчър започна да си мисли, дали да не употреби по-драстични методи, като например електрошока, когато го осени друга идея.

– Превърнете се в санбернарско куче – нареди той.

Левис незабавно изпълни неправдоподобната заповед, а малко след това, по нареждане на лекаря, отново се преобрази на човек.

* * *

Някъде в мрака трепна искрица светлина. Когато Левис се събуди, Флетчър му описа случилото се.

– Способността ви наистина е рефлекс, действащ безотказно в безсъзнание. Очевидно, ако успея да ви възвърна паметта, ще възстановите и истинската си форма, но мисля, че паметта ви няма да отстъпи лесно. Затова нека променим реда на действие. Ще се впуснем в опити, целящи откриването на истинската ви форма. Това безспорно ще ни отнеме време, но мисля, че при успех паметта ви ще се възстанови.

За пръв път нещо, подобно на радост, трепна в очите на Левис.

– Добре. Аз самият съм си мислил, че ако успея да си възстановя истинската форма... но изоставих тази мисъл, щом разбрах, че

метаморфозите са независими от съзнанието ми. Но, ако вие все пак успеете...

Флетчър поохладя ентузиазма му.

– Не бъдете прекалено оптимист. Дори да открия истинската ви форма, амнезията ви може да се окаже нелечима. Не бива да пренебрегваме и психическите смущения, които могат да настъпят в подсъзнанието ви по време на опитите.

* * *

Следващите две седмици Флетчър почти изостави работата си, взимаше само най-спешните случаи. И имаше защо. Преживяното през това време бе най-странното от всичко, което му се беше случвало дотогава. Щом Левис влезеше в кабинета, той заключваше вратата и спускаше щорите. Левис беше устойчив психически и след всеки сеанс настойчиво искаше точен отчет за всички промени, на които Флетчър го подлагаше, докато беше под хипноза. Психиатърът опитваше всички размествания и възможни комбинации, но без резултат. Подсъзнанието на Левис изпълняваше заповедите като добре трениран тюлен. В същност веднъж той се превърна в тюлен... и във всички други създания от земната фауна, с някои изключения. При едно от тях Флетчър помисли, че е открил търсената форма, но бързо с огорчение разбра, че Левис просто не познаваше този животински вид. Подновиха опита, след като Флетчър му го описа точно и по-нататък използваха този метод за всякакви въображаеми същества. На практика през втората седмица те бяха напуснали Земята. Кварталните продавачи на вестници продаваха необичайни илюстрирани списания с фантастика и стотици от техните илюстрации се материализираха

за кратко време върху дивана на Флетчър. Веднъж, когато трябваше да приеме една особено екстравагантна форма, Левис изръмжа в съня си и Флетчър мигновено се напрегна. Именно това очакваше отдавна. Но надеждите му бързо се разсеяха от въздишката на задоволство, с която Левис се превърна в указаното създание. Това бе просто трудност при метаморфозата.

В края на втората седмица психиатърът бе почти готов да се откаже, което ужаси Левис.

* * *

– Е добре, но само, ако откриете някоя неизползувана възможност – подхвърли му Флетчър предизвикателно, тъй като Левис се занимаваше с бележките от опитите.

– Не виждам никаква. Може би ще се получи резултат, но при точно описание, цвета, размерите и т.н.

– Зная. Това е безкрайна работа, прилича на историята за маймуната и пишещата машина. Преди да се захванем с нея обаче, ще направя едно пътуване до Орегон. Може би ще открия някаква следа.

– Аз не намерих нищо.

– Е да, но все пак ви е засягало много лично.

– Но... нали няма да предизвикате никакви съмнения по мой адрес? Искам да кажа... – Левис прехапа устни и замълча.

Флетчър го погледна и каза:

– Бъдете спокоен, ще кажа само, че ви лекувам от амнезия. Така добре ли е?

Лицето на Левис грейна.

– Отлично. През вашето отсъствие ще прегледам още веднъж тези записки, за всеки случай, може и да сме пропуснали или недооценили нещо.

* * *

Флетчър отиде до Орегон със самолет. От аерогарата автобусът го откара до новопостроения град, който на практика беше вече завършен и повечето работници бяха отпътували. Но за щастие, човекът, който му трябваше, бе още там. Това бе някой си Браниган, едър майстор-ирландец, той именно бе открил Левис.

– Беше съвсем гол и дезориентиран – каза му Браниган на чаша бира. – Но не ни създаде трудности. Лекарят го прегледа и установи, че е годен за работа, като изключим загубата на паметта му, естествено. Беше отличен работник, един от най-добрите, които съм имал някога. С всичките тези млади некадърници и лентяи, които...

Флетчър търпеливо изслуша тирадата срещу младото поколение – очевидно Браниган бе преживял много трудности – после зададе въпроса, който го интересуваше:

– Намерихте ли нещо около него?

– Какво например?

– Е добре, да кажем някакви документи или парчета от метал например, каквото и да е? Мъча се да открия следа от истинската самоличност на Левис.

Браниган се почеса по главата.

– Май не съм чул нищо такова. Индиански съдове, оръжия... но нищо друго. Ние прекопахме земята на десетки квадратни километри наоколо. Ако имаше нещо, щях да зная.

Флетчър поблагодари с въздишка.

По обратния път мислеше усърдно, стараеше се да приведе в ред мислите си, но нищо плюс нищо си е пак нищо. Ако бе добър психиатър, поне за обикновените случаи, като Шарлок Холмс изобщо не го биваше – заключи той, разочарован от себе си.

Една мисъл се мярна в главата му. Шерлок Холмс... кучето в нощта... кучето, което не бе излаяло в нощта. Космическият кораб, от който нямаше следа... Това, разбира се, може би нямаше никакво значение. Но, ако все пак е имало космически кораб, а няма никакви следи от катастрофа, това би могло да означава...

Когато самолетът кацна, Флетчър слезе замаян от догадки, всяка от които водеше до безброй възможности. Една от тези възможности, по-вероятна от другите, водеше към някаква следа, която Флетчър искаше да проследи до край. Възможност за избор нямаше.

Левис унило го чакаше в кабинета му.

– Е?

Човекът тъжно поклати глава. „Помислили сте за всичко.“

– Почти за всичко – поправи го Флетчър. – Съгласен ли сте да направим един нов опит?

Левис кимна мълчаливо, в очите му трепна слаба надежда.

– Касае се за един опит! – предупреди го Флетчър. – Един, единствен, след хилядите, които вече направихме, така че не разчитайте твърде много.

Вкара минимална доза, почака малко, след това произнесе думата.

Тя подействува.

Вик, придружен от многобройни движения на тялото се изтръгна от устата на съществото, лежащо на дивана. Нищо подобно не беше се случвало досега. Съществото въздъхна и се преобрази. Очите му се спряха на Флетчър, без да го виждат, устни, оформени по нов начин, произнасяха странни думи.

Флетчър стоеше в напрегнато очакване.

Въздействието на опиата започна да затихва. Тялото се изправи, формата му се промени още веднъж, сякаш за да се разграничи от общите очертания и да се индивидуализира. Очите промениха цвета си на виолетов, погледът стана съзнателен.

– Как се чувствувате – запита Флетчър.

– Много добре. Спомените предизвикват такова объркване в съзнанието ми, възвръщайки се изведнъж! – Гласът също беше променен, в това нямаше нищо чудно, но съществото продължаваше да се изразява на превъзходен английски.

– Ще се опитам да възстановя картината. Вие ще продължите, ако сгреша някъде. О... как трябва да ви наричам?

– Рювил.

– Това презиме ли е или фамилия?

– И двете.

– Добре. И така... на мястото на предполагаемата катастрофа няма никакви следи, свидетелстващи, че наистина е имало такава. Опитах се да си представя, какво всъщност означава това и стигнах до следното заключение: кацнал е кораб, но само, за да ви остави, и после е отлетял. Това на свой ред означаваше, че вече сте страдали от амнезия, което ме наведе на мисълта, че са решили да ви изоставят, защото по-нататъшното ви присъствие на кораба е

било безпредметно. Не можех да възприема свидетелството за такава жестокост у представители на цивилизация, успяла да навлезе в Големия космос. Но такава цивилизация би могла – това се подразбира – да предизвика изкуствена амнезия у свой представител. Изкуствена и постоянна. Застрашена само от способността на вашия вид да променя формата си. Опитах се да се поставя на мястото на същество от друг свят, за което не знаех нищо, и разсъжденията ми протекоха в следния ред: Най-напред силите от вашия свят са искали да се освободят от присъствието ви, но за тях убийството е недопустима мярка от морална гледна точка. Тогава защо да не ви изоставят на някоя планета? Защото са се бояли, че ще използвате знанията, които имате. Следователно – за момента няма да се интересуваме от естеството на тези знания – паметта ви е била изтрита, още преди изоставянето ви на Земята.

Но оставаше опасността да си възвърнете истинската форма при подходящи условия, а заедно с нея и паметта. И така стигнах до най-трудния момент. Защо са избрали Земята? Защото не са я посещавали или пък са я посещавали инкогнито благодарение на способността си да променят формата си? Очевидно стигах до задънена улица. Тогава се сетих за мястото на Земята, където са ви изоставили. И всичко се подреди. Вие сте били под действието на това задържане на паметта, във физически неутрално състояние, а съзнанието ви, подобно на бял лист, е било готово да възприеме първата формула, която някой би написал на него. И когато към вас се е приближил работникът, рефлексът е задействувал... и вие сте се превърнали в мъж. Една форма, която не бихте имали никакви причини да напуснете, поне според техните предвиждания. Запитах

се, дали разликата във формите е от такова решаващо значение. Очевидно, да.

* * *

Рювил се разсмя.

– Вярвайте ми, наистина е от значение. Не го ли знаехте?

– На Земята, да. Някои философи считат дори, че вашият вид е много по-различен от човека, отколкото бихме могли да си представим. Но едно или две неща не са ми ясни все още. Какво толкова опасно за вашата цивилизация знаете?

Рювил отново се засмя.

– Това е едно от нещата, които все още не мога да си спомня, но не ме вълнува особено. О, интригите на Варн... това е името на родната ми планета... те са наистина много умни и хуманни, както правилно ги определихте, но в известен смисъл откачени. Изглежда, колкото по-развита е една цивилизация, от толкова по-силни неврози страда.

– Но защо не са посетили Земята открито?

– Защото те никога не влизат в контакт с цивилизация, доближила стадия на междупланетните пътешествия. Когато дадена цивилизация стигне тази степен на развитие, тя често се главозамайва, преди да е уточнила целите си. В миналото имаше няколко злополучни инцидента. Но да! Разбира се. Те се боят това знание да не бъде предадено някому, но истинската причина за заточението ми е една ужасна дворцова интрига. Аз съм, по-скоро бях, член на една от управляващите фамилии на Варн.

– Защо тогава не са ви оставили на някоя примитивна планета, където знанията ви биха били безполезни?

– Защото... е, защото корабите на Варн посещават по-често такива планети, предполагам. Трябвало им е свят като вашия, със съвсем друга, хуманоидна култура. Беше жестоко от тяхна страна да ме заточат в област, населена горе-долу само с мъже. И... – виолетовите очи на Рювил заблестяха от възхищение... и наистина е великолепно, че успяхте да възстановите всичко.

Флетчър се поизкашля нервно и се изправи на стола си.

– Да. А какви са плановете ви сега? Да ни научите да строим междупланетни кораби?

В стаята отекна сребрист смях.

– Не, разбира се. Те са надценили значението, което придавах на университетските си занимания. Няма да зная откъде да започна. И после, за какво са ми космически кораби?

Рювил се изтегна с наслада и Флетчър трябваше да признае, че с безспорните качества, които притежаваше, познанията за строежа на космически кораби ставаха излишни.

– Не – продължи Рювил, пригласяйки с дългите си деликатни пръсти, златистата си коса. – Нося много други знания от Варн, които са далеч по-интересни.

Тя стана от дивана с едно-единствено гъвкаво движение, твърде бързо, за да може Флетчър дори да помръдне, даже да искаше. А и не искаше...



Парче дърво

Фантастичен разказ

Рей Бредбъри

– Седнете, млади човече! – каза Командира.

– Благодаря.

– Чувам слухове за вас – любезно подхвана Командира, – о, не нещо особено! Вашата нервност. Не се справяте много добре. От няколко месеца зная за вас и си помислих, че е добре да ви извикам. Помислих си, че може би ще поискате да ви се смени работата. Не искате ли да отидете отвъд океана и да работите в някоя друга военна зона? Работата на бюро ви съсипва, не искате ли да попаднете в истинска битка?

– Аз не мисля така – каза младият сержант.

– Какво искате?

Сержантът сви рамене и погледна ръцете си:

– Да живея в мир. Да узная, че през нощта, по някакъв начин всички оръжия на света са ръждясали, бактериите са станали стерилни в бомбените си затвори, танковете като праисторически чудовища са потънали в пътища, внезапно превърнали се в ями с катран. Това е, което искам.

– Това искаме всички, разбира се – каза Командира, – но сега нека спрем целия този идеалистичен брътвеж. Кажете къде искате да ви изпратим. Имате избор – западната или северната военна зона.

Но сержантът говореше на ръцете си, обръщаше ги и гледаше пръстите си.

– Какво бихте направили вие, офицерите, какво бихме направили ние, хората, какво би направил светът, ако утре, когато се събудим, оръжията са се превърнали в купчина ръжда?

Командира разбра, че трябва да внимава със сержанта. Усмихна се кротко:

– Интересен въпрос. Обичам да обсъждам такива теории и моят отговор е, че ще настъпи масова паника. Всяка държава ще помисли, че е единствената невъоръжена нация в света и ще обвини враговете си за това нещастие. Ще има вълни от самоубийства, икономическа криза, милиони трагедии.

– Но след това – каза сержантът, – след като разберат, че е истина и че всяка държава е обезоръжена, и че няма вече от какво да се страхуват, и ако всички ние сме чисти и готови да започнем отначало, тогава какво?

– Ще се въоръжат отново по възможно най-бързия начин.

– А ако могат да бъдат спрени?

– Тогава ще се бият с юруци. Ако се стигне до там. Огромни армии от хора с боксови ръкавици със стоманени шипове ще се съберат на държавните граници. И ако им отнемат ръкавиците, те ще използват ноктите и краката си. И ако им отрежете краката, ще се плюят. И ако им отрежете езиките и им запушите устата с коркови тапи, атмосферата ще се изпълни с такава омраза, комарите ще слязат на земята и птиците ще паднат мъртви от телеграфните жици.

– Значи не мислите, че ще е за добро – каза сержантът.

– Разбира се, че не. Все едно да разцепим черупката на костенурката. Цивилизацията ще се задуши и ще умре от шока.

Младият човек поклати глава:

– Не лъжете ли и себе си, и мен, защото сте се докопал до хубава и удобна служба?

– Да го наречем деветдесет процента цинизъм и десет процента разумна преценка на ситуацията. Разкарай своята ръжда от тук и я забрави!

Сержантът рязко вдигна глава:

– Откъде знаете, че я имам?

– Кое?

– Ръждата, разбира се!

– За какво говорите?

– Аз мога да я направя, знаете ли? Аз можех да започна Ръждата още тази нощ, ако исках.

Командира се засмя:

– Вие не говорите сериозно.

– Не. Мислех да дойда да ви кажа. Радвам се, че ме извикахте. Работя над това изобретение отдавна. Беше моя мечта. Има общо със структурата на някои атоми. Ако ги проучите, ще установите, че атомите в легираната стомана са подредени по определен начин. Търсех фактор, който да наруши техния баланс. Знаете, че съм завършил физика и металургия. Хрумна ми, че във въздуха постоянно има фактор на ръждата. Водните пари. Трябваше да намеря начин да предизвикам у стоманата „нервно разстройство“. Тогава водните пари навсякъде по света ще надделеят. Не над всички метали, разбира се. Нашата цивилизация е построена върху желязо, аз не бих искал да разруша повечето строежи. Аз елиминирам само оръжия и ракети, танкове и самолети, бойни кораби. Мога да настроя машината да работи също и върху мед, месинг и алуминий, ако е необходимо. Просто си вървя край всички

тези оръжия и само като се доближа до тях, ги правя да се разпаднат на прах.

Командира се беше навел над бюрото и го гледаше втренчено:

– Мога ли да ви задам един въпрос?

– Да.

– Мислили ли сте някога, че сте Христос?

– Не съм мислил. Но смятам, че бог е бил добър към мен, като ми е дал възможност да намеря това, което търся, ако това имате предвид.

Командира бръкна в горния си джоб и извади скъпа автоматична писалка, чийто връх бе покрит с гилза от патрон на пушка. Извади перото и започна да попълва някакъв формуляр.

– Искам да занесете това на д-р Матюс след обяд, за пълно изследване. Не че очаквам нещо наистина лошо, разбирате ли? Но не смятате ли, че трябва да се консултирате с лекар?

– Мислите, че лъжа за моята машина – каза сержантът. – Не. Тя е толкова малка, че може да се скрие в този пакет цигари. Ефектът ѝ се разпростира на 900 мили. Мога да обиколя тази страна за няколко дни – с машината, настроена на определен тип стомана. Другите държави не могат да се възползват, защото ще направя да ръждясат техните оръжия в момента, в който се доближат. После ще отлетя в Европа. Следващия месец по това време светът ще се избави от войната завинаги. Не зная как стигнах до това откритие. Чаках един месец досега, като се опитвах да премисля всичко. Безпокоеше ме какво би станало, ако разцепя черупката, както казахте вие. Но сега вече реших. Разговорът с вас ми помогна да си изясня нещата. Никой не е мислил, че самолетът може да полети,

никой не е мислил, че атомът може да експлодира и никой не мисли, че някога ще има Мир. Но ето, че ще има.

– Занесете този документ на д-р Матюс, моля ви – каза Командира.

Сержантът стана.

– Значи, няма да ме изпратите в друга зона?

– Не, точно сега не. Промених мнението си. Ще оставим д-р Матюс да реши.

– Тогава аз реших – каза младият човек. – Напускам службата след няколко минути. Имам пропуск. Много ви благодаря, сър, че отделихте от ценното си време.

– Сержанте, не приемайте нещата прекалено сериозно. Няма нужда да напускате. Никой няма да ви стори нищо лошо.

– Точно така. Понеже никой няма да ми повярва. Сбогом, сър!

Сержантът отвори вратата на кабинета и излезе. Командира остана сам. Постоя за момент, гледайки вратата. Въздъхна. Потърка си лицето с ръце. Телефонът иззвъня и той отговори разсеяно.

– О, здравейте докторе! Тъкмо се канех да ви се обадя.

Пауза.

– Да, точно щях да го изпратя при вас. Според вас, редно ли е да се остави този млад човек да се разхожда на свобода? Всичко е наред? Щом вие казвате, докторе. Може би се нуждае от почивка – от дълга и добра почивка? Бедното момче има налудност от много интересен вид.

Телефонният глас се впусна в отговор. Командира слушаше и потвърждаваше с кимане на главата.

– Ще си отбележа това. Един момент – той посегна за писалката си. – Изчакайте за секунда. Вечно разбърквам нещата си – попипа

джоба си. – Писалката ми беше тук преди малко – остави слушалката и претърси бюрото, като отваряше чекмеджетата. Отново провери в джоба на униформата си. Спря да се движи. Пръстите му бръкнаха в джоба, до самото дъно. Палецът и показалецът се съединиха и извадиха нещо навън.

Той го пусна върху писалището – малко фина пудра от жълто-червена ръжда.

Един миг я гледа втренчено. После грабна слушалката:

– Матюс – каза той, – освободи бързо линията.

Чу се щракване от затварянето и той набра друг номер.

– Ало, караулната служба? Слушайте, един човек идва към вас точно сега, знаете го, казва се сержант Холис, спрете го, застреляйте го, убийте го, ако е нужно, не задавайте никакви въпроси, убийте го, кучия син, чувате ли ме, Командира говори! Да, убийте го, чувате ли!

– Но сър – каза един изумен глас на другия край на линията. – Аз не мога, просто не мога...

– Какво значи не можеш, да те вземат дяволите?

– Защото... – гласът заглъхна. Чуваше се дишането на часовия в слушалката.

Командира разтърси телефона:

– Слушай ме, слушай ме, приготи си оръжието за стрелба!

– Не мога да застрелям никого – каза часовият.

Командира се стовари върху стола си. Седя половин минута, задушаваше се.

Навън – нямаше нужда да гледа, никой не трябваше да му казва – хангарите ръждясваха с мека червена ръжда и самолетите се стопяваха в нищото сред кафяво-ръждив вятър, и танковете

потъваха, потъваха бавно в горещите асфалтови пътища като динозаври (не беше ли това, което каза човекът), които хлътваха в праисторическите катранени дупки. Камиони се разпадаха в жълтеникави кълба от дим, шофьорите падаха на пътя и само гумите оставаха да се търкалят по магистралите.

– Сър... – каза часовият в слушалката, който гледаше всичко това в далечната караулна служба. – О, господи...

– Слушай, слушай! – изкрещя Командира. – Тичайте след него, хванете го, с ръцете си го задушете, с юмруците си го бийте, използвайте краката си, смачкайте му ребрата, ритайте го до смърт, направете всичко, но хванете този човек! Аз идвам!

По инстинкт отвори горното чекмедже на бюрото, за да вземе служебния си пистолет. Купчина кафява ръжда изпълваше новия кожен кобур. Изруга и побягна. На излизане грабна един стол. „Това е дърво, помисли си, добро старомодно дърво, добър старомоден клен.“ Блъсна го два пъти в стената и столът се счупи. Тогава хвана един от краката, стисна го здраво в ръката си, лицето му стана огненочервено, въздухът излизаше с шум през ноздрите, устата му бе широко отворена. Удари по дланта си с крака на стола, сякаш го опитваше:

– Добре е, по дяволите, хайде! – извика той.

Изскочи навън с рев и тръшна вратата.



Теорията на професор Медоус

Научно-фантастичен разказ

Валдемар Балдхед

– Да, добре, добре, ще направя, както искате. Наистина, по това време храня Дик, но щом сте си направили труда и... Кой е Дик ли? Делфин. Моля?... Да, истински делфин. В същност, той е вече опитомен, с което съм много горд. Имам сред морските същества няколко приятели, а Дик е моят любимец номер две. С него се срещам всеки понеделник, сряда и петък на половин миля от брега, на място, известно само на нас двамата. Играем си заедно в морето, но не безвъзмездно. Този нехранимайко е ненаситен просяк, без някакво лакомство няма защо да влизам във водата... Най-много обича да яде шоколад, ако кажа това на зоолозите, няма да повярват. О, погледнете там, господине, над онази полица, там е поставена неговата снимка... Симпатична муцуна, нали?... А този мъж с шапка и очила съм аз. Виждате ли го как ме гледа?... Когато съм с него, мога да не се опасявам от акулите, той ме пази като бавачка и ме предупреждава своевременно. Не можете да си представите колко интелигентен е този звяр, познавам много хора, които са по-глупави от него с поне четиридесет точки! Той никога не греши, идва само в понеделниците, средите и петъците. Понякога дори ми се струва, че разбира какво му говоря. Веднъж викнах на моя кормчия да ми подаде... Моля?... Да, да, извинете ме, разприказвах се... Но да, разбирам, че вие не сте дошли... Естествено, господине, вече преминавам към същността. Няма

начин, днес Дик ще трябва да се забавлява сам. Може пък това да е полезно за него, смятам, че вместо да гони моята яхта и да се тъпче с шоколад, този мамин син трябва да си потърси някоя стройна и сравнително кротка делфинка. Макар че, от друга страна, може би по-добре е, че е ерген, понеже усещам, че когато се ожени, мошеникът ще кани и нея на пиршество, а аз ще трябва да се грижа за двойна порция. Фирмите-производителки на шоколад ще удвоят печалбата си в резултат на моята симпатия към този чревоугодник... Ох, извинявам се, прав сте, отново се отвлякох, кълна ви се, че повече няма! И така, вие искате да знаете... Сега, сега, да установим най-напред от какво да започна?... Да, знаех си, че точно така ще отговорите. На въпроса: От какво да започна? Хората като вас отговарят: от началото, особено, когато знаят какво е това начало. Но дали и вие го знаете? Ако смятате, че да, тогава защо настоявате да ви разкажа цялата тази история? Блъфирате или само искате да проверите подробностите?... Началото е теорията за кръга на времето. Познавате ли задълбочено теорията за кръга на времето?... Е, хубаво де, моля ви да не повишавате глас. Както желаете, господине, няма да задавам въпроси, а само ще отговарям на вашите. Прекъснете ме, ако нещо не разбирате. И така, ако трябва да стартираме от началото, трябва да започнем от кръга на времето. Съмнявам се дали сте чели „Ротацията на времето“, но сигурно сте чували за теорията на баща ми по радиото, телевизията или може би сте чели нещо за нея в печата. Доста се писа за нея, разпалили се бяха такива ожесточени спорове, че сам престанах да се ориентирам във всичко това. Най-вече – в специализираните издания, но също и във „Вашингтон пост“ и в „Ню Йорк херълд

трибюн“ излязоха уводни статии на тази тема. Наистина, журналистите държаха най-много на сензационната страна на въпроса, нали знаете, господине, обикновено по учените се хвърлят развалени яйца, за вестникарите подобен номер е голяма работа, те просто дебнат такива аларми, но в същото време трудно може да се измисли по-добра реклама. Ен Би Си записа с баща ми две програми и дискусия върху книгата му... Тя бе четвъртата му книга. Старият беше физик, преподаваше в няколко висши учебни заведения и правеше различни изследвания, които обикновено специалистите остро критикуваха. Той се научи да танцува върху огъня на обвиненията и човек трудно можеше да го притисне до стената... Наричаха го алхимик, което на него изобщо не му правеше впечатление, въпреки че поради тази причина беше принуден непрекъснато да сменя работата си. Помня как се влачехме с майка ми по целите Съединени щати, също като първите заселници на Запад. А подир нас се влачеха журналистите и трупаха пари от налудничавите идеи на баща ми. Сред вещите си возехме кутия от телевизор, пълна с изрезки от вестниците. Още преди да тръгна на училище, помагах на стария да ги сортира и подлепва. Не знаех буквите, но големите заглавия с презимето на баща ми увличаха въображението ми. Буквите от това презиме бяха първите, които научих и запомних. Всички тези статийки, памфлети и сензационни бележки бяха дреболия, те представляваха само прелюдия към колосалната популярност, която спечели баща ми години по-късно, след публикуването на „Ротацията на времето“... Той беше споменал за първи път за кръга на времето във втората си книга. Казвам: споменал, защото там се съдържаха само отделни

елементи на окончателната версия на теорията, която се роди по-късно. В тази книга баща ми правеше анализ на електромагнитните напрежения в кръга на Вернхорст и на произтичащите от тях възможности за изследване на зависимостите на времепространството. Още тогава той беше скицирал най-общо своята теория, но предпочиташе да не я публикува, преди да се е стабилизирал и да се е утвърдил в научния свят, за да си осигури по този начин неприкосновеност от страна на академичните авторитети, които добре помнеха неговите предишни „безотговорни номера“. Трябваше да се поутеши, да увеличи теглото и достойнството си, да изчака няколко динозаври на почтена възраст, негови закоравели врагове, да напуснат нашата грешна земя и да се пренесат в лоното на Великата неизвестна. Затова през следващите петнадесетина години той се занимаваше предимно с традиционна физика, направи няколко интересни открития и дори а-а да получи Нобелова награда. В действителност той се беше посветил на усъвършенстване на теорията на кръга и на създаването на психофизически усилвател, основан на концепцията на Вернхорст... Междувременно майка ми успя да се помине, а аз пораснах, завърших университета и започнах да помагам на стария... Точно тогава, когато започнах да работя в неговия Институт, баща ми публикува своята нова теория в книгата под заглавие „Ротацията на времето“. Не знам колко време я е писал, може би през всички предишни години. Той живееше с нея, живееше с нея така убийствено интензивно, че едва ли забелязваше мен, майка ми и каквото и да било около него. Просто ни търпеше. Непрекъснато променяше съдържанието на книгата, правеше

поправки, до последния момент допълваше таблиците и графиките. Дори на два пъти изтегли текста от печатницата и на коректури обърна с краката нагоре един от разделите, за което издателят му намали хонорара. Той забрани да се рекламира книгата му, преди да се покаже в книжарниците, това условие беше упоменато в договора. Трепереше от страх да не би някой да открадне идеите му от печатарските шпалти, та беше си вербувал в печатницата шпионин, „трето око“ – плащаше на един от печатарите да контролира отпечатването и да му донася за всичко. И постигна своето, впрочем, той винаги постигаше своето, беше като кръстоска между танк и най-упоритото муле на света. Книгата се оказа бомба, нейното избухване разтърси целия научен свят. Днес тя е вече библиофилска рядкост, имам предвид, естествено, първото издание, после имаше много други издания, дори излезе в джобен формат. Последваха конференции, срещи, дискусии в обкръжението на академични звезди в тоги. След експлозията в научните среди настъпи експлозия на рекламата в средствата за масова информация и – естественото последствие – популярността в мащаба на Мики Маус, само че популярност много по-кратка, като славата на спортиста. Вие помните ли, господине, кой спечели в Мексико златен медал в скока на височина?... Ясно, не помните, никой не помни, макар че от името на Фозбъри остана наименованието на стила Фозбъри флоп, което се използва и до днес. В скоби казано, Фозбъри беше мой идол, аз също тренирах скок на височина. Като хлапак направо го обожавах, а снимката му с автограф бях закачил в спалнята си, над леглото, но после тя изчезна някъде при поредното ни преместване. Фозбъри се казваше

Дик, та затова кръстих с неговото име моя делфин. Дик скача почти четири метра нагоре, съумява да изтръгне от ръката ми шоколада, който държа, когато съм седнал на мачтата... Какво?... Да, да, връщам се към същността на въпроса. И така, както казах, баща ми беше като спортист. В същност, той си и беше спортист, умееше да печели. Спечели слава, но после тя започна да избледнява и ако не беше тази ужасна случка, вероятно името му никога повече нямаше да се появи на първите страници на вестниците... Днес го помнят само физиците. Но тогава, след публикуването на „Ротацията на времето“, той беше звезда и форсираше рекламата на своята особа и своята теория без каквито и да било скрупули. По онова време той можеше да си го позволи: беше престанал да бъде Медоус или алхимикът Медоус, беше станал професор Медоус, слава с международен авторитет. Можеше и същевременно – беше принуден. Беше принуден поради две причини. Първо, дългогодишните изследвания го бяха разорили финансово напълно, бяха погълнали цялата зестра на майка ми и наградите, които беше получавал за традиционните открития. Книгата, а още повече – вдигнатият около книгата шум, – му донесоха истинско състояние. По-важна беше обаче втората причина – баща ми искаше да вдигне около теорията си възможно най-голям шум, за да може да примами медиумите... Винаги имахме най-много проблеми тъкмо с медиумите. Не, не става дума за шарлатаните, обикновено те се разшифроват след няколко часа, понякога и след няколко минути. Проблемът е да се открият автентични медиуми, каквито се срещат извънредно рядко. Ставаше дума за ясновидци или поне за лица с предразположение към ясновидството, както и за лица, у които е

наблюдавано функционирането на нещо, което може да се нарече генетична памет. Класически пример в случая е събитието, станало в нашата страна, от което баща ми живо се интересуваше. Впрочем, интересуваше се не само той, цели години това събитие беше в умовете на учените у нас и в Европа, особено в Германия. Именно – петдесет и четири годишната съпруга на един пастор от Ню Мексико, не си спомням как беше презимето й... момент, сега, може би... не, не помня! Във всеки случай, казваше се Мери, но тук името е съвсем без значение... И така, тази възрастна жена се оплаквала от упорито и силно главоболие. Била лекувана с какво ли не, но без резултат, в което няма нищо чудно, вие сам, господине, знаете каква стока са лекарите. След известно време уважаемият пастор загубил вяра в нашите ескулапи и решил сам да се захване с лечението. Той бил любител-хипнотизатор, ей така, за собствено удоволствие, но някой му подсказал, че хипнозата може да лекува. Е, и той хипнотизирал съпругата си. Тогава започнали да стават чудеса. При поредните хипнотични сеанси Мери започнала да говори на немски, макар че не знаела този език и никога не била си служила с него! Монолозите й били записани на магнетофонна лента и подложени на филологичен анализ. Оказало се, че нейният немски език е езикът от епохата на Бисмарк. Но не това шокирало учените, а резултатът от анализа на съдържанието на това, което тя говорела. При един от сеансите Мери заявила, че когато била на шестнадесет години и се наричала Гретхен Готлиб, била убита в гората, където чакала в каретата своя баща, кмета на града. Историята била проверена. Оказало се, че Мери действително произхожда от семейство на немски емигранти и че в това семейство около 1870

година се случило описваното нещастие – убита била шестнадесетгодишната Гретхен Готлиб. Този случай бил обясняван или по-точно – били правени опити да се обясни, именно чрез съществуването на генетичната памет, или пък, както казвали други учени, с паметта на вида, която позволява да се реконструират събития от почти древни времена, предавани от поколение на поколение чрез гените. Възниква въпросът как да се освободи тази памет. С хипноза? Били проведени многобройни експерименти с нищожен ефект. С медикаменти? Чрез психически упражнения, медитация, йога? Това е въпросът! Увлекателно, нали?... Че какво?... Че всичко това няма нищо общо?... Господине, вие благоволявате да се шегувате! Тези неща имат много близка връзка с нашия разговор, защото в крайна сметка баща ми беше този, който конструира психофизическия усилвател, който... Моля?... Уважаеми господине, имайте още малко търпение, вие самият поискахте да ви опиша събитията възможно най-подробно, а сега ме гоните като кираджийски кон... През цялото време се придържам прецизно към същността на въпроса, не бъдете нетърпелив. Разказах ви с подробности за случая с госпожа Готлиб, само защото той има съществено значение за разбирането на теорията на моя баща. Опитвам се да ви обясня нещата колкото се може най-просто, но ако те ви се струват твърде комплицирани, ще пристъпя към тях от друга страна. Ще поопростя това-онова, моят родител би се вбесил от подобно вулгаризиране, но по този начин всичко ще стане по-ясно... Хmmm, как да... Уговорихме се да не задавам въпроси, но, надявам се, господине, ще ми простите това изключение от правилото. Искам да ви попитам дали някога ви се е случвало да се

окаже, че познавате великолепно мястото, разположението на улиците и площадите, фирмите над магазините и околния пейзаж там, където сте се озовали за пръв път през живота си?... Вървите си по улицата на градчето, в което – абсолютно сигурен сте, – никога не сте били, не сте могли да бъдете, а знаете какво ще видите зад следващия ъгъл! Или сънувате този град, преди да го посетите за първи път. Същото е и с човешките лица. Наистина, съществуват двойници, а нощем жените така си приличат, като съседните кадри на филмова лента, ха, ха, ха, ха, ха, ха!... Извинявам се, прав сте, знам, че не сте дошли тук да се шегувате и знам, че работата е сериозна, просто се забравих. Но, съгласете се, че понякога се случва човек да види лице, което го заинтригува, и започва трескаво да рови в паметта си, получава се главоблъсканица, често безнадеждна. Тогава, ако не успеем да отворим подходящата вратичка в обраслата с плевели градина на паметта, прехвърляме отговорността за неразшифрованите асоциации върху някакъв стар филм или случайна среща преди години. А подобен отговор не винаги е истината. Проблемът за двойниците... Не бих искал да се разпростирам върху тази тема, още повече, че изследванията на баща ми върху двойниците завършиха с неуспех, заведоха ни в задънена улица, но това стана поради липсата на съответния брой идеални обекти, така наречените феномени, поради допуснати в течение на работата грешки. Обаче, мога да ви уверя, този проблем е изключително интересен! По едно време баща ми прекъсна изследванията, понеже се увлече да изследва връзката между еднотайчните близнаци. Поредният проблем, не по-малко интересен! Знаете ли,

господине, ако единият от близнаците си счупи ръката, другият чувствава страшна болка на същото място, дори ако в същото време се намира на друг континент. Ако единият се разболее, и другият заболява от същата болест, ако единият умре от инфаркт, другият получава характерен пристъп и понякога се случва, че също умира... Събрахме такива специфични случаи около двадесет, а общо те образуваха мозайката на постаментата под теорията на баща ми. Проблемът за секретите на човешката памет заемаше сред всички тези проблеми централно място. Именно тези улици, фирми, пейзажи, които някога вече си виждал... Вие не отговорихте на въпроса ми дали сте се сблъскали с нещо такова през живота си, случвало ли ви се е такова нещо?... Ето, виждате ли! Това се случва не само с вас, подобни впечатления изживяват много хора, дори без голям риск да сгреша бих казал, че почти всеки. На младини баща ми сам на два пъти беше преживял подобно нещо и започна да разсъждава върху него, да търси причините. В своето търсене той тръгна по друг път, различен от пътя, който бяха избрали другите, увлечени преди него от тази загадка ентусиасти, и така стигна до своята теория за кръга... Сега ви моля да ме слушате внимателно, защото и ние стигнахме до най-важното. Ако искам да ви поясня всичко подробно, ще трябва да повторя не само цялата „Ротацията на времето“, но и резултатите от по-късните изследвания. Ще си спестим това, аз ще се постарая да говоря сбито, ще ви представя едно опростено описание и една проста мотивировка, толкова лапидарни, колкото е възможно... Впрочем, вече е... четири часът! Виждате ли, господине, как лети времето... Не сте ли гладен?... Тогава да пийнем нещо. Уиски или джин? Или

може би... Както искате. В такъв случай се връщам към своя разказ. Основният въпрос гласи: защо кръг на времето? Отбележете, че всичко, което е съществено във Вселената, има кръгла или почти кръгла форма. Земята, движението на планетите, човекът също може да се впише в окръжност, още античните, а след тях, с още по-голямо увлечение, големите ренесансови творци са го правели, търсейки идеални пропорции и модули на човешкото тяло, най-вече – художниците и архитектите. В наше време с тези неща се забавляваше Корбюзие, това е известно... Правата линия ли? Дори децата знаят, че тя се изкривява в пространството, следователно, ако непрекъснато се закривява, ще образува затворена система, кръг... Моят баща, господине, отхвърли линейната концепция за времето и пространството и прие за епицентър на своите разсъждения кръга на времето. Сама по себе си тази идея не е първооткривателска, понеже тази хипотеза върви по петите на човечеството може би от античността, обаче теорията на професор Медоус предполагаше точно начертано и детерминирано движение на единиците време по обиколката на кръга. Казано най-просто: баща ми твърдеше, че всеки момент или всяко събитие, реализирали се във времето, се повтарят многократно. Всичко не само е било, но и ще се случи отново, ще се повтори. На децата това може да се обясни най-елементарно с някакъв исторически факт. Например, че битката край Гетисбург, дори ако се е случила само веднъж, в бъдещето ще се случи пак, и то многократно!... Разбира се, съществуват доказателства в подкрепа на теорията, поне така твърдеше баща ми. Без съмнение сте чували за Деникен, онзи швейцарец, който издирва следи от представители на

извънземни цивилизации на Земята. Той откри и публикува с много шум разни иконографски паметници от миналото, изобразяващи скафандри за космически полети, космически кораби и други подобни неща. Постави също много въпроси от рода на: в резултат на какво чудо древните хора са могли да преместват на големи разстояния каменни блокове, които съвременната техника не е в състояние дори да помръдне от мястото им? Деникен твърди, че всичко това, тези старояпонски фигурки в космически скафандри и тези каменни блокове, тежки по двадесет тона, са остатъци от супертехниката, която преди векове са донесли на Земята жителите на друга планета. Най-важното обвинение, което светът на науката отправи към Деникен, гласеше: ако скафандрите на иконографските паметници отпреди векове и хилядолетия приличат толкова много на използваните от съвременните земни космонавти, това означава, че онези извънземни жители са приличали физически много на хората, а това е очевидна безсмислица. Обаче това обвинение олеква, ако се приеме теорията за кръга на времето. Защото баща ми интерпретираше другояче фактите, които привеждаше Деникен. Баща ми твърдеше, че някога хората са извършвали космически полети и са притежавали високо развита техника. И че сега този етап започва да се повтаря в кръга на времето... Разбирате ли, господине?... Както вече казах, представата за кръга на времето не е нещо ново в човешката история. Само че, за разлика от старите теории от този тип, мъгляво неопределени и избиващи на мистика, научноизследователският апарат в теорията на баща ми беше добре разработен. Теорията съдържаше точни математически детерминанти. Според нея –

отново представено по най-прост и най-кратък начин, – честотата, с която се повтарят събитията, е право пропорционална на величината на диаметъра на кръга, умножен по коефициента на съгъстяване на така наречената основна, тоест, първична маса. Трябва ли да изяснявам това по-подробно?... Добре, тогава да продължим по-нататък. В „Ротацията на времето“ баща ми беше изложил своята теория толкова задълбочено и на професионално равнище, че някои раздели от книгата могат да бъдат разбрани само от специалистите. И специалистите – естествено – най-живо реагираха. Но достатъчно беше да се направят приличащи на това, което аз ви изложих, вулгаризиращи резюмета във вестниците, за да се заинтересуват от теорията и обикновените хора. Баща ми получаваше купища писма. Едни го наричаха шарлатанин, други – гений, както обикновено става в подобни случаи. За много хора той беше поредната сензация, нещо като чудовището от Лох Нес, но имаше и такива, които се бяха увлекли сериозно, подсказваха на баща ми идеи, разказваха му примери от собствения си живот... Знаете ли, господине, в Азия например най-голям интерес предизвика онзи раздел, в който баща ми обясняваше реинкарнацията въз основа на своята теория. Впрочем, тук дори терминологията съвпада – един от най-големите ламаитски празници, при който церемонията се ръководи от самия Далай лама, се нарича Калахакра, което означава именно Кръг на времето. Азиатските теолози оцениха постиженията на баща ми в тази област като сензационни, което, разбира се, не значи, че приеха всичко с овации. Във всеки случай те бяха принудени да признаят, че неговият, както те го нарекоха, „западен поглед към

реинкарнацията“, е оригинален и заслужава внимание. Най-много не им хареса – отново ще цитирам, макар и може би не съвсем точно, – „че професор Медоус упорито свежда святата духовна промяна до математически формули, физически закони и геометрични фигури“. Това е свързано с онази част от теорията на баща ми, която твърди, че обиколката на големия кръг се състои от малки кръгове, чиито обиколки са съставени от още по-малки кръгове и така нататък. Най-малките кръгове представляват човешката екзистенция... Но не това е най-важното... Баща ми се интересуваше най-вече от основата, от най-големия кръг на времето, кръга на Вселената. За да може да изчисли точно диаметъра на този кръг и да установи дали живеем във втория оборот на този кръг или в... Моля?... О, не! Смятах, че ме разбрахте, когато говорех за Деникен! Именно тези исторически и предисторически паметници, които швейцарецът интерпретира като доказателство, че представители на извънземни цивилизации са посещавали някога Земята, баща ми интерпретираше като свидетелство за онази високоразвита техническа цивилизация на човечеството, която е съществувала по време на предишния период. Така че не може да се говори, че сегашният оборот е първи, поне... във всеки случай баща ми упорито поддържаше това мнение... Аз нямам установено мнение по въпроса, повтарям само схващанията на баща си. Той не знаеше колко оборота вече са извършени, но беше сигурен, че поне един е минал... И за да може да задълбочи познанията си в тази област и да изчисли диаметъра на кръга, баща ми се нуждаеше от медиуми. Преди издаването на книгата му беше трудно да открие добри медиуми, затова бързаше

да я публикува, макар че в теорията му не всичко беше изпитано докрай. Той си даваше сметка за риска от публикуването на една незавършена окончателно хипотеза, но беше сигурен, че само популярността, която книгата щеше да му донесе, щеше да привлече към него и по-голям брой медиуми. Та старият търсеше хора, които биха могли да докажат някакъв факт на съществуване на генетична памет или медиуми-ясновидци, разчитащи миналото или бъдещето. Тези медиуми помествахме в кабината на конструирания от баща ми психофизически усилвател и им давахме рисунка, изпълнена с кръгове с различна големина и нарисувана от лицето, чийто живот, минало и бъдеще медиумът трябваше да разчете. Проводниците, които свързваха главата на медиума с измерително-контролния апарат, също изобретение на баща ми, пренасяха на екрана подлежащото на измерване напрежение на реакцията на мозъка. Съответните данни подреждахме в таблици, въз основа на които щяха да бъдат направени изводите... Нямате представа, господине, каква каторжна работа беше това. Баща ми беше приел, че на първия етап база за правене на изводи може да бъде изследването на минимум тридесет медиума с подходящи способности. Но откъде можехме да вземем такива парапсихологични феномени?... В течение на първите две години изследвахме дванадесет души, като изхвърлихме зад прага стотина мошеници. Девет от тези дванадесет души бяха жени, но този медиум, който вас ви интересува, беше мъж. Медиум номер тринадесет... За него ни уведомиха по телефона, обаждаха се анонимно, някакъв тип, който не искаше да се представи. Съобщи на баща ми за някакъв хипи на име Андерсон. Каза, че младежът

кисне в кръчмата „Блу Мун“ в Детройт и чете съдбата на хората, след което остави слушалката. Подобни обаждания по телефона имаше много. Общо взето, звъняха разни шегаджии или мошеници, най-често първите. Бяхме много резервирани по отношение на тези обаждания и не им гласувахме доверие, но – повярвайте ми, – винаги ги проверявахме! Тези справки струваха ужасно много пари и време, но баща ми се страхуваше да не пропусне някой случай. Казах ви – трябваша ни най-малко тридесет! В случая, за който говоря, бяхме двойно резервирани. Хипи! И при това – наркоман! Те всички разчитат миналото и пътуват в бъдещето, възнесени по своите сини ливади. Достатъчна е една порция ЛСД или няколко дръпвания от цигарата с марихуана... Какво?... Да, да, през цялото време говоря за него. Доведохме го в института и му обещахме голяма парá, ако отговаря на изискванията. И какво да ви кажа – оказа се фантастичен! Баща ми беше във възторг, никой от медиумите, с които се беше занимавал дотогава, не беше проявил такива способности, каквито притежаваше този хлапак... Беше на двадесет и три години. Русоляв, окосмен и по гърба, с винаги широко отворени очи, нали знаете, перманентно отсъстващ. Очевидно беше, че хич не му пука за нас, но му бяха необходими пари за наркотици, та послушно се съгласяваше на всичко. Говореше с тих, хрипкав глас, на южен диалект, някак си пренебрежително, като че ли против волята си, странно меко и ритмично, приличаше на говорещ робот. Но това, което говореше, беше феноменално! Както винаги, старият започна от самите нас. Това беше станало ритуал. За начало му подаде лист с кръгове, надраскани от секретарката му Кейт. Андерсон седеше в кабината и

държеше листчето в молитвено свитите си ръце. Не го гледаше, започна да говори след около една минута... Баща ми беше на седмото небе! Андерсон разказа за няколко случки от живота на Кейт, повтори няколко разговора, които тя беше водила с баща ми, дори описа белега на левия ѝ крак. Той никога не беше я виждал, не беше се срещал с нея и едва ли е можел да научи нещо за нея по нормален начин. Разказваше също и за баща ѝ, за дядо ѝ, за прадедите ѝ, все по-дълбоко във времето, за което копнееше моят родител. Попитахме Кейт истина ли е... Тя самата знаеше за прадедите си по-малко, отколкото Андерсон, но това, което знаеше, съвпадаше идеално!... След това оставихме Андерсон да си почине. Помолих баща си да опита с мен. Съгласи се. Нарисувах тридесетина кръга. Андерсон беше гениален, четеше в живота ми като в отворена книга. Когато стигна до моята среща преди няколко нощи с Бети, една колежка от университета, извиках: стига! и изключих усилвателя. Баща ми не само че не се ядоса, а започна да се смее. Заплаши ме с пръст и рече: безсрамнико! Бъди щастлив... С това завършихме първия ден. Андерсон беше изчерпан, а се оказа изключително ценен, за да можем да си позволим да излагаме на опасност здравето му, пресилвайки го. Отложихме по-нататъшните експерименти за следващия ден. С баща ми установихме списъка на няколко души, наши близки познати и приятели, които щяхме да включим в бъдещите изследвания. Нали разбирате, господине, това, което правехме с Андерсон през първите дни, беше не толкова научна дейност, колкото проверка на личността и способностите му, а за целта ни бяха необходими познати хора, иначе нямаше как да проверяваме дали говори

истината... И така, няколко души ни дадоха листчета с кръгове. Сред тях беше и листчето, което Гледис беше нарисувала... Вие вероятно знаете, че Гледис беше моята мащеха? По-млада от мен! Баща ми се ожени за нея няколко години след смъртта на мама. Запознал се с нея на някакво парти... Просто невероятно – тя била „зайче“ в клуба „Плейбой“, да не повярва човек! А моят дъртак никога не беше ходил в такъв клуб, никога не беше виждал „Плейбой“, да не говорим за евтините порно издания, в които има снимки на такива момичета, можеше да се очаква, че ги презира. Изобщо, изглеждаше, че жените не го интересуват и сигурно наистина е било така през годините, когато работеше върху „Ротацията на времето“. Той живееше само с книгата, почти не забелязваше майка ми, тя му служеше за готвене, за да ме възпитава мен, за уреждане на дребни проблеми... Но после, след нейната смърт и след успеха на „Ротацията на времето“, когато стана солиден професор и VIP, и когато си отдъхна от напрежението през последните години, започна да му липсва мадамата. Спомни си или може би организъмът с отпуснатите нерви му припомни, че е мъж. Беше ясно като бял ден, че първата, която му се пробута, ще има колосален шанс. По някаква случайност му се пробута Гледис, малка, евтина мацка, на която ѝ се беше приискало да преспи с прославения професор Медоус! В началото тя и хабер си нямаше, че той иска нещо повече, че и откъде да го има?... Не можеше дори да мечтае за брак с него, просто не ѝ минаваше през ум... После я хвалеха колко интелигентна, по-скоро – колко хитра, била, та така бързо забелязала, че чудото е възможно. Той нямаше нито време, нито желание да се шляе из клубовете, нему му беше нужно

съблазнителна жена в къщи, да му е под ръка нощем и да играе ролята на госпожа професорша Медоус денем, когато се наложи. Осъзнавайки ситуацията, тя разигра партията безпогрешно и постигна максимума на възможното – доведе го до амок, накара стария глупак да се влюби в нея!... Впрочем, нямаше нужда чак толкова да се изсилва. Краката ѝ бяха дълги като Емпайър стейт билдинг, а бюстът ѝ – като на Ракел Уелч – достатъчно е, нали? За него беше достатъчно да откачи... Но да се върнем към онзи експеримент. Никога няма да забравя този ден – беше десети юли, най-напред дадохме на Андерсон листа с кръговете на доктор Дейвис, един приятел на баща ми, и едва след това листчето на Гледис. Всичко, казано за нея, съвпаднаше идеално. В един миг прескочи към прадедите ѝ, няколкостотин години назад, а после се върна към съвременността и тогава започна едно!... Той описа стаята с розови тапети и огледален таван – това беше спалнята на стария и Гледис. Описа я подробно. Когато спомена, че на нощното шкафче има календар, аз го попитах коя е датата на него. Отвърна, че четвърти юли тази година, значи – седмица по-рано... Андерсон говореше толкова изразително, че просто виждахме с очите си описваната сцена. Гледис влиза в стаята, последвана от някакъв млад и висок мъж, мургав, облечен в спортна риза, дънки и сандали. Южен тип, келнерско-италиански, класически жиголо от категорията на онези, които живеят в безкраен празник между морето и спортната кола и си изкарват прехраната, като ухажват богатите момичета на произволна възраст... Андерсон говореше както винаги безстрастно, изплюваше подробности бавно и равномерно, като компютър. Ужасно беше да се слушат тези думи,

изричани с безчувствен, нечовешки глас. Погледнах баща си – беше пребледнял, станал бял като хартия, ръцете му трепереха. Помислих, че ще прекъсне медиума, че ще изключи усилвателя, но той – не. Искаше да изслуша всичко, до край. Измъчваше се, но се държеше. Това беше мазохизъм. Страшно го болеше, но поглъщаше, всмукваше чутото, сякаш то го упойваше. Лицето му дори не трепна, само очите му се присвиха и дишането му се учести... Когато Андерсон свърши, баща ми изхвъркна от лабораторията. Без да каже нито дума. Вие знаете какво се случи по-нататък, всички знаят... Вестниците побесняха от радост, отново в течение на няколко седмици името на професор Медоус пулсираше с големи букви на първите им страници... Тогава старият подкарал колата направо към къщи... Не... не съвсем директно. По пътя се отбил да купи револвер и шест куршума. Заварил я да се пече на слънце в хамака... И веднага изстрелял всички куршуми в устата ѝ, именно в устата ѝ... Може би ако... Но не, мисля, че той би я убил във всеки случай. Когато той изслуша, а по-точно – видя, тази сцена с жиголото, понеже той имаше невероятно въображение, мозъкът му преобразуваше буквите и звуците в цветни картини по-бързо и по-ефектно от повечето хора – почувствува се опозорен и унижен и цялото негово колело на времето изпадна от оста си, изтърколи се, разбирате ли? Обхваналата го натрапчива мисъл потискаше всички други. Пред очите му стоеше само гнусната сцена... Стрелял като луд, дори след като тя била вече мъртва. После поискал да стреля в себе си, но куршумите свършили. Седнал в креслото, изчерпан до дъно и забил поглед в тавана. Когато дошли ченгетата, тръгнал с тях като навита на пружина

кукла. Нищо не казвал, не отговарял на задаваните въпроси, усмихвал се на всеки, който се обръщал към него, и мълчал...

В болницата на затвора получи инфаркт. Нямаше шансове да преживее, това беше третият му инфаркт... Да, никой не знае кога ще дойде краят му. Човек е изпълнен с надежда и вяра във възможностите си, не очаква нищо лошо, излъчва жизнена радост, перчи се и вярва в късмета си, който ще го закриля вечно. Само другите умират, за нас смъртта е нереална, не мислим за нея. Тя се отнася към ближните ни, за нас – не. Но тя идва, скъпи ми господине, по-рано или по-късно, пада внезапно, като ястреб, отнема ни мисълта и оставя само празна телесна обвивка като изпразнена кофа за смет. Банална фраза, нали?... Най-мрачната банална фраза на света. Искаме да живеем, да се носим безкрайно дълго по обиколката на нашия кръг на времето, а изведнъж... В същност, какво става с това време?... Ами че то вече се смрачава, часовете бягат като побесняла хрътка! Нищо чудно, при нашия толкоз приятен разговор, нали, мили ми господине?... Цялото ви търпение се е изчерпало ли?... Крайно време е да свършвам?... Умолявам ви да не крещите, господине, аз и без друго вече свършвам и при това ще говоря почти само за свързани с вас проблеми, така че би трябвало да се заинтересувате! Преди това обаче трябва да си пийна нещо... Е, така е по-добре... Странно, измина половин ден, откакто нахълтахте тук, защото другояче не бих могъл да нарека вашето нахално настояване да разговаряте с мен на четири очи, а аз не се чувствавам уморен!... Е, добре, за какво говорехме? За това, че смъртта идва неочаквано, често – тогава, когато сме убедени в поредния успех, когато ни се струва, че

сме подскочили много високо и ще покорим летвата на рекордна височина. Но не всичко може да се прескочи, човек трябва да притежава умение хладно да оценява собствените си възможности. Иначе губи, драги ми господине... Дик например никога не скача за шоколада, ако вижда, че той е на непостижима за него височина. Трябва да се постъпва като него, онзи, който не го прави, се излага на неприятности. Да вземем за пример теб, приятелю... Ти дойде тук, убеден, че, както се казва, съм ти паднал в ръцете. Направи голям скок и увисна над летвата, която в случая беше нашият разговор. Но от другата страна не винаги има мек дюшек... За да не удължаваме излишно тази трагикомедия, ще премина към истинската същност на въпроса. Ще бъдеш неимоверно учуден, приятелю... Моля?... О, не, не мога да се съглася с това. Става дума за трагикомедия и ей сега ще го докажа. Комедия имаше и тя вече свършва, понеже всяка игра трябва да има край, докато трагедията наближава с приближаването на звездите, тъй като трагедията обича да се облича в одеждите на тъмнината... Но да приключим с псевдопоетичните метафори, да преминем към конкретните факти... Ще бъдеш изненадан, приятелю, от това, което сега ще ти кажа: познавам те от една година!... Да, точно от единадесет месеца. С други думи, запознахме се един месец след като семейството на Кейт ти възложи да издирваш момичето. Наблюдението беше двустранно. Ти се ровеше във всичко, свързано с баща ми и мен, а моите момчета наблюдаваха теб и работата ти и ти пробутваха измислени истории и документи, подготвени от мен. Не им беше трудно да открият, че преди да станеш частен детектив, си бил шантажист. От мига, в който научих

този факт, бях спокоен, макар че ти беше сменил името и документите си. Можех да си играя с теб без каквито и да било опасения, защото знаех, че ще дойдеш тук, преди да представиш трофеите си на своите работодатели... На практика твоите доказателства бяха невероятни глупости, ти научаваше само онова, което аз исках да знаеш. Едва сега ще научиш истината. Кейт ми помагаше да отстраним Гледис, аранжирайки мистификацията с Андерсон. Кейт го откри. Но след смъртта на стария и Гледис тя стана нагла, започна да иска прекалено много... Прекалено много пари и – брак! Сам ще се съ согласиш с мен, че не можех да се оженя за съучастничката си в престъплението, нима после бих могъл да спя спокойно?... За да мога да спя спокойно, трябваше да я премахна... Преди нея Андерсон го беше сполетяло същото. Той беше начинаещо актьорче, купихме го за хиляда долара. Изигра гениално ролята си на фантастичен медиум!... Не можа да откриеш и следа от тях, приятелю, но ти нямаш никаква вина за това, просто не можеше. Дори най-сръчната полиция на света не би могла да го направи. Дори трупове, които мафията зазидва с бетон в основите на небостъргачите, теоретично могат да бъдат открити, но не и Кейт Браун и Фил Андерсон... Ако си спомняш, в началото споменах, че Дик е моят любимец номер две. Тогава ти не ме попита кой е любимецът ми номер едно. Ако ме беше попитал, може би инстинктът ти щеше да те предупреди и ти щеше да се опиташ да се чупиш от моя дом без разговори, или поне нямаше да се държиш така самонадеяно и арогантно с мен. Впрочем, едва ли нещо щеше да се промени... И така, моят любимец номер едно е Мет. Мет е акула. По-малка от онази, която си гледал във филма

„Челюсти“, но с не по-малък апетит. Срещаме се при скалите около южния нос на залива. Сигурно ме обича, мисля, че би ме изхрускал с удоволствие... Обожава хората. Пещерата му е там някъде и той доплува винаги, когато усети кръв... Сега разбираш ли, приятелю? ... Пълзиш по петите ми от една година, без да забелязваш, че аз ти подхвърлям примамките, аз. В крайна сметка, както и очаквах, допълзя до дома ми и започна да ме плашиш. Ти смяташе, че с шантаж ще измъкнеш от мен повече, отколкото ще ти заплати семейството на Кейт... С тази цел и не ги информираше в течение на издирването... Сбърка! Като не сподели с тях подозренията си относно мен, ти не се подсигури и... Какво, какво?... Пак грешиш, приятелю, не ме плаши, няма с какво да ме плашиш. Аз не съм толкова недосетлив, за да не се надявам, че преди да влезеш в пещерата на лъва, ще оставиш кратка информация с името и адреса ми у някой доверен човек. Ти остави дори две. Една у нотариуса, другата – у приятеля си. В последно време нотариусът си имаше финансови проблеми, но ние му помогнахме да ги преодолее, при условие, че ни предаде твоя плик срещу чек и две обещания: че ти повече никога няма да се появиш при него и че самият той няма да загине в нещастен случай през следващите двадесет и четири часа. Затова пък твоят приятел нямаше късмет. Не само че не искаше да ни даде плика, но се опита и да те уведоми за това, че искаме да го получим. Горкият човек... днес сутринта се спъна, падна в морето и попадна на Мет... Поттиш ли се, приятелю?... Нощите в последно време са безобразно горещи. Но да се върнем към същността – ти си гол, скъпи мой Пинкертон, бронята ти е смъкната. Аз съм ти благодарен, че дойде тук с тази

своя забавна арогантност. Съвсем не беше необходимо да ти разказвам историята на моя баща и историята на своя живот, но това ме забавляваше. Забавлявах се да се правя на човек, натикан в задънена улица, и да гледам как ти, който не беше дошъл тук да се шегуваш, се превръщаш полека-лека в арлекин... Когато човек има толкова много пари, че да не се налага да работи, почва да скучае и започва да търси с какво да разнообрази живота си. Може би разказът ми беше малко уморителен, прекалено дълго го разтягах, но имах конкретна цел. Ето, че се смрачи. Дори ако някой те е видял как пристигааш в дома ми, сега ще те съзρε как си отиваш, жив и здрав зад кормилото. Нали знаеш, нощем всички котки са черни... Само ще трябва да заемеш дрехите си на едно от моите момчета... Морис се казваш, нали? Та, послушай, Морис, ще ти дам един съвет. Хората се делят на тарикати – умни и глупави, предпазливи и непредпазливи, късметлии и кутсузлии. Ти си от втората, а аз – от първата категория. Наистина, късметът и кутсузът са ирационални фактори... Моят късмет се основаваше на това, че баща ми реагира така, както аз предвиждах, макар че по принцип можеше да реагира другояче или нещо да му попречи да извърши престъплението... Но и на късмета трябва да се помага... Ти наистина си работлив и упорит, с една дума – добър детектив, но на този ужасен свят не е достатъчно да си добър – печелят само много добрите. Аз съм от тях... Работливостта и упоритостта, които притежаваш, Морис, не водят към успеха. До успеха води липсата на скрупули и съвършеното лукавство. Вземи присърце моите думи и приложи тези принципи през следващия си живот, когато се осъществи твоята реинкарнация. Ако изобщо се осъществи, не съм

абсолютно сигурен в това... Аз не се и опитах да я постигна, би трябвало да продължа изследванията на баща си, да положа каторжен труд. А аз съвсем не държех на работата, човече, повръща ми се, като си помисля за работа! Държех само да получа мангизите на стария и да преживея живота си в танци на слънчевата му страна. Известно ми беше, че с това свое сърце баща ми няма да го кара още дълго. И какво, трябваше да оставя оная проститутка да заграби цялото състояние, което той щеше да остави? Щях да бъда последен глупак и после щях да плащам през целия си живот за тази глупост. Животът е само един и не си струва да чакаш той да се повтори на кръга на времето. А пък и ако ще се повтори, нека се повтори сладък и златен, без пот!... Ще ти кажа нещо под секрет, Морис. Аз наистина вярвам в кръга на времето и в неговите по-малки кръгове по обиколката му. Всичко се повтаря. Животът непрекъснато се повтаря, помага му човешката глупост и подлост... Аз избрах второто, то е по-доходно... Баща ми – напротив... Кръг на времето! Старите, шестдесетгодишни глупаци като баща ми винаги попадат – и ще попадат – в лапите на „зайчета“ като Гледис. Така е било от сътворението на света... И това, Морис, е най-добрият пример в подкрепа на теорията на професор Медоус, бог да го прости... Умори ли се, Морис?... Видът ти не е много добър... Накрая ще се забавлявам малко в ясновидство. Ще ти разкажа една историйка, една от многото, които ще се повтарят в кръга на времето. На всеки там милиони, може би дори – билиони години, един тип, който се смята за голям тарикат, ще поисква да шантажира друг тип, който е наистина тарикат. Ще пристига в неговата вила в Майами, оставяйки предварително събраната

информация в доверени ръце, за да бъде в безопасност. Тогава онзи, вторият, преструвайки се на уплашен, ще се забавлява, като разказва на първия за теорията на професор Медоус, а когато завърши разказа си, ще натиска с крака си копчето под масата. Тогава в стаята ще влиза „горилата“ на втория и ще постави револвера си на двадесет сантиметра от главата на шантажиста, така, както сега Джери държи дулото зад тила ти. И знаеш ли какво ще става после?... След изстрела момчетата на Медоус-младши ще напъхнат тялото на бунака в найлонов чувал и ще го закарват далече в морето, при скалите, край които живее старата акула Мет... Интересно, Морис, колко пъти ще се повтори това на кръга на времето?



Порт Перпетуум

Научно-фантастичен разказ

Михаил Пухов

1.

– А сега за възнаграждението – каза Главният Разузнавач и в шепата му запламтя Орехът на Живота.

Риц преглътна. Като искреше със златната си черупка, Орехът на Живота се затъркаля по синьото стъкло на масата. Ето, вече е в секретния джоб, такъв имат всички, но те са празни. Орехът, който връщаше онова, което годините бяха отнели.

– Това е авансът – обясни Главният Разузнавач. – Втората половина от хонорара, – имам пред вид Клещите, – ще получиш после. Разбира се, ако оправдаеш надеждите.

Приказният букет от вкусови усещания, който вече се бе настанил в устата на Риц, се превърна в горчилка. За да вкусиш Ореха на Живота, са нужни Клещите – специално еднократно устройство. Нямах ли Клещите, не можеш да отвориш Ореха на Живота. Удара с чук например е смъртоносен за този, който удря – Орехът избухва като граната. Теоретически може, разбира се, да го счупиш и със зъби. Така са правели прадедите им, но вековете изкуствено хранене отнели нужната за това сила на челюстите.

Топлината на Ореха се усещаше през дрехите. Риц гледаше Главния Разузнавач спокойно и предано, според устава. Разговорът приключваше. Главният Разузнавач стана.

– Желая ти успех.

Тези условни думи включваха в себе си точната инструкция, която заемаше цял дебел том. Животът се състои от символи. Понякога те са по-тежки от изразите.

Спокойно и предано, според устава, Риц наблюдаваше как Главният Разузнавач заобикаля синята маса и вдига юмрука си. Удар – тракане на зъбите – и Риц, премятайки се, се изтърколи по коридора към любезно отворената врата. Летящата врата подсили импулса и след миг Риц седеше върху движещия се тротоар, в сред тълпата. Малцина се обърнаха. Гледаха го завистливо, разбрали работата. Ясно, този, който сега се държи за лицето, е посетил държавното учреждение, за което трябва да се правиш, че не знаеш нищо. То е достъпно само за избраници.

Тротоарът понесе Риц към астрогарата. Той вече стоеше прав. Между летището и небето сновяха астромобили. Високо над облаците се криеха Външните Станции. Понякога, примерно веднъж в месеца, в тази посока се запалваше ярка звезда. Отлиташе поредният ФПЗ – фотонноподпространственият звездолет, общоприетия транспорт във вселената. Той се състои от огромен отражател, откъм тилната страна на който са монтирани пътническите и товарните сектори. ФПЗ стартира с фотонна тяга, набира субсветлинна скорост и се гмурва в подпространството, а на финала спира отново с фотонния двигател. Един ФПЗ очакваше Риц, за да го прехвърли в космическата пустиня, за разгадаване на Великата Тайна.

2.

– Жребият се усмихна на теб – каза преди един час Главният Разузнавач, веднага след приветствените ритници. – Символите –

това е животът, но само те не стигат. Нужна ни е енергия. Звездолетите, тези ФПЗ, я излапват. Налага се да ги засилваме до умопомрачителна скорост, а после да натискаме спирачките. При всеки рейс се губи годишното производство на хиляди електроцентрали. Енергията отлита в пустотата. Уран, термоядрени реакции, сила на реките и приливите – ФПЗ изядат всичко. Но ако не летим, ще ни изпреварят други. Търсят се нови източници. От къде да ги вземем?

Риц вдигна рамене.

– Да разузнаем как е при другите цивилизации.

– Правилно мислиш – кимна Главният Разузнавач. – Тази дейност се провежда планомерно, но безуспешно. Провървя ни съвсем неочаквано. Нашият доблестен астронавт Интегер – ето снимката му – попадна в авария. Подпространственото задвижване отказало да задействува. На най-неподходящото място. В пустотата, в безпросветността, далеч от звездите. Но някой от екипажа забелязал наблизил една самотна планета.

– Планета-сираче – добави Риц. – Има такъв термин при звездните летци.

– Да – каза Главният Разузнавач. – Именно сираче. Естествено, Интегер решил, че е необитаема. Но там се оказала колония от онази Земя, жителите на която, така наречените земляни, винаги кроят интриги против нас. Ти май си се сблъсквал с тях.

– Сблъсках се – потвърди Риц. – Неприятна цивилизация. Много опасни и хитри типове са тези земляни. Много ни пречат.

– Точно така – съгласи се Главният Разузнавач. – Земляни. Почто точно техни потомци. Планетата е самотна. Край нея няма Слънце.

Други източници на енергия също като че ли няма. Как ти със своя опит си представяш такава колония?

– Очевидно населението ѝ е малобройно – бавно каза Риц, макар че вече подозираше номера, който му се кроеше. – Навярно те нямат нито една прилична астрогара. Откъснати от източниците на енергия, те трябва да правят икономии. Наистина, практиката показва, че икономията, ако няма какво да икономисваш, не спасява никого.

Главният Разузнавач се засмя.

– Точно така, Риц, ни отговориха нашите най-добри експерти. Като тебе и те забравиха, че имаме работа с тези хитри земляни, при които всичко е наопаки. И тъкмо доблестният Интегер още отдалеч видял на планетата нещо различно и в двата смисъла. Включително няколко големи градове и космически порт, обзаведен най-модерно, с пряко кацане.

– Тоест? – не разбра Риц.

– Без Външни Станции и астромобили – обясни Главният Разузнавач. – Там звездолетите се приземяват непосредствено на космодрума. Така дори е по-удобно, но не е в това главното. Интересното ще дойде нататък. Не стига че местните колонисти, потомци на хитрите земляни, ремонтирали кораба. Те настанили Интегер и неговата команда в хотел, разказите за който звучат като анекдот. Екипажът спал в легла, хранили ги цяла седмица.

– И какво са платили за това? – наивно попита Риц.

Главният Разузнавач се засмя високо.

– Когато Интегер и другите напущали планетата, връчили им по един златен слитък, тежък десет килограма. Полюбувай му се. –

Върху масата се появи обемисто изображение. – Какво мислиш за тази работа?

– Може би планетата се състои само от злато? – предположи Риц.

– Така ми отговори и един много умен експерт – усмихна се Главният Разузнавач. – Сега той, така да се каже, се намира в продължителна отпуска, но това не е свързано с нашето дело. Съвсем не е чудно, че изпратихме там няколко групи под ред. Геологопроучвателни, в известен смисъл. И какво според теб намериха те?

Този път Риц не отговори нищо. Защо да гадае напразно? По-добре да чуе официалните данни.

– Те видели нещо изключително – продължи Главният Разузнавач. – По-точно не видели нищо. Нито източници на енергия, нито рудни находища. Но туземците връчили на всеки по къс злато и сега нашата хазна е претъпкана. Със слитъци. Изяснило се, че планетата докарва злато от други места. Но ти никога няма да отгатнеш какъв продукт тя експортира!

Риц вдигна рамене.

– Самонадеян си – усмихна се главният Разузнавач. – Е, опитай се да познаеш.

– Енергия – предположи Риц.

Главният Разузнавач подскочи и едва не падна на пода.

– Откъде знаеш?

– Лесно се адаптирам – обясни Риц. – В парадоксална ситуация трябва да се мисли също парадоксално. Направих най-малко вероятното предположение.

– Вече бях решил, че някой е изтървал нещо – с облекчение въздъхна Главният Разузнавач. – Но ти си прав. Макар че няма откъде да добиват енергия, те я експортират в количества, които осигуряват изхранването им и изхранването на тълпите туристи, които идват от всичките шест страни на света. Естествено, всички туристи всъщност са шпиони. Енергията е нужна не само на нас. Съдейки по рапортите, на планетата не можеш да се разминеш от шпиони. Но охраната им е съвършена и няма никаква информация. Ние обаче имаме хипотеза, която ти трябва да провериш.

Риц чакаше.

– Жребият се усмихна на теб – каза Главният Разузнавач. – Тръгваш още днес, за да научиш всичко за онова „перпетуум мобиле“, изобретено от туземците. Сега за възнаграждението.

И Орехът на Живота се търкулна по синята маса, за да се прехвърли в тайния джоб на Риц.

3.

Старта и прехода към подпространството Риц понесе добре. ФПЗ беше обикновен, с шестчленен екипаж. Капитан беше някакъв намръщен тип, който притежаваше неприятния навик да стои мълчаливо зад гърба ти. Когато и да се огледаше наоколо Риц, той винаги виждаше капитана, който намръщен прекарваше пръсти по пращните преградни стени, или завързваше връзките на обувките си, или безшумно минаваше като привидение край него. Той често говореше глупости с административен подтекст и скоро Риц разбра, че това е най-обикновен агент, а истинският командир на звездолета е неговият помощник, който впрочем нито веднъж не излезе от кабината и затова Риц не можа да се запознае с него (самият той

също се числеше като помощник, но на щурмана-програмист). На борда имаше и една стюардеса, любопитна, както повечето жени. Но в любопитството ѝ се усещаше нещо професионално. Навярно тя също беше колега на Риц.

Аналогична хипотеза неволно възникваше и по отношение на петия член на екипажа – началника на Риц, в известен смисъл непосредствения. И най-скромните знания по програмиране стигаха, за да се разбере, че познанията на щурмана са много по-скромни. При служебните разговори той просто повтаряше изреченията на Риц, като разместваше думите и променяше интонацията. На непосветените това правеше необходимото впечатление. За щастие тези беседи бяха много редки, защото Риц беше в една каюта с шестия член на екипажа, който се водеше радист, но за разлика от останалите не скриваше, че е шпионин.

По радиостанцията радистът слушаше изключително джазова музика, пък и за работата на разузнавача той имаше една твърде своеобразна представа. Със себе си носеше три големи куфара, пълни с дрехи на земяни и непрекъснато пробваше костюмите. Използуваше и грим. Радиостанцията работеше като радиограмофон, ефирът гърмеше от барабаните, а радистът се преобличаше и се явяваше пред Риц в най-различен вид: като администратор на хотел, като брадат пиан портиер, като тлъст готвач, като мършав сервитьор, дори като миячка на съдове. „Нужна ни е информация – обясняваше той поведението си на Риц. – А най-добрият начин да я получим, е да се намърдаме сред аборигените. Те знаят всичко и рано или късно някой от тях ще се разбъбри.“

Риц не му възразяваше, макар че заниманията на радиста го дразнеха леко. За тях се губеше време – наистина само през първите дни, докато ФПЗ набираше субсветлинната скорост, необходима му за скока в подпространството. После времето спря и дори тръгна назад. Едва когато звездолетът изскочи пред планетата-цел, ходът на времето се възстанови.

Корабът летеше с кърмата напред, изригвайки мощен стълб от светлина, и бързо забавяше скоростта си. При спирането, както вече Риц знаеше, в пустотата отлиташе годишното производство на хиляди електроцентрали, но в дадения момент това не го тревожеше. Имаше си други проблеми. Помощникът, който се бе затворил в командната кабина, не пущаше никого там и Риц трябваше да чака дълго, докато планетата се покаже през наблюдателната палуба. Когато това стана, той си каза на глас (до него нямаше никой):

– Ето я!

– Кой? – ревниво запита стюардесата, стъпвайки на палубата.

Риц се нареди да обясни за какво става дума, когато чу зад себе си шумолене. Когато се обърна, той откри капитана, който равнодушно прекарваше пръстите си по пращната преградна стена. После капитанът се откъсна от това занимание и погледна Риц, сякаш че едва сега го бе забелязал.

– Къде е вашето работно място? – запита той. – Защо сте тук, а не там? Пишете обяснение.

Отдолу звездолетът завършваше с рефлексор, който при набирането на скорост и при спирането изпращаше концентриран лъч светлина. Огледалото беше с диаметър около сто метра и

закриваше космодрума почти до самото кацане. Риц успя да забележи как зад отражателя се появиха някакви постройки, после коридорът за кацане и всичко свърши.

– Кацнахме – каза Риц на капитана и стюардесата.

– Колко е интересно! – възкликна стюардесата, обръщайки се към капитана. – Какво е това, някаква планета?

– Планета? – повтори въпроса ѝ капитанът. – Вие грешите. В нашия план няма никакви планети.

Чу се пронизително изсвирване. Всички обърнаха глави. Наблизо до тях на наблюдателната палуба стоеше един полицаи с каучукова палка, пистолет и строг поглед изпод позлатената козирка.

– Каква е тази блъсканица? – страшно извика полицаят с гласа на радиста. – От удара ми се повреди музиката. Тоест, радиостанцията. Какво става?

Всички въздъхнаха с облекчение.

– Помощникът на програмиста твърди, че сме кацнали на някаква планета – каза стюардесата. – Няма да е лошо! Толкова съм се затъжила за нормална човешка тежест!

Всички отново се обърнаха към Риц.

– Въз основа на какво предполагате, че повереният ни звездолет е кацнал някъде? – попита капитанът.

– Въз основа на зрителната информация – обясни Риц. – Ако погледнете наляво, ще видите защитния купол на астрогарата, каквито има само в планетните космодруми. Ако погледнете надясно, ще откриете висока стена и редица други постройки, които образуват някакъв град. Доколкото ми е известно, никъде в космоса освен на планетите не се срещат подобни феномени. Най-последно

право пред вас в далечината може да видите разумно същество без скафандър. Ето го, седи на стол по средата на гаровия площад.

– Кълна се в черните дупки на космоса, че той е прав – каза капитанът. – Какво ли е станало с нашия помощник? Ние предупреждавахме ръководството, че комплектуването на екипажа с неопитни кадри е опасно нещо. Поверихме му управлението и ето какво стана.

– Вие забравихте за профилактиката – дойде на помощ на командира Риц, който беше отишъл твърде далеч по пътя на конспирацията. – Срокът за преглед и ремонт на кибернетичната инсталация наближи. Очевидно това обяснява и кацането ни.

Като тропаше шумно по стълбата, от щурманската кабина се спусна началникът на Риц, в известен смисъл непосредственият.

– Разузнах всичко! – извика той. И продължи, като разместваше думите в последното изречение на Риц: – Кацането, както се оказа, е предизвикано от необходимостта от кибернетически преглед на ремонтната инсталация. Нали в плана ни е залегнал и ремонт?

– Да – каза капитанът. – Май че щяхме да изпуснем това.

После вратата на командната кабина се отвори и на площадката се появи помощникът на капитана. Той приличаше като две капки вода на снимката на доблестния Интегер, която Риц бе видял при Главния Разузнавач.

– Повярвайте на патилия ветеран – каза Интегер, – вечен двигател вие няма да намерите, макар да сте ченгета. Сега можете да отваряте люковете.

Електрическата светлина, местният заместител на зората, проникна през плътната завеса и накара Риц да отвори очи.

Патилият ветеран Интегер беше прав. През седмицата, която прекара на планетата, Риц не откри никакви „перпетуум мобиле“. Аборигени, тоест тукашни колонисти, потомци на хитрите земляни, също не можа да срещне. Те живееха зад високата стена, извън космодрума и в други градове на планетата. Проблемът за обслужването се решаваше от властите гениално просто, като се отчиташе психологията на шпионите от другите планети. Мнозина от „туристите“, за да се намърдат в редовете на аборигените, проникваха в помещенията за обслужващия персонал, преобличаха се, гримираха се и пристъпваха към новите си задължения. Най-често служащите, които контактуваха с Риц, се оказваха неговите собствени преоблечени спътници. Например радистът метеше улицата, а ролята на камериерка в хотела изпълняваха ту лъжекапитанът, ту стюардесата, облечени в такива одеяния, под които дори лъжекапитанът изглеждаше като истинска стопроцентова камериерка. И по-точно като стюардеса, гримирана като стопроцентова камериерка.

Останалите, с които Риц се срещаше, бяха туристи от чужди планети. Или шпиони, преоблечени като туристи. За да влезеш в допир с туристите, ти стига и туристическия жаргон. Но Риц още преди това бе решил да изучи туземния диалект и завърши курса вчера вечерта. Макар и да няма с кого да поговори, могат да се намерят писмени източници. Дори аборигенът на гаровия площад, който Риц беше забелязал при кацането, се оказа паметник.

Като се понапъна, Риц дръпна сигналното шнурче. Вратата се отвори бавно и в стаята тежко влезе количка с чашка кафе и захарница, бутана с усилие от преоблечената стюардеса. По-точно от лъжекапитана, гримиран като преоблечена стюардеса. Риц взе кафето и за конспирация ощипа лъжекапитана по бедрото. Той изпищя и се отдалечи, но не остави количката.

След минута Риц беше готов за днешната работа. Утринната ведрина той изостави. И без това всичко трябваше да върши с изключително напрежение на силите. Дори да влезе в тоалетната не беше проста работа. Отначало на Риц се струваше, че през цялото време в тоалетната стои някой от неговите колеги и дърпа вратата отвътре. Нужни бяха големи усилия, за да отваря многобройните врати и вдига завесите; дори за да дръпне шнура за сутрешното кафе. Риц не знаеше точно какви усилия се изискваха да се вози количката, но през последните дни лъжекапитанът стана значително по-як, а стюардесата лесно би спечелила наградата за съревнованията на борците-професионалисти.

Риц крачеше по пустите коридори, като отваряше безбройните врати. Като че ли хотелът се състоеше само от врати. Другите хотели също. За няколко денонощия всички туристи развиваха могъщи бицепси.

Пред входа на хотела някакъв амбулантен търговец в бяло продаваше тютюн и значки. Той твърде много приличаше на началника на Риц, в известен смисъл непосредствения.

– Добро утро – каза Риц. – След херметичността на апартаментите с климатична инсталация е толкова приятно да вдъхнеш свежия порив на атмосферните течения, нали?

Онзи в бялото кимна съгласен.

– Да, да, вие сте свършено прав. Апартаментната херметичност на климатичните инсталации твърде много способствува за течението на поривистите атмосферници. Добро утро.

Така се потвърждават хипотезите. Риц доверително се наведе към продавача.

– Знаете ли, приятелю, аз разгадах една Велика Тайна. Тя се отнася за тукашните източници на енергия.

Оня в бялото застана нащрек. Очите и страните му горяха.

– Струва ми се, че енергията се произвежда от самите туристи – продължи Риц. – Обърнахте ли внимание колко мъчно отваряте вратата на тоалетната? Отваряйки вратата, туристът зарежда акумулатор. Умножете енергийния капацитет на акумулатора по броя на туристите и ще разберете какво искам да ви кажа.

Риц физически почувствува усилието на волята, с което гримираният програмист сподави радостния вопъл, който се изтръгна от гърдите му.

– Аз съвсем не се интересувам от енергоакумулаторността на капацитета, благодаря ви – излъга най-после оня в бялото. И млъкна, страхувайки се да не забрави чутото. Риц тръгна нататък, свирукайки си „Марш на шпионите“. Настроението му се подобри значително, особено когато се огледа внимателно и видя как човекът в бяло бързо прибра сергията си и избяга с пакета под мишница. На пощата, определи Риц, да подаде шифрована телеграма. Още един кандидат за „продължителна отпуска“.

Като се поздрави с брадатия пиян портиер, който скучаеше страшно без своята джазова радиостанция, Риц тръгна нататък, към гаровия площад. Улиците бяха пуси. Повечето от туристите спяха. Безлюдността помагаше на операцията.

Още оня ден Риц беше забелязал дългия надпис върху постаментa на паметника и сега можеше спокойно да го прочете. Главната грешка на туристите и лошите разузнавачи е слабото знаене на езици. Без да си научил езика, няма да узнаеш нищо. Езикът се състои от символи, а символите – това е животът.

Обувките на Риц шляпаха по настилка на тротоара. Странна настилка наистина. Всякъде другаде Риц би се заклел, че тротоарът е настлан с фотоелементи. И шосето също. Дори покривите на сградите май че изцяло бяха от фотоелементи. На друга планета тава би било рационално. Но тук, при липсата на слънце? Или не са намерили други строителни материали? Съмнително.

Велика тайна, преплитане на загадки и парадокси. Вечна нощ – и тротоари от фотоелементи. Липса на източници на енергия – и нейният неизчерпаем експорт. И благоустроени хотели. Та аборигените не са могли да предвидят сегашния наплив от туристи! Или са го предвидили? Но защо им са на тях тези туристи? Нима наистина за да отварят вратите и зареждат акумулатори?

Мислейки си така, Риц излезе на площада до паметника. Надписът на постаментa му гласеше:

ЕДИСЪН ТОМАС АЛВА

1847–1931

*Забележителен електротехник на Земята, изобретател.
Изобретил мимеографа, електрическото перо, „цокъла на*

Едисън“ за лампите, фонографа, предпазителя със стопяема жичка, въртящия се ключ, електромера, кинескопа, далекопишещия апарат и други полезни неща. Подпомогнал развитието на битовата техника. С помощта на специални трансмисии направил така, че посетителите, които отваряли вратата на неговата къща, вадели вода от кладенеца, режели дърва, зареждали акумулатори. Това го поставя наравно с най-великите мислители от всички времена и народи.

С това текстът свършваше. Електротехник, велик изобретател. Защо ли са му издигнали паметник тук – на планетата, жителите на която по необясним начин получават енергия от нищо?

Риц отново обходи с очи списъка на постиженията на Едисън. За „перпетуум мобиле“ нито дума. Остава вратата на къщата на изобретателя.

И вратите на хотела, които се отварят толкова мъчно.

Но това е нелепо! Начинът за получаване на енергия, измислен от хитрия Едисън, е елегантен, но малко ефективен. Още в зората на цивилизацията е станало ясно, че само мускулната сила е недостатъчна. Именно затова е възникнала и цивилизацията. Като отварят вратата, туристите връщат на планетата нищожна част от загубите. Това не обяснява нищо. Отново неуспех. Тайната си остава тайна и можеш вече да се връщаш в къщи.

Осветлението на площада, имитирайки настъпването на деня, отдавна бе достигнало предела си. Но сега – странно нещо – Риц почувствува, че силата на осветлението се засилва, сякаш над града се издига невидимо слънце. Илюминация в чест на тяхното предполагаемо отлитане? От тукашните разточители потомци на

хитрите земляни, можеш да очакваш всичко. Но основната светлина изведнъж угасна и всичко се изясни. В зенита гореше ярка звезда. Някакъв ФПЗ с поредната партия „туристи“ се приземяваше.

Риц се огледа, търсейки къде да се скрие. Спасителният знак светеше наблизко. След минута вече през защитните филтри той следеше как става все по-светло. Някой се приземява. Още някой иска да разгадае Великата Тайна. Е, ще мине време и те също ще отлетят, без да вземат със себе си нищо.

Светенето ставаше все по-интензивно. Високо в небето звездолетът забавяше скоростта си. Отвън, от улицата, той изглеждаше сега като слънце. Намаляваше скоростта, като изпущаше напред лъч светлина, концентриран сноп енергия.

Енергия! В мозъка на Риц стана светло, както навън, под безпощадния огън. Корабите с „туристи“ идват един след друг и всеки от тях носи запас от кинетична енергия, равна на годишното производство на хиляди електроцентрали. При спирането цялата тази енергия се превръща в излъчване. Но тя не отлита в пустотата, а към планетата-цел. И на онзи, който я очаква на финала, остава само да подложи фотоелементите.

Дори при филтрите всичко бе ослепително. Звездолетът се снижаваше, опирайки се на стълб от концентрирана светлина. И светлината не се губеше напразно. Тукашните колонисти не бяха посрамили паметта на хитрия си прадядо, който измислил как да накара гостите му да работят. Те са отишли по-далеч, като са накарали да работят техните звездолети. Те са успели да се приспособят към условията на планетата, лишена от енергия, и да използват тези условия. Вероятно към всичко можеш да се

приспособиш. Ако искаш да живееш – адаптирай се и всичко ще е наред. Тази информация е главното нещо, което може да се изнесе от тук. Тя струва колкото един вечен двигател. Само че какво да правя с нея сега? Да я дам на началството? Не. Тя е по-скъпа от всичко.

Но хонорарът? Клещите за Златния Орех?

6.

– С една дума, наградата ти се усмихна – каза Главният Разузнавач след взаимните ритници. – Сега мога да ти открия една тайна. Не Велика, разбира се. Всички, които летяха с теб, бяха също агенти. Разбира се, съвсем обикновени. От тях ние не очаквахме нищо. Но ти... Авансът ще си остане у теб, но нямам право да ти дам Клещите.

В отговор Риц издаде някакъв нечленоразделен звук.

– Днес не ми харесваш – продължи Главният Разузнавач. – Че не оправда надеждите ни и не научи нищо, добре. Не си първият. Но защо се държиш така, сякаш устата ти е пълна с вода?

Този път Риц не отговори нищо, само пооправи с езика си онова, което се намираше зад бузата му. Приближаваше традиционното завършване на разговора и Риц го очакваше спокойно и предано, според устава. Всичко беше както преди. Но не съвсем.

Като заобиколи синята маса, Главният Разузнавач вдигна юмрука си и след миг Риц вече седеше на тротоара всред тълпата, която го гледаше със завист. В дадения случай оправдана, макар че никои не се досещаше за това.

Орехът на Живота, счупен от силния удар по челюстите на Риц, се разливаше в устата му като приказен вкусов букет, връщайки му всичко, което годините бяха взели.



Координати на чудесата

Фантастична повест

Робърт Шекли

ЧАСТ – I. ЗАМИНАВАНЕ

Глава 1

Денят беше рядко объркан. Като пристигна в кантората, Том Кармоди пофлиртува с мис Гибън, разреши си да възрази на самия мистер Уейнбок и цели петнайсет минути обсъжда с Блекуел шансовете на отбора по ръгби „Гиганти“. В края на деня започна да спори с мистър Зайдлиц, спореше яростно и без много-много да разбира за изчерпването на природните залежи и за безсъвестния натиск от страна на разрушителните фактори, към които причисли военните инженерни служби, туристите, огнените мравки и фабрикантите на хартия. Всички те – твърдеше той, – са виновни за унищожаването и на последните мили островчета от недокоснатата природа.

– Тъй, тъй, Томе – каза язвително Зайдлиц. – И това те вълнува! Нима?

Кого не вълнува? Него ли?...

А мис Гибън – привлекателна, млада, с изящна брадичка, изведнъж каза:

– О, мистър Кармоди, мисля, че не бива да говорите такива неща!

Какви бяха тия такива неща и защо ѝ ги бе говорил, Кармоди тъй или иначе не можа да си спомни. И върху душата му легна неосъзнат и неопростен грях.

А началникът му, пухкавият и мекичкият мистър Уейнбок, каза неочаквано:

– Слушайте, Том! Струва ми се, че в думите ви има нещичко. Ще се опитам да ги анализирам.

Кармоди обаче сам разбираше, че в думите му няма никакъв смисъл и че не си струва да бъдат анализирани.

Високият, насмешлив Джордж Блекуел, който умееше да говори без да вдига горната си устна, и той рече:

– Мисля, че си прав, Кармоди, честна дума. Ако преместят Вос от полузащитник в нападение, ще видим истински пас...

А Кармоди, след най-подробни размишления, стигна до извода, че това няма да промени нищо.

Кармоди беше спокоен човек с чувство за хумор, главно меланхоличен. Ръст и самомнение – малко над средното. Убежденията му бяха нестабилни, затова пък намеренията – винаги най-добрите. И май че беше склонен към тъга. Впрочем тя често се сменяше с изблици на възбуда, тоест беше циклотимик – високите мъже с остър поглед и с прадеди ирландци по правило са циклотимици след тридесетте.

Играеше прилично бридж, макар да недооценяваше майсторството си. Смяташе се за атеист, но по-скоро по инерция, отколкото по убеждение.

Беше роден под знака Дева под управлението на Сатурн, намиращ се в Слънчев Дом. Прекланяше се пред героичното –

показваха го звездите в Дома на Талантите. Само едно нещо говореше за изключителност: върху него тегнеше общочовешко клеймо – беше едновременно и предсказуем, и неподвластен на съдбата. Шаблонно чудо!

Кармоди напусна кантората в 5,45 и слезе в метрото. Там го блъскаха и мачкаха други страдалци, с ума си той им съчувствуваше, но раменете им го възмущаваха.

Излезе на 96-ата улица и измина пеш няколко квартала до жилището си на булевард Уест-Енд. Портиерът го приветствува весело, момчето от асансьора му кимна дружески. Кармоди отвори вратата на жилището си, влезе и легна на кушетката. Жена му караше отпуската си в Майами, затова можеше да си сложи безнаказано краката върху мраморната масичка.

Миг по-късно се разнесе гръм и в стаята замириса на мълния. Кармоди седна и кой знае защо се поокашля. Гърмът еча няколко секунди, след това затръбиха тръби. Кармоди набързо свали краката си от мраморната масичка. Тръбите млъкнаха, смениха ги напети звуци на гайда. Отново тресна мълния и в сиянието ѝ се появи човек.

Човекът беше среден на ръст, набит, в златисто сако и оранжеви панталони. Лице като лице, но без уши. Той излезе две крачки напред, спря, протегна ръка в пространството и разгърна свитък – така грубо, че бая го раздра. Прочисти гърлото си – звукът приличаше на силен удар на топка – и каза:

– Привети.

Кармоди не отвърна, беше онемял.

– Ние дойдохме – каза чужденецът, – като неочакван отговор на неизразимото жадуване. Вашето. А на другите хора? Не, не е тъй. Става ли, а?

Пришелецът чакаше отговор. Кармоди си доказа с известни само нему средства, че всичко става именно с него, и то в действителност. И попита, както му е редът:

– За бога, какво значи това?

Чужденецът каза, усмихвайки се:

– То е за вас, Кар-Мо-Ди-и. От олука „това, което е“ ви се представя малка, но забележителна порция от „това, което може да бъде“. Весело нали? Уточнявам: вашето име води до останалото. Случайността е реабилитирана. Розовата неопределеност радва със своите целителни устнички, а овехтялото Постоянство отново е заключено в Пещерата на Неизбежността. Нима това не е причина за? А защо вие не?

Съвсем успокоен от бърканицата Кармоди стана. Неизвестното престава да бъде страшно, когато стане досадно.

– Кой сте вие? – попита Кармоди.

Чужденецът разбра въпроса и усмивката му угасна. Той промърмори по-скоро на себе си: „Ама че мъгляви криволици! Пак са ме пратили за зелен хайвер! Можеше да се блъскам кой знае до кога! Не умеят ли един път да се прицелят както трябва? Нищо, ще се преправя, ще се приспособя, ще оправя работата...“

Пришълецът натисна пръсти към главата, даже ги вкара към пет сантиметра. Те затрептяха, сякаш свиреше на малко пиано. И в същия миг чужденецът се преобрази в нисичък, плешив човек с издута чанта, чадър, бастун, списание и вестник.

– Така по-добре ли е? – попита той. И сам си отговори: – Да, виждам. Всъщност трябва да ви се извиня за небрежната работа на нашия Център за Наподобяване. Само преди една седмица се появих в Сигма IV във вид на гигантски прилеп с Уведомление в уста. И чак тогава видях, че моят адресат е от вида на водните лилии. А преди два месеца (употребявам, разбира се, местният еквивалент за време) при мисията ми до Фагмата на Стария Свят онези глупаци от Наподобяването ме оформиха като четири моми, докато правилната форма беше...

– Не разбирам нито дума – прекъсна го Кармоди. – Бъдете любезен да обясните какво значи всичко това.

– Разбира се, разбира се – рече чужденецът. – Но позволете ми да проверя местните термини. – Той затвори очи и отново ги отвори. – Странно, много странно – измърмори той. – От вашите думи, образно казано, не мога да сглобя склад за моята продукция. Но кой съм аз, за да преценявам? Неточностите могат да бъдат естетически приятни. Въпрос на вкус.

– Какво искате да кажете? – отново попита Кармоди със заплашителен бас.

– Това е Интергалактическа Лотария. И вие, сър, спечелихте първата награда. Нали изложението ми съответствува на външността ми?

– Не, не съответствува – каза Кармоди. – И не зная за какво намекувате.

По лицето на чужденеца плъзна съмнение и веднага изчезна, като че ли го изтриха с гума.

– Не знаете? Разбира се. Вие, предполагам, сте изгубили надежда за печалба. И сте я избили от съзнанието си, за да избегнете вълненията. Какво нещастие е, че дойдох при вас по време на умствена летаргия! Но ние нямаме намерение да ви причиним вреда, уверявам ви. Документите ви под ръка ли са? Боя се, че не. Тогава ще ви обясня. Вие, мистър Кармоди, спечелихте награда в Интергалактичната Лотария. Селекторът на Случайността за Част IV, клас 32 на Жизнените форми изтегли вашия номер. Наградата ви е много красива, уверявам ви, и ви очаква в Галактичния Център.

Сега Кармоди осъзна, че разсъждава приблизително така: „Или съм се побъркал, или не съм. Ако съм, значи бълнувам и трябва да се обърна към психиатър. Но тогава ще се окажа в идиотско положение, защото ще се мъча в името на смътни доводи на разсъдка да отричам това, което виждам и чувствавам. А то е тежка работа. При това мога да се объркам и толкова да се заплетам в безумието, че в края на краищата нещастната ми жена ще бъде принудена да ме вкара в болница. От друга страна, ако сметна бълнуването за реалност, мога да свърша в болница.

Ако ли пък не съм се побъркал, значи всичко е действителност. И това, което става, е единствена по свой характер случайност, приключение от най-висш сорт. Очевидно – такава е работата – във Вселената има същества, превъзхождащи по разум хората. Съществата си устройват лотарии, където имената се падат по жребий. (Те сами признаха, че го вършат. Не виждам причина защо лотарията да не е съвместима с висшите форми на разум.) Възможно е за пръв път да са включили в лотарията и Земята. В

играта спечелих аз. Такава награда може да ми донесе богатство, име, жени или знание, с една дума неща, които си струва да притежаваш.

Затова е много по-изгодно да повярвам, че не съм се побъркал, редно е да отида с този джентълмен и да си получа наградата. Ако греша, ще се озова в болница. Тогава ще се извиня на лекарите, ще им докажа, че съм разбрал всичко и ще изляза на свобода.“

Ето, тъй разсъждаваше Кармоди и затова дойде до такова заключение. Изводът не е изненадващ. Много малко хора (с изключение на побърканите) ще отдадат приоритет на хипотезата за безумието, а не на хипотезата за сензационното събитие.

Разбира се, в разсъжденията на Кармоди имаше и грешки. Понататък те щяха да доведат до беди. Но трябва да се каже, че е хубаво дето Кармоди въобще можеше да разсъждава при такива обстоятелства.

– Не зная добре какво трябва да сторя – каза той на Пратеника. – Има ли някакви условия за моята Награда? Трябва ли да направя нещо или пък да заплатя?

– Никакви условия няма – рече Пратеникът. – Във всеки случай нищо, достойно за споменаване. Чиста Награда. Каква Награда ще бъде тя, щом има условия? Ако я приемате, трябва да дойдете с мен в Галактическия Център. Дори самият Център си струва пътуването. Там ще ви я връчат. След това да си я занесете у дома. Ако ви трябва помощ за обратния път, естествено ще ви окажем съдействие в рамките на възможностите ни.

– Това ме задоволява напълно – каза Кармоди със същия тон, с който Наполеон реагираше, когато му показали разположението на войските на маршал Ней под Ватерло. – И как ще отидем?

– Ето така – каза Пратеникът. И въведе Кармоди в закрыта зала, а оттам с трясък – в пространствено-временния континуум.

Всичко останало беше проста работа. За миг индивидуално време Кармоди и Пратеникът се озоваха в Галактическият Център, като преодоляха внушително разстояние.

Глава 2

Пътуването беше кратко, продължи не повече от миг плюс микросекунда на квадрат; нямаше събития, защото никакви факти не могат да се вместят в толкова тънкостенен отломък от продължителността. Затова след прехода, за който нищо не би могло да се каже, Кармоди видя около себе си широките площи и чудноватите постройки на Галактическият Център.

Той просто стоеше и гледаше. Прие за сведение между впрочем, че над главата му обикалят три помръкнали слънца-джуджета. Видя дървета, които дърдореха непонятни заплахи на зеленоперестите птици. Забеляза и някои други неща, но не успя да ги запомни поради недостатъчни земни аналози.

– Как ви харесва нашият Галактически Център? – попита Пратеникът.

– Впечатлява – каза Кармоди.

– И аз смятам така – потвърди Пратеникът. – Нашият Център е построен специално, за да прави впечатление. Както виждате и както трябва да се очаква, архитектурата е нециклопична, типично административен стил, лишен от всякакви естетически принципи.

– В тези плаващи в небето стъпала има нещо – забеляза Кармоди.

– Сценично е.

– И тези огромни здания...

– Да, дизайнерът е използвал удачно съчетаването на развиващи се криви с изчезващи точки в промеждутъците – каза Пратеникът с тон на познавач. – А така също е използвал изкривяването на времето, за да внуши благоговение. По моему – много мило. Оформлението на онази група здания там горе, ще ви бъде интересно да узнаете, е крадено изцяло от вашата планета, от изложбата „Дженеръл Моторс“. Беше признато като изключителен пример за примитивен квазимодернизъм: причудливост и изнеженост са основните му черти. А тези разпалени огньове пред Плаващия Мултинебостъргач са най-чист галактически барок.

– Къде ще си получа моята Награда? – попита Кармоди.

– Тук, надясно – каза Пратеникът. И го поведе през две измишльотини с кули към малък, едва забележим правоъгълен дом.

– Работата си вършим тук – продължи той. – Последните изследвания показаха, че правоъгълната форма успокоява нервните синапси на много организми. Гордея се много с това здание, защото аз съм изобретателят на правоъгълника.

– Глупости! – каза Кармоди. – Ние знаем правоъгълника от незапомнени времена.

– А кой, мислите, ви е донесъл първия правоъгълник, а? – попита Пратеникът язвително.

– Струва ми се, че тук няма много неща за изобретяване.

– Тъй ли? – отново попита Пратеникът. – Това показва колко малко знаете. Вие приемате сложността за творческо самоизразяване. Знаете ли, че природата никога не е създавала правилен правоъгълник? Квадратът е очевидно нещо, това е ясно. За непознатия с проблемите може да изглежда, че правоъгълникът е произлязъл естествено от квадрата. Но не е така. В действителност еволюционното развитие на квадрата води до кръг.

Очите на Пратеника помръкнаха. Със спокоен и чужд глас той каза:

– Години знаех, чувствавах, че е възможно да има друго развитие на идеята за квадрата... Правилността е приятна, но не свръх мярката. Как да се видоизмени това изтощаващо мозъка еднообразие, като се запази очевидната периодичност? И изведнъж – решение! Беше внезапен изблик на озарение. Да се мени дължината на успоредните страни – ето какво е нужно. Тъй просто и тъй трудно! Треперейки, опитах. И когато се получи, признавам си, просто полудях. Цели дни и седмици конструирах правоъгълници с различни размери, с различен вид, всички правилни, но различни. Наистина, станах рог на изобилюето от правоъгълници. Бяха потресаващи дни.

– Представям си – рече Кармоди. – А след това, когато работата ви беше призната?

– Потресаваща реакция – каза Пратеникът. – Минаха обаче столетия, преди да започнат сериозно да прилагат моите правоъгълници. „Забавно е – казваха ми, – но като отмине сензацията, какво ще ви остане? Ще остане един несвършен

квадрат, нищо повече.“ Аз страдах от неразбирането. В края на краищата възгледите ми победиха. Днес в Галактиката има повече от 70 милиарда правоъгълни структури. Всяка от тях води началото си от моя пръв правоъгълник.

– Виж ти! – рече Кармоди.

– Както и да е, пристигнахме – каза Пратеникът. – Вървете наядно! Кажете нужните данни и ще получите Наградата.

– Благодаря – каза Кармоди.

Той влезе в стаята. За едно мигване на окото ръцете, краката, тялото и шията му бяха хванати здраво от стоманени ленти. Висока мрачна личност с ястребов нос и белег от рана на лявата буза се насочи към Кармоди със странен израз: убийствената веселост се съчетаваше с любезна печал.

Глава 3

– Ей, какво става? – извика Кармоди.

– И тъй – рече мрачната личност, – престъпникът сам се навря на ешафода. Погледни ме, Кармоди! Аз съм твой палач. Сега ще заплатиш за престъпленията си против човечеството и греховете към самия себе си. Разреши ми да добавя, че това е само предварително наказание, което няма да бъде взето под внимание при произнасянето на окончателната присъда.

Палачът измъкна от ръкава си нож. Кармоди глътна камъка, който беше заседнал на гърлото му, и отново придоби членоразделна реч.

– Стойте! – извика той. – Не съм тук за екзекуция.

– Знаем, знаем! – рече успокояващо палачът, побутвайки с острието шийната вена на Кармоди. – Имаш ли да кажеш още нещо?

– Но това е истина – развика се Кармоди. – Помислих, че ще получа Награда.

– Какво? – попита палачът.

– Награда, проклет да сте дано! Награда! Попитайте Пратеника. Той ме доведе, за да получа наградата си.

Палачът го изгледа внимателно и се отдръпна с вид на невинно агне. Той щракна превключвателя на таблото. Металните ленти се превърнаха в серпантини. Черната дреха на палач – в бял костюм на Администратор. Ножът стана писалка. На мястото на белега се появи мастна бучица.

– Всичко е наред – каза без сянка на съжаление бившият палач, а сега Администратор. – Предупреждавах ги да не обединяват Службата за Дребни Престъпления с Бюрото на Лотарията. Но не ме слушат. Тъй им се падаше, да ви убия. Ама че смях щеше да падне, а?

– На мен нямаше да е до смях – каза Кармоди, треперейки.

– Добре де, няма защо да се тъжи за непролята кръв – каза Администраторът. – Ако вземем под внимание всички обстоятелства, ще изтощим обстоятелствата, за да могат всички да вземат под внимание... Какво казах? Впрочем, това няма значение. Изречението е построено правилно, даже ако думите не са верни. Вашата Награда е тук някъде.

Той натисна копче на същото табло. Веднага в стаята се материализира масивна кантонерка, за миг тя увисна във въздуха

на височина две стъпки от пода, след това падна с трясък. Администраторът започна да отключва чекмеджетата и да вади хартии, сандвичи, индига, регистрационни карти и огризки от моливи.

– Тук трябва да е – рече той с нотка на отчаяние. Натисна друго копче върху приборната дъска. Кантонерката изчезна, а заедно с нея и дъската.

– Проклятие, аз съм купчина нерви! – каза Администраторът. Протегна ръка във въздуха, намери нещо и го натисна. Очевидно и това не беше нужното копче, защото този път с предсмъртен стон изчезна самият Администратор. Кармоди остана сам.

Той чакаше, като си пееше фалшиво. След това Администраторът изникна отново, при това не изглеждаше по-зле, отколкото до своя неуспешен експеримент, ако не се счита синината на бузата му и известна тъга в очите. Под мишницата носеше малък пакет в ярка обвивка.

– Моля за извинение, загдето се забавих – каза той. – Нищо не става както трябва веднага.

– Знам – рече Кармоди. – Но предполагам, че в Галактическия Център...

– Вие провинциалистите сте еднакви – уморено отвърна Администраторът. – Изпълнени сте с безпочвени мечти за ред и съвършенство, а те са идеализирана проекция на вашата собствена непълноценност. Време е да научите, че колкото е по-висш разумът, толкова по-сложно е всичко. Може би сте слушали за теоремата на Холджи: редът е най-примитивното и произволно групиране на обектите в хаоса на Вселената. И ако разумът и силата на

съществото се приближава към максимум, неговият коефициент на контрол се приближава към нула в съответствие с пагубната геометрична прогресия от броя на обектите, подлежащи на осмисляне и контрол, за разлика от аритметично прогресивното схващане...

– Никога не съм мислил за това – каза вежливо Кармоди. Но вече беше започнал да чувства досада от наперените държавни служители в Галактичния Център. За всичко имаха отговор, а всъщност те просто не работеха както трябва, прехвърляйки вината върху космическите закони.

– Да, всичко това е вярно – продължи Администраторът. – Вашето мнение (позволих си волността да прочета мислите ви) е добре обосновано. Да, ние сега работим механично, лекомислено и даже неправилно. Важни документи не лежат на мястото си, машините функционират лошо, забравят се цели планетни системи. Но какво би било без нас? Някой трябва да контролира Галактиката, иначе всичко ще отиде по дяволите. И кой ще я контролира, ако не ние?

– Нима не можете да построите машини за тази цел? – попита Кармоди.

– Машини! – възкликна Администраторът презрително. – Даже най-добрите от тях приличат на учени идиоти. Те стават само за мъчителни праволинейни заръки, например обзавеждането на звездите или разрушаването на планетите. Но заръчайте им нещо по-трудно, например да утешават вдовица, и те веднага ще се разлетят на парчета от пресилване, а от етика разбират по-малко от

новородено. Все пак най-добрият принцип на разума е самият разумен живот.

Администраторът се усмихна самодоволно с усмивка на създател на афоризъм. На Кармоди се прииска да го чукне по чипия нос, вирнат като на куче. Но се въздържа.

– Ако сте свършил с лекцията – каза той, – бих желал да получа Наградата.

– Както искате – рече Администраторът. – Уверен ли сте, че искате да я получите.

– Има ли някакви причини, за да не я ща?

– Нищо конкретно – каза Администраторът. – Но въвеждането на нов герой в роман е винаги свързано с всевъзможни последствия.

– Ще си опитам щастието – усмихна се Кармоди. – Нека да бъде Наградата.

– Добре – каза Администраторът. Той извади от задния си джоб голям бележник и сътвори молив. – И тъй, отначало трябва да попълним картичката. Вашето име е Кар- Мо- Ди- и; вие сте от планетата 73C, система BB454C252, Ляв Квадрант, Местна Галактическа система от К по С и сте избран по жребия между два милиарда претенденти. Вярно ли е?

– На вас това е по-добре известно – каза Кармоди.

– Ще изпусна описанието – продължи Администраторът, – понеже вземате Наградата на свой риск.

– Разбира се, изпускайте го! – съгласи се Кармоди.

– Има още – раздел за Определяне Хранителността и параграф за Взаимно Несъответствие на Понятията между вас и Бюрото за Лотария на Галактичния Център и параграф за Безотговорна Етика

и, разбира се, Определител на Крайните Срокове за Наследяване. Но всички те са стандартни правила, вероятно ще им се подчинявате...

– Разбира се, защо не? – каза Кармоди, чувствавайки как главата му се върти. Нямаше търпение да види как изглежда Наградата на Галактическият Център. Искаше само едно – да приключи бюрократията.

– Много добре – каза Администраторът. – Сега подпишете тук под текста на мисленочувствената графа.

Без да разбира напълно какво прави, Кармоди помисли: „Да, приемам Наградата при всички установени условия“. Графата порозова.

– Благодаря – рече Администраторът. – Контрактът символично засвидетелствува съгласие. Приемете поздравления, Кармоди, и ето ви Наградата.

Той връчи пакетчето с веселата обвивка. Кармоди измърмори благодарност и нетърпеливо започна да го развива. Но не успя да го направи поради внезапното грубо нахлуване. В стаята се втурна безкос дребосък в святащи дрехи.

– Ха! – завика той. – Хванах ви на местопрестъплението, кълна се във всички клутени. Вие искахте да офейкате с него?

Дребосъкът се нахвърли към Наградата. Кармоди вдигна кутийката над главата си.

– Какво ви е нужно? – попита той.

– Нужно? Нужна ми е Наградата, какво друго? аз съм Кармоди.

– Не, не сте Кармоди – каза Кармоди. – аз съм Кармоди.

Малкият човек се спря и се втренчи в него.

– Вие претендирате, че се казвате Кармоди?

– Не претендирам. Аз съм си Кармоди.

– Кармоди от планетата 73С?

– Не зная какво е това 73С – каза Кармоди. – Ние наричаме планетата си Земя.

Дребосъкът продължи да го разглежда. Яростта по лицето му се смени със съмнение.

– Земя? – попита той. – Тя член ли е на Члзерианската Лига?

– Не, доколкото ми е известно.

– Може би принадлежи към Асоциацията на Независимите Планетовладетели? Или на Звездния Кооператив Скеготайн? Или се числи към Амалгамираните Планети-Двойници? Не? Вашата планета въобще член ли е на някаква надзвездна организация?

– Мисля, че не.

– Тъй си и знаех – каза малкият Кармоди. Той се обърна към Администратора. – Вижте го, вие, идиот такъв! Погледнете тази твар, на която се готвите да връчите моята Награда. Погледнете тези мътни свински очички, животинските му челюсти, роговите нокти.

– Минутка! – прекъсна го Кармоди. – Нямате право да ме оскърбявате!

– Да, виждам – съгласи се Администратора. – Действително не го бях разгледал досега. Не очаквах, че...

– Проклетие! Защо? – възкликна космическият Кармоди. – Защо ни един от вас не откри веднага, че това същество не е от 32-и клас на жизнените форми? Фактът е налице, такъв тип даже не може да се доближи до 32-и клас. Той не е дошъл още до галактическия

статус! Вие сте съвършен идиот, връчили сте моята Награда на нищожество, на същество извън класацията, на парий...

Глава 4

– Земя! Земя! – разсъждаваше дребничкият Кармоди. – Сега си спомням това име. Има една нова наука за изолираните светове и за особеностите на развитието им. Земята се споменава там като планета, населена с маниакално свръхпродуктивни видове живот. Манипулация с веществото в най-изостанал вариант. Опитват се да преживяват за сметка на реакумулацията на собствените си отпадъци. Накратко, Земята – това е болно място във Вселената. Мисля, че е отпаднала от Всегалактическия план заради Хроническа Несъвместимост. В бъдеще ще бъде реконструирана и превърната в разсадник за нарциси.

На всички стана ясно, че е извършена трагична грешка. Обвиниха в сквернодействие Пратеника – той не отрече очевидното. Администраторът – напротив, твърдо отстояваше невинността си, основавайки се на уважителни причини, които впрочем никой не уважи.

А Лотарийният Компютър, който бе извършил грешката, единствен от всички, вместо да се извинява и оправдава, не само си призна грешката, но даже явно се гордееше с нея.

– Аз съм направен – каза Компютърът, – с минимални отклонения от нормите. Проектиран съм да изпълнявам сложни и точни операции, допускащи не повече от една грешка на пет милиарда действия.

– Е, и какво? – попита Администраторът.

– Изводът е ясен: запрограмиран съм с грешка и сега изпълних това, за което съм програмиран. Вие трябва да помните, джентълмени, че за машината грешката има етично значение, да, изключително етично значение. Всеки опит да бъде създадена идеална машина би било богохулство. В живите същества, даже в ограничено живата машина, непременно е вградена грешка. Това е един от малкото признаци, отличаващи живота от мъртвото. Ако не грешахме никога, щяхме да бъдем безлични, отвратителни и безсмъртни. И ако грешката не беше запрограмирана, заложена в нас от висшата проектна сила, щяхме да сквернодействаме спонтанно, за да демонстрираме трохичката свободна воля, която сега притежаваме като живи същества.

Лотарийният Компютър говореше за свещени неща. Чужденецът Кармоди изтри сълза и каза:

– Не мога да възразя, макар и да не съм съгласен. Правото да бъдеш неправ е основно в Космоса. Машината постъпи високонравствено. Но останалите говориха глупости.

– Това е нашата неотменима привилегия – напомни му Пратеникът. – Небрежността при изпълняване на задълженията е наша религиозна форма на грешене, форма скромна, но не и за презиране.

– Бъдете така добри да ме пощадите от вашата сладкодумна религиозност – каза галактическият Кармоди. – А ти – продължи той, обръщайки се към земния Кармоди. – Ти чу ли какво се говори тук? Долови ли нещо с първобитното си мозъче?

– Разбрах – каза Кармоди твърдо.

– Тогава ти знаеш, че Наградата е мое, а не твое право. И така, сър, длъжен съм да изискам и изисквам да ми я връчите.

Кармоди беше склонен да го направи. Беше уморен от приключението си и не чувствуваше непреодолимо желание да отстоява Наградата. Искаше да си бъде у дома, да похапне, да обмисли всичко, което му се бе случило, да изпие чашка кафе и да изпуши цигара. Разбира се, приятно би било да задържи и Наградата, но очевидно играта не си струваше. И Кармоди беше готов да предаде кутийката, когато изведнъж чу тих шепот:

– Не го прави!

Кармоди се огледа бързо и разбра, че гласът излиза от кутийката с веселата обвивка. Говореше Наградата.

– Хайде, хайде! – каза оня Кармоди. – Не се мотай. Имам бърза работа.

– Да върви по дяволите! – рече Наградата на Кармоди. – Аз съм твоя Награда. Нямах основание да ме даваш.

– Наградата не е ваша – обяви Кармоди. – Името ми е избрано от авторитетен специалист, а именно от Лотарийния Компютър. Упълномощеният Пратеник ми донесе известието и Администраторът – официално лице – ми връчи тази Награда. И така, всички отговорни разпоредители, а и самата Награда, ме считат за законен получател.

– Браво, ама че му го каза! – прошепна Наградата.

– Но, драги сър, вие сам чухте, че Компютърът призна грешката си. И по вашата собствена логика...

– Това обстоятелство се нуждае от обсъждане – каза Кармоди. – Компютърът не призна грешката за грешка, сиреч за акт на

лекомислие и недовиждане. Въпросната грешка, по негово собствено твърдение, е предвидена, грижливо запланувана и точно изчислена в името на естетически и религиозни мотиви, внушаващи всеобщо уважение.

– Считайте, че машината е сгрешила преднамерено – промърмори Кармоди. – Но да се задържа Наградата, значи да се задълбочи постъпката...

– Ха! – възкликна Кармоди, увлечен от спора. – Грешката съществува само в своите последствия – само те ѝ придават значение. Неувековечената грешка не може въобще да се разглежда като грешка. Грешката, това е просто знак за висше озарение. И освен това ще ви кажа още, че за мен не е голяма загуба да дам Наградата, защото не познавам стойността ѝ. Но това ще бъде голяма загуба за благочестивата машина, за този прилежно законопослушен компютър, който, преминавайки през безкрайния ред от пет милиарда правилни действия, търпеливо е чакал възможността да прояви своето от бога дадено несъвършенство.

– Чуйте! Чуйте! – извика Наградата. – Браво! Ура! Добре казано!

Кармоди скръсти ръце и погледна към смутения противник. Беше горд със себе си.

– Ти говориш смислено – каза онзи Кармоди неохотно. – Но Наградата ще бъде моя.

– Няма да бъде.

Очите на чужденеца светнаха зловещо. Администраторът и Пратеникът бързо се оттеглиха встрани, а Компютърът се измъкна от стаята, като мърмореше: „Непреднамерената грешка е ненаказуема“. Кармоди не отстъпи, защото нямаше къде. Наградата

прошепна: „Отваряй си очите!“ И се сви в кубче със страна не повече от един дюйм. От ушите на чужденеца се разнесе бръмчене, над главата избухна виолетов пламък. Той вдигна ръце: капки разтопено олово полетяха от краищата на пръстите му. Беше ужасен. Кармоди неволно затвори очи.

И не се случи нищо. Кармоди отново отвори очи.

За тази частица време онзи Кармоди очевидно беше премислил – сега той се усмихваше приветливо:

– След зряло размишление – каза той лукаво, – реших да се откажа от правата си. Това, което ти се иска, не става веднага, особено в такава неорганизирана Галактика като нашата. Може да се срещнем, може и да не срещнем, Кармоди. Не зная кое за вас е по-добро. Прощавайте, Кармоди, и щастливо пътуване.

С това иронично пожелание чужденецът изчезна. Кармоди намери този финал странен, но ефектен.

ЧАСТ II. КЪДЕ?

Глава 5

– Е, добре – каза Наградата. – Нека да бъде, каквото ще бъде. Надявам се, че виждаме този урод за последен път. Хайде да си вървим, Кармоди!

– Чудесна идея! – каза Кармоди. – Пратенико, искам да си вървя у дома.

– Естествено желание – съгласи се Пратеникът. – И даже свидетелствува за правилно ориентиране. Бих казал даже, че трябва да се отправите в къщи, и то колкото може по-скоро.

– Добре де, отпратете ме в къщи.

Пратеникът поклати глава.

– Това не е моя работа. Бях длъжен само да ви доставя тук.

– Тогава чия работа е?

– Ваша, Кармоди – каза Администраторът.

Кармоди почувствува, че се дави. Той започна да разбира защо Кармоди така лесно му отстъпи Наградата. Той каза:

– Слушайте, съвестно ми е да ви затруднявам, но наистина имам нужда от помощ.

– Добре – каза Пратеникът. – Дайте координатите на вашия дом и ще ви доставя там.

– Координатите? Понятие нямам от координати. Моята планета се нарича Земя.

– Било Земя, било Зелено Сирене, няма значение. Ако искате да ви помогна, нужни са ми координати.

– Но вие бяхте вече там – каза Кармоди. – Вие идвахте на Земята и ме взехте от там.

– Тъй ви се струва – каза Пратеникът търпеливо. – В действителност се отправих в точката, чиито координати ми даде Администраторът, а той ги получи от Лотарийния Компютър. Бяхте там и ви доведох тук.

– Не можете ли да ме изпратите по същите координати?

– Мога, и то с най-голяма леснина, но няма да намерите нищо. Галактиката, знаете ли, не е статична. Всичко в нея се движи: всеки предмет със своя скорост, по свой път.

– Можете ли да изчислите отново координатите на Земята?

– Аз не мога дори да събера стълбица от цифри – каза Пратеникът гордо. – Талантите ми са други.

Кармоди се обърна към Администратора:

– А бие не можете ли? Или Лотарийният Компютър?

– И аз не съм майстор в събирането – каза Администраторът.

– А аз мога да смятам великолепно – обяви Компютърът, втурвайки се. – Но моите функции са ограничени с избора на печеливши в Лотарията и определяне на местонахождението им в границите на допустимите грешки. Установих вашето местоположение и затова сега сте тук. Обаче интересната теоретична работа за изучаване координатите на вашата планета в даден момент ми е противоположна.

– Може би ще го направите за лична услуга? – замоли се Кармоди.

– Не съм програмиран да правя услуги – възрази Компютърът. – Не мога да правя услуги и да диря вашата планета, както не мога да варя яйца или да изтърбуша свръхнова звезда.

– Никой ли не може да ми помогне?

– Не се отчайвайте – каза Администраторът. – Има „Служба Помощ за Пътниците“, тя ще организира всичко за минутка. Сам ще ви заведе там. Дайте координатите на дома си.

– Не ги знам.

Последва кратко мълчание. Пратеникът го наруши:

– Че кой би могъл да знае адреса ви, след като сам не го знаете? Тази Галактика може и да не е безкрайна, но все пак е достатъчно голяма, за да се счита на практика безкрайна. Същество, което не знае своето Местожителство, не бива да напуска дома си.

– Нямах и понятие от Местожителствата.

– Можехте да попитате.

– И през ума не ми мина. Слушайте, трябва да ми помогнете. Толкова ли е трудно да се изясни накъде е отишла моята планета?

– Невероятно трудно е – каза Администраторът. – „Къде“ е само една от трите координати. Трябват ни още две: „Кога“ и „Коя“. Наричаме ги „Три К“ планети.

– Нямам нищо против, наричайте ги Зелено сирене, ако щете! – внезапно избухна Кармоди. – Как другите намират пътя си за дома?

– Използват наследствения си инстинкт на гнездото – каза Пратеникът.

– Че къде ще има той инстинкт за гнездо? – намеси се Наградата с негодувание. – Момчето никога не е излитало от родната планета.

– Правилно. – Администраторът изтри уморено лицето си. – Ето какво става, когато си имаш работа с низши форми на живот. Да бъде проклета тази машина и благочестивата ѝ грешка.

– Една на пет милиарда – каза Компютърът. – Честна дума, не искам твърде много.

– Никой не обвинява вас – въздъхна Администраторът. – Никой никого не вини. Но трябва да решим какво да правим с него. Може би да го пречукаме и да приключим?

– Е-ей! – извика Кармоди.

– О кей! Съгласен съм – каза Пратеникът.

– Което е за вас о кей, и за мен е о кей – присъедини се машината.

– Аз не влизам в сметката – каза Наградата. – В дадения случай не мога да се намесвам, но ми се струва, че в идеята има нещо не в ред.

Кармоди произнесе страстна реч за това, че не иска да умира и не бива да бъде убиван. Той призова най-добрите чувства у своите

съдии и настоя за честна игра. Но заявлението му беше признато за пристрастно и бе зачеркнато от протокола.

– Чакайте – каза Пратеникът неочаквано. – А какво бихте казали за тази идея? Няма да го убием. Дайте искрено и в пълна степен на възможностите ни да му помогнем да се върне жив и здрав в къщи, със здрав разум и твърда памет.

– Звучи добре – съгласи се Администраторът.

– По такъв начин – продължи Пратеникът – ние ще проявим образец на най-висше милосърдие, при това още по-безценно, защото ще бъде напразно, тъй като по всяка вероятност клиентът ни ще бъде убит по пътя.

– И да побързаме – каза Администраторът, – докато не са го убили, докато приключим разговора.

– За какво става дума? – попита Кармоди.

– После ще разбереш – прошепна Наградата. – Ако, разбира се, за теб съществува още „после“. Ако намерим време, ще ти разкажа потресаващата си история.

– Пригответе се, Кармоди! – изрече Пратеникът.

– Струва ми се, че съм готов – каза Кармоди.

– Готов или не – махай се!

И Кармоди се махна.

Продължава в кн. 9



Лов по лицензи

Научно-фантастичен разказ

Борис Руденко

– Защо да е жестокост? Ловният инстинкт е един от най-древните. Няма да го сравнявам с инстинкта за продължаването на рода, но много хиляди години продължаването на рода пряко е зависело от това доколко късметлии са били ловците от племето и каква плячка са донасяли.

Лозински леко крачеше из хола на хотела. Леки и плавни бяха и жестовете му, кадифеният му глас бе искрен и убедителен. Той притежаваше щастливата външност на човек, който просто не може да не бъде прав. И най-баналните истини в неговите уста изглеждаха като откровения. Но Ратинов упорито не се поддаваше на хипнозата.

– Празни приказки – каза той, като нетърпеливо вдигна рамото си. – Думи, с които вие искате да замаскирате основната същност на лова – убийството. Преследването и убийството.

– Чакайте – Лозински протегна ръце в знак на протест, – нима аз ви приличам на убиец? Или Вениамин? Или Маргарита?

– Не приличате – съгласи се Ратинов. – Но това нищо не значи. Лицензите за убийство са в джобовете ви.

Маргарита се усмихна и погледна първо към Вениамин, а после отражението си в огледалната повърхност на масата.

– Впрочем, какво ядохте днес на обяд? – внезапно попита Лозински.

Ратинов сви пренебрежително устни.

– Разбрах какво искате да кажете. Но нещата са съвсем други.

Лозински обаче не искаше да се откаже от удоволствието да приведе приготвените аргументи.

– Напротив. Днес на обяд вие ядохте телешко филе. Това телешко доскоро се е разхождало по зелените поляни със звънче на шията. То е имало добродушна муцуна и красиви очи. Може би това наистина е ужасно, но преди да го изпекат, са го умъртвили. Или убили – все едно и също е.

– Не бива да се смесва набавянето на храна с убийството за развлечение.

– Защо да е само за развлечение? Нима на вас не ви харесва дреха от кожички на монси? Най-нежен, копринен косъм. Нито една имитация не може да се сравни с него. Истинско чудо на природата. И по-нататък. Как ще заповядате да се регулира числеността им на планетата?

– Съмнявам се, че те се нуждаят особено много от такава опека – скептично отвърна Ратинов.

– Напразно се съмнявате. Малко преди появяването на човека на Дорион популацията на монсите е била на границата на измирането. Те почти не са имали естествени врагове, което довело до пагубни последствия. Великолепни метеорологични условия, изобилие на храна – и неизбежната катастрофа – взривното увеличаване на числеността, регрес и израждане на вида.

– Ти не си съвсем прав – тихо каза Вениамин. Той се намеси за пръв път в спора. – Чувал съм друго мнение по повод на рязкото съкращаване количеството на монсите. Предполага се, че причина

е била някаква епизоотия. Някакъв вирус-мутант... Нещо подобно се е случвало и на Земята.

– В случая повечето мислят другояче.

– Вие казахте: почти не са имали естествени врагове? – с интерес попита Ратинов. – Какво значи „почти“?

– Това също е един неясен момент от екологията на планетата – зарадван от възможността да прекрати неприятния спор, Лозински седна така, че да вижда едновременно събеседнико си и Маргарита, и започна да обяснява.

– „Почти“ – значи че изобщо хищници има. Но те са твърде малко и са съсредоточени в определени зони на Гората. Макар че условията в тези зони не се отличават с нищо от условията в другите области.

– Резервати?

– Резервати? – Лозински учудено вдигна вежди, а после се усмихна. – Нещо подобно. Но да си представим монсите в ролята на грижливи стопани на тези хищници е доста трудно. В развитието си монсите стоят много по-ниско от земните маймунки-макаки, макар че твърде много приличат на тях. Например по добре развитите горни крайници. Но мозъкът им е съвсем примитивен. Впрочем за загадките на планетата вие самият можете да разкажете много нещо. Доколкото знам вие сте дошли на Дорион не за да се развличате, а във връзка с намирането на скалните рисунки, нали?

– Да, – кимна Ратинов. – Само че засега няма какво да се разказва. Още нищо не съм видял и дори нямам собствено мнение. Познавам рисунките само по фотографии. Надявам се, че утре в Града ще науча нещо повече за тях. Но загадките наистина са

големи. Нали на планетата няма разум. А рисунките не са толкова стари.

– ...не е открит – тихо каза Вениамин.

– Какво казахте?

– Струва ми се, че когато говорим за разум, по-уместно ще бъде да употребим думата „не е открит“.

– Не виждам особена разлика – възрази Ратинов. – Специалистите по Дорион гарантират, че разумни същества не биха могли да останат незабелязани на планетата. Тези рисунки са единственото свидетелство. Разбира се, ако не са някаква мистификация.

Вратата се отвори и в хола влязоха хора в блестящи от влагата наметки, с еднакви раници и с винтовки в калъфи. Пристигнала бе още една група ловци. Ратинов стана.

– Ето че дойде аерокарът от Града. Трябва да тръгвам. На sluка.

* * *

Гласът на завеждащия Факторията бе монотонен и привлечен като дъжда, който се лееше от сивото небе върху шлемовете на ловците.

– Всеки от вас има право да убие само три монса – каза Соол – само три. Забранено е да се убиват животни на възраст до две години и женски с малки. Забранено е да се излиза извън границите на определения за лов сектор. Забранено е да се използват хипнотизиращи примамки и акустични парализатори...

– Божичко, колко ми омръзна! – прошепна Маргарита на Лозински. – През последното денонощие вече четвърти път слушам едно и също нещо. Да беше разместил поне местата на думите.

Лозински се наведе към ухото на Маргарита и Вениамин не чу какво ѝ отговори.

– ...Забранено е продължаването на лова след определеното време, а именно: след изтичане на две денонощия от този миг нататък.

Соол замълча и започна да разглежда стоящите пред него ловци. Равнодушният му поглед преминаваше от един на друг, задържаше се върху лицето на всеки за къси, съвсем еднакви интервали от време.

– Е, можем ли да тръгваме? – високо запита Маргарита.

Соол дори не мръдна. Маргарита ядосано прехапа устни и дръпна ремъка на винтовката.

– Няма да бъде взет под внимание нито един довод за оправдаване на нарушаването на всяко от изброените правила – каза най-сетне Соол. – Нарушилият правилата на лова се лишава завинаги от правото на посещение на охранителните зони и незабавно ще бъде изгонен от Дорион.

Той вдигна ръка с хронометъра.

– Засичам времето ви!

Дванадесет групи от по трима ловци, разпръсквайки се ветриловидно, се насочиха към границите на гората. Лозински вървеше първи, следваше го Маргарита, а последен идваше Вениамин. При първите дървета Вениамин се огледа и му се стори – само му се стори, защото от такова разстояние едва ли може да се различи със сигурност, – че фигурата на Соол пред вратите на Факторията излъчваше презрение към отдалечаващите се.

Сутринта младата кафява женска роди две слепи голи малки и Сврѣхмозѣкѣт най-после се събуди. Той погледна гората чрез множество двойки очи и осѣзна, че отново съществува. Единственият Разум, роден от планетата. Първобитният стопанин на гората.

„Колко дълго продължи небитието – помисли Сврѣхмозѣкѣт, – и колко неприятно е то...“

Беше прекрасен топъл ден и Сврѣхмозѣкѣт, независимо от пламналата след дългия период на бездействие жажда за мисъл, си позволи за секунда да се разхлаби и да вкуси прелестта на съществуването.

Небитието се предшестваще от Смъртта. Така е било винаги и Сврѣхмозѣкѣт знаеше това добре. Но какво беше преди това? Нали всичко вървеше успешно? Свирепите сурди бяха прогонени далеч зад границите на обитанията на племето. Младите клонки на храстите, посадени в началото на сезона на топлите дъждове, всеки миг щяха да дадат първите плодове... И нещо се случи.

Сврѣхмозѣкѣт си спомни. Преди Смъртта дойде Болката. Когато падна и се загърчи мъжкарят от Сухата горичка. След него паднаха и се загърбиха още два монса и Сврѣхмозѣкѣт престана да вижда света чрез техните очи, макар че известно време продължаваше да усеща тяхната болка.

Така идваше Болестта. Както винаги, както и преди. Но този път тя изстреби голяма част от племето и Сврѣхмозѣкѣт също умря. Той беше мъртъв много дълго, толкова дълго, че успя да забрави много неща – онези, които прекараха болестта и не умряха от старост, бяха съвсем малко.

Сврѣхмозѣкѣт се огледа. Беше толкова приятно: да виждаш всичко изведнѣж, едновременно, със стотици и хиляди двойки очи. На каменното плато бе останало само едно семейство, макар че храната тук би стигнала за голямо стадо. През този сезон вкусните корени на вечерника бяха израсли чудесно. А край Черната рекичка стана тясно. Появиха се много малки. Две семейства трябваше да се преселят от Черната рекичка на каменното плато. С това Сврѣхмозѣкѣт се зае най-напред.

* * *

– Тази гора сякаш е измряла – каза Маргарита. – Че къде са вашите монси?

– Вие твърде много бързате, Рита – засмя се Лозински. – Вземете пример от Вениамин. Той също идва за първи път на лов. Настина, Вениамин не е страстен ловец. Той никога няма да разбере прелестта на преследването. Нали така, Вениамин?

– Не зная – отвърна Вениамин. – Може би си прав. Обикновено любопитство.

– Любопитство? Също не е лошо. Но доколкото разбирам, в тази гора те интересуват не само монсите.

– Можехме да вървим по-бързо, ако не губехме време за празни разговори – студено каза Маргарита.

– Днес рѣми – бързо рече Вениамин. – Ти сигурен ли си, че ще забележиш следите?

– Първият си монс проследих преди десет години – небрежно отвърна Лозински.

Той трѣгна по-бързо, вървеше с пружинираща дѣлга крачка, сякаш се плѣзгаше по мократа трева. Висок и силен, с черна

къдрава брада, Лозински сякаш бе станал част от тази първобитна гора.

Изведнъж на около три крачки вляво от тях земята се надигна. Един голям чим се откъсна от основата си и се понесе на скокове между дърветата. С бързо движение Лозински хвана вдигнатата от Маргарита винтовка.

– Не трябва. Тушканчиките не са нашия лов.

Маргарита със съжаление отпусна пушката.

– Едва не стрелях.

– Вие имате отлична реакция – похвали я Лозински. – Но този изстрел можеше да ви струва лиценза. Може би засега ще дадете винтовката си на Вениамин?

– Не – казаха в един глас Маргарита и Вениамин.

– Тоест, разбира се – добави след секунда Вениамин – ако ти тежи...

– Не ми тежи – категорично отказа Маргарита.

– Вениамин, човек може да си помисли, че се страхуваш от оръжието – вметна Лозински.

– Не го обичам. Не искам да се изкушавам. Не искам да убивам.

– Та това не е убийство – търпеливо каза Лозински. – Не бъркай, Вениамин. Това е лов. И не само лов, а санитарен отстрел. Монсите започват да боледуват, когато количеството им надхвърли екологичните граници и тогава загиват много повече от тях.

– Май пак почваме стария спор – каза Маргарита. – Губим време.

* * *

По време на небитието гората се бе изменила. Променили се бяха не само подивелите насаждения на вечерника и стволите на

палмите, извисили се далеч в небето – това не учуди Сврѣхмозѣка. В гората се бѣха появили чужди, съвсем неприличащи на всичко, известно му преди. Засега Сврѣхмозѣкѣт още не ги беше видѣл. Само усещаше присѣствието им. Чуждите не приличаха на тушканчиките, на сурдите и на другите обитатели на гората. Те имаха разум. Сврѣхмозѣкѣт се опита да ги включи в нервната система, но нищо не излезе. Сврѣхмозѣкѣт беше озадачен. Непознатите не се готвеха да помогнат на усилията му, те просто не го чуваха. Това беше непонятно. Сврѣхмозѣкѣт реши да обмисли всичко малко по-късно, след като се запознае по-подробно с чуждите. Сега имаше толкова много важни работи. От гората трябваше да се изгони мъжкия сурд, който се беше спуснал от планините. Бърз, силен и много опасен. Звярът току-що беше изѣл един тушканчик и дремеше край малѣк приток на Черната рекичка. Стадото монси ще се справи лесно с него, реши Сврѣхмозѣкѣт, и тридесет пухкави зверчета от най-близките семейства безшумно обхванаха в полупръстен спящия сурд...

* * *

Жилавата трева се изправяше след хората, без да запази следите им. През гѣстите преплетени корони на дърветата под звѣна на дългите дѣждовни капки се процеждаше мъждива светлина.

Пристъпѣт на внезапно, безпричинно безпокойство мина преди Вениамин да успее да се учуди и да разбере това усещане.

„Дали е от нервите?“ – помисли си той, радвайки се, че Маргарита и Лозински не бѣха забелязали неговата минутна слабост.

Внезапно Лозински спря и вдигна ръка.

– Следи! – глухо каза той.

По наклонения гол склон на глинестия хълм се бяха отпечатали следи. Ямките се бяха запълнили с вода, но очертанията им оставаха ясни. Лозински свали винтовката и раницата.

– Точка. Почивка. Вениамин, опъни палатката под това дърво.

– Защо? – каза Маргарита. – Аз изобщо не съм уморена.

– Уморен съм – усмихна се Лозински. – И Вениамин също.

Вениамин се готвеше да възрази, но Лозински го спря с ръка.

– За да настигнем стадото, ще ни трябват много сили. Това е истински лов. Затова трябва да починем!

Влязоха в палатката и изядоха по туба с хранителен концентрат. После Вениамин пхна празните туби в утилизатора, включи го за малко и изтърси шепата пепел през клапана на палатката отвън. Сега шумът от дъжда предизвикваше чувството за уют. В полумрака Маргарита изглеждаше малка и незащитна. Вениамин се обърна и се престори че оправя ключалката на раницата си.

– Веня, ти не съжаляваш ли, че тръгна с нас? – тъничко, по детски каза Маргарита.

– Защо пък, – сухо отвърна той – чудесна почивка, не по-зле, отколкото на курорт.

– Измъчих те аз тебе – ласкаво каза Маргарита, – все те влача със себе си.

– Според мен Вениамин не изпитва особено огорчение от това – сънно измърмори Лозински.

– Веня, ти би ли могъл да застреляш сурд? – запита Маргарита.

– Защо?

– Е, да предположим, – тя разтягаше думите като ученичка на урок – че ме нападне.

– Соол казваше, че сурдите не нападат хора – каза Вениамин. – Преди са ги смятали за опасни. Но те се хранят с тушканчики и с монси.

– А когато ги преследват? Пак ли не нападат?

– Не знам... Може би при безизходно положение...

– При тях няма такова положение – успокои ги Лозински. – Ние сме на лов за монси и не си струва да разваляме чудесния спорт с безмислени „ако“. Така можем да стигнем далеч.

– А вие сте твърде много практичен, Лозински – каза Маргарита.

– Такова състояние по` съответствува на онова, с което имаме намерение да се заемем – спокойно я пресече той.

– Чувате ли? – каза Вениамин. – Дъждът спря.

* * *

Хвърлиха се напред, сплотени в квичащо кълбо. Този метод действуваше безотказно. Никога не се стигаше до схватки. Така стана и сега. Сурдът подскочи на място, изрева, панически се хвърли във водата, излезе на срещуположния бряг и с грамадни скокове се отдалечи от гората, от страшната гора, в която жертвите нападаха първи.

Сега този сурд няма да посмее да се появи в гората няколко пълнолуния, докато в късата му животинска памет не се изтрие следата от станалото. Отрядът повика още малко след хищника и монсите се върнаха при семействата си.

Точно в този момент Сврѣхмозъкът видя чуждите. Той ги видя със зрението на мъжкаря с бялата ивица на гърба. Новите

същества, големи колкото сурди, с тъмнозелена, блестяща от дъжда кожа, се придвижваха на задните си крайници, стиснали с предните дълги странни пръчки.

Мъжкарят с бялата ивица се надигна, подаде пухкавата си муцунка с учудени, кръгли очи над тревата.

Блесна мълния и настъпи мрак...

* * *

Чу се далечен гръм. Първият изстрел в този лов. Някой от ловците бе настигнал жертвата си.

Спряха за секунда и отново започнаха да бягат. Тревата тук бе висока и гъста, но Маргарита категорично отказа да застане в ариергарда на малкия отряд или поне да даде винтовката си на някой от мъжете.

Тя е издръжлива, се чувствуваше във всяка крачка на нейните силни стройни крака, такава, както всички, равна сред равни. Завладяна от страстта на преследването, заруменияла, тя беше много красива.

Лозински ги водеше, като се ориентираше по само нему известни признаци. Понякога спираше, мълчаливо показваше на Маргарита отчупена клонка, обелена кора на дърво. И двамата като че ли бяха забравили за съществуването на Вениамин. Отново го обхвана обидното усещане за безполезност и ненужност в чуждата непонятна игра. Отново беше момчето-паж на кралицата и не можеше да се отърве от тази обичайна унизителна роля. Не можеше или никога не искаше?

Промъкнаха се през мокрите храсталаци и излязоха на поляна край тясна рекичка с бавна тъмна вода. Лозински рязко спря и се огледа.

- По дяволите! – измърмори той. – Само това липсваше!
- Какво стана? – задъхана от бягането попита Маргарита.
- Ловът свърши – каза Лозински. – Ама че работа!
- Как така свърши?
- Ето границата на сектора. По-нататък е забранено да се върви.

Виждаш ли?

Той посочи отсрещния бряг на рекичката. Там по дърветата висяха жълти кръгчета. Подредени внимателно, те се нижеха край реката и изчезваха вдясно и вляво зад дърветата.

* * *

В Сухата горичка се роди малко. Последното за тази година. Мозъкът му, малък и примитивен, в същия миг стана част от единното цяло, онази необходима килийка, която не достигаше за възстановяването на паравръзките на нервния конгломерат. Този ден за втори път Свръхмозъкът изплува от небитието.

Сега той знаеше причината: неизвестните същества в гората – блясането и смъртта, всичко се свърза в стройна логична верига.

„Защо убиват? – помисли всеки монс в гората. Всеки поотделно и цялото племе като един. – Те също са разумни същества. Нима може да се убива разумът?“

Свръхмозъкът отново направи опит да бъде чут и отново претърпя неуспех. В отговор – безмълвие. Неразбиране... Не... стори му се... само му се стори... Свръхмозъкът улови слаб отклик. Не отговор, а надежда. Като ехо, едва различимо. При Черната рекичка.

Свръхмозъкът чувствуваше, че от разпадането го отделя само гибелта на още един монс. Сега той още можеше да се съпротивлява на унищожаването, макар и пасивно. Племето

можеше да се скрие, да избяга. Но смъртта на само още един монс ще го превърне в глупави, неразумни животни, както тушканчиките или сурдите. И много по-беззащитни. Племето ще загуби разума си.

Така ще стане, ако чуждите не успеят да разберат... Макар само някой от тях. Но всички те са глухи. Всички, освен може би един. Оня, който почти чу. Там, край Черната рекичка.

* * *

– Не искам да се връщам – злобно каза Маргарита – това е наша плячка.

– Границите на резервата не са определени от мен – вдигна рамене Лозински. – Те излязоха извън пределите на сектора. Ние не можем да ги преследваме нататък.

– Приеми, че не ни е провървяло – започна Вениамин, като с всички сили се мъчеше да изглежда весел.

Маргарита се обърна към него с нервно рязко движение.

– Най-после ти намери привичното си състояние – неочаквано бавно и спокойно каза тя. – Мисля, че сега то ще се запази дълго.

– Трябва да се върнем във Факторията – глухо каза Вениамин.

Лицето на Маргарита стана кръгло от изумление.

– Нима те задържам, Веня? Ще се загубиш ли сам? Тогава ни почакай тук!

– Ние наистина трябва да се върнем – каза Лозински. – Правилата на играта трябва да се спазват, иначе тя губи привлекателността си.

Маргарита изгледа Лозински, после смутено се засмя.

– Вие сте прав. Аз много се увеличам – виновно каза тя. – Подчинявам ви се, ръководителю – тя наведе очи, после отново се

взря в лицето на Лозински и леко докосна рамото му. – Понякога е толкова приятно да се подчиниш!

– Ето, сега всичко е наред – високо каза Вениамин. Почти извика.

– Лозински, искам да ви помоля нещо – каза Маргарита със същия тон. – Хайде просто да ги догоним. Ей така. Само да погледаме. Направо е обидно. Хайде, Лозински, много ви моля. Толкова се трепахме. Какво ви струва? Та ние нищо няма да нарушим, наистина.

– Подмамвате ме, Рита – Лозински дръпна брадата си. – Ами ако ни хванат?

– Че какво? – учуди се тя искрено. – Ние не ловуваме. Просто така...

– При едно условие – предупреди Лозински. – Оръжието си ще дадете на Вениамин.

– Съвсем не ми вярвате – обидено каза Маргарита, извади пълнителя от винтовката и леко го подхвърли на ръката си. – По-добре да дам патроните.

Тя въздъхна и отново погледна Вениамин:

– На вас!

– Не бива – каза Вениамин. Той вече знаеше какво ще стане. Маргарита винаги умееше да получи своето. – Аз няма да тръгна.

– Да вървим, Лозински – равнодушно каза Маргарита, мятайки винтовката на рамо. – Веня, ти ни почакай тук, само не се отдалечавай...

Всичко беше както преди. Нелепо, безнадеждно и срамно.

„За последен път – шепнеше той – стига!“

Но от многократното повтаряне смисълът на думите ставаше неясен, губеше се, изплъзваше се като сутрешна мъгла. И той не вярваше на тези думи, както не повярва, когато чу Маргарита.

Скръцна със зъби, обърна се и видя монса. Зверчето стоеше изправено като пухкаво стълбче в края на поляната, до самата граница на храстите. Очите му, кръгли и тъмни, гледаха Вениамин, само него.

„Защо убиваш?“ – каза монсът. Не, той нищо не каза и не можеше да каже. Стоеше неподвижно и го гледаше в очите.

„Защо убиваш?“ – прошепна гората, всяка клонка и лист, всяка дъждовна капка. – „Не убивай!“

Над рамото му проехтя изстрел. Куршумът свирна в тревата вляво от монса. После втори, трети...

– Да не си посмяла! – завика Вениамин, хвърли се към Маргарита и дръпна рязко винтовката.

Маргарита падна на колене и обърна към Вениамин лицето си с разширени, полубезумни очи.

– Веня, мили, аз го убих, толкова те обичам!

Вениамин се дръпна встрани и се натъкна на Лозински.

– Е, е, чудак – добродушно каза той. – Впрочем, разбирам те, и аз първия път изпитах нещо подобно. А Рита е юнак! Виж само какъв едър екземпляр. Красавец!

Прибра мъртвото животинче и заглади пухкавата козинка с умели, алчни пръсти.

Далече се чу изстрел. След него още и още, наляво и надясно. Стреляха из цялата гора.

На връщане Маргарита не заговори на Вениамин. Правеше се, че изобщо го няма и за първи път това не го накара да страда. За пръв път му беше безразлично. В същност, дори не го забеляза. Все още се питаше: какво стана там, на полянката? Можеше ли наистина да чуе? И чу ли нещо?

Много и шумно говореше Лозински. Разказваше за случаи на лов тук, на Дорион, и на други места. Той беше истински ловец. Маргарита слушаше и разбиращо кимаше. Тя също беше ловец. На гърба си в торбата носеше плячка.

На Лозински му стана мъчно за Вениамин. Спря, почака докато се изравни с него.

– Разбирам те, честна дума. Ти донякъде си прав. Но и ти се постарай да разбереш. Този лов е нужен. Да беше видял какво ставаше тук преди десет години, когато хората току-що бяха дошли на Дорион. Монсите останаха десет пъти по-малко, отколкото са сега. И тогава ловуваха... Но бързо въведоха ред. Затова сега са много... От следващия сезон май че е решено да се увеличи отстрелът. Регулиране на числеността на вида, заради запазването му. Това е абсолютно разумно.

Наблизо проехтя изстрел.

Последният за този сезон.



Координати на чудесата

Фантастична повест

Робърт Шекли

Продължение от кн. 8

Глава 6

На Кармоди се струваше, че самият той стои неподвижен, а всичко около него се разбягва. Пратеника и Администратора се стопиха в далечината. Галактическият Център стана плосък, подобно на лошо изрисуван театрален декор. След това в левия му горен ъгъл се появи пукнатина, която плъзна косо надолу. Двата края се огънаха, откривайки плътен мрак. И декорът, който беше Галактическият Център, се нагъна като руло.

Кармоди се мъчеше да се държи и още по-здравоситискахе в ръце Наградата. Мракът бе абсолютен, безпросветен, безгласен и празен – съвсем истински Космос. Кармоди търпеше, но колко точно – никой не знаеше.

Сетне сцената изведнъж се освети. Стоеше на твърда земя. Пред него се издигаха планини – голи като оглозгани кости. В краката му лежеше река от застинала лава. Странен вятър брулеше лицето му. Над главата му висяха три дребни червеникави слънца. Местността изглеждаше по-чудновата и от Галактическия Център. При все това Кармоди почувствува облекчение; тук всичко напомняше на кротък сън, а Центърът беше низ от истински кошмари.

Изведнъж видя, че Наградата не е в ръцете му – къде ли се е дянала? Кармоди започна трескаво да се озърта и изведнъж усети, че нещо се е увило около врата му... Малък зелен смок!

– Аз съм – рече змийчето. – Наградата ти. Просто приех друг вид. Формата, както знаеш, е функция на средата, а ние, наградите, сме извънредно чувствителни към средата. Тъй, че не се вълнувай, с теб съм. Заедно ще освободим Европа от корсиканското чудовище.

– Какво-о-о?

– А ти търси аналогии – посъветва го Наградата. – Знаеш ли, докторе, ние – наградите – при цялата дълбочина на интелекта си, не притежаваме собствен език. Пък и защо ли ни е собствен език, нали ни раздават на разни пришълци. Просто пускам лапа в склада на твоите асоциации и измъквам от там думички, за да поясним мисълта си. Е как, стана ли ти по-ясно?

– Не много – въздъхна Кармоди. – След това ще се разберем.

– Умник! – каза Наградата. – Думите могат отначало да изглеждат мъгляви, но щеш не щеш, разбираш ги. В края на краищата, това са твои думи. Знам чудесен виц на тази тема, но се боя, че моментът не е подходящ за вицове. Май че нещо се готви да стане.

– Какво? Какво ще се случи?

– Кармоди, драги мой – каза Наградата, – тази планета, ако не се лъжа, се нарича Лурсис. Има един-единствен обитател – Мелихрон Първоначалния. Живее тук от незапомнени времена и ще живее много по-дълго, отколкото можеш да си представиш. Мелихрон е своеобразен, ако мога така да се изразя, Ас пика. Неповторим в своята първоначалност, вездесъщ по своята природа, той е многолик. За него е написано:

„И ето го чудото! Самотен герой.

Славното му име повтарят устата вселенски.

В бранен съюз е със себе си сам,

за да може в яростни битки

да се предпази от личното аз.“

– Върви по дяволите! – озъби се Кармоди. – Бръщолевиш като цяла сенатска подкомисия, а смисъл – никакъв!

– Спри! – просъска Наградата с внезапна злост. – Съвземи се. Съсредоточи се! Настрой подкорияето си за среща със светилото. А, ето го и него – славният Мелихрон!

– Къде е?

– Мелихрон се възплътява, за да има възможност да разговаря с теб. Отговаряй му смело, но деликатно. Никакви намеци за недостатъка му. Това ще го ядоса.

– Какъв недостатък?

– Не дрънкай! Сега не мога да обясня – каза Наградата. – До тук! Умирам – спи ми се. Непоносимо дълго отложих поредния сън, и то все по твоя вина. Карай, козле! И не му разрешавай да си разиграва коня!

С тези думи зеленото змийче се протегна, пхна опашката в устата си и потъна в сън. А в следващия момент голата планина вляво от Кармоди се превърна в огнедишащ вулкан.

Глава 7

Вулканът кипеше и димеше, изригваше пламъци и пращаше в черното небе ослепителни огнени кълба, сипеше милиони нажежени късове. Светещи канари се сгромолясваха в океана, който се бе появил специално, за да ги погълне. Вятърът събра

водата в гигантски смерч. Дебелият, черен, със сребърни отенъци смерч се отправи към Кармоди с ритмичен грохот.

– Достатъчно! – извика Кармоди.

Като дойде съвсем близо до него, смерчът се разпръсна, вятърът и дъждът утихнаха, гърмът замлъкна и се превърна в отегчително бърмчене. В него се долавяха звуци от фанфари и пеене на псалми, проточеният вой на шотландска гайда и нежният стон на арфа. Инструментите звъняха все по-тихо и по-тихо, мелодията напомняше на съпровод към титрите на историческа киноепопея, произведена от Метро Голдуин Майер, само че още по-шикарна. Накрая прозвуча последен взрив от звуци, от светлина, от цветове, движения и всичко останало. И настъпи мълчание.

При финалните акорди Кармоди затвори очи и ги отвори тъкмо на време. Звукът, цветовете, светлината, движението и всичко останало се превърна в човек, гол като антична статуя.

– Привет! – каза човекът. – Аз съм Мелихрон. Как ви се струва появяването ми?

– Сразен съм – каза Кармоди чистосърдечно.

– Наистина ли? – попита Мелихрон. – Питам ви, наистина ли сте сразен? Не само потресен, нали? Кажете истината, не щадете самолюбието ми.

– Честна дума – потвърди Кармоди. – Зашеметен съм.

– Много мило – каза Мелихрон. – Вие видяхте едно малко встъпление към Мен. Разработих го наскоро. Предполагам – а Аз наистина го предполагам, – че добре ме представя, нали?

– Безспорно – каза Кармоди. Той се напъваше да си спомни на кого му напомня Мелихрон, но черната като ахат идеално

пропорционална фигура на стоящия пред него герой беше напълно лишена от индивидуални черти. Особен беше само гласът му: чист, загрижен и леко плачлив.

– Ето я моята планета – каза Мелихрон. – Ако не хвърлям прах в очите на собствената си планета, къде да го хвърлям, а?

– И дума да не става – каза Кармоди.

– Наистина ли така смятате? – осведоми се Мелихрон, позамисли се за момент, след това каза бодро: – Благодаря ви, вие ми се нравите. Умен сте, усещате нещата и не се боите да говорите каквото мислите. Радвам се, че пристигнахте. Знаете ли, Моята интуиция – а Аз съм склонен към такова нещо и се гордея с това – подсказва, че можете да ми помогнете.

На езика на Кармоди беше да каже, че сам се е докарал до там да търси помощ, че съвсем не е разположен да помага на когото и да е, понеже не е в състояние да се оправи в най-главното – да намери пътя за дома. Но реши да не се обажда, за да не обиди Мелихрон.

– Проблемът ми е резултат от Моето собствено положение – заяви Мелихрон. – А положението ми е удивително, единствено по рода си, странно и многозначително. Навярно сте чували, че цялата планета е Моя. Освен това Аз съм единственото същество, способно да живее тук. Едва не получих удар, когато го разбрах. Тук съм от незапомнени времена. Векове живях, без да шикалкавя – ту под формата на амеба, ту като лишеи и папрати. Всичко беше така хубаво! Живях като в райска градина.

– Трябва да е било чудесно – забеляза Кармоди.

– На мен лично ми харесваше – без да бърза продължи Мелихрон. – Но нали разбирате, това не можеше да продължава безкрайно. Без труд открих еволюцията и Сам започнах да еволюирам. Познах външния свят, изживях много животи. Осъзнах собствената си изключителност, с която не можах да се примиря. И въстанах!... Преходих към човешката фаза на развитие. Въплътих в Себе си цели народи. Позволих им, внимавайте сега, позволих на Моите народи да воюват помежду си. Почти по същото време постигнах пола и изкуството. Научих на едно друго Моите народи и настъпиха весели времена. Разделих се на мъже и жени, при това всеки индивид беше едновременно и самостоятелна единица, и частица от Мен. Плодих се и се размножавах, жених се за Себе си, развеждах се със Себе си, преминах през безброй миниатюрни автосмърти и самораждания. Частици от Мен се подвизаваха в изкуството. И в религията. Те се молеха – на Мен, разбира се. Това беше справедливо, защото бях първопричина на всичко. Дори им позволих да признават и прославят върховно същество, което не бях Аз. Защото в онези дни бях извънредно либерален.

– Било е много разумно – каза Кармоди.

– Да, стараех се да бъда разумен – каза Мелихрон. – Можех да си позволя да бъда разумен. За тази планета – какво да го усуквам – Аз бях бог. Безсмъртен, всемогъщ и всезнаещ. Всичко произлизаше от Мен, даже всички ереси водеха началото си от Моята личност. Бях животът в семената и смъртта в чумния бацил. Нито един косъм не можеше да падне, без мое знание. Бях Водещото Колело от Големия Небесен Велосипед, както се изрази един от Моите поети. Беше прекрасно. Поданиците ми рисуваха

картини – а аз устройвах залезите. Народът ми пееше за любов – а любовта изнамерих аз. Чудесни дни – ех, къде сте сега?

– Че защо не ги върнете? – попита Кармоди.

– Защото израснах – каза Мелихрон с горест и тъга. – Нали моите свещеници вечно се препираха, спореха за моята природа, за моето съвършенство. аз ги слушах като глупак. Приятно е да чуеш как някой поп дрънка за Тебе, но то се оказва и опасно. Започнах сам да се чудя на собствената си природа и на собственото си съвършенство. Колкото повече си блъсках главата, толкова по-неразбираемо ми се струваше всичко.

– Защо ви е да се самоchowъркате? – попита Кармоди. – Нали сте бил бог?

– Ето, в това е разковничето – въздъхна Мелихрон. – аз бях бог. Птищата ми бяха избродни. Всичко, което правех, беше над всяка критика, защото го правех аз. Всички мои действия, даже най-простите, бяха в крайна сметка избродими, защото самият бях избродим. Така горе-долу се произнасяха моите най-добри мислители.

– Предполагам, че ви е доставяло удоволствие – забеляза Кармоди.

– Известно време, да – каза Мелихрон. – Но след това ми омръзна, стана непоносимо... Знаете ли, макар да съм тщеславен, както всеки друг бог, тези безкрайни молебени могат да отблъснат всекиго. Кажете, за бога, защо трябва да се моли един бог да изпълнява божествените си задължения? Със същия успех можете да се молите на мравката да върши мравешките си работи!

– И какво измислихте?

– Разкарах всичко!... Изтрих живота от лицето на планетата. Трябваше ми спокойствие, за да поразмисля. В същност нищо не унищожих, просто съединих със себе си частиците. Нали цяла банда от най-различни типове непрекъснато бръщолевеха, че искат да се слоят с мен. Е добре, сляха се.

– Страшно нещо – каза Кармоди потресен... – Но вие струва ми се, искахте да поговорите с мен по някакъв въпрос.

– Именно!... Тъкмо бях стигнал до него. И тъй, захвърлих играта на народи, както детето захвърля куклите, и седнах, казано образно, да помисля. Какво е Моето предназначение? Мога ли да бъда нещо друго, освен бог? Защото нали бях вече бог – без никакви перспективи! Занятие за тесногърд и самовлюбен маниак. Нужно ми беше нещо друго, осмислено, по-добре изразяващо моето истинско Аз. И ето го Проблемата, който поставям пред вас: какво да правя със Себе си?

– Така-а-а! – проточи Кармоди. – Така, така. Ето каква била работата. – Той се изкашля и дълбокомислено се почеса по носа. – Трябва да се помисли.

– За Мен времето няма значение – каза Мелихрон. – Имам в резерва цяла вечност. Но вие нямате такива запаси, за съжаление.

– С колко време разполагам?

– Десет минути по вашите норми. След това, без да Ви тревожа, с вас може да се случи нещо много неприятно.

– Какво ще се случи? Какво трябва да правя?

– Е, дружбата си е дружба – каза Мелихрон, – а службата – служба. Първо да отговорите на Моя въпрос, след това Аз на вашия.

– Но нали имам само десет минути!...

– Девет – поправи го Мелихрон. – Недостигът на време ще ви помогне да се съсредоточите.

Как да се обяснява на един бог в какво се състои предназначението му, особено ако сте атеист като Кармоди и възможно ли е всичко това да стане за девет минути, когато, както е известно, на богословите и философите за такова нещо не стигат столетия?

– Осем минути – каза Мелихрон.

Кармоди отвори уста и започна да говори.

Глава 8

– Струва ми се – започна Кармоди, – че решението на Вашия проблем е... ъ-ъ... възможно.

В главата си нямаше нито една мисъл. Той заговори просто от отчаяние, като се надяваше, че в процеса на говоренето ще се роди нещо, защото в думите има смисъл, а във фразите смисълът е повече, отколкото и в думите.

– Нужно Ви е – продължи Кармоди – ъ... ъ... да издирите за себе си някое предназначение, което... би имало значение... за външния свят. Но навярно това е невъзможно условие, защото сам сте светът и не можете да станете външен по отношение на него.

– Мога, ако поискам – каза Мелихрон важно. – Мога да сътворя всякаква щуротия. Бог не е длъжен да бъде солипсист.

– Вярно, вярно, вярно – бързо каза Кармоди. – Ето, сега вече е ясно... М-да... Вашата същност и всичките ви въплъщения са недостатъчни, за да проникнете в собствената си същност. Така... Не Ви ли се струва, че търсеният път – това е опознаване на

реалността, вътрешна и външна, ако за Вас съществува външна. И той се състои в опознаване на самото познание?...

– Аз също мислех нещо такова – каза Мелихрон. – Проучил съм всички книги в Галактиката за макро- и микрокосмоса. Способен съм... Е, позабравил съм някои работи за тайната на живота или за скритите мотиви на смъртта, но ако е нужно, ще си ги припомня... Знаете ли, че за мен учеността няма голямо значение. Да си призная честно, невежеството ми е по-приятно.

– Може би по природа сте художник? – предположи Кармоди.

– И това съм бивал – каза Мелихрон. – Извайвах от глина и плът. Рисувах залези върху платно и върху небето. Писах историята с мастило и със събития. Свирех на инструменти и съчинявах симфонии за бури. Знаех много добре как да го правя, не допусках грешки. Но цял живот си останах безнадежден дилетант. И въобще много добре познавам действителността, за да се отнасям сериозно към възпроизвеждането ѝ в изкуството.

– Бихте могъл да станете завоевател!

– Защо ми са чужди светове, когато със своя не зная какво да правя?

Кармоди би съжалил искрено този нещастен бог, ако собственото му положение не беше отчайващо. Времето течеше!

И изведнъж – милост всевишна! Всичко можеше да се реши просто и наведнъж: и Мелихроновите грижи, и неговите собствени.

– Мелихрон! – каза той смело. – Реших Проблема.

– О, наистина ли? – строго попита Мелихрон. – Наистина ли, вие наистина... а? И не заради това да ме умилостивите, защото след

73 секунди Ви очаква смърт? Не?... Прекрасно! По-бързо! Разказвайте! Тъй съм развълнуван!

– Ей богу, не ще успее! – каза Кармоди. – Физически е невъзможно. Нали трябва да ме убиее след седемдесет секунди.

– Аз? Аз да ви убия? О, небеса! Наистина ли ме смятате за толкова кръвожаден? Какво приказвате? Вашата смърт ще дойде отвън. Нямам никакво отношение към нея. Между впрочем, имате само дваайсет секунди.

– Мъничко са! – каза Кармоди.

– Разбира се, че са малко. Но този свят е Мой, както знаете. И всичко в него управлявам аз. В това число и времето. Веднъж вече промених пространствено-временния континуум с десет секунди. За един бог то е дребна работа – само че след това падна голямо чистене. Вашите десет секунди ще бъдат заплатени с двадесет и пет години от моето местно време. Стигат ли ви?

– Повече от богато – каза Кармоди. – Много сте любезен.

– Дребна работа. Сега, моля, да се върнем на главното. Вашето решение.

– Ето го – рече Кармоди и набра повече въздух. – Решението на проблема произтича от самия проблем. Не може да бъде другояче. Всеки проблем трябва да съдържа в себе си зърното на решението.

– Трябва? – попита Мелихрон.

– Да, трябва – каза твърдо Кармоди. – Да разгледаме вашето положение. Да го разгледаме във вътрешен и външен аспект. Вие сте бог на планетата, но само на тази планета. Всемогъщ сте и сте вездесъщ, но само тук. Всесилен сте. Вие жадувате да служите, но

на кого? Тук няма никой, освен вас. А в другите светове сте безсилен.

– Точно така! – възкликна Мелихрон. – Но още не сте ми казал какво трябва аз да направя!...

Кармоди набра въздух с пълни гърди.

– Какво трябва да направите? Използвайте вашите велики дарби. Използвайте ги тук, на Вашата планета, където ще донесат максимален ефект и ще бъдат употребени – а нали такива са вашите съкровени стремежи – за благото на другите.

– За благото на кого? – попита Мелихрон. – Разсъждавате разумно, признавам. Но нали тъкмо това е трудността – същества от външния свят рядко минават насам. Вие сте първият за два и една четвърт оборота на Галактиката.

– Да, да, ще трябва да почакате – съгласи се Кармоди. – Но защо ще е трудно да чакате, нали можете да промените времето? Колкото се касае до броя на посетителите, сам разбирате, че количеството не е качество. Не бива да гоните големи цифри. Важното е да вършите своето дело.

– Бедата си остава беда. Ето, имам работа, а няма за кого да я върша!

– Позволете ми най-почтително да ви напомня, че имате мен. аз дойдох отвън. И имам свой проблем. Свой. Даже не един. Не съм в състояние да ги реша. За вас не зная. Но мисля, че биха представлявали повод да изпробвате силите си, защото едва ли ще намерите по-трудна задача.

Мелихрон се замисли дълго. Кармоди почувствува, че го засърбят носът и едва се въздържаха да не го почеше. Той чакаше, цялата

планета чакаше. Накрая Мелихрон вдигна черно-ахатовата си глава и каза:

– В думите Ви има нещо... Очевидно съдбата е отсъдила да изчакам половин вечност, докато дойдете при мен с проблема си.

– Да ви разкажа ли за какво се касае?

– Вече знам – каза Мелихрон. – Да, наистина Вашият случай е достоен за великия ми интелект. Аз зная повече за Вас, отколкото Вие сам. Свръхзадачата ви се състои в това, да попаднете в къщи...

– Именно!

– И не само това. Не само да се изясни „Къде“, „Кога“ и на „Коя“ Земя... Впрочем и само това стига...

– Че какво още?

– Още има и смърт, която ви преследва.

– Ох! – въздъхна Кармоди. Той почувствува слабост в коленете си и Мелихрон услужливо му сътвори кресло, хаванска пура, бутилка ром „Колинз“ и чифт мъхести пантофи.

– Удобно ли е? – попита той.

– Много.

– Сега ви моля да внимавате. От това зависи животът ви. Времето е завързана работа, даже за Мен. Осемнадесет години от тези двадесет и пет са вече изразходвани, а останалите летят с удивителна бързина.

– Така да е – Кармоди едва сдържаше вълнението си. – Готов съм.

Глава 9

– Най-фундаменталният принцип на вселената – започна Мелихрон, – се заключава в това, че едни видове се хранят с други

видове. Печално, но факт. Храненето е основа, придобиване на нужните вещества, начало на всички начала. Но отделните прояви на този принцип могат да бъдат усложнени или облекчени от различни обстоятелства.

Ето какво се е случило с вас, Кармоди: вие сте напуснал своята обичайна среда, но едновременно с това сте се отървал и от обикновените си врагове. Не ви гонят автомобили, към кръвта ви не се присламчват вируси и полицаи не стрелят подире ви по погрешка. Вие сте избавен от земните опасности, а към галактическите не сте възприемчив.

Облекчената ситуация е била, за съжаление кратка. Започнали са вече да действуват железните закони – не можете да минете без лов и съответно вас ще ви ловят. Извън Земята вие сте уникално създание, затова и роденият специално за вас хищник също е уникален. Той може да изяде вас и само вас. Лапите му са устроени да ловят само такива като Кармоди. Челюстите му – да гризат тъкмо Кармоди, стомахът му – да смила единствено разни кармодовци. Цялата му личност е създадена, за да има за цел само вас и никой друг освен вас... Ако успеете да се скриете на вашата Земя, той ще загине поради липса на кармодианска храна. Не бих могъл да ви изброя всички негови уловки и хитрости. Остава ми само да ви предупредя, че предимството е винаги на страната на ловеца, макар да е имало случаи на успешно бягство... Разбирате ли ме добре?

Кармоди гледаше като шашардисан, сякаш в сън.

– Разбрах – каза с труд той. – В същност, не всичко.

– Уви! – рече Мелихрон. – Но няма повече време. Длъжен сте веднага да напуснете планетата. Даже на собствената си планета нямам власт да отменя тези универсални закони.

– Защо не ме отпратите на Земята? – попита Кармоди.

– Ако разполагах с достатъчно време – каза Мелихрон, – бих могъл да изчисля всичките три „К“, да определя положението на Земята в пространство-времето, да разбере Коя от възможните Земи е вашата, да направя корекции, за да не отиде всичко напразно. Но време няма, затова ще ви пратя при Моя приятел Модсли. Уверен съм, че ще се потруди добре за вас.

– А ако... – начена Кармоди. Но в този момент забеляза, че на лявото му рамо вече пълзи нещо – огромно, тъмно и страшно. Той разбра, че отпуснатото му време е изтекло.

– Отивам – извика той. – И благодаря за всичко.

– Няма защо да благодарите – каза Мелихрон. – Нали Вселенската ми мисия е такава – да помагам на чужденците!

Огромното и страшното започна да става все по-плътно. Преди да се втвърди съвсем, Кармоди изчезна.

Глава 10

Кармоди се озова на зелена поляна. Беше, както изглежда, около обед, защото оранжевото слънце висеше право над главата му. Наблизо във високата трева пасеше стадо петнисти крави. Чувахе се кучешки лай. Зад поляните тъмнееше гора. Виждаха се планини със снежни върхове.

„Прилича на Земята“ – помисли Кармоди и веднага си спомни за Наградата, която се беше превърнала в спящо змийче. Опипа шията си – наградата я нямаше.

– Ето ме!

Кармоди се обърна и видя малко бакърено котле.

– Ти ли си?

– Разбира се. Ти даже не можеш да познаеш собствената си Награда!

– Е, че какво... променила си се малко...

– Зная – каза Наградата. – Но моята същност, моето истинско аз никога не се променя. Какво става?

Кармоди погледна в котлето: вътре имаше костици и огризки.

– Какво е това?

– Закуска, както би могъл да се досетиш – каза Наградата. – Хапнах по пътя. И наградите имат нужда да се подкрепят – добави Наградата язвително. – А така също от почивка, от малка разходка, от любов, понякога от чашка и даже от посещаване на тоалетна. Откакто ме предадох на теб, нищо не си направил за мен. Гостите от чуждите светове са все едни такива... ъ... бетонни – без стомаси и черва.

– Веднага ще започна да се грижа за теб – рече Кармоди прочувствено, – веднага, щом се измъкна от тая каша.

– Дадено, старче – каза Наградата. – Ама признай си, че тая работа с Мелихрон я нагласих ловко, а?

– Ти си я нагласил? Ти, драги мой, спа през всичкото време! Сам се оправих.

– Боя се, че се заблуждаваш – ухили се Наградата. – Случвало ли ти се е някога да разсъждаваш така логично за мястото на бога в мирозданието, за неговото предназначение? Ти какво, да не би да си философ?

– Ясно! Стига – извика Кармоди. – Я по-добре кажи за какъв недостатък на Мелихрон споменавахте?

– Според мен той бие на очи. Помисли сам, можеш и да се досетиш.

– Не се занасяй! Говори ясно!

– Та Мелихрон е куц! – засмя се Наградата. – То си му е от рождение. И никога не е знаел, че е недостатък. Той е бог, затова не признава сравнителната наука. Всички, които е създал, са негово подобие и непременно куци. А с външния свят Мелихрон почти не общува, затова вярва, че куците са нормални, които не куцат са със забавен недъг. Дали е всемогъщ бог или не – няма значение. Най-важно е, че той мери всичко със себе си. Неумението да сравняват е основен недостатък на боговете! Имай го предвид, ако речеш да ставаш бог!...

– Аз? Бог?

– Защо не? Професия като всяка друга – само името е голямо. Не е лесно да бъдеш бог. Но и не е по-трудно, отколкото да си сериозен поет или да кажем първокласен инженер.

– Ти нещо си откачил! – Кармоди почувствува религиозен трепет, който не се връзваше добре с атеизма му.

– Никак. Просто познавам по-добре света от теб. А сега се приготви.

Кармоди се обърна и видя три фигури да пресичат поляната. След тях на почетно разстояние вървяха десетки други.

– Оня в средата е Модсли – каза Наградата.

– Изглежда като човек.

– Точно така – съгласи се Наградата. – Сега тази външност е на мода в Галактиката. Затова може би ще му обърнеш внимание и ще му станеш симпатичен с човешкия си вид.

– Разбира се, от само себе си – гордо каза Кармоди.

– Това не е толкова просто – каза Наградата. – Ние с Модсли сме различни натури и не винаги се разбираме и предугаждаме. Но все пак ще ти дам съвет. Той е инженер – опитен и талантлив. Винаги е зает, затова е разсеян, особено когато е увлечен по някой нов проект. В такъв момент на разсеяност той използва в своите конструкции всичко, което му попадне. Веднъж покани на гости моя приятел Дюер Хардинг. Но след това той забрави, че има гост. И превърна бедния Дюер в три бутала и коленчат вал – съвсем без лоша умисъл. Сега стои в музея на Модсли по история на двигателите.

– Ужас – каза Кармоди. – Не може ли да се направи нещо?

– Никой не смее да каже на Модсли за грешката. Той никога не си признава, че е сгрешил и излиза извън кожата си. Но няма защо да се тревожиш. Модсли не е зъл. Обратно, добросърдечен е. Както всички други, обича да го хвалят, но ненавижда ласкателството. Така че говори с него свободно и прямо. Възхищавай се, но не много. Ако си съгласен, съгласявай се, ако не си – възразявай, но не се опъвай, не изпадай в критикарство. С една дума, бъди умерен, докато не залитне в крайности.

Кармоди искаше да каже, че няма защо да го съветват как да се държи, но не успя навреме. Модсли застана до него – висок, беловлас, е джинси и кожено яке. Вървеше насреща му,

разговаряше оживено е двамата си спътници, облечени в комбинезони.

– Добър ден, господине – отчетливо каза Кармоди. Щеше да пристъпи напред, но веднага се наложи да отскочи встрани, защото тройката, увлечена в разговора, едва не го сгази.

– Лошо начало! – прошепна Наградата.

– Млъквай! – изсъска Кармоди и догони Модсли.

(следва)



Да не закъснеем за миналото

Фантастичен разказ

Е. Малц

„Какви ли не обяви се печатат във вестниците! Искаш да си силен – моля, само срещу два долара ще получиш безотказно действаща рецепта. Красив? – моля, два долара и половина. Искаш да имаш неотразим успех сред жените? – само пет долара. Обаче кой знае защо нито едно говедо не си предлага услугите на онзи, който иска да стане богат. Жалко...“ – така си мислеше Рой Харисън-младши, докато делово ровеше и търсеше пари из книжата на сър Харисън-старши, който бе заминал на някакъв медицински симпозиум. Парчето от вечерния вестник с обявите, което случайно бе попаднало пред очите на Рой, го откъсна за миг от това полезно занимание, като засили натрупалото се в душата му раздразнение. А поводи за раздразнението имаше предостатъчно: „уловът“ беше само десет долара в пари плюс един чек за петдесет долара. А на Рой му бяха нужни много по-солидни капиталовложения за онова, което имаше намерение да извърши. Първо, всеки момент щеше да пристигне нежната и бърлива Джейн. За съжаление, отначало само бърлива; бърливостта преминаваше в нежност едва след резултатното общуване с ресторантското меню.

Второ, трябваше да позвъни Жозеф. Рой се запозна с него на масата за игра на карти. Приятно беше да имаш работа с Жозеф: когато загуби няколко долара, той веднага върна дълга си и не се вкисна, а напротив, обеща да доведе и своя приятел, който имал

много пари и бил страстен картоиграч. Според думите на Жозеф играел бездарно, давал парите без съжаление и би било непростимо престъпление да не го оскубят хубавичко. Но се изискваха, разбира се, предварителни капиталовложения, които, без съмнение щяха да се върнат стократно. В светлината на гореизложеното мизерната сума, намерена сред книгата на баща му, съвсем не изглеждаше прекалено голяма.

Да, това бе всичко. Безсмислено бе да търси повече. Рой с досада тресна чекмеджето на бюрото и се приближи до прозореца. Хвърли бегъл поглед към улицата и видя приближаващата се ултрамодерна шапка на Джейн – приказваш за вълка, а той в кошарата. След две минути тя се втурна в стаята, набързо млясна Рой и възбудено забърбори:

– Рой, здравей, знаеш ли, мен току-що едва не ме изгориха на клада!

– Интересно кой е искал да те пусне на топличко? – попита Рой, свикнал да не приема сериозно дърдоренето на Джейн.

– Инквизицията! Светата инквизиция от шестнадесети век!

– Е, и кой попречи на светата инквизиция да доведе до край това увлекателно мероприятие?

– Силовото поле ме екстрахира и ретаймизира в кабинета на доктор Хайлз...

– Какво-о-о? – Рой я погледна изумен. Той не си спомняше досега от пухкавите устнички на Джейн да са излизали толкова научни термини наведнъж. Необичайността на събитието заслужаваше внимание. – Е, хайде, разказвай.

– Доктор Хайлз е велик, но непризнат изобретател. Отидох при него по препоръка на моята приятелка. Ако искаш, сега ти можеш да използваш моето име и той ще те приеме. Ще го намериш много лесно – той живее във вила на Морското шосе – кафявата къща при първия завой след плажа, а около входа има толкова много рози, че аз дори...

– Какво е изобретил този твой Хайлз? И какво ще правя при него?

– Изобретил машина на времето. И на онези, които идват при него със солидни препоръки, той позволява да направят с нея екскурзия в миналото – срещу пет-десет долара. Съвсем безопасно е. Само не бива да се променя това, което в настоящето вече е станало.

– Да, такова нещо не съм виждал и в рекламите по вестниците. Но пък нещо подобно съм чел като дете у Уелс и у много други, които после практически са се изхранвали от идеите на Уелс. Впрочем, ти какво си забравила в миналото?

– О, Рой! Та в шестнадесети век те имат такива дрехи и шапки! Ходех и гледах. После дори се вмъкнах в гардероба на кастилската принцеса, но когато мерех сватбената й рокля, пазачите ме хванаха и като ме взеха за вещица, ме предадоха на инквизицията. Ах, Рой, каква рокля беше само! Непременно ще си поръчам същата сега. Толкова съм благодарна на доктор Хайлз...

Джейн не успя да довърши. Телефонът иззвъня.

Обаждаше се Жозеф. Това, разбира се, беше много по-важно, отколкото Хайлз. Сега то беше дори по-важно от Джейн.

– Да се срещнем след половин час на вчерашното място – каза Рой.

Като сложи слушалката, той съобщи на Джейн, че му предстои много важна работа, затова ресторантът се отлага за следващата вечер. След няколко минути Рой качи нацупилата се Джейн в таксито, а самият той бодро закрачи към уговореното място на срещата, като с надежда попипваше в джоба си банкнотата, конфискувана от бащиното му бюро.

Рой видя Жозеф отдалеч. До него крачеше широкоплещест дангалак.

– Гарс – изрева дангалакът, протегна ръка и неумело се ухили, откривайки здрави жълти зъби, само видът на които би бил в състояние да предизвика у всеки зъболекар тъжни мисли за безработица. – Жозеф ми каза, че си силен на карти, а аз отдавна търся добър партньор. Хайде да хвърлим по едни за запознанството.

Скоро и тримата седяха на масата. Рой заложи десетдоларовата банкнота и спечели. Гарс сложи на масата загубеното и предложи:

– Хайде да повторим за цялата сума.

...На Рой вървеше бясно. Гарс изглежда се беше запалил, увеличаваше залозите и неизменно губеше, като веднага измъкваше от джобовете си едри банкноти и ги поставяше пред Рой и Жозеф. Стремително забогатяващият Рой окончателно загуби ума си от щастие и когато Гарс заложи някаква баснословна сума, Рой без да мигне с око прие предизвикателството. А само след няколко минути почувствува, че под него зейна бездна: спечели Гарс. Той

спокойно прибра всички пари, които лежаха на масата, и тихо попита:

– А останалото?

– Но аз нямам повече – запелтечи Рой, – може би ще спечеля...

– Първо парите на масата – погледът на Гарс стана тежък. – Аз плащах веднага, плащай и ти!

– Но аз нямам...

– Тая няма да я бъде. Или парите на масата, или откуп, иначе ще си доиграваш в рая: ангелчетата са добри, с тях можеш да играеш и на заем.

– А какъв е откупът? – с треперещ глас попита Рой. – Не ми ли вярвате, че ще намеря парите? Баща ми ще се върне след една седмица и ще го помоля...

– Баща ти ли... Виж какво. Клиниката му е тук наблизо, през един квартал. Ще отидеш и ще вземеш от шкафа в кабинета му бялото метално куфарче; в болницата те познават и няма да те спрат – ще кажеш, че баща ти се обадил и ти е поръчал да го вземеш. Ще ми донесеш куфарчето, а когато баща ти се върне, ще го откупиш. А сега марш и след половин час куфарчето да е тук, иначе се сърди на себе си.

Когато след половин час Рой се дотътри с куфарчето, Гарс извади от джоба си някакъв инструмент, с професионално движение го пхна в ключалката и куфарчето се отвори. Пред погледите на присъстващите се откриха подредени плътно една до друга ампули с някакви етикети, написани на латински.

– Дявол ги взел тези лекари, не могат да пишат на нормален човешки език – трескаво измърмори Гарс. – Един порядъчен човек

не може и да се лекува сам, без доктор – затвори куфарчето и го даде на Жозеф: – Занеси го в колата. Ще ме намериш в „Атлантида“ – и като се обърна, закрачи към близкия ресторант.

Рой тръгна след него като пребито куче. Той видя как Жозеф приближи до луксозен „крайслер“, който бе паркиран в пресечката, отвори капака на багажника и хвърли там куфарчето. Пред вратата на ресторанта Рой трябваше да спре, защото без пари там нямаше какво да прави. Жозеф мина край него, като край някаква вещ.

Цели два часа Рой тъжно стоя пред входа под мрачния поглед на портиера. Най-после неговите познати излязоха. Без да обръща внимание на Рой, Гарс се огледа и ядосан запита Жозеф:

– Къде е колата?

– Там, в пресечката – отвърна Жозеф.

– Идиот! Нали знаеш, че ключалките ми обикновено са повредени и вече не се заключват. Трябвало е да я оставиш не в пресечката, където всеки кретен като теб може да измъкне всичко от нея, а да я докараш тук, до ресторанта, пред очите на портиера. Марш за колата, глупако!

Рой стоеше замаян. Значи цели два часа куфарчето бе оставено без надзор и е могло спокойно да бъде прибрано, а той, Рой, като последен глупак стърча напразно пред ресторанта. Ако можеше да се върне в миналото – макар и един час назад – той би измъкнал куфарчето, докато онези лапаха в ресторанта и нямаше да им дойде на ум за него. И изведнъж се сети: че нали може да се върне в миналото! Не в шестнадесети век, както Джейн, а само няколко часа.

...Задъхан, Рой влезе в къщи, грабна петдесетдоларовия чек и ключовете от колата на баща си и след няколко минути автомобилът на Харисън-старши се понесе с бясна скорост към Морското шосе, като по чудо избягваше сблъскванията на кръстовищата, които той преминаваше на червено.

Намери вилата на Хайлз веднага. Като паркира колата плътно до храстите с рози край входа, той заудря с юмруци по вратата.

– Влезте, отворено е – извикаха отвътре. Рой влезе и насреща му се показва дебел мъж.

– Доктор Хайлз – представи се мъжът.

Докато Рой обясняваше, че е изпратен от Джейн и заеквайки лъжеше, че е починал негов чичо, с когото не успял да се прости пред смъртта му и затова би искал да се върне в миналото, за да чуе поне още веднъж милия глас на починалия, Хайлз стоеше пред него неподвижен и внимателно слушаше. На големия му месест нос неувверено балансираха миниатюрни очила, напомняйки хилав жокей, възседнал по погрешка гърба на носорог.

– Заповядайте в кабинета – покани го той. – Моля, седнете. Навярно са ви предупредили, че ми е нужно да компенсирам капиталите, похарчени за изобретението.

Рой протегна петдесетдоларовия чек. Хайлз кимна с глава и дръпна завесата. Рой влезе в другата половина на кабинета.

– Ето я моята рожба – гордо каза Хайлз и с широк жест посочи стоящото в средата на стаята кресло, което напомняше на зъболекарски стол. Към креслото водеха някакви проводници и маркучи; по облегалките за ръцете и на поставката за краката имаше приспособления за привързване. Стените на тази част от

кабинета бяха покрити с картини явно с рекламен характер: на тях бяха изобразени най-различни сцени, които можеше да види щастливият пътешественик в миналото. Имаше и рицарски турнири, и бой на гладиатори, и лов на пещерни хора, и пиратски ветроходи – всичко висеше в калейдоскопичен безпорядък, като не оставяше късче свободна повърхност на стената.

Хайлз намести Рой в креслото и с бързи движения пристегна ръцете и краката му към него.

– Машината се управлява телепатично – само от вашата воля и от вашето желание. Можете за миг да се премествате във всяка точка от пространството и в която и да е епоха от миналото. Вие няма да усещате машината – всичките ви движения ще са съвършено свободни. Можете да стоите в миналото толкова, колкото пожелаете – без никакви ограничения – там дори можете да прекарате целия си живот. Но колкото и дълго да се намирате там, рано или късно ще настъпи истинският миг и вие отново ще се окажете в моя кабинет. Безвъзвратно пропада само около един час – времето, което се губи за адаптирането на организма ви към отиването в миналото и за връщането от него. В случай на опасност вас ви пази силовото поле на машината. Ако нещо заплашва живота ви, защитното устройство ще се включи автоматично и машината принудително ще ви ретаймизира, тоест, ще ви върне в настоящето. Ограниченията, които трябва да спазвате, са: не бива да се опитвате да измените това, което вече е станало понастоящем – в противен случай машината анулира ефекта на вашите действия. И не бива в миналото да се срещате със самия себе си – такъв опит ще предизвика сериозни психически разстройства.

– Разбрах всичко, докторе. Хайде по-скоро, нямам търпение.

– Щастлив път! Включвам – каза Хайлз и щракна ключа.

Рой чу тихо прашене. В лицето му духаше лек ветрец, изпълвайки цялото му тяло с усещането за някаква удивителна безтегловност. Нервното напрежение изчезна. На Рой изведнъж му стана ужасно весело и той високо се засмя. Не усещаше ремъците, с които бе привързан, чувствуваше само леко бодване в ръцете. После и то изчезна. Тъмнината се разтвори и в очите му блесна светлина. Като се огледа, Рой видя колата на Гарс, паркирана в пресечката. Мярна се отдалечаващата се фигура на Жозеф. „Браво на този Хайлз – помисли си Рой, – като по поръчка на нужното място и в нужното време.“ Жозеф влезе в ресторанта. Рой се огледа, приближи до колата, отвори багажника, измъкна куфарчето и отново го затвори. Много му се искаше да се приближи до ресторанта, където, както знаеше, сега той, Рой, отчаяно чака Гарс. Искеше да приближи и да се утеши, но навреме си спомни предупреждението на Хайлз. Въздъхна и се отправи към автобусната спирка. Автобусът дойде веднага и скоро Рой пристигна до вилата на Хайлз. Бащиният му автомобил още не беше дошъл. „Всичко е наред, аз още не съм пристигнал“ – помисли Рой и скри куфарчето в розовите храсти, там, където той после щеше да паркира колата. Като се огледа, той видя летящата към него с бясна скорост кола на баща си, зад волана на която, както знаеше, седеше самият Рой. „Успя, не закъсня – помисли Рой – а сега, без да дочаквам срещата със собствената си персона, да се отправим да полудуваме в епохата на гущерите.“

Вилата на Хайлз изчезна. Рой стоеше под някакъв могъщ кактус, висок колкото двадесететажен блок. Слънцето заливаше с ярка радостна светлина поляната, в края на която един гущер бавно закусваше с някаква доисторическа папрат. Гущерът беше съвсем като на картинка, липсваше само надписът. „Дано не му омръзне тази вегетарианска диета – помисли си Рой – току-виж ме удостоил с вниманието си.“ Гущерът сякаш почувствува мисълта му, прекъсна гощавката си, вдигна глава и погледна Рой със своите мътни, неизразителни очи. После въздъхна тежко, облиза се мазно и бавно се насочи към Рой. Рой отстъпи назад, огледа се безпомощно встрани и хукна. Гущерът мина в тръст, а след няколко секунди се понесе в такъв стремителен галоп, който би предизвикал възторжените аплодисменти на всеки хиподрум. Рой затвори в ужас очи... Минаха няколко минути, които му се сториха цяла вечност, но нищо не ставаше. Рой отвори очи: гущерът, надвесен над него в последен скок, внезапно, сякаш спрял от невидима преграда, отлетя встрани и падна на гръб, като безпомощно замята дебелиите си лапи. Приличаше на торен бърмбар, обърнат с краката нагоре.

„Все пак полето включи“ – помисли си Рой. Опита се да стане, но усети, че някой го държи за ръката. Обърна глава и видя една миловидна жена, която седеше до него, обвита в ослепително бялата кожа на някакво животно.

– Всичко е наред, най-страшното вече е зад вас – тихо каза жената и Рой учудено забеляза, че лесно разбира езика, на който са се изяснявали нашите далечни прадеди. „Та тя е още пещерна, питекантропка – помисли Рой. – Но от къде се взе?“

Наблизо се чуха гласове. Като вдигна глава, Рой видя няколко мъже, обвити в нещо като палмови листа. Тези питекантропи бяха явно възбудени от нещо. Рой разбра, че това са бъдещите му поданици, които бяха дошли да засвидетелствуват почитта си към него. Такова внимание и такава покорност ласкаеха самолюбието му, но Рой би бил радостен, ако се бяха появили поне един час по-късно. Поиска да ги помоли за това, но внезапно откри пълна липса на покорност по лицата им. Те бяха настроени агресивно, а боздуганът в ръцете на единия от тях – очевидно на вожда им – го наведе на сериозни мисли.

– Да се хванат всички! – изрева вождът.

„Ще ме опекаат, ей, ще ме опекаат – тъжно помисли Рой. – На мен нищо няма да ми стане, аз, как беше, ще се ретаймизирам от силовото поле, но нея могат и да я излапат.“ Питекантропът протегна косматата си лапа към жената и тя извика. Рой скочи, и като сви юмруци, се изправи между тях. Опитът да защити макар и непозната, но добра към него жена – първата благородна постъпка на Рой, – му струваше скъпо: питекантропът изруга и замахна с боздугана. Той се стовари неестествено меко и безшумно върху главата на Рой и го притисна към земята. Падайки и губейки съзнание, Рой успя да помисли, че дори силовото поле може да се окаже безсилно пред дебелия цепеница.

...Постепенно Рой идваше на себе си. Главата го болеше адски, особено мястото, където го бяха ударили. Някъде над ухото му като бормашина жужеше комар, но той нямаше сили да го прогони: тялото му беше като от памук. Дочу гласове.

– Операцията мина блестящо – казваше някой. – Много добре, че пристигна на време и вашата група. Ако бяхме сами, би ни било трудно.

– И ние не очаквахме да ви срещнем – отговори друг глас. – Занимавахме се само с нашата задача – следяхме един опасен бандит, който ни доведе до тук. Ако групата ви не го беше изплашила, нямаше да го приберем, а щяхме да проследим всичките му връзки. Добре е все пак, че тук е момчето: видяхме как то предаде куфарчето на нашия човек, а после изчезна някъде.

– Сега вече няма да изчезне – отговори първият глас и някой приближи до Рой.

– Хайде, стига си се преструвал, ставай! – казаха му. После го изправиха на крака, леко го разтърсиха за рамото и като извиха внимателно ръцете му зад гърба, поведоха го някъде. Рой местеше покорно крака автоматично и полубезсъзнателно. Едва след двадесетина крачки дойде окончателно на себе си. Отвори очи и видя, че го извеждат от къщата на доктор Хайлз. Две полицейски коли вече се отдалечаваха от входа на вилата. Поведоха го към третата. Рой се огледа и видя още две коли – своята и на Гарс.

„Значи аз вече съм в настоящето – помисли той. – А пещерната жена сигурно са я изяли. Жалко... Е, какво да се прави – милиони години са това – все едно сега нямаше да я има... Интересно, къде и защо ли ме водят?” – Изведнъж му стана страшно: откъде се взе колата на Гарс тук? Нима тази гадина се е досетил? И къде е самият Гарс?

Рой погледна към розите край входа и изтръпна: всички храсти бяха изпотъпкани, сякаш върху тях дълго бяха играли канкан, и още

отдалеч се виждаше, че от куфарчето няма и следа. Сега на Рой всичко бе безразлично. В полицейския участък го обискираха, измъкнаха от джоба шофьорската книжка и като го пяхнаха в една малка стаичка с решетки на прозореца, го заключиха.

Времето вървеше мъчително бавно. Най-сетне вратата се отвори.

– Хайде на разпит – каза влезлият полицай.

Въведоха Рой в някакъв кабинет. Зад бюрото седеше червенокос лейтенант, който приличаше като две капки вода на онзи питекантроп, който удари Рой с боздугана. „Има си хас, каква страхотна прилика – учуди се Рой. – И то след толкова хилядолетия! Сигурно е потомък на онзи тип. Интересно дали знае, че пращядо му е бил човекоядец и е излапал онази симпатична жена?“ Вероятно потомъкът не знаеше нищо, защото погледна Рой без ни най-малък намек за угрисение на съвестта и запита:

– Какво предаде на онзи бандит Гарс в куфарчето?

– Не зная. Това куфарче е на баща ми. От болницата. Аз загубих на карти и Гарс го поиска.

– Значи ти не знаеше, че в него има наркотици? А защо отиде при Хайлз?

– За да си върна куфарчето.

– Нима знаеше, че Гарс ще дойде при него?

– Не. С помощта на машината на времето аз се върнах в миналото, откраднах куфарчето и го скрих в храстите край къщата. Но Гарс навярно се е досетил и го е намерил. Видях, че там всички храсти са изпотъпкани.

– Лъжеш. Куфарчето беше в колата на Гарс. А храстите изпотъпка наистина той, когато четирима от моите момчета с мъка го задържаха. А какви глупости ми бръцолевих за някаква машина от миналото?

– Не са глупости. Доктор Хайлз е изобретил такава машина.

– Този твой доктор преди десет години е бил лишен от лекарската си диплома заради търговия с наркотици. Сега отново е започнал да се занимава със стария си занаят, затова го арестувахме. И единственото, което е успял да изобрети, е това, че напълно е подчинил на себе си Гарс и го е направил своя пионка. Той инжектирва на Гарс някаква смес от наркотици, но не казва каква точно. В резултат Гарс зависи напълно от него. А колкото до машината на Хайлз, сега ще проверим: сержанте, доведете Хайлз!

Появилият се на вратата сержант бутна вътре Хайлз и каза:

– Сър, майорът се свърза с Харисън по телефона и разбра, че докторът ще се върне след два дни. Реши засега да пусне синчето му – всички ампули с наркотиците са цели, а и момчето не е регистрирано при нас за нещо друго.

– Добре. Хайлз, що за машина на времето имате?

– Какво говорите, лейтенант. Идеята за машина на времето е толкова експлоатирана, че дори във фантастичните разказчета тя вече се приема като бълнуване.

– В такъв случай какво сте демонстрирали на това момче?

– Своето откритие – самодоволно отвърна Хайлз. – Вие, разбира се, не знаете, че първата научна работа на известния американски физик Робърт Ууд е свързана не с физиката, а с медицината. През есента на 1888 година той, още студент втори курс в Харвардския

университет, направил със себе си опит за изучаване на халюцинациите, предизвиквани от приемането на хашиш. Резултатите от опита му били публикувани, а една година по-късно били цитирани и в книгата на професор Джеймс „Психология“. В описанието ме порази това, че в определен стадий от отравянето той виждал и чувствувал именно това, което искал, тоест, усещанията му били управлявани от мисълта му. Приискало му се например да се превърне в лисица – и той се почувствувал лисица.

– Нарекох това явление управляема халюцинация и след много опити подбрах комбинация от наркотици, която в съчетание с малка доза „развеселяващ газ“ – двуазотен окис – даваше много стабилен ефект през цялото действие на наркотика.

– По-нататък всичко беше много просто. Идвайки при мен, клиентът предварително бе настроен за това, което искаше да види. На главата му слагах непрозрачен звукоизолиращ похлупак. Така външните зрителни и слухови усещания не можеха да влияят на въображението му по време на сеанса. После вкарвах под похлупака смес от кислород и двуазотен окис и клиентът вече не усещаше как му инжектирах подкожно състава от наркотици. За да се избегне неправдоподобността при халюцинациите, предварително ограничавах работата на въображението на клиента само за пътешествие в миналото, като забранявах всякакви промени на настоящето и среща в миналото със самия себе си. В края на сеанса предизвиканите халюцинации като правило приемаха угнетяващ характер, на клиента му се струваше, че го грози опасност, а после настъпваше бързо събуждане, което аз ускорявах, като подавах под похлупака кислород. Нали винаги

предупреждавах, че в минути на опасност машината автоматично ще го върне в настоящето.

– Значи вие сте причинявали вреда на здрави хора? – заплашително попита лейтенантът.

– Ни най-малко. Еднократната и при това съвсем малка доза от наркотика беше практически безвредна. Само с това момче се случи нещо непредвидено. Преди да дойде при мен, то навярно е било под силно нервно напрежение и затова на финала получи сърдечна криза. В това време излязох да ви отворя и бях зает със сержанта, който ми сложи белезниците, но за щастие моята дъщеря забелязала, че с момчето става нещо недобро, измъкнала го от креслото, сложила го да легне на дивана и му направила солидна доза камфор, с което ликвидирала кризата. Но без допълнителен кислород събуждането става бавно. Навярно в образите на отминаващите халюцинации са започнали да се вменват и онези неща, които той е виждал и чувал около себе си...

Изведнъж лейтенантът се засмя високо и като престана да слуша Хайлз, се обърна към Рой.

– Интересно на какво съм ти заприличал, когато се нахвърли върху ми с юмруци, и бях принуден да те тупна с каучуковата палка по главата?

– За съжаление, не си спомням – вежливо излъга Рой.

– А на вас не ви ли се струва, миличък – отново се обърна лейтенантът към Хайлз, – че освен наказание за търговия с наркотици има и параграф за мошеничество?

– Съвсем не – отвърна Хайлз. – В противен случай ще ви се наложи едновременно с мен да привлечете за мошеничество и

поповете. При тях, както и при мен, идват хора, които им вярват. Те, както и аз, вземат пари, но моите клиенти не само приемат за истина, но и виждат онова, за което ми плашат. За разлика от поповете аз наистина им давам това, за което са дошли при мен.

– Май че този разговор не е за пред теб – каза лейтенантът на Рой. – Майорът е решил да те пусне – върви си и отсега нататък не пътешествуй в миналото. Но и не забравяй за миналото, за да нямаш неприятности в бъдещето.



Координати на чудесата

Фантастична повест

Робърт Шекли

Продължение от кн. 9

Глава 11

– Значи това е тя, Орин, а? – попита Модсли.

– Да, сър – каза гордо Орин, онзи, който вървеше от лявата страна. – Как я намирате, сър?

Модсли бавно огледа поляната, планините, реката, гората. Лицето му беше каменно.

– А вие, Бруксайд, какво мислите?

– Аз, сър... – запъна се Бруксайд. – Е да, аз мисля, че с Орин направихме хубава планета. Без съмнение, добра, като се вземе предвид, че това е първата ни самостоятелна работа.

– И вие сте съгласен с него, Орин?

– Разбира се, сър.

Модсли се наведе и откъсна тревичка. Помириса я и я хвърли. Погледна внимателно сияещото слънце и процеди през зъби:

– Аз съм поразен, наистина съм поразен. Но в най-неприятния смисъл! Поръчах ви да построите за един клиент свят, а вие ми поднасяте това? И се смятате за сериозни инженери?

Помощниците замръзнаха като малчугани при вида на пръчка.

– Ин-же-нери! – разчлени Модсли, като вложи в тази дума солидна доза презрение. „Творчески оригинални, но практични,

умеещи да построят планета, когато и където си искат.“ Известни ли са ви тези думи?

– От рекламния проспект, сър – каза Орин.

– Правилно – кимна Модсли. – И смятате, че ето това е достоен пример за творчество и практично инженерство?

Двамата мълчаха. След това Бруксайд изтърси:

– Да, сър, смятаме. Ние изучихме внимателно контракта. Заявката беше за планета тип 34 Вс4 с малки изменения. Точно това построихме. Разбира се, пред нас е само едно ъгълче от планетата. Но все пак...

– Но все пак по нея бих могъл да съдя какво сте направили въобще – каза Модсли. – Какъв облъчвател поставихте, Орин?

– Слънце тип 05, сър – каза Орин. – То отговаря напълно на условията в заявката.

– Е, и какво? Заявката съответствува, но освен заявката ви е дадена още финансова сметка за построяване на планетата. И нея също трябва да помните. Ако не се съобразявате, няма да има никаква печалба. Отоплението е най-голямото перо в разходите.

– Помним това, сър – каза Бруксайд. – Въобще не ни се искаше да поставяме слънце в еднопланетна система. Но техническите условия...

– Вие наистина ли не сте научили нищо от мен? – завика Модсли

– Тип 05 е явно излишество. Ей, вие там – повика той работниците.

– Свалете го!

Работниците поставиха сгъваема стълба. Един я държеше, друг я разгъна десет, сто, милион пъти, а нови двама затичаха нагоре със скоростта, с която тя растеше.

– По-внимателно! – извика Модсли. – Надявам се, че сте си поставили ръкавици? Гореща е тая пущина!

Работниците – от самия връх на стълбата – откачиха слънцето, навиха го на тръба и го сложиха в кутия с надпис: „Светило. Да се пази от удар.“ Затвориха капака и настана тъмнина.

– Има ли тук някой с глава на раменете? – кипна Модсли. – По дяволите! Да бъде светлина!

И настана светлина.

– А така! – каза Модсли. – А слънцето 05 – на склад. За такава планета стига и звезда Г 13.

– Но, сър, – отбеляза нервно Орин. – Тя не е достатъчно гореща.

– Знам – рече Модсли. – Тук е нужен творчески подход. Сложете звездата по-близо и топлината ще е достатъчна.

– Така е, сър, достатъчна ще е – намеси се Бруксайд. – Но звездата излъчва ПР-лъчи. Ако не е на нужното разстояние, те няма да успеят да се разсеят. И могат да погубят бъдещото население на планетата.

– Вие какво? Искате да кажете, че моята звезда Г 13 не е безопасна? – попита Модсли съвсем бавно и отчетливо.

– Не, нямах предвид това – обърка се Орин. – Исах само да кажа, че тя може да е опасна както и всяка друга вещь във Вселената... ако не се вземат съответните предпазни мерки.

– Това е по-близо до истината – съгласи се Модсли.

– Предпазната мярка в дадения случай – поясни Бруксайд – би била защитно оловно облекло с тегло 50 фунта. Но тъй като всеки индивид от тази раса тежи около осем фунта, би било непрактично.

– Тяхна работа – прекъсна го Модсли. – Ние ли ще ги учим да живеят? Нима съм длъжен да отговарям, ако някой си натърти палеца в камък, който съм поставил на тази планета? Освен това съвсем не е нужно да носят оловни скафандри. Могат да си купят – на специална цена, разбира се, – моя чудесен слънчев екран, който отразява напълно ПР-лъчите.

Двамата помощници се усмихнаха смутено. Орин каза плахо:

– Боя се, че тази раса не е от богатите. Едва ли вашият екран ще бъде по джоба им.

– Е, ако не могат сега, по-късно – каза Модсли. – Нали радиацията ПР не действа мигновено. Дори при нея средната продължителност на живота е 9,3 години. Кой колкото иска.

– Да, сър – казаха двамата инженери.

– По-нататък – продължи Модсли, – колко е висока планетата.

– Средно около шест хиляди стъпки над морското равнище – отвърна Бруксайд.

– Най-малко три хиляди излишни фута! – каза Модсли. – Да не мислите, че при мен планините растат по дърветата като ябълки? Направете я по-ниска и върнете върховете в склада!

Докато Бруксайд записваше инструкцията в бележника си. Модсли продължи да мърмори, разхождайки се напред-назад:

– А кой постави тези крави там?

– Аз, сър – призна Бруксайд. – Мислех, че местността... с тях ще бъде, ъ-ъ... по-уютна.

– Глупак! – изрева Модсли. – Местността трябва да изглежда уютна до продажбата, а не след нея. Планетата е продадена немебелирана. Пратете кравите в казан с протоплазма! А това какво

е? – той показа Кармоди. – Статуя ли, що ли? Трябва да пее песни или стихове да рецитира, когато се появят жителите, а?

Кармоди каза:

– Сър, аз не съм част от обстановката. Изпрати ме вашият приятел... ъ-ъ... Мелихрон. Търся пътя за дома.

Но Модсли вече се беше разпоредил.

– Каквото и да е, няма значение! В договора не е предвидено. Тъй че – в протоплазмата, заедно е кравите!

– Ей! – завика Кармоди, когато работниците го помъкнаха. – Ей, почакайте за минутка! Аз не съм част от планетата! Изпраща ме Мелихрон! Почакайте! Постойте! Послушайте!

– Би трябвало да се срамувате! – крещеше на помощниците си Модсли, без да слуша воплите му. – Какво е това? Кой го измъдри? Още една от вашите декоративни щуротии ли, Орин? А?

– Не, не! – извика Орин. – Не съм го поставял аз!

– Тогава значи вие сте, Бруксайд?

– За пръв път в живота си го виждам, шефе!

– М-м-да! – замисли се Модсли. – И двамата сте глупаци, но лъжци не сте. Ей – извика той на работниците, – я го донесете!

– Е, всичко е на ред, сър. Съвземете се – каза той на треперещия Кармоди. – Не мога да търпя истерии. По-добре ли ви е сега? Отлично! И тъй, как попаднахте в моите владения и защо не трябва да ви превръщам в протоплазма?

Глава 12

– Ясно – каза Модсли, когато Кармоди завърши разказа си. – Наистина заплетена история, макар, че и вие доста драматизирате нещата. Значи, търсите планета на име Земя.

– Правилно, сър.

– Земя? – Модсли се почеса по челото. – Май че ви провървя. Помня това място. Малка зелена планета и на нея раса от хуманоиди, подобни на вас. Правилно ли говорях?

– Съвсем вярно.

– Имам памет за такива неща – продължи Модсли. – В дадения случай причината е особена. Защото аз съм я правил тая Земя.

– Вярно ли е, сър?

– Да. Помня отлично, че докато я строях, между другото изобретих и науката. Може би тази история ще ви се стори любопитна. А вие – Модсли се обърна към помощниците си, – надявам се, ще си извадите добра поука.

Разказ за това, как бе сътворена Земята

– Тогава бях скромнен предприемач – започна Модсли. – Градих тук, ту там някоя и друга планетка, в най-добрия случай – звездаджудже. Със заявките беше трудно, клиентите бяха все капризни, спореха за всяка дреболия: „Поправи тук, поправи там, защо тая вода тече надолу, защо притеглянето е голямо и горещият въздух се издига нагоре, когато е по-добре да се спуска надолу!“ И тем подобни. Губех си времето да им обяснявам – от естетическа гледна точка, от практическа гледна точка. Скоро по-голямата част от времето ми започна да отива за въпроси и отговори, а не за работа. Цял ден дъра-бъра.

Не щеш ли, тъкмо преди проекта „Земя“ ми хрумна как да оправям клиентите. Помня, че казах: „Формата произтича от предназначението.“ Хареса ми как звучи това. „Защо формата трябва да произтича от предназначението?“ – попитах се аз и сам

си отвърнах: „Защото всичко това е неотменим природен закон и основа на приложната наука.“ Особен смисъл в това нямаше. Но работата не е в смисъла, а в туй, че открих хитър фокус, наречен „доктрина на научната необходимост.“

Земята ми беше пробен камък, затова съм я запомнил.

Дойде при мен да поръчва планета висок братат старец с пронизващ поглед. (Ето, така започна вашата Земя, Кармоди.) Е, с работицата се справих бързо – за някакви шест дни – и си мислех, край на работата. Беше такова сметкаджийско строителство, като това сега. Затова орязах тук-таме каквото можах. Но ако бяхте чули клиента, можехте да си помислите, че съм го обрал до шушка.

– Защо толкова урагани! – не ме оставяше той.

Аз му казвах: „Това е част от вентилационната система“. (Честно казано, просто бях забравил да поставя в атмосферата предпазен клапан.)

– Три четвърти от площта е залята с вода! – мърмореше той. – Ясно поставих в условията, че съотношението между сушата и водата трябва да е четири към едно.

– Но ние не можем да си го позволим – обяснявах аз. (Отдавна бях затрил някъде тези идиотски условия!)

– И тая нищожна суша сте запълнили с пустини, блата, джунгли и планини!

– Има си причина – казвах аз. (В същност не бих могъл да се вместя в рамките на средствата, ако не бях пробутал между другите неща планините, океаните и две пустини, които купих на половин цена от Урия – междупланетния вехтошар. Но това не можех да му кажа.)

– Причина! – застена той. – Какво ще кажа на моя народ? Те ще бъдат хора, създадени по мой образ и подобие, същите заядливици, какъвто съм и аз. Какво да им кажа, а?

А бе аз знаех какво да им каже и къде да ги прати, но не исках да бъда нелюбезен.

– Кажете им честно научната истина – заявих аз. – Кажете, че така е най-научно.

– Какво?

– Това е детерминизъм – казах аз. Названието се роди в момента. – Съвсем просто, макар и за избрани. Преди всичко: формата произтича от предназначението. Затова вашата планета е именно такава, каквато трябва да бъде поради самата своя същност. По-нататък: науката е неизменна, което ще рече, че всичко изменяемо не е наука. И накрая, всичко произтича от определени закони. Вие не можете да пресметнете предварително какви са тези закони, но бъдете сигурен, че ги има. Така че никой не бива да пита: „защо така, а не иначе?“ Вместо това всеки е длъжен да се интересува: „как действа това?“

Зададе ми той още няколко скверни въпросчета. Старецът се оказа доста съобразителен, затова пък не разбираше бъкел от техника. Неговата сфера бяха етиката, моралът, религията и тем подобни призрачни материи. Той беше от онези, които обожават абстрактното, затова и замрънка:

– „Всичко съществуващо е разумно“ – това е доста ефективна формула и не без нотка на стоицизъм. Трябва да се използва за поучаване на моя народ. Но кажете, за бога, как бих могъл да съчета фатализма на науката с принципа за свободната воля,

който възнамерявам да подаря на народа си? Та те си противоречат!

Да, тук старчето почти ме притисна до стената. Но аз се усмихнах, изкашлях се, за да имам време да поразмисля, и казах: „Отговорът е очевиден“ – това винаги е най-добрият отговор.

– Напълно възможно – каза той. – Но не мога да се добера до него.

– То е, защото не разбирате от наука – казах аз. – Противоположността е още един фундаментален закон на науката. Противоположностите раждат борба, без която всичко преминава в ентропия. Така че не могат да съществуват нито планети, нито Вселена, ако там случайно няма противоположности.

– Случайно? – попита бързо той.

– Ясно като бял ден – потвърдих аз. – Но това не е всичко. Например, вземете една изолирана тенденция. Какво ще стане, ако доведете тенденцията до логичния ѝ край?

– Нямам и понятие – рече този стар шут. – Не съм достатъчно подготвен за подобна дискусия.

– Чисто и просто тенденцията ще се превърне в своя противоположност.

– Тъй ли? – запитва той потресен. – М-да. Вещите се превръщат в своята противоположност. Това, знаете ли, май че е много сложно.

– Затова пък е естетично – казах аз. – Но не съм се доизказал за това, че крайностите си приличат. Имам предвид всички тези противоположности, които се превръщат като луди от външни във вътрешни, а вътрешните – във външни. Но свършва ли с това футболът? Не, сър, ето кое е забележителното.

Противоположностите, които се щурат нагоре-надолу като дресирани тюлени, в действителност са само отражение на действителността. Защото... – тук направих пауза и произнесох с възможно внушителен тон: защото има мъдрост, която прозира зад илюзорните свойства на реалните неща. Тя просветва в по-дълбоките деяния на Вселената, в нейната велика и величествена хармония.

– Как може една вещь да бъде едновременно реална и илюзорна?
– попита той бързо.

– Не съм аз този, който ще отговаря на подобни въпроси – казах.
– Аз съм скромнен научен работник и виждам само онова, което виждам. И действувам съответно. Но може би във всичко това се крие някакъв нравствен смисъл?

Старецът се замисли. Видях го как се бори със себе си. И главното – хванах го на въдицата, като споменах за нравственост. Стариат хрян беше побъркан на тема етика, беше натъпкан с етика, можеше просто да бъде възвеличаван като „мистър Етика“. Случайно му подхвърлих идеята, че цялата тая кървава Вселена, всичките й постулати и противоречия, закони и беззакония, са възплъщение на висши нравствени принципи!

– Виж ти, то било къде по-дълбоко, отколкото си мислех – каза той, като помълча за миг. – А се готвех да поучавам моя народ само в етика, да го насочвам към висши нравствени проблеми като: „как и защо трябва да живее човек?“, а не „от какво се състои живата материя?“ Искан хората да изпитат дълбочината на радостта, страха, съжалението, надеждата, отчаянието, а не да се превърнат в учени плъхове, които изучават звездите и дъгата и след това

създават величествени, но негодни за нищо хипотези. Аз знаех нещичко за Вселената, смятах знанията за незадължителни, но вие ме поправихте.

– Е, е – казах аз. – Не исках да ви създавам главоболия.

Старецът се усмихна.

– С тези главоболия ме избавихте от по-голямо главоболие. За мен е важна свободата на волята. Моите създания ще притежават свободна воля. Бих могъл да ги създам по свой образ и подобие, но не искам да населявам света с мои миниатюрни копия. Те ще получат тази блестяща безполезна играчка, която наричате наука. Ще тичат да опознават нещата и ще забравят да опознаят собственото си сърце. Вие ме убедихте и аз съм ви много признателен.

И старият джентълмен се отдалечи, без да каже нищо повече.

Защо ви разправям всичко това? Поработих добре на този свят. Ако се наложи да пооправя нещичко, върша го без да вдигам шум. Работата си е работа. Вие сключвате договор, за да получите печалба. И не е изгодно да преработваш много нещата със задна дата.

Но бих искал да направя от това извод, а вие, момченца, слушайте внимателно! Науката е пълна със закони. Аз съм ги изобретил. Защо го направих? Защото физическите закони помагат на умния механик така, както юридическите закони помагат на адвоката. Правилата, доктрините, аксиомите, законите и принципите на науката служат, за да ви помагат, не да ви бъркат. Трябва да ви дават оправдания. В голямата си част са справедливи и това помага много.

Но помнете винаги: законите помагат да се разберете с клиента след работата, а не преди това. Имате проект и го изпълнявате както ви е по-удобно, след това подреждате фактите в изводи, а не обратното.

Не забравяйте, че законите в науката са създадени като словесна бариера против хората, задаващи въпроси. Те не трябва да бъдат използвани против вас. Нашата работа е неизбежно необяснима. Ние просто я вършим. Понякога излиза нещо хубаво, понякога – не.

И никога не се старайте да си обяснявате защо не излиза нищо. Не питайте и не си въобразявайте, че съществува обяснение. Ясно ли е?

Двамата помощници кимнаха бързо. Лицата им светеха, като че ли ги бе осенила нова вяра. Кармоди беше готов да се улови на бас, че тези млади хора запомниха всяка дума на Модсли и вече превръщат думите в закон.

Глава 13

Докато Модсли майстореше машина за връщане на Земята, Кармоди беше оставен на воля. Наградата май че пак беше потънала в сън, а младшите инженери Орин и Бруксайд бяха тъпички и не се интересуваха от друго, освен от работата си. Тъй че Кармоди нямаше с кого да поговори. За да убие времето, се упъти към атомостроителната фабрика.

– Преди правеха всичко на ръка – му обясни един червендалест майстор. – Сега е с машини, но схемата е същата. Най-напред вземаме протон, към него присъединяваме неутрон с патентованата енергосвързвачка на мистър Модсли. След това със стандартна

микроскопична центрофуга вкарваме електрони. Накрая добавяме всичко останало: мюмезони, позитрони. Това е цялата философия.

– А как стои работата с антиматерията.

– Лично аз никога не съм виждал особен смисъл в нея – каза майсторът. – Но мистър Модсли търгува и с нея. Антиматерията, естествено, се произвежда в друга фабрика.

– Сами ли си правите протоните и електроните?

– Не. Получаваме ги като готови полупродукти.

На Кармоди му беше скучно. Силеше се да си внуши, че е доволен: ето, той е тук, на самото място, където се изготвят атомите и с лекота се прави антиматерията, но всичко беше безсмислено. Разходката из фабриката на Модсли го потопи в същата скука, както на времето екскурзията в стоманодобивния завод в Индиана. И същата вълна на мрачно раздразнение и тъп бунт, каквито бе изпитвал в коридорите на Лувр, Прадо и Британския музей. Той си помисли, че чудесата са хубаво нещо, но ако са в малка доза. Срамуваше се, че не може да направи нищо.

– Явно не съм фаустовски тип – си каза той. – Всички тайни на Вселената са постлани пред мен като стар вестник, а аз мечтая за ранно февруарско утро във Вермонт и за свеж, пухкав сняг.

Модсли все не идваше. Времето се влачеше. Не можеше да се разбере колко е изтекло. Кармоди остана с впечатление, че и за Модсли е по-лесно да построи нова планета, отколкото да намери стара.

В един прекрасен – условно казано – ден Кармоди разглеждаше гората, направена от Орин и Бруксайд по заявка на приматите от планетата Катс II като замяна на старата, разрушена от метеорит.

Новата гора беше заплатена и бе обещана солидна сума, ако изпълнението е първокласно.

Гората беше перла на творчеството. Имаше полянки за разходка, есенни широколистни корони. Младите примати можеха да се гонят нагоре-надолу по изправените брястове и явори, да играят на гоненица по клонестите дъбове, да се люлеят като на люлки по стъблата на лозите и бръшляна. А за възрастните бяха издигнати гигантски секвой, където можеха да дремят удобно на високо или да играят карти, по-далеч от детските крясъци.

Даже толкова безпристрастен наблюдател като Кармоди забеляза, че в малката гора е създадена проста, приятна и целесъобразна екология. Имаше цветя и нежилещи пчели, които събираха мед, за да опрашват цветята, а така също забавни мечета, за да крадат меда от пчелите. Имаше гъсеници, които да се угощават с цветя, и ширококрили птици, за да се угощават с гъсеници. Имаше още крадливи рижи лисици, които да ядат птиците, и големи мечки, които да ядат лисиците, а така също и примати, които да ядат мечки.

И понеже приматите от Катс умираха, те също заемаха своето място в горския кръговрат на живота. Даже това им харесваше, защото те се раждаха с обществена жилка.

Кармоди се разхождаше тъжно самотен, в ръка с Наградата-котле, когато изведнъж зад него изпраця клонче.

Той се обърна и видя същество в огромен сив космически скафандър от пластмаса, с прозрачен мехур на шлема и с цяла дузина инструменти, оръдия и пистолети, които се мотаеха на

пояса. Кармоди веднага позна в това чудовище земен човек – кой друг би могъл да се подреди така!

По-назад и по-изправена стоеше още една фигура, но стройна, облечена по същия начин. Кармоди видя, че това е земна жена, при това май красива.

– Боже мой – възкликна той. – Кой вятър ви донесе тук?

– Ш-ш-т! – прошепна земния. – Слава богу, че дойдохме навреме. Но се боя, че най-опасното идва едва сега.

– Имаме ли някакъв шанс, татко? – попита девойката.

– Шанс винаги има – отвърна мъжът с мрачна усмивка. – Така или иначе ще им покажем, че и ние можем нещо.

Мъжът се обърна към Кармоди и погледът му стана суров:

– Надявам се, че ти струваш риска, другарче. Три живота са поставени на карта заради теб. Всички след мен в колона и бързо на кораба! Доктор Медокс ще ни даде оценка за положението.

Глава 14

– Ей, почакайте, какво значи това? – извика Кармоди, като се спусна след хората в скафандри. – Кои сте вие?

– Извинете! – възкликна девойката, зачервена от смущение. – Ние даже не се представихме в бързината. Навярно ще ни сметнете за простаци.

– Но моля ви! – възрази любезно Кармоди. – Все пак бих искал да зная кои сте, още повече, че вие ме познавате.

– Разбира се, че ви познаваме – каза девойката. – Аз съм Евива Кристиянсен. А това е баща ми – професор Ларс Кристиянсен.

– Оставете „професор“ – каза Кристиянсен грубо. – Наричайте ме Ларс или Крис, както искате.

– Добре, папа – прекъсна го Евива с престорено нетърпение. – А сега на думата. Ние сме свързани със ЗАМИ, тоест със Земната Асоциация за Междוזвездни Издирвания – клонове в Стокхолм, Женева и Вашингтон, окръг Колумбия.

– Боя се, че никога не съм чувал за такава организация – отбеляза Кармоди.

– Нищо чудно. Земята едва встъпва на прага на междוזвездните изследвания. Уви, даже и сега новите източници на енергия, превъзхождащи известните вам примитивни атомни инсталации, не са излезли от стадия на експериментиране. Но е близък денят, когато космически кораби, пилотирани от земни хора, ще полетят към най-отдалечените кътчета на Галактиката.

– Малката ви разправя басни – каза Ларс със своя грубоват, дружески бас. – Между впрочем, тя ми е доктор по философия и натрупа четирийсетина учени степени, за да изглежда бърборенето ѝ по-солидно.

– А татенцето разговаря като хашлак – Евива отново почервеня. – Между впрочем той има в джоба си три Нобелови.

Бащата и дъщерята си размениха сърдити и едновременно влюбени погледи.

– Да се върнем към работата – каза Евива. – Главна заслуга за всичко има доктор Медокс, с когото ще се срещнете скоро. – Евива се позабави, след това добави с нисък глас. – Не смятам, че ви издавам тайна, ако ви кажа, че доктор Медокс е... ъ-ъ... мутант.

– Дявол да го вземе, не трябва да те смущава тази дума! – прохриптя Ларс Кристиянсен. – Мутантът може да бъде не по-лош от нас. Колкото до доктор Медокс, той е поне хиляда пъти по-добър.

– Ние подозираме благоразположено вмешателство на пришълци – каза Евива почти шепнешком.

– Това е странна история – намеси се Ларс, – но ще я чуете в по-благоприятна обстановка. А сега – на кораба и да не губим повече време.

Пред тях на малката полянка Кармоди видя величествен космически кораб, който се издигаше като небостъргач. По него имаше стабилизатори, люкове, дюзи и множество всякакви израстъци. Пред кораба на сгъваем стол седеше мъж, малко над средна възраст, с благодушно лице, прорязано от дълбоки бръчки. От пръв поглед беше ясно, че това е Медокс-мутантът, защото имаше по седем пръста на всяка ръка, а в грамадните израстъци на челото му можеха да се поместят допълнителни порции мозък.

Медокс стана нетърпеливо на пет крака и кимна приветливо.

– Пристигнахте в последната минута – каза той. – Фронтът на враждебните сили е много близко до зоната на сключване. Бързо в кораба! Трябва веднага да включим силовото поле! Изчисленията ми допускат възможност за сключване на пространството, но поради самата природа на безкрайните комбинации, неговата конфигурация не може да се докаже.

Пред широкия вход Кармоди се спря.

– Мисля, че трябва да се простя с Модсли – каза той. – Може би и да се посъветвам с него. Той беше много любезен, даже се зае да строи машина, с която да ме върне на Земята.

– Модсли! – възкликна Медокс, като размени многозначителни погледи с Кристиансен. – Подозирам, че тъкмо той стои зад цялата работа.

– Какво имате предвид?

– Имам предвид – каза Медокс, – че сте жертва и пешка в таен заговор, обхванал най-малко седемнадесет звездни системи. Нямаме време за обяснения, но повярвайте, че е сложен на карта не само вашият живот, но още и животът на няколко дузини милиарди хуманоиди, в по-голямата си част синеоки.

– По-скоро, по-скоро! – викаше Евива, като го дърпаше за ръката.

– Добре – каза Кармоди. – Надявам се, че все пак ще получа пълно и изчерпателно обяснение.

– Ще го получите – каза Медокс, щом Кармоди влезе в люка. – Ще го получите ето сега!

Кармоди се обърна бързо, уловил нотка на заплахата в гласа на Медокс. Той погледна внимателно мутанта и изтръпна. Погледна бащата и дъщерята и ги видя като че ли за пръв път. Кармоди видя още тъмната черна линия, която съединяваше тримата. Той замря пред вида на тримата, докато се приближаваха към него. Сега те нямаха нито очи, нито уста, нито крака, нито ръце. Бяха три ужасни пръста от гигантска ръка. Кармоди се загърна, за да се предпази от трите безлики цилиндъра и се втурна към светлината. Но в люка се появиха зъби. Той се отвори мъничко, след това започна да се свива. Блестящите тъмни стени на кораба се покриха с гънки. Краката на Кармоди затънаха в мека постилка. Той се бореше с отчаянието на муха, попаднала в паяжина.

Нямаше спасение. Кармоди не можеше да мръдне, нито да извика – можеше само да изгуби съзнание.

Глава 15

Като от далеч той чу глас:

– Как е, докторе? Има ли надежда?

Кармоди позна гласа на Наградата.

– Ще заплатя всички разходи – каза друг и Кармоди позна Модсли.

– Може да бъде спасен – произнесе трети, очевидно лекар. – Възможностите на медицината са неограничени, ограничени са възможностите на пациентите, но това си е тяхна, а не наша слабост.

Кармоди се силеше да отвори очи или уста, но нито клепачите, нито устните му се подчиняваха.

– Ще му помогнете ли? – попита Наградата.

– Задавате труден въпрос – каза лекарят. – За да отговорим с идеална точност, трябва като начало да уточним понятията. Медицинската наука например е по-проста, отколкото е медицинската етика. Предполага се, че ние, членовете на Галактичната Медицинска Асоциация, сме длъжни да запазим живота. Предполага се също, че действуваме в интерес на онази конкретна форма, която ползуваме. Но какво можете да сторите, когато тези два императива влязат в противоречие? Уиичиите от Девин например молят за лекарска помощ с цел да бъдат излекувани от живот. Какво да каже медицинската етика по повод на такова странно отклонение от нормите?

– Това има ли отношение към Кармоди? – попита Модсли.

– Не много голямо. Но предполагах, че ще ви се стори интересно и ще ви помогне да разберете защо имаме право на най-високия възможен хонорар.

– Сериозно ли е положението на Кармоди? – настояваше Наградата.

– Само при мъртъв може да се каже, че положението му е наистина сериозно – успокои ги докторът. – Болният не е мъртъв. Той е само в шок. Казано просто, както е прието, той е в припадък.

– А да го възстановите можете ли? – попита Наградата.

– Вашите термини не са ясни – каза лекарят.

– Искях да кажа, можете ли да го върнете в изходното състояние.

– Какво значи изходно състояние? Знае ли това някой от вас? Ще го каже ли и самият пациент, ако допуснем, че по някакво чудо той би могъл да участва в своето лечение? Солиден въпрос, господа!

– Млъквай, докторе – избухна Наградата. – Кажи по-добре как ще оправиш чорбаджията ми!

– Трябва да се оперира – каза лекарят. – Ще го разчленим, казано по простому. След това ще съединим мозъка със Стимулатор на Живота и ще започнем внимателно да включваме синапсите в различни временни връзки. Като се убедим, че няма повреди, ще разглобим мозъка и накрая ще се доберем до възела на взаимодействие между разума и тялото. Ще проверим равнището на съзнанието – разбира се, като следим да няма пропуски. Ако равнището е ниско или близко до нулата, ще проанализираме остатъка от разума и ще приготвим запасни порции. След това ще съединим всички части на тялото и пациентът може да бъде реанимиран в Стимулатора на Живота. Съгласни ли сте на операцията?

– Какво да се прави! – въздъхна Модсли. – Бедничкият, тъй се надяваше на нас. Изпълнете дълга си, докторе!

Кармоди откри, че приятелите му причиняват по-голяма вреда, отколкото най-злите врагове и накрая е титанични усилия успя да отлепи езика от небцето си.

– Никакви операции – прошепна той. – Главата ти ще откъсна!

– Съвзе се – каза лекарят доволен. – Знаете ли, понякога словесното описание на операционните процедури в присъствие на пациента лекува не по-лошо от самата операция. Това, разбира се, е страничен ефект. И няма защо да му се надсвивате.

Кармоди се опита да стане на крака. Модсли му помагаше. Сега вече Наградата не беше котле, а се беше превърнала под влияние на вълнението в джудже.

– Какво беше това? – попита Кармоди. – Космически кораб, някакви хора!

– Вашият хищник – каза Модсли. – Влезли сте направо в устата му.

– Влязох – призна си Кармоди.

– И едва не пропиляхте единствения си шанс за завръщане – продължи Модсли. – Повече не бива да се бавите. И не мислете за почивка, преди да се върнете в къщи.

– В къщи! – въздъхна Кармоди.

– Да. Ще бъдете в безопасност само на собствената си планета. Хищникът не може да влезе в бърлогата.

– А машината?

– Готова е – каза Модсли. – Но възможностите ѝ са ограничени дотолкова, доколкото са ограничени собствените ми възможности. Машината ще ви достави там, където е отишла Земята. Нищо повече.

– Повече не ми и трябва.

– Не, съвсем не е достатъчно. КЪДЕ е само първата от координатите на планетата измежду трите „К“. Предстои ви още да определите второто „К“ – КОГА и третото – КОЯ от Земята е вашата.

Ще ви дам съвет – спазвайте последователността! Отначало Временната ос, а след това – Качеството. Но трябва да си заминете веднага. Хищникът ви, чийто апетит раздразнихте така наивно, може да се появи всеки момент. И по всяка вероятност втори път не ще успее да ви измъкна от устата му.

– Ще попаднете на Земя – продължи Модсли, – но почти сигурно не на вашата. Ще ви дам писмо до едно лице, голям познавач на проблемите на времето. Той ще се погрижи за вас, а след това... Но кой би могъл да каже какво ще бъде после? Да става каквото трябва да стане, Кармоди, и бъдете благодарен, ако въобще има за вас после...

– Благодаря – каза Кармоди. – Както и да свърши всичко, благодаря ви от сърце.

– Е, тогава всичко е наред – каза Модсли. – Машината е тук. Нямах време да я направя видима. Би изглеждала като зенитна артилерия. Всъщност, къде е, дявол да я вземе? Аха, ето я. Ще вземете ли Наградата?

– Аз ще взема него – рече Наградата, като се хвана с двете ръце за Кармоди.

Бамм! Пефф! Хрруст! Беше чудовищна забава, но Кармоди и не очакваше друго нещо.

(СЛЕДВА)



Нетраен, нетраен, нетраен свят...

Фантастичен памфлет

Борис Зубков, Евгений Муслин

Пътешествието започна от мазето. Опасно пътешествие през целия Голям Град. Дадох му огромен неугледен пакет и когато той го взе, стана престъпник. Набързо го научиха какви предпазни мерки да вземе: кои улици да избягва, как да се държи, ако срещне агенти от Службата за сигурност, какво да отговори при евентуален разпит... Искане да му дадат придружител, но той отказа. Защо му е? Когато са двама, е по-подозрително. Опасността, разделена на две, си остава пак опасност. Все едно да се хвърлиш от мост... с още някого. Вместо един удавник ще бъдат два. Нищо повече. По-добре да помъкне страшния товар през целия град, да бъде сам с неугледния пакет, в който е сложено ОНОВА.

...Колко неудобен е този пакет! Дяволски неудобен! Сякаш има само ръбове. Когато го държиш на коленете си, те се забиват под мишниците ти, твърдо ребро притиска гърдите ти, а ръцете изтръпват. Да, ръцете му съвсем омаляха...

Но не бива и да мръднеш, защото ще направиш веднага впечатление. И без друго този твой пакет пречи на всички. Във вагона на метрото е тясно, като в кутия с мариновани чушки. Той обичаше маринованите чушки. В детството си. Сега няма *истински* чушки. Сега главната храна са сухарите „Пупс“. Във вагона всички дъвчат тези сухари. Дъвчат ги постоянно. От сутрин до вечер. „Сухарите „Пупс““ обновяват мускулите, разреждат жлъчката и

разширяват атомите в целия организъм...“ Как ли не! Сметката е проста – по-изгодно е да продадеш един влак боклук, отколкото един автофургон истинска храна... В устата сухарите тихичко пукат „пупс... пупс...“ и веднага се... изпаряват. Сякаш разкъсваш със зъби малки гумени балончета, напълнени със стопроцентов въздух...

Проклетият пакет се хлъзга от коленете. Ръцете му са изтръпнали и сякаш са чужди...

Баща му имаше камъни в бъбреците. Старинна, благородна болест. Днес рядко някой страда от нея. С каква гордост само майка му приготвяше гореща вана, когато настъпваше поредната криза. Нека всички знаят, че мъжът ѝ страда от изключителна, благородна болест! За сухарите „Пупс“ не можеш да кажеш, че падат като камък върху стомаха или върху други органи. Можеш да изплюскаш петфунтов пакет от тях и веднага отново да почувствуваш зверски апетит. И жажда. Наоколо всички дъвчат пукащите сухари и облизват сухите си устни. Той знае за какво мечтаят пътниците в метрото – на най-близката станция да се втурнат към автоматите, които продават напитката „Пий-За-Цент“. Напитката не утолява жаждата, пият я в огромни количества, автоматите търгуват с порции от по два галона всяка, зажаднелите слагат под кафявата струя книжни кофи...

Все пак пакетът се изхлузи от коленете му... Ужасна непредпазливост!... Опря се с острия си ръб в някакво шкембе, загърнато със зелен шлифер. Само това липсваше!

Кен Прайс почувствува, че притежателят на зеления шлифер го разглежда внимателно. Усещаше този поглед с кожата на челото и

краищата на ушите си. Поглед, тежък като оловна плоча, и пронизващ, като фаровете на полицейска кола. Прайс прибра корема си, като се мъчеше да напъха пакета под ребрата си, облегна плътно гърба си към седалката и страшно желаше да намали размерите си, да се сплеска като питка... О, ужас!... Обвивката на пакета! Скъса се!... Сега всички ще видят ОНОВА – неговия позор, неговото престъпление!... Скандал! Гюрюлтия! Негодуващи лица... Типът в зелено ще спре влака направо в тунела. Студената стомана на белезниците ще се впие в кожата... В Службата за Сигурност го очаква кълбото, изолаторът за особено опасните... Виждал ги е по филмите: стъклени балони-клетки, които висят на здрави конзоли около висока железобетонна кула... Прайс се осмели да вдигне очи към притежателя на зеления шлифер. Той беше снел очилата си и като присвиваше късогледите си очи, триеше стъклата с хартиена кърпичка. Провървя му на Прайс! Типът в зелено носеше евтини бързопомътняващи очила – една седмица след купуването с тях не можеш да видиш и собствения си нос. Пак същия Универсален Търговски Принцип – нетраините вещи се купуват по-често. Дори и да се купуват евтино, все пак по-често, и по-често. Всеки месец, после всяка седмица, всеки ден, всеки час... В джоба на Прайс високо и продължително зазвъня, после пак продължително заскърца и глухо изхърка. Избухна часовникът с еднократно навиване. „Когато пружината се развие, часовникът избухва удивително мелодично.“ Рекламни анекдоти! Няма що – мелодично! Стържене на гвоздей по стъклопластик – такава е вашата мелодия! Нека го прережат с бързоизтъпяващ се трион, ако още веднъж си купи такъв часовник. Разбира се, ако въобще му се

наложи някога нещо да купува. Ако той и ОНОВА не попаднат в лапите на агентите от сигурността. Прайс пхна ръка в джоба си. Пръстите му напипаха нещо като къс слизеста глина... Бррр... Това беше всичко, което бе останало от часовника. Най-новият блицметал, сега от него правят маса неща, дори автомобили. Май че зет му имаше нещо общо с този патент. Специалният блицметал, с особена структура, точно след две седмици се размеква в слизеста гадост...

Оня с шлифера все още търка очилата си. На него сега съвсем не му е до подозрителни пакети. Напразно се изплаши! Ясно е, че няма връзка със Службата за Сигурност. Те не са такива будали, да надяват на агентите си бързопомътняващи очила.

Обвивката на пакета!... Прайс замръзна. Как можа да забрави за нея! Скъса се отгоре и отстрани и пред очите на всички се разкапва! Още една секунда – и край!... Не, не! Всичко е наред. Та нали той зави ОНОВА с къс стар брезент, с който дядо му завиваше камиона си. Само отвън ОНОВА е завито с бързоразкапваща се едnodневна торба, а вътре е сигурният брезент. Чудесният къс брезент, сега той цена няма, му остана в наследство. Другото парче дядо му завеща на Меди. Старият брезент сигурно скрива съдържанието на пакета.

И все пак трябва да се прехвърли още веднъж, за да заличи следите. Ще стои край вратата с безразличен вид и ще изскочи в последния миг, когато влакът вече тръгва. После ще повтори процедурата в обратен ред: ще изчака всички да влязат във вагона и ще се мушне между затварящите се врати. Ако никой не се втурне след теб, значи не те следят. Така го учиха там, в мазето.

Прайс слезе на спирка Сентър-ринг и пресече платформата. Изпусна първия влак, дочака втория, чу сигнала за тръгване, забави се още секунда и когато крилата на вратата започнаха да се приближават, се втурна във вагона. Неочаквано насреща му изскочи улисан дебелак. Прайс се дръпна назад, наклони се на една страна и като искаше да запази пакета, инстинктивно го протегна напред. Крилата на вратата стиснаха пакета и го измъкнаха от ръцете му. Влакът рязко тръгна. За миг Прайс успя да забележи, че повече от половината от пакета виси навън от вагона. Мярна се червена светлинка на опашката на влака и мракът на тунела погълна вагоните. Прайс се втурна по перона след влака. Блъскаха го. Той разбутваше тълпата. Перонът свърши. Влакът отнасяше пакета. Без да се съобразява, Прайс скочи на релсите. Отзад започнаха да викат. Зави сирена, цепейки с пронизителния си звук плътния и горещ въздух. Бягаше между релсите. Те му се струваха дебели блестящи змии и той се страхуваше, че ще го хванат за краката. Затова бягаше, като подскачаше неестествено високо. Сирената продължаваше да вие. Прайс запуши ушите си, падна и се удари лошо. Скочи на крака и се втурна напред. Отстрани, отгоре и отдолу се мяркаха светлинните сигнали, мигаха светофарите, ярко жълтееха надписите. Огньовете се сливаха и чертаеха в тъмнината бляскави линии. Падна още три или четири пъти. Елегантните обувки с бързоизтриващи се подметки се изхлузиха като обвивката на гнил банан. Самокъсачите се копчета се сипеха като пластмасова градушка. Яката на едnodневната риза се стопи и на мазни капки започна да се стича по гърба му. От джоба изскочи бързогубещият се портфейл. Коланът от бързогниеща кожа се

скъса. Той бягаше, като се спъваше и придържаше с една ръка панталоните. Светът на нетрайните вещи издевателствуваше над него. А редом бягаше страхът. Грохот, поглъщащ пространството, се нахвърли отзад. Настигаше го влак. Но сводовете на тунела излъгаха Прайс – грохотът известяваше за приближаването на насрещния влак. Ослепителната светлина на фара парализира Прайс, краката му залепнаха за релсите, той усети диханието на метала – влакът приближаваше и растеше. Ураган от горещ въздух го отхвърли встрани и го спаси. Нажежен прах се впи в лицето му и грохотът отмина.

Бос, едва влачейки се, той се добра до следващата станция. Измъкнаха го на платформата. Разгорещени лица. Колко много са! Къде е неговият пакет? Приблужи полицай. Глоба? Съгласен е, моля, ето парите... Къде е пакетът? Луд ли е? Не, ето свидетелството от неговия психиатър, можете да видите... Къде е пакетът?... Да извикат санитарии? Благодаря, вече му е по-добре... Къде е пакетът?

Донесоха пакета. Смачкан, но цял. Стариат брезент бе издържал изпитанието. Никой не видя КАКВО се крие в него. Никой...

Като влачеше нозе и стенеше тихо, Прайс излезе на чист въздух. Той беше полуоблечен. Замъкна се към най-близкия търговски автомат. Пущаше монети и пхаше ръцете, краката и врата си в полукръглите отвори. Автоматите му навлякоха едnodневни обувки, залепиха към ризата еднократна яка, пристегнаха изчезващите копчета, залепиха дупките с бързоотлепващ се пластир и му нахлупиха модната шапка „Носи-Хвърли“. Когато автоматът с весело скърцане поглъщаше монетата, силен високоговорител

крещеше: „Всичко-За-Вас-За-Един-Час, Всичко-За-Вас-За-Един-Час“. Железните хитреци търгуваха с нетрайна безвкусица... Вещи-еднодневки. Сигурни като въже от тесто. Дълготрайни, като късче лед върху жарава. Стиска прах, шепа пушек, нищо повече. Тук имаше книги с изчезващ текст – след седмица пред тебе оставаха само бели страници. Почерняващи вестници, които още не си успял да прочетеш и си принуден да купуваш следващото издание. Бързоизстиващи ютии, леснотопящи се тигани. Бидони с микропори. Втвърдяващи се възглавници. Запушващи се кранове. Парфюми „Коко“, които след седмица започваха да вонят отвратително. Пирони от блиц-метал. Хартиени телевизори... Ниската им цена не компенсираше тяхната нетрайност. Напротив, евтинията разоряваше купувачите. Въртележката на принудителните покупки се носеше все по-бързо, изтощавайки душата, опустошавайки джобовете...

Последната монета Прайс пусна в процепа на жълтата колонка. На тротоара се отвори люк и от него се вдигна едноместна пейка за краткотрайна почивка. След всички премеждия той можеше да си позволи такъв разкош. Край жълтата колонка спря кученце. Прайс се наведе, за да сложи пакета по-близо до себе си. Кученцето злобно се озъби и Прайс се дръпна. Скитащите кучета са опасни. Много опасни! Следвайки Общия Търговски Принцип, компанията „Шпиц-Такса-лимитед“ снабдява стари лейди със стайни кученца, които след три седмици побесняват. Естествено стопанките на кученцата ги изхвърлят на улицата без да чакат изтичането на гаранционния срок. Да получиш порция отровна слюнка в крака е цял кошмар! Прайс грабна пакета, скочи върху пейката и

застрашително замахна към кучето. То подви опашка и се дръпна встрани, но тежкия пакет се измъкна от ръцете на Прайс и плъосна върху асфалта. Минувачите го затыпкаха с крака и го избутаха в края на тротоара. Глупак! С две леви ръце! Изплаши се от едно жалко куче!... Вдигни веднага пакета!... Не! Не се доверявай на първия порив! Бъди внимателен, като катерач по телевизионна мачта. Ако те следят, най-добре е да дадеш вид, че нямаш нищо общо с този пакет, с тази ужасна улика. Сега никой не може да докаже, че пакетът е бил твой: ти си тук, пакетът – там. Успокой се! Седни! Престори се, че се занимаваш с шапката си, тя също падна при рязкото движение. Вдигни я, и я оправи. Ето така! Чудесна шапка, специално за ходене по слънчевата страна на улицата. Има и други, които много приличат на твоята, но те са само за сенчестата страна, на слънцето се изпаряват като дим.

От вътрешната страна на шапката има лентичка с надпис „четиринадесет часа под слънцето“. После, разбира се, също се изпарява... Пакетът лежи на старото място. Всички бързат, минават край него, никой не се интересува от него.

Никой ли не се интересува? Де да беше така! А блондинката с карирания костюм? Спря на пет крачки от Прайс и се прави, че разглежда изображението си в стъклото на витрината. Може да се закълне, че тя спря точно в онзи миг, когато той запрати пакета към кучето... Дали жената е агент на сигурността? Много домакини си изкарват нещо допълнително в свободното време, като изпълняват някои деликатни поръчения на Службата за Сигурност. И какво има да разглежда в тази глупава витрина? Та това е магазин „За мъже“. Какво ѝ е потрябвало? Балсам за плешиви, превръщащ се в

Изстребител на Коси! А, ето каква била работата! Тя разглежда в стъклото своя кариран костюм. Кафявите ивици, които образуват каретата, стават все по-широки и широки. Костюмът се разкапва!

Блондинката извика, обхвана тялото си с ръце, придържайки остатъците от костюма и с вид на къпеца се, която влиза в студена вода, затича към най-близката кабинка за преобличане. Такива пъстри кабинки имаше на всички кръстовища. В тях очакваха поредната си жертва автомати, търгуващи с готови дрехи.

Неочаквано Прайс падна. Скамейката за кратък отдих се хлъзна под него обратно в люка. Като се изправи, той за пръв път през този ужасен ден почувствува душевно облекчение. С безразличен вид, дори като си позволи да си подсвирква, той прибра пакета и закричи към четиристотин и четиридесетата улица.

Там беше неговата къща, там го очакваха и се вълнуваха. Той трябва колкото може по-скоро да ги отърве от страха за неговата съдба. И едва там ще се почувствува в относителна безопасност.

Жена му го посрещна на входа. Бедничката! Колко пъти излиза да види дали не идва! Колко пъти се заслушваше при стъпки, почукване и шумолене? Милата! Само заради нея той се реши на това кошмарно пътешествие.

Отидоха направо в кухнята, където единственият прозорец гледаше към запустяло място. От съседната стая се носеше пронизителния писък на дърворезачка. Разбира се, там не режеха нищо, пишеше нетрайната грамофонна плоча. След десет изсвирвания цигулковият концерт се превръщаше в соло за циркуляр.

– Донесе ли ОНОВА? – запита Сали.

Тя не се решаваше да назове съдържанието на пакета с името му така, както суеверният дивак не назовава гласно предмета на своя лов.

– Донесох го. Нали ме помоли.

– Разгърни го. Искam да го видя.

– Спусни пердетата.

– Те се разпаднаха преди да дойдеш. Но не се страхувай, мили. Още тази сутрин стъклата на прозореца потъмняха. Никой няма да види.

Той свали брезента. В него имаше продълговато сандъче от сив картон. Разкъсаха картонa и сложиха по средата на стаята ОНОВА.

Това беше Кухненска Табуретка. Истинска! Здрава! От истински бор. Бяха я направили сутринта в тайната работилница и пресните кехлибарени капки на истинското дърводелско лепило блестяха така апетитно, че им се прииска да ги близнат с език.

Продажбата и покупката на здрави вещи бе забранена от федералния Търговски Закон. Нарушителите ги чакаше сурово наказание. Но Прайс все пак успя, не се уплаши да подари на жена си за нейния рожден ден Истинска Здрава Кухненска Табуретка!

Координати на чудесата

Фантастична повест

Робърт Шекли

Продължение от кн. 10

ЧАСТ III. КОГА?

Глава 16

Когато преместването завърши, Кармоди дойде с труд на себе си. След кратко проучване той констатира, че все още има две ръце, два крака, едно тяло и една глава. Забеляза също, че Наградата този път се бе превърнала във флейта. – Дотук – добре! – каза си Кармоди. – Не чак толкова – поправи се той, като се огледа.

Стоеше на несигурна почва на края на едно блато. Отровни изпарения се носеха от застоялите тъмни води. Наоколо се издигаха широколистни папрати, ниски тънколисти храсти и палми с пищни корони, въздухът беше горещ като кръв и наситен с мирис на гнило.

– Може би съм във Флорида – каза Кармоди с надежда.

– Боя се, че не – отвърна Наградата. Гласът ѝ беше нисък, мелодичен, с излишък от трели.

– Къде съм, тогава? – попита Кармоди.

– Не съм, а сме – поправи го Наградата. – Намираме се на планета на име Земя. Тази местност по твое време ще стане

Скарсдейл, щат Нью Йорк. – Той се захили. – Съветвам те да купиш някой участък, докато цените са ниски.

– Какъв дявол? Та това не прилича на Скарсдейл.

– Разбира се, че не прилича. Като оставим настрана въпроса за „Каквашност“, ще видим, че и „Когашност“-та не е вярна.

– Е, кога сме?

– Хубав въпрос – каза Наградата. – Но е от тези, на които мога да дам само приблизителен отговор. Очевидно, намираме се в палеозойската или по-право в мезозойската ера.

Кармоди погледна нагоре и видя странна птица, размахваща неловко криле.

– Съвсем сигурно е археоптерикс – каза Наградата. – Впрочем, почакай... Трева!... В юрските времена не е имало трева – само папрати и хвощове. Това решава всичко, Кармоди! Залагам си главата, че сме в кредния период!

Кармоди имаше само смътни представи за геологичните периоди.

– Кредния? Това далеко ли е от моето време?

– Е, около сто милиона години, плюс-минус няколко милиона – каза Наградата.

– Откъде знаеш цялата тази геология? – попита Кармоди.

– Откъде ли? Щом като сме тръгнали да вървим на Земята – отвърна Наградата с въодушевление, – реших, че трябва да науча нещичко за нея. Ако не бях аз, дълго щеше да се въртиш в кръг и да търсиш Майами във Флорида, докато накрая те излапа някой тиранозавър.

– Искаш да кажеш, че тук има динозаври?

– Искам да кажа – отвърна Наградата все така с трели, – че сме попаднали в един истински Динозавървил.

Кармоди отвърна нечленоразделно. Той забеляза движение вляво, обърна се и видя динозавър – грамада, висока двадесет стъпки и поне петдесет стъпки от носа до опашката. Като се държеше изправен на задните крака, гигантът бързо приближаваше към Кармоди.

– Тиранозавър ли е? – попита Кармоди.

– Точно. Тиранозавър рекс. Най-знаменитият от раздела Зауришия. Дължина на зъбите половин стъпка. Впрочем, това е бебе. Тегло не повече от девет тона.

– И яде месо?

– Разбира се.

Гигантът беше на петдесет стъпки от Кармоди. А на плоското блатисто място нямаше никакво укрытие, ни скали, ни дупки.

– Какво да правим? – попита Кармоди.

– Най-добре е да се превърнем в растения.

– Но аз не умея.

– Не умееш ли? Лоша работа. Да хвъркнеш не можеш, да се зариеш в земята не можеш, и да избягаш, хващам се на бас, също не можеш. Тогава стой кротко, нищо друго не ти остава. Искаш ли да ти цитирам Епиктет? Или дай по-добре да изпеем молитва, ако смяташ, че ще помогне.

– По дяволите молитвата. Искам да се махна оттук.

Но флейтата вече подкара: „Боже мой, аз съм все по-близо до теб!“ Кармоди стисна юмруци. Тиранозавърът вече беше пред него.

Той се извиси над главата му като месест подемен кран. Чудовището отвори ужасната си уста.

Глава 17

– Здравейте – каза тиранозавърът. – Казвам се Еми. На шест години съм. А вие как се казвате?

– Кармоди – каза Кармоди.

– А аз съм неговата Награда – добави Наградата.

– Колко сте интересни – каза Еми. – Никога не съм виждал такива. Вече познавам диметродона и скалозавъра, и купчина други зверове – той млъкна, наблюдавайки ги по детски. И Кармоди млъкеше, потиснат от размерите на тази ужасна глава с тясна паст, осяяна с два реда кинжали. Страшилище! Само очите – кръгли, нежни, доверчиви, не се връзваха със зловещия вид на динозавъра.

– Добре – каза накрая Еми. – Какво правите в нашия парк?

– Нима това е парк?

– Разбира се – каза динозавърът. – Детски парк. Та вие не сте дете, макар че сте малък.

– Прав си, не съм дете – каза Кармоди. – Попаднах във вашия парк по погрешка. Знаеш ли, искам да поговоря с баща ти.

– Дадено – каза Еми. – Качете се на гърба ми, ще ви заведа.

И щом Кармоди се настани по-удобно, Еми заподскача на югозапад. Отначало те се движеха по пътя – широко трасе, отъпкано от краката на безброй динозаври, твърдо като бетон. Ту тук, ту там те виждаха хидрозаври, които спяха под върбите или мучаха хармонично с ниските си приятни гласове. Кармоди попита за хидрозаврите, но Еми каза само, че баща му ги счита за „сериозен проблем“.

Пътят минаваше през горички от брези, клен и иглолистни дървета.

Зад частните горички започна истинска гора. Колкото по-дълбоко влизаха в нея, толкова повече динозаври срещаха. Земята бучеше под краката им, дърветата трепереха и облаци прах се рееха във въздуха. Бронираните гърбове се стържеха един о друг и само бързите завои, внезапните спирания и тръгвания помагаша да бъдат избегнати сблъсъците. И непрекъснат рев според правилата на уличното движение! Просто беше страшно да се гледат тези хиляди бягащи динозаври. И каква миризма...

– Ето че стигнахме – каза Еми и спря така рязко, че Кармоди едва не се катурна от шията му. – Баща ми е тук.

Като се огледа, Кармоди видя, че Еми го е довел в малка горичка от секвоя. Един истински оазис на спокойствието. Два динозавъра бавно се разхождаха, без да обръщат внимание на суматохата само на петдесет метра от тях.

– Ей, татко – завика Еми. – Я виж какво намерих, виж, татенце!

Единият от динозаврите вдигна глава. Това беше тиранозавър доста по-голям от Еми с бели линии на синята кожа. Сивите му очи бяха налети с кръв.

– Колко пъти – започна той недоволно, – колко пъти съм те молил да не тичаш, когато идваш тук.

– Прости ми, татко, но виж какво съм...

– Ти винаги искаш да ти прощаям – наиздателно каза тиранозавърът, – а си вършиш все своето. С майка ти постоянно разговаряме за поведението ти, Еми. Нито тя, нито аз бихме искали от тебе да излезе устат, невчесан битник, който няма понятие как би

трябвало да се държи един възпитан динозавър. Обичам те, сине, но все пак трябва да се научиш...

– Тате, след това ми се карай. Най-напред погледни!

Старият тиранозавър гневно размаха опашка. Накрая наведе глава и видя Кармоди.

– Господи! – възкликна той.

– Добър ден, господине – каза Кармоди. – Името ми е Томас Кармоди. Аз съм човек. Не мисля, че сега на тази Земя има и други хора, пък макар и примати. Трудно ми е да ви обясня как попаднах тук, но дойдох с мирни намерения – завърши той твърде разумното си обяснение.

– Фантастика! – успя да каже само бащата на Еми, който се казваше Борг. – Говорещ бозайник!

Глава 18

Борг покани Кармоди в кабинета си, който се намираше под пищна разлистена плачеща върба. Седнаха, покашляха, помълчаха малко, за да съобразят с какво да започнат. Накрая Борг произнесе:

– И така, вие сте бозайник от бъдещето, нали?

– А вие сте влечуго от миналото?

– Никога не съм мислил за себе си като за същество от миналото – каза Борг. – Е, да предположим, че е така. А далеч ли е това бъдеще, откъдето идвате?

– Сто милиона години или нещо такова.

– О, бая дълъг срок.

Борг кимна и замънка. Кармоди разбра, че динозавърът не знае какво да каже още. Очевидно Борг беше обикновен обитател: гостоприемен, потънал в собствената си работа, добър съпруг, но

неинтересен събеседник – типичен представител на тъмните тиранозаври от среден клас.

– Тъй-тъй – рече Борг, когато мълчанието стана тягостно. – И как е там, в бъдещето?

– Трудно – въздъхна Кармоди. – Суматоха. Пълно с нови изобретения, а те само затрудняват живота.

– Да-да-да – каза Борг. – Така си го представят бъдещето и нашите момчета с въображение. Някои даже пишат, че еволюцията ще протече така, че бозайниците ще започнат да доминират на Земята. Но аз смятам, че това е пресилено, гротеска.

– Навярно така ви изглежда – каза Кармоди.

– Какво, вашият вид доминиращ ли е?

– Е... един от доминиращите.

– А какво е положението с влечугите? Или по-точно какво правят тиранозаврите там, Във вашето бъдеще?

Кармоди не намери сили, за да каже, че тиранозаврите ще измрат, че са измрели шейсет милиона години преди да се появи човекът и въобще, че влечугите заемат третостепенно място в природата.

– Какво е положението ли? Точно тъй, както може да се очаква – каза Кармоди, чувствайки се оракул, при това лъжлив.

– Добре, добре. Така си и мислех – каза Борг. – Ние сме силен народ, знаете ли, имаме и сили, и разум. Бъдещето не ни тревожи – продължи Борг, преминавайки в закръгления стил на следобеден оратор. – Е, има и други видове динозаври, може би по пътя сте забелязал и хидрозаври.

– Да, забелязах ги. Пееха...

– Винаги пеят тези типове – каза Борг сурово.

– Ядете ли ги?

– небеса! Разбира се, че не. Хидрозаврите са разумни. Единствените разумни същества на планетата, ако не се броят тиранозаврите.

– Вашият син каза, че те са „сериозен проблем“.

– Да, проблем са – потвърди Борг с повишен глас.

– В какъв смисъл?

– Мързеливи са. И още тъжни и груби. Зная какво говоря, имах слуги-хидрозаври. Нямаат самолюбие, нямаат стремежи, идеи. Никога не знаят кой ще ги нахрани, даже не се тревожат от това. Не ви гледат в очите, когато разговарят с вас.

– Но пеят хубаво.

– Е да, пеят. Някои от най-добрите ни изпълнители са хидрозаври. И за тежка работа ги бива, ако има кой да ги наглежда. Външността им подвежда, този патешки клюн... Но не е вината в тях, какво да се прави. А в бъдеще проблемът с тях ще бъде решен...

– Да – каза Кармоди. – Расата им е изчезнала.

– Може би е за добро – каза Борг. – Да, мисля, че е за добро.

Кармоди и Борг разговаряха няколко часа. Кармоди научи също за урбанистичните проблеми на влечугите. Гористите градове бяха препълнени, защото все повече гущери напускаха селата, заради удобствата на цивилизацията. Изострен е до крайност транспортният проблем. Препълнени градове – това беше резултатът от демографския взрив. Но то не беше единственото. В много страни гущерите почти гладуваха.

– Имаме маса проблеми – въздъхна Борг. – Някои от най-добрите ни умове са изпаднали в отчаяние. Но аз съм оптимист. Ние, гущерите, и в миналото сме виждали тежки моменти и все пак успяваме да удържим. Ще разрешим и новите проблеми. По моему у нас, динозаврите, има вродено благородство, искра на разум. Не мога да повярвам, че тя ще угасне.

Кармоди кимна: „Ще издържите“. Какво остава на джентълмена, освен да лъже?

– Благодаря ви – каза Борг. – А сега, предполагам, ще трябва да поговорите с другаря си?

– С какъв другар?

– Имам предвид бозайника, който стои зад гърба ви.

Кармоди веднага се обърна и видя нисичък дебел човек с очила, с чанта и с чадър.

– Господин Кармоди? – попита той.

– Да, аз съм Кармоди.

– Аз съм Саргис от Бюрото за Подоходен Данък. Заставихте ме да ви гоня, но от Бюрото не можете да се скриете.

Борг каза: „Това не ме засяга“. И се отдалечи безшумно, удивително за такъв огромен тиранозавър.

– Странни приятели имате – каза Саргис, гледайки след него. – Но това не е моя работа, макар че ФБР може да прояви към него интерес. Аз съм тук изключително заради данъците от 1965 и 66 година. В чантата си имам заповед за задържане, напълно редовна е, можете да се уверите. Предлагам да ме последвате. Моята машина на времето е паркирана зад онова дърво.

– Не! – каза Кармоди.

– Съветвам ви да размислите – настояваше данъчният. – Делото ви може да бъде разрешено чрез удовлетворяване и на двете заинтересовани страни. Но трябва да се разреши незабавно. Правителството на САЩ не обича да го карат да чака...

– Казах не! – извика Кармоди. – Измитайте се! Зная кой сте!

Защото без съмнение, това беше неговият хищник. Грубата имитация на служител от Бюрото за Данъци не можеше да заблуди никого. И чантата, и чадърът бяха пришити към лявата ръка. Чертите на лицето бяха правилни, но хищникът беше забравил да сложи уши. И най-нелепото: коленете му се свиваха назад.

Кармоди се обърна, за да си отиде. Хищникът не мръдна от мястото си. Очевидно не беше в състояние да го последва. Той зави от глад и от ярост. И изчезна.

Кармоди не успя да се поздрави с избавлението, защото миг по-късно той също изчезна.

Глава 19

– Влезте! Влезте!

Кармоди само мигаше на парцали: от динозаврите нямаше помен. Сам той не се намираше в гора от кредния период, а в малка прашна стаичка, където каменният под студенееше на краката му, прозорците бяха замъглени от сажди и пламъкът на високите свещи неспокойно трептеше от течението.

Зад високото бюро седеше човек. Имаше дълъг нос, скулесто лице, клепнали уши, кафява бенка на лявата буза, тънки и безкръвни устни.

Човекът каза:

– Аз съм мое преподобие Клайд Бидл Сизрайт. А вие, разбира се, сте господин Кармоди, когото така любезно изпраща при мен господин Модсли. Седнете, моля. Надявам се, че пътуването от планетата на господин Модсли беше приятно.

– Повече от приятно – изръмжа Кармоди. Може би думите му звучаха невежливо, но внезапните прехвърляния от свят в свят бяха започнали да му опротивяват.

– Е, как я кара господин Модсли? – попита Сизрайт с усмивка.

– Повече от чудесно. Къде съм сега?

– Нима моят секретар в приемната не би е обяснил?

– Не видях никакви секретари и никакви приемни не съм виждал!

– Ай-ай-ай! – нежно закудкудяка Сизрайт. – Сигурно приемната е излезнала пак от фаза. Десет пъти я поправам, но тя вечно се десинхронизира. Знаете ли, това дразни клиентите, а секретарят си пати най-много – бедният, също излиза от фаза и понякога не може да се прибере в къщи при семейството по цяла седмица, па и повече.

– Да, лоша работа – каза Кармоди, чувствайки се близо до истерия. – Няма ли все пак – продължи той, едва сдържайки се, – да ми обясните като начало що за място е това и как да си отида в къщи?

– Успокойте се – каза Сизрайт. – Ще пийнете ли чашка чай? Не? Това, както благоволихте да се изкажете, място, представлява Всегалактично Бюро за Координати. Уставът ни е на стената. Можете да се запознаете.

– А как попаднах тук? – попита Кармоди.

Сизрайт се усмихна и пошава с пръсти.

– Много просто, господине. Когато получих писмото на господин Модсли, веднага се разпоредих да предприемат издирване. Чиновникът ви откри на Земя В 3444123С22. Явно не беше вашата Земя. Разбира се, господин Модсли е направил за вас всичко, но да определя координати той не умее. Затова се реших да ви преместя в бюрото. Ако желаете да се върнете на гореспоменатата Земя...

– Не, не! – каза Кармоди. – Само не мога да разбера къде... Вие, струва ми се, казахте, че това е служба за определяне на координати?

– Всегалактическо Бюро за Координати – поправи го любезно Сизрайт.

– Значи, не съм на Земята.

– Разбира се, че не сте. Или да се изкажа по-точно, не сте в никой от възможните, вероятни, потенциални или темпорални светове със земна конфигурация.

– Добре, прекрасно – каза Кармоди, дишайки тежко. – А вие, господин Сизрайт, бивали ли сте някога в някоя от тези земи?

– Уви, не съм имал щастието. Предвид на работата си, длъжен съм почти неотлъчно да седя в кантората.

– Така значи! – изрева Кармоди. – Никога не сте бил на Земята, както вече казахте. Тогава защо, дявол да ви вземе, седите в тая идиотска стаичка на свещи, при това с цилиндър, като от книжка на Дикенс? Защо, а? Искам просто да чуя какво ще кажете, защото вече зная този трижди проклет отговор! Просто намерил се някой кучи син, който ме е упоил с билки. Всичко това ми се привижда – цялата тази кучешка щуротия, а вие самият, недоносче такова с орлов нос, заедно с вашите усмивки, също ми се привиждате!

Кармоди се отпусна на стола, пухтящ като локомотив, взирайки се в Сизрайт. И чакаше всичко най-после да се разпръсне, да изчезнат нелепите видения, а самият той да се събуди в леглото си, в квартирата си или на дивана у някой приятел или, в най-лошия случай, в болнична стая.

Но нищо не се разпръсна. Триумфът не се състоя и Кармоди почувствува, че повече не може да съобразява, но и това вече не му правеше впечатление – толкова беше уморен...

– Завършихте ли монолога си? – попита с леден тон Сизрайт.

– Завърших го – въздъхна Кармоди. – Извинете.

– Не се измъчвайте – каза спокойно Сизрайт. – Вие сте преуморен, естествено. Но не ще мога да ви помогна, ако не се стегнете. Разумът може да ви върне у вас. Истерията няма да ви заведе никъде.

– Отново ви моля да ми простите – избърбори Кармоди.

– Колкото до тази стая, която ви плаши тъй много, аз я декорирах специално за вас. Разбира се, епохата е подбрана приблизително, но това можах да направя с краткото време, с което разполагах. И го направих само, за да се чувствуваше в къщи.

– Добре сте го замислили – каза Кармоди. – Значи и външността ви...

– Разбира се – усмихна се Сизрайт. – И себе си декорирах по същия начин. Не е много трудно. На клиентите ни такива фокуси се нравят.

– И на мен ми харесва – съгласи се Кармоди. – Сега разбирам, че то успокоява.

– Това исках, да се успокоите – каза Сизрайт. – А по въпроса за туй, че всичко е ваш сън... в него има нещо!... Защото, строго казано – продължи той, – между въображаемите и действителните събития няма голяма разлика. Разликата е само в термините. Между впрочем, сега нищо не ви се присънва, господин Кармоди. Дори да беше сън, трябва пак да постъпите по същия начин.

– Нищо не разбирам – каза Кармоди. – Само ви вярвам, че всичко е действителност... – Той се засмя. – Но едно нещо не мога да разбера: защо всичко ми е познато? Искам да кажа, че Галактичният Център прилича на нашия Радио-възел, а Борг-динозавърът не говори като динозавър, даже не така, както би трябвало да говори един говорещ динозавър! И...

– За бога, не се измъчвайте!

– Извинете.

– Искате да ви обясня – продължи Сизрайт, – защо действителността е такава, каквато е. Но това не може да се обясни. Просто трябва да се научите да пригаждате предразсъдъците си към новите факти. Не бива да очаквате, че действителността ще се приспособява към вас. Ако се срещнете с необикновено явление – нищо не можете да направите. Ако се сблъскате с обичайно нещо – пак нищо не можете да сторите. Разбирате ли ме?

– Мисля, че да.

– Отлично. Сигурен ли сте, че не искате чай?

– Благодаря, не искам.

– Тогава да помислим как можете да се върнете в къщи. На гости е хубаво, но в къщи е още по-хубаво. Нали тъй?

– Разбира се, че е по-хубаво – съгласи се Кармоди. – А трудно ли ще ви бъде?

– Трудно? Не бих казал – проточи Сизрайт. – Работата, разбира се, е сложна, изисква точност и даже е свързана с известен риск. Но трудна не бих я нарекъл.

– Кое считате за наистина трудна работа?

– Квадратните уравнения – без да се замисля каза Сизрайт. – Никога не можах да се науча да ги решавам, макар да съм пробвал много пъти. Това, господине, е трудно!

– А знаете ли къде е отишла моята Земя? – попита Кармоди.

– „Къде“ – не е проблем. „Къде“ вече ви отправиха, но от това не излезе нищо, защото „Кога“ се оказа далеч от търсеното. Сега, предполагам, ще попаднем на вашето лично „Кога“ без излишна трудност. „Каква“ Земя – ето къде е дяволията!

– Непреодолимо ли е?

– Преодолимо е – каза Сизрайт. – Трябва само да се разсортират Земите и да се изясни коя от тях е вашата. Проста работа. Както биха казали у вас: да простреляш риба в бъчва. А сега на работа! – възкликна Сизрайт, трийки енергично ръце. – С колегите подбрахме известно количество светове. Между впрочем, предполагаме, че вашият свят ще бъде между тях. Но да го разпознаете, можете само вие.

– Трябва да ги огледам ли?

– Нещо подобно. По-точно, трябва да ги посетите. Щом си изясните ситуацията, веднага ми съобщавайте дали сме попаднали във вашия свят или сме ви пратили в чужд. Ако е вашият – край! Ако е друг – ще ви преместим в следващия от вероятните.

– Много разумно – каза Кармоди. – А много ли са на брой вероятните земи?

– Невероятно много! Обаче се надяваме да успеем бързо, ако само...

– Какво „ако само...“

– Ако хищникът не ви настигне преди това.

– Моят хищник?

– Той продължава да е по следите ви – каза Сизрайт. – Както вече знаете, устройва ви клопки като избира за стръв някой от собствените ви спомени. Това са „земноформни сцени“ – така бих ги нарекъл, те трябва да ви омотаят, да ви подлъжат и да ви заставят, без да подозирате, да отидете право в устата му.

– Мислите ли, че той ще се домъкне и във всички ваши светове?

– Разбира се! Няма безопасно скривалище. Но запомнете: всяко добро действа открито. Всяко зло непременно хитрува, крие се страхливо зад илюзии, маски, мечти... Е, какво толкова, досега вие успяхте да се измъкнете благополучно...

– Да, провървя ми. Поне досега.

– Значи сте щастливец. Тъй че, дръжте се мъжки, Кармоди. Смелостта, знаете ли... ъ-ъ... планета повдига! Вярно ли е? Изучавайте световите, пазете се от илюзии, излизайте сух от водата и гледайте да не пропуснете от уплаха собствения си свят.

– А ако случайно го пропусна? – попита Кармоди.

– Тогава издирването няма да има край никога. Броят на възможните земи не е безкраен, но просто няма да ви стигне животът да изгледате всички и да започнете отново!

– Добре – каза Кармоди. – Очевидно друг път няма. Моля ви, господин Сизрайт, нека да започнем. И ви благодаря за грижите и търпението...

– Моля – каза Сизрайт доволен. – Да се надяваме, че още първият свят ще се окаже онзи, който ви е нужен.

СЛЕДВА



Посоката на пътя

Фантастична новела

Уршула Легуин

Край магистрала №18 в щата Орегон, южно от обиколния път за Мак Минвил, има едно дърво. Миналата година от него се откърши голям клон, но това не наруши величествеността му. Да се минава край него се налага няколко пъти в годината, но то никога не се уморява с достойнството и умението на стар майстор да служи на Относителността.

Те не винаги са били толкова взискателни. Някога не ни принуждаваха да се движим по-бързо от галоп и дори това се случваше рядко. Най-често беше лек тръс. Истинско удоволствие бе да се приближаваш до пешеходец. Времето стигаше да се изпълни всичко както трябва. А той, както обикновено правят хората, движеше ръце и крака, гледайки пътя пред себе си, а по-често в страни или право към мен. Аз се приближавах до него бавно и незабележимо, израствайки все повече и повече, съгласувах скоростта на приближаването и скоростта на нарастването по такъв начин, че точно в оня миг, когато аз от мъничко петънце израствах до пълните си размери – тогава бях шестдесет фута – се оказвах редом с човека; надвесвах се над него, приемах заплашителни размери, издигах се над него, обгръщайки го с гъстата си сянка. Но той не се плашеше. Дори децата не се бояха, макар че ме гледаха очаровани, когато минавах край тях и започвах да ставам по-малък.

Случваше се някой от възрастните да ме задържи при срещата, лягаше в краката ми, като опираше гръб в мен, и дълго лежеше така. Не съм и мислил да протестирам. При мен има чудесен хълм, от който се вижда надалеч, има ласкаво слънце, хубав вятър – защо да не постоиш спокойно някой и друг час. Нали това е само относителна неподвижност? Достатъчно е само да погледнеш слънцето, за да разбереш колко бързо всъщност се движиш; и при това растеш непрекъснато, особено лете. Винаги ме е трогвала тяхната доверчивост, когато заспиваха в краката ми, позволявайки ми да се облегна на тях, такива малки и топли. Хората ми харесваха. За разлика от птиците те рядко даряваха нас, дърветата, с изящество и все пак ги предпочитях пред катеричките.

Тогава конете работеха при хората: и това също ме радваше. Особено ми харесваше ситния тръс – в този ход аз постигнах съвършенство. Ритмичните движения нагоре и надолу, съчетани с пулсиращо нарастване, поклащане и пикиращи скокове, създаваха илюзия за полет. Галопът не беше толкова приятен. Той е по-рязък, неравномерен, струва ти се, че се мяташ от поривите на силен вятър, като младо дръвче. При това всичко: и бавното приближаване и израстване, и самият миг на надвесването, после бавното отстъпване назад, и смаляването – всичко това при галопа изчезва. В него трябва да се хвърляш стремглаво! Човекът биваше толкова зает с ездата, а конят – с бягането, че дори не намираха свободно време да ме погледнат. Впрочем, това се случваше рядко. Нали и конете са смъртни и като некоренени същества лесно се уморяваха; е, хората не ги уморяваха, ако не бързаха по неотложна

работа. Като че ли тогава те май че и нямаха толкова много бърза работа.

Много години изминаха от последното ми галопиране и да си кажа правичката, не бих имал нищо против да опитам още веднъж. Все пак в него има нещо енергично-въодушевяващо.

Спомням си, как видях първия автомобил. Както почти всички ние, помислих го за смъртно невякоренено същество от някакъв нов за мен вид. Бях малко учуден, тъй като мислех, че за сто тридесетте и две години от живота си съм изучил цялата местна фауна. Новото винаги вълнува, просто защото е ново и аз внимателно следях това същество. Приблжих се до него доста бързо, преди бих казал в ситен тръс, но ходът беше друг, съответстващ на непривлекателния на това създание – неудобен, на скокове, нахсан. Само след две минути обаче, преди да бях пораснал и с един фут, аз вече знаех, че това не е смъртно същество – вкоренено, невякоренено или каквото и да е друго. То беше направено от хората, както каруците, в които впрягаха конете. Да си призная, помислих, направено е толкова лошо, че щом превали хълма на запад, повече няма да се върне и с цялата си душа се надявах на това. Защото това друсащо галопиране не ми достави никакво удоволствие. Но то започна да се движи по разписание, към което по силата на обстоятелствата трябваше да се придържам и аз. Всеки ден в четири часа трябваше да се приближавам до него, когато то, друсащо и тресящо се се появяваше от запад, да нараствам, да се надвесвам над него и отново да се смалявам. А в пет отново трябваше да се връщам от изток със заешки подскоци – съвсем несериозна работа за моите шестдесет фута – да се клатя

на всички страни до тогава, докато най-сетне не успях да се отърва от това малко противно чудовище, да се отпусна и да подложам клоните си на полъха на вечерния ветрец.

В автомобила винаги бяха двама: млад мъж зад кормилото и недоволна възрастна жена, загърната в кожи, на задната седалка. Може би разговаряха помежду си, но аз никога не чух и думичка. Бил съм свидетел на много разговори по пътя през тези дни, обаче нито един от тях не бе роден в тази машина. Отгоре тя беше открита, но произвеждаше такъв силен шум, че заглушаваше всякакви гласове, дори песничката на заселилия се в мен тази година врабец. Шумът бе също така отвратителен, както друсането.

Принадлежа към семейство с твърди принципи, което притежава чувство за собственото си достойнство. На нас, брястовете, девизът ни е „Чупя се, но не се навеждам“ и аз винаги съм се старал да го спазвам. Когато тази обикновена механическа дреболия ме заставяше да скачам и да се друсам, това, разбирате ли, засягаше не моята лична гордост, а фамилната ми чест.

Ябълките в овощната градина, която се намира в подножието на хълма, очевидно не протестираха; впрочем покорството е в природата им. През измивалите столетия техните гени са били изменени от хората. Освен това у тях надделява стадното чувство – нито едно овощно дръвче не може да притежава истинско собствено мнение.

А аз държа на мнението си.

Бях много доволен, когато автомобилът прекрати набезите си. Цял месец го нямаше никакъв и цял месец с радост ходех за хората, бяхах в тръс за конете, дори се движех на подскоци, щом

видех някое дете, хванало се за ръката на майка си, и се мъчех, макар и не съвсем успешно, да остана във фокуса на погледа му.

Но следващия месец – беше септември, защото лястовиците бяха вече отлетели – се появи друга кола, нова, и неочаквано повлече и мен, и пътя, и нашия хълм, и градината, и полето, и покрива на фермерската къща, подхвърляйки и друсайки ни от изток на запад. Движех се по-бързо, отколкото при галоп, по-бързо от когато и да било по-рано. И едва успял да се надвеса, бивах принуден отново да се смъквам до земята.

На другия ден се появи още една.

От година на година, всяка седмица, всеки ден те ставаха все по-обикновено явление. Редът на Нещата ги погълна в себе си и те станаха негова главна черта. Отново павираха пътя, разшириха го и го покриха с нещо много гладко и противно, което приличаше на слузта, която отделят охлювите; по него нямаше нито коловози, нито локви, нито камъни; нямаше цветя и сянка. Преди по пътя се срещаха най-различни дребни некоренени същества – щурчета, мравки, жаби, мишки, лисици и разни други животинки. Общо взето, те бяха твърде дребни, за да се движа за тях – не биха могли и да ме видят добре. Сега, добили опит, повечето от тях избягваха пътя, другите биваха мачкани от колелата. Много зайци загинаха пред краката ми точно така. Благодарен съм на съдбата, че съм бряст и че макар вятърът да може да ме изтръгне от корен, макар че могат да ме отсекаят или отрежат, никой не може да ме смачка.

Ново, високо майсторство се искаше от мен, когато на пътя се появяваха едновременно няколко автомобила. Едва се бях вдигнал над тревата като тъничка пръчка, когато ясно разбрах главната

хитрост при движението в две посоки едновременно. Усвоих я без особени размишления, просто по силата на обстоятелствата: когато видях пешеходец, който идваше от изток, и конник от запад. Трябваше да се движа в двете посоки едновременно и тъкмо това направих. Мисля си, че именно това ние, дърветата, правим без всякакви затруднения. Независимо от възпненето успях да мина край конника, а после да се отдалеча от него, докато в същото време още се приближавах, клатушкайки се към пешеходеца, и го подминах (тогава не можеше да става и дума за надвесване), едва когато изчезнах от полезрението на конника. В този първи опит, когато аз, още толкова млад, успях да направя всичко правилно, бях горд със себе си, макар че всичко това не беше чак толкова сложно. От тогава съм извършвал това безброй пъти, дори на сън. Но замисляли ли сте се, какво майсторство се иска от едно дърво, когато то трябва едновременно да нараства, но с различна скорост и по по-различен начин за всеки от четиридесетте автомобила, които се движат в противоположни посоки, и в същото време да се смалява за четиридесет други, без обаче да забравя да се надвесва над всеки от тях в нужния миг? Минута след минута, час след час, от съмване до залез и дори в тъмнината на нощта?

А моят път не почиваше никога, той работеше цял ден под почти непрекъсвания поток от автомобили. Той работеше и аз също работех. Вече не се друсах и подскачах, но трябваше да бягам все по-бързо и по-бързо, да раста с чудовищна скорост, да надвисвам и да се свивам в нищо за миг. Все в бързване, без да имам време да се порадвам на движението, без почивка, отново и отново, отново и отново.

Много малко шофьори си даваха труд да ме погледнат дори бегло. Изглеждаше, че те изобщо нищо не виждат. Просто пулеха очи и гледаха пътя пред себе си. Май вярваха, че се отправят нанякъде и се стремят към нещо. На автомобилите им отпред бяха прикрепени малки огледалца, в които те от време на време поглеждаха, за да видят мястото, където вече са били, след което погледът им отново се изцъкляше, прикован в пътя пред тях. А пък аз си мислех, че само бръмбарите се заблуждават така. Бръмбарите всякога бързат и никога не гледат нагоре. Винаги съм имал страшно лошо мнение за бръмбарите.

Признавам, че в благословената тъмнина на нощите, когато луната не посребряваше короната ми, а аз не закривах с клоните си звездите, когато можех да си отдъхна, понякога сериозно си мислех да престана да изпълнявам дълга си пред общия Ред на Нещата – да престана да се движа. Е, не съвсем сериозно. Само наполовина. Просто от умора. Но щом дори глупавичката върбичка в подножието на хълма съзнаваше дълга си и подскачаше, засилваше се, израстваше и се смаляваше за всеки автомобил по пътя, то как аз, брястът, мога да не го изпълнявам? Честта задължава и всяко мое семе знаеше своя дълг.

Ето вече петдесет или шестдесет години изминаха от времето, когато, съгласявайки се да подкрепям Реда на Нещата, аз внесох своя дял в поддържането на илюзията у хората, че те се движат нанякъде. И бих бил радостен, да я поддържам и по-нататък. Но се случиха такива страшни събития, че искам да изразя своя протест. Не съм против това да се движа в две посоки едновременно, да раста и да се смалявам в едно и също време, дори да се нося с

противоестествена скорост от шестдесет или седемдесет мили в час. Готов съм да продължавам това, докато не ме отсекаят или докато не ме изкоренят. Това е моята работа. Но гневно протестирам срещу превръщането ми в нещо вечно.

Вечността не е моя работа. Аз съм бряст – ни повече, ни по-малко. Имам си задължения и ги изпълнявам. Имам си радости, които ми носят наслада (макар че станаха по-малко, защото птиците намаляха, а вятърът престана да е свеж). И макар че могат да ме наричат дълголетник, аз съм временен, това е мое право. Моята привилегия е да съм смъртен. И точно нея ми отнеха.

Това се случи миналата година в една дъждовна мартенска вечер.

Както винаги пътят се гърчеше под вълните на автомобилите, които се движеха с голяма скорост в двете посоки. Бях толкова зает да се нося край тях, да израствам, да надвисвам, да се смалявам, а тъмнината настъпваше толкова бързо, че не разбирах веднага какво стана. Шофьорът на един от автомобилите явно бе почувствувал, че необходимостта му „да стигне някъде“ е изключително неотложна и затова се опита да изпревари колата пред него. Тази маневра изисква временно отклонение от Движението на Пътя и отместване в отдалечената страна, която обикновено се движи в другата посока (нека ми бъде позволено да изкажа възхищението си от умението на пътя да изпълнява такива маневри, които съвсем не са толкова прости за едно неживо същество, направено от човек). Но друг автомобил се оказа съвсем близо до бързачия в момента, когато той смени страната – право пред него; а пътят не можеше да направи нищо – и без това беше претъпкан. За да избегне

сблъскването с насрещната кола, бързачият автомобил изцяло промени посоката на пътя, като се обърна на север по собствено желание и ме принуди да скоча право върху него. Нямах друг избор. Наложих ми се да се хвърля срещу него с огромна скорост от 85 мили в час. Излетях нагоре във въздуха и увиснах над него – чудовищен, огромен, повече от всеки друг път. А после ударих колата.

Загубих солиден къс кора и парче от стеблото си. Но в мястото на удара обиколката ми беше почти девет фута, затова ударът не ми причини значителна вреда. Клоните ми полетяха нагоре, миналогодишното гнездо на птицата присмехулник падна и аз застенах потресен. Това беше единственият случай в живота ми, когато казах нещо на глас.

Автомобилът издаде ужасен звук. Той беше напълно изпотрошен от моя удар, буквално смачкан.

Шофьорът не успя да каже нищо: убих го моментално.

Протестирам не срещу самия факт. Стана това, което трябваше да стане – трябваше да го убия. Нямах избор, затова не съжалявам. Но протестирам срещу това, самата мисъл за което е непоносима за мен. В мига, в който скочих срещу него, той ме видя. Най-после той погледна нагоре. Видя ме такъв, какъвто никой досега не ме е виждал – дори децата, дори хората в онези дни, когато още гледаха заобикалящия ги свят. Той ме видя изцяло – и повече нищо и никога не видя.

Видя ме през призмата на вечността. Сбърка ме с вечността. А тъй като умря в мига на лъжливото видение, което никой вече не може да промени, аз съм увековечен в този образ.

Колко непоносимо е това! Аз не съм в състояние да поддържам тази илюзия. Нека хората не искат да разберат Относителността на явленията, но те са длъжни да се отнасят към тях с разбиране.

Ако Редът на Нещата изисква това, аз ще убивам шофьорите на автомобилите, макар че обикновено от брястовете не изискват изпълнението на подобен дълг. Но да ме принуждават да играя ролята не само на убиец, но и на смъртта – е несправедливо. Защото аз не съм смърт. Аз съм живот: аз самият мога да умра.

Ако те искат да съзерцават смъртта очи в очи – това си е тяхна работа, а не моя. Не желая да играя ролята на Вечността за тях. Нека не се обръщат към дърветата, когато искат да умрат. Ако искат да видят смъртта, нека се вгледат в себе си и потърсят корените ѝ в душите си.

Известната американска писателка Уршула Легуин е родена през 1929 година. Първия си разказ „Април в Париж“ публикува през 1962 година. Следват голям брой новели, повести и романи, които ѝ донасят славата на създателка на „етнографското“ направление в съвременната научна фантастика и много литературни награди. В предложената на нашите читатели новела писателката в алегорична форма поставя въпросът за отношението на западната цивилизация към природата.

Координати на чудесата

Фантастична повест

Робърт Шекли

Продължение от кн. 11

ЧАСТ IV. КОЯ ЗЕМЯ?

Глава 20

...И тъй, попаднахме някъде, кой знае къде, кога и на коя Земя? Бъдете уверени, обаче, само не и Кармоди, който се озова в град много подобен на Ню Йорк. В много подобен, но дали в него?

– Този Ню Йорк ли е? – попита Кармоди.

– Дявол го знае! – отвърна някой.

Кармоди се огледа и схвана, че гласът идва от черния чадър, който държеше в ръце.

– Ти ли си, Наградо? – попита той.

– Какво мислиш, че е някое шотландско пони?

– Къде беше досега?

– В отпуск. В кратък, но заслужен отпуск – каза Наградата. – И нямаш право да се оплакваш. Отпуските са предвидени в договора между Амалгамираните Награди на Галактиката и Лигата на Реципиентите.

– Не се оплаквам – каза Кармоди. – Просто така... Е, няма значение!... Виж сега: това място е буквално моята Земя. Буквално като в Ню Йорк!...

Край тях се стелеше градът. Поток от коли и хора. Блясък на реклами. Пълно с театри, пълно с павилиони, пълно с хора. Пълно с магазини, с обявления за евтина разпродажба по случай фалит. Пълно с ресторанти – най-големите се наричаха „Северен“, „Южен“, „Източен“, „Западен“, а във всички – стандартни бифтеци и картофено пюре. Девоичета в дрешки мидллес танцуваха под звуците на дрезгава музика.

– Ето как се живее весело! – възкликна Кармоди, като си облиза устните.

– Чувам само звукът на монетите в касата – отбеляза Наградата с тон на моралист.

– Недей да лицемериш! – рече Кармоди. – Струва ми се, че съм у дома.

– Надявам се, че грешиш – отвърна Наградата. – Това място ми действа на нервите. Вгледай се както трябва.

Кармоди позна, че седи на ъгъла на Бродуей и 50-ата улица. Ето го и входът на метрото – право пред него. Да, той си е у дома! И побърза да се спусне по стълбите. Всичко беше познато, радваше и натъжаваше едновременно. Мраморните стени гинеха от влага. Блестящата монорелса изскачаше от един тунел и изчезваше в друг...

– Ох! – възкликна Кармоди.

– Какво има? – попита Наградата.

– Няма нищо... Премислих. Я по-добре да се върнем на улицата.

Той бързо се върна назад – към светлото правоъгълно небе. Но пътя му прегради кой знае откъде появила се тълпа. Кармоди започна да се провира през нея към изхода, а тълпата го тласкаше

назад. Мокрите стени на метрото затрепериха и трескаво пулсираха. Святкащата монорелса изскочи от мястото си и се протегна към него, подобно на бронзово змийско езиче. Кармоди затича, събаряйки хората насреща си, но те веднага се изправяха на крака като човечета с оловна тежест. Мраморният под стана мек и лепкав. Краката на Кармоди се запънаха, хората го наобиколиха в кръг, а монорелсата надвисна над главата му.

– Сизрайт! – завика Кармоди. – Измъкнете ме от тук!

– И мен! – запищя Наградата.

– И мен! – заскимтя хищникът, защото се беше престорил ловко на подземна станция, в чиято паст така невнимателно се бе намъкнал Кармоди.

– Сизрайт!

И нищо!... Всичко остана както си беше. Кармоди с ужас помисли, че Сизрайт може да се е заблелял някъде: я на обяд, я в тоалетната, я да говори по телефон. Синият правоъгълник на небето ставаше все по-малък. Входът като че ли се затваряше. Около него фигурите започнаха да губят приликата си с хора. Стените станаха пурпурночервени, издуха се, напрягаха се и започнаха да се движат. Гъвкавата монорелса се обви жадно около краката на Кармоди. От утробата на хищника долиташе кърккане и потече обилна слюнка.

– Помощ! – продължи да крещи Кармоди. – Сизрайт, помогнете!

– Помогнете, помогнете му! – заплака Наградата. – Или ако ви е трудно, помогнете поне на мен. Извадете ме от тук, а аз ще дам обявление във всички големи вестници, ще организирам комитети и групи за действие, ще изляза на улиците с плакати, за да убедя

целия свят, че Кармоди трябва да бъде отмъстен. По-нататък ще се посветя...

– Стига си дрънкал! – каза гласът на Сизрайт. – Срамота е! А що се отнася до вас, Кармоди, трябва да мислите, преди да влизате в устата на своя враг. Моята служба не е създадена само за да ви измъква от примката в последния миг!

– Но сега ще ме спасите, нали? Нали ще ме спасите? – молеше Кармоди.

– Направих го вече! – каза Сизрайт.

Глава 21

И Кармоди отново беше в град, подобен на Ню Йорк – този път стоеше пред хотел „Уолдорф-Астория“.

Носеше солидно палто от фирмата Барбери. Това веднага можеше да се разбере по етикета, зашит не под яката, а отвън, на десния ръкав. И другите етикети се оказаха отвън, така че всеки можеше да прочете, че Кармоди има риза от Ван Хезън, вратовръзка от Графиня Мери, костюм от Харта и Шефнер, носни кърпички Ван Кемп, обувки от кордовска кожа от Ллойд и Хейг, шапка „борсалино“, правена при Райм от Милано. Освен това от Кармоди струеше слаб мирис на мъжки одеколон „Мъх от дъб“ на фирмата Аберкромби и Фитч.

Беше като от кутия изваден, всичко на него бе безупречно и все пак, нима това е истинският шик? А той е честолюбив, ще му се да върви напред и нагоре – да стане от онези, които имат на масата си чер хайвер не само на Нова година и които употребяват след бръснене одеколон „Оникс“, носят ризи от братя Брукс, а пардесюта – само от Пол Стюарт.

Но за да стане това, нужно е да се добере до категорията на Потребители А-АА-ААА, вместо посредствената категория В-ВВ-АААА, на която го бе обрекъл скромният му произход. Просто му е необходим висш разряд. С какво е по-лош от другите? Дявол да го вземе, та нали той беше първи по техника на потреблението сред своите съвипускници от гимназията! Цели три години Потребителският му индекс беше не по-нисък от деветдесет процента. Лимузината му, неговият „Додж-Хорек“, беше безупречно елегантна кола. Тогава защо не го повишиха в по-горна категория? Забравили са го? Не са го забелязали?

Сега той ще играе „ва-банк“. Рискът е гигантски. Ако пропадне, могат с едно мигане на окото да го изхвърлят от службата и завинаги да остане зачислен в редиците на потребителските парици, в категорията НТС–2 (нестандартни търговски стоки клас 2).

Сега в него живееха два Кармоди.

Всички чувства, мисли и действия се струваха естествени само на единия Кармоди (неговото активно Аз). А другият Кармоди (рефлекторното Аз) наблюдаваше активното с голямо удивление.

Активното Аз се нуждаеше от подкрепа преди изпитанията в огън и вода. Кармоди премина през бар „Астория“, долови погледа на бармана – онзи и уста не беше отворил, когато той изкрещя: „Повтори, другарче!“ (Не беше важно, че не му бяха казвали нищо и нямаше какво да се повтаря.)

– Сядай, Мак – каза барманът, като се усмихваше. – Ето ти „Балантайн“. Силно, ароматно и приятно на вкус питие! Препоръчвам ти го!

Дявол да го вземе, всичко това Кармоди трябваше да каже сам – просто го изпревариха! Той седна, отпивайки замислено от бирата.

– Ей, Том!

Кармоди се обърна. Беше Найдън Стийн, стар приятел и съсед. Също от Ню Джърси.

– А аз пия кола – каза Стийн. – След колата съм по-весел. Препоръчвам ти я!

Кармоди пак се изложи. Изпи бирата на един дъх и извика: „Ей, приятел, я повтори! Ще си го повтарям до зори!“ Посредствена уловка, но по-добре с нея, отколкото без нея.

– Какво ново? – попита той Стийн.

– Разкош! Жена ми от сутринта е в Майями – каза онзи. – За една седмица. Вземаш слънчевия рейс „Америкън еървейз“ и след два часа, дори по-малко, си на плажа!

– Отлично! И аз днес изпратих моята на острова – подхвана Кармоди (в действителност неговата Елен си беше в къщи). – Пратете жена си на Бахамските острови и няма да имате семейни драми!

– Правилно! – прекъсна го Стийн. – Но ако имате само една седмица отпуск, защо трябва да губите скъпоценни дни за далечни морски пътешествия, когато под носа ви е очарователното село Марлборо!...

– Вярна мисъл! – подхвана Кармоди. – Освен това...

– Недокосната природа, комфортни къщички – прекъсна го Стийн. – Живея си на дача, затова не плача!

Това си беше негово право: той предложи темата.

Кармоди отново извика: „Ей, приятел, я повтори!“ Но не можеше да крещи до безкрайност „повтори“. Нещо не беше в ред и в него самия, и в околните, и в тая задължителна игра! Но какво? Това сега не можеше да схване никак.

А Стин, спокоен, стегнат, се обтегна на стола, демонстрирайки новите си небесносини подплънки за мишниците, пришити, разбира се, отвън, отново задрънка:

– А когато ги няма жените ни, кой ще пере? Разбира се, ние!

Това вече беше удар! Но Кармоди се опита да го превари.

– Ей – каза той, хилейки се. – Помниш ли песничката: „Я виж, старче, бельото ми е къде-къде по-бяло от твоето!“

И двамата се разкискаха неудържимо. Но веднага Стин се наклони напред и постави ръкава на ризата си до ръкава на ризата на Кармоди, вдигна вежди и отвори уста.

– Ей – каза той. – Все пак моята риза е по-бяла!

– Виж ти! – отвърна Кармоди. – Чудно! Имаме една и съща марка перални машини, а ти переш на „Невинност“, нали?

– Не, моята е „Снеговете на Килиманджаро“! – ехидно каза Стин. – Препоръчвам ти я!

– Уви! – замислено въздъхна Кармоди. – Значи „Невинността“ ме подведе...

Той изобрази разочарование, а Стин изсвири с уста победен марш. Кармоди си помисли дали да поръча още от прехвалената бира, но тя беше прясна, пък и Стин беше твърде ловък за него партньор.

Той заплати бирата с кредитна карта и се запъти към службата си на 51 етаж, №666, 5-ия булевард. Служителите, които срещаше, се

опитваха да го вмъкнат в рекламните си комбинации. Обикновено Кармоди ги поздравяваше с демократично дружелюбие, но сега не можеше да си позволи да се отклонява. Идваше решителният час. Ако си се осмелил да се включиш в съревнованието на Потребителите, ако искаш да се покажеш достоен не за вехтории, а за Вещи, Които На Този Свят Имат Истинска Цена, например швейцарски шал в девствените дебри на щата Мемфис или лимузина Порше 911-С, каквато предпочитат Хората, Считащи Се За Сол На Земята – ако значи искаш да имаш вещи от такава класа, длъжен си да докажеш, че ги заслужаваш! Парите са си пари, произходът – произход, но трябва и целенасоченост. Трябва да докажеш, че си от Особен Сой – от Хората, които могат да Престъпят, да поставят на карта всичко, за да спечелят веднага всичко.

– Напред към победата! – рече си Кармоди, като удари юмрук в длан. – Речено-сторено!

И геройски разтвори вратите на мистър Юберман, на своя началник.

Кабинетът беше още празен. Но Юберман трябваше да се появи всеки момент. И когато се появи, Томас Кармоди ще му каже: „Мистър Юберман, вие, разбира се, можете да ме изхвърлите веднага на улицата, но съм длъжен да ви разкрия истината: устата ви мирише отвратително!“... И след пауза още един път така. „Мирише отвратително!“ А след това: „Но аз намерих...“

В мечтите всичко е просто, но когато дойде до дела? Ако си Истински Мъж, нищо не може да те спре, когато си се наел да се бориш за внедряване на най-новите постижения на хигиената и за

собственото си издигане напред и нагоре! Кармоди вече усещаше устременият към него погледи на тези полулегендарни личности – техни величества Промислениците.

– Привет, Карми! – изстреля Юберман, влизайки с големи крачки в кабинета. (Красив човек с орлов профил, с леко прошарени бакембарди – благороден признак за високо положение. Рогова рамка на очилата с три сантиметра по-широка от рамката на Кармоди!).

– Мистър Юберман – започна с треперящ глас Кармоди. – Разбира се, вие можете да ме изхвърлите на улицата, но аз...

– Кармоди – прекъсна го началникът. Гръдният му баритон прекъсна слабичкия фалцет на подчинения, както хирургическият скалпел марка „Персона“ разсича повехналата плът. – Кармоди, днес аз открих най-възхитителната паста за зъби! „Целуни ме!“ Моят дъх час след час става все по-благоуханен. Препоръчвам ви я!

Фантастична развръзка: шефът сам се бе натъкнал на същата паста, която Кармоди се готвеше да му натрапи, за да получи своето! И тя наистина действуваше. От устата на Юберман вече не дъхтеше на помийна яма след дъжд. Сега го чакаха сладки целувки. От момичета, разбира се. Нямаше намерение да се целува с Кармоди.

– Чували ли сте за тази паста? – И Юберман излезе, без да дочака отговор.

Кармоди се усмихна тъжно. Отново бе претърпял поражение, но от това му стана по-леко. Светът на потреблението се оказа ужасен и фантастично уморителен. Може да е добър за хора от друг сорт, но Кармоди не беше от същото тесто. Значи, стига!

Той знаеше, че ще му бъде жал да се раздели със своите потребителски придобивки, с велуреното си кепе, с просвяткащата вратовръзка и с портфейла „Всичко мое нося със себе си“, със стереоуредбата КЛХ–24 и особено с най-модно скроената полушубка с разкошна яка „Лейкленд“.

– Е-е... Колкото по-зле, толкова по-добре! – каза си Кармоди.

– Наистина ли? Гледай го ти! – каза единият Кармоди на Другия.

– Пък много бързо се приспособи тук, а?

Двамата Кармоди се погледнаха един друг с разбиране, направиха равносметка и се сляха.

– Сизрайт! Изведете ме от тук...

Глава 22

С обичайната си точност Сизрайт го прехвърли на следващата от вероятните Земи. Преместването стана по-бързо и от мигване – толкова бързо, че времето се плъзна назад и остана нещичко от него: Кармоди изохка, преди да го тласнат. От това възникна противоречие, много малко, но все пак противозаконно! Обаче Сизрайт оправи нещата, като го избърса и началствата не усетиха нищо. Всичко мина без последствия, ако не се броят дупчиците в пространство-времето, които Кармоди дори не забеляза.

Той се намери в малко градче. Не беше трудно да го познае: Мейплууд, щат Ню Джърси. Кармоди бе живял в него от третата до осемнадесетата си година. Да, това беше неговият дом, ако въобще някога бе имал дом.

Или по-точно, това беше неговият дом, ако Мейплууд беше Мейплууд.

Кармоди стоеше на ъгъла на Дюранд-род и Мейплууд авеню – точно срещу него беше търговският център, зад него – покрайнините с многобройните кленове, дъбове, орехи и брястове. Вдясно – читалнята „Християнска наука“, вляво – железопътната гара.

– Е, как сме, пътешественико? – произнесе глас изпод дясното му рамо. Кармоди погледна надолу и видя в ръката си красив транзистор. Естествено, беше Наградата.

– Ти пак си се изменил!

– Такъв съм си, метаморфичен по природа – каза Наградата. – Променям се, без сам да го очаквам. Нима трябва непрекъснато да ти напомням за присъствието си?

– Би било по-удобно – отбеляза Кармоди.

– Гордостта не ми позволява да се натрапвам – каза Наградата. – Озовавам се, когато ме повикат. А щом не ме викат, значи не съм нужен. По време на последния ни престой в онази Земя ти въобще нямаше нужда от мен. Затова ходих с приятели да пийнем нещо.

– Добре, добре! Остави ме сега да се съсредоточа!

– Няма да продумам дума. Само искам да те попитам: върху какво ще се съсредоточиш?

– Това място прилича на родния ми град – каза Кармоди. – Искам да разбера: той ли е или не е.

– Толкова ли е трудно? – попита Наградата. – Който знае как изглежда родният му град, ще си го познае.

– Когато живеех в него, не го разглеждах. А откак съм го напуснал, съм го и забравил.

– Е, ако сам не можеш да познаеш кой дом е твоят и кой не е, никой не може да ти помогне. Надявам се, че го помниш?

– Помня го – каза Кармоди и изведнъж с ужас помисли, че навярно няма да успее да намери своя истински дом. И той пое бавно по Мейплууд авеню.

Глава 23

Като че ли всичко беше както трябва да бъде. През деня в Мейплуудския театър въртяха на екрана „Сага за Елефантина“, италианско-френски филм на Жак Мара, блестящия млад режисьор, който вече беше дал на света сърцераздиращия филм „Песента на моите язви“ и комедията „Париж – четири пъти Париж“. На сцената гастролираше – „минавайки, само един път!“ – новата вокална група „Яконен и Фунги“.

Кармоди се спря пред галантерийния магазин на Марвин и заразглежда витрината. Видя мокасини, джинси с етикет „Кучешка дрипа“, шалчета със странни картинки и бели ризи с двойна яка. В съседство, в книжарницата, Кармоди поразгърна последната книжка на „Колерса“, прелисти „Либерти“, забеляза още „Манси“, „Черният котарак“ и „Шпионин“. Току-що беше пристигнало утринното издание на „Сан“.

– Е? – попита Наградата. – Твоят град ли е?

– Рано е да се каже – отвърна Кармоди. – Но изглежда, че е същият.

Той пресече улицата и надникна в закусвалнята на Едгар. Не се беше изменила ни най-малко. На столче седеше и дъвчеше содена питка миловидна девойка – Кармоди веднага я позна.

– Лана Търнър? Как я караш, Лана?

– Екстра, Том. Къде беше изчезнал?

– Бях се заплеснал по нея в последния клас – обясни Кармоди на Наградата, като излезе от закусвалнята. – Забавно е като си спомниш всичко това!

– Забавно, забавно! – със съмнение каза Наградата.

На следващия ъгъл, където Мейплууд авеню пресичаше Саутс Маунтън род, стоеше полицаи. Между две размахвания на палката, той се усмихна на Кармоди.

– А това е Бърт Ланкастър – каза Кармоди. – Той беше несменяем защитник в най-добрия отбор през цялата история на училището „Колумбия“. Погледни вълн! Там стои човекът, който ми махна с ръка, преди да влезе в железарския магазин. Това е Клифърд Уеб, директорът на училището ни. А виждаш ли блондинката под прозореца? Джин Харлоу, беше сервитьорка в ресторанта. Тя... – Кармоди понижи глас, – всички казват, че шавала.

– Познаваш маса хора – каза Наградата.

– Естествено! Нали съм израсъл тук. Мис Харлоу отива в салона за разкрасяване на Пиер.

– Ти познаваш и Пиер.

– Че как! Сега е фризьор, но по време на войната беше участник във френската Съпротива. Чакай, как му беше фамилното име... Аха, спомних си! Жан-Пиер Омон, така се казва. По-късно се ожени за Керъл Ломбард, една от местните.

– Много интересно – каза със скука в гласа Наградата.

– Да, за мен е интересно. Ето още един познат... Добър ден, господин кмете!

– Добър ден, Том – отвърна мъжът, като си повдигна шапката, докато отминаваше.

– Това е Фредерик Марч, нашият кмет – обясни Кармоди. – Страшна личност. Още помня кавгите му с тукашните радикали. Паул Муни, не си го чувал, нали?

– Да, да, само че не е точно тъй – каза Наградата. – Нещо не е както трябва. Не мислиш ли?

– Че защо! Казвам ти, че съм израсъл с всички тези хора. Познавам ги по-добре от себе си. Ето я и Полет Годард, там горе! Беше помощничка на библиотекаря. Ей, Полет!

– Здравей, Том! – отвърна жената.

– Не ми харесва тая работа – настояваше Наградата.

– Познавах се с нея много добре – каза Кармоди. – Беше в една компания с младеж от Мелбърн на име Хъмфри Богарт. Имаше вратовръзка на буболечки, представяш ли си? А веднъж се скарах с Лон Чени, училищния портиер. Дадох му да се разбере, между впрочем. Добре го помня, защото по това време ходех с Джин Хевок, а нейна най-добра приятелка беше Мирна Лой, а Мирна познаваше Богарт и...

– Кармоди! – прекъсна го с тревога Наградата. – Съвземи се! Чувал ли си някога за псевдоаклиматизацията?

– Не дрънкай врели-некипели! Казвам ти, че познавам тези хора! Тук съм израсъл и беше дяволски приятно да се живее в този град. Тогава хората не бяха лекета, а отстояваха нещата. Бяха личности, а не стадо!

– Сигурен ли си? Нали твойт хищник...

– По дяволите! Не искам повече да чувам за него! Виж, ето го Дейвид Нивън. Родителите му са англичани...

– Тези хора идват към теб!

– Естествено. Толкова време не са ме виждали!

Той стоеше на ъгъла, а хората прииждаха от всички посоки: от всички улички, улици, магазини и будки. Бяха стотици, буквално стотици, всички се усмихваха, стари добри приятели. Той забеляза Алън Лед, Дороти Ламур, Дари Бестер Креб. След тях Спенсър Трейси, Лайонел Баримор, Фред Бартоломю, Джон Уейн, Френсис Фармер¹.

– Нещо не е както трябва! – твърдеше Наградата.

– Всичко е наред! – твърдеше Кармоди. Около него се трупаха приятели с протегнати ръце. Никога не се бе чувствувал така щастлив, от както напусна родния си дом. Как можа да ги забрави? Но сега всичко се бе върнало отново.

– Кармоди! – извика Наградата.

– Какво има?

– Тук винаги ли свири такава музика?

– Какво дрънкаш?

– Музиката. Не я ли чуваш?

Едва сега Кармоди обърна внимание на музиката. Свиреше симфоничен оркестър, само че не можеше да се разбере откъде идват звуците.

– Отдавна ли свири?

– Още като се появихме. Когато тръгна по улиците, се чуваше биене на барабани. Когато минаваше край театъра, във въздуха

затръбиха тръби. Щом надникна в закусвалнята, дойде ред на стотици цигулки – една твърде сладникава мелодия. След това...

– Но това е музика към филми! – мрачно каза Кармоди. – Цялата тази помия се разиграва като по ноти, а аз не се и усещам!

Франшо Тон го докосна за ръкава. Гери Купър сложи лапата си на рамото му. Лейърд Грегър го обгърна като мечка. Шърли Темпл се вкопчи в десния му крак. Останалите настъпваха все по-плътно и по-плътно, все така усмихнати...

– Сизрайт! – закрещя Кармоди – Сизрайт, за бога!...

ЧАСТ V. ЗАВРЪЩАНЕ НА ЗЕМЯТА

Глава 24

Отново Кармоди попадна в Ню Йорк, сега на ъгъла на Ривърсайд-Драйв и 99-а улица. Вляво на запад слънцето се спускаше зад „Хоризонт-Хаус“, а вдясно с цялата си красота сияеше рекламният надпис „Спрей“. Леките струи на изгорелите газове замислено поклащаха листата на дърветата на Ривърсайд-Парк, облечени в зеленина и сажди. Диви крясъци на истерични деца се примесваха с виковете на също толкова истерични родители.

– Това ли е домът ти? – попита Наградата.

Кармоди погледна надолу и видя, че Наградата отново се беше променила – сега беше часовник „Дик Треси“ със скрит стереорепродуктор.

– Прилича на моя – каза Кармоди.

– Интересно място – отбеляза Наградата. – Оживено. Харесва ми.

– Аха! – рече неохотно Кармоди, без съвсем да разбира какви чувства изпитва, подушил дима на родината.

Той тръгна към центъра. В Ривърсайд-Парк пламнаха светлини. И майките с детски колички побързаха да го отстъпят на бандитите и на полицейските патрули. Смогът пълзеше безшумно като котка. През него къщите изглеждаха като заблудили се циклопи.

Отпадните води весело бягаха по Хъдзън, а Хъдзън весело се вливаше във водопроводните тръби.

– Ей, Кармоди!

Кармоди се обърна. Настигна го мъж в протритото палто. Носеше чехли, бомбе и бяло шалче около врата. Кармоди позна Джордж Марунди, художник, не от процъфтяващите.

– Здравей, старче – приветствува го Марунди с протегната ръка.

– Здравсти – отвърна Кармоди, усмихвайки се заговорнически.

– Как живееш, старче? – попита Марунди.

– Сам знаеш – каза Кармоди.

– Откъде да зная – каза Марунди – когато и твоята Елен не знае.

– Е, да!

– Факт! Слушай, у Дик Тейт в събота ще бъдем по мъжки. Ще дойдеш ли?

– Факт! А как е Тейт?

– Сам знаеш.

– Ох, зная! – каза с горест Кармоди. – Все така ли е?

– Ти какво мислиш?

Кармоди сви рамене.

– Няма ли да ме представиш? – намеси се Наградата.

– Мирувай! – прошепна Кармоди.

– Ей, старче, какво е това, а? – Марунди се наведе и се втренчи в лакъта на Кармоди. – Магнитофонче, нали? Браво, старче! Брависимо! С програма е, нали?

– Не съм с програма – каза Наградата. – Автономен съм!

– Гледай ти! – възкликна Марунди. – Я гледай! Ей, ти, Мики Маус, какво можеш още?

– Що не си гледаш работата! – озъби се Наградата.

– Млъквай! – прошепна заплашително Кармоди.

– Брей, брей! – възхити се Марунди. – Сербез хлапак! Нали, Кармоди?

– Сербез е – съгласи се Кармоди.

– Откъде го намери?

– Намерил? От там, откъдето бях.

– Нямаше ли те? Ето защо не съм те виждал почти половин година.

– Вероятно заради това – каза Кармоди.

– Къде беше?

Кармоди се готвеше да му каже, че през цялото време е бил в Майями, но някой го дръпна за езика.

– Пътешествувах из Вселената – изтърси той, – видях жителите на Космоса. Те са също толкова реални, колкото сме и ние, нека всички го знаят.

– Виж ти! – подсвирна Марунди. – Значи и ти „тръгна на пътешествия“!²

– Да, да, пътувах...

– Екстра! Като че ли се откъсваш, като че ли политаш, всички твои молекули се сливат с молекулите на света и се пробуждат тайнствените сили на плътта...

– Не е точно тъй – прекъсна го Кармоди. – Аз опознах силата на тези същества. В самите молекули, уви, няма нищо друго освен атоми. Открих реалността на другите, но същността им можах да усетя само със собствената си...

– Слушай, старче, май че си намерил истински „капки“, а не разреден боклук? Откъде си ги достави?

– Капките на чистия опит се придобиват от боклука на събитията – каза Кармоди. – Всеки иска да се добере до същността на нещата, но тя се разкрива само на избраници.

– Криеш, а? – закиска се Марунди. – Добре, старо. Всички го правят сега. Нищо. Аз се задоволявам с това, което ми попадне, не „пътувам“ лошо.

– Съмнявам се.

– Не се съмнявам, че се съмняваш. Шегувай се ти с това! Къде си тръгнал, на откриването ли?

– Какво откриване?

Марунди облещи очи!

– Старче, ти до такава степен си се разпътувал, че вече нищо не знаеш! Днес се открива най-значителната художествена изложба на нашето време, а може би на всички времена и народи.

– Що за перла на творението е тя?

– Тъкмо съм тръгнал – каза Марунди. – Защо не дойдеш?

Наградата започна да квичи, но Кармоди вече беше потеглил. Марунди му сервираше свежи клюки: за това как Комисията за

антиамериканска дейност го обвинила в антиамериканизъм, но делото, разбира се, не дало никакъв резултат, въпреки че комисията продължила да го подозира; за новия сензационен проект за замразяване на хора; за това как пет въздушно-десантни дивизии успели да убият пет партизани на Виетконг; за дивия успех на многосерийния телевизионен филм на Би-Би-Си „Чудесата на златния век на капитализма“. Сред всичко това Кармоди узна накрая за безпрецедентния патриотизъм на „Дженеръл Мотърс“, изпратил полк от мисионери на границата с Кампучия. И така те стигнаха до 106-тата улица.

Докато Кармоди бе отсъствувал, няколко къщи бяха съборени и на тяхно място бе израсло ново съоръжение. Отдалеч приличаше на замък.

– Работа на великия Делваню – каза Марунди, – автора на „Капката на Смъртта-66“, знаменитото нюйоркско пътно платно, по което никой още не е преминал от единия до другия му край без авария. Същият Делваню, който проектира кулите Флеш Поинт в Чикаго, единствените вертепи в света, които направо и гордо бяха замислени именно като най-съвременните вертепи и бяха обявени за „неподменяеми“ от Президентската комисия по художествени престъпления в Урбанамерика.

– Да, спомням си. Уникално постижение – съгласи се Кармоди. – А това как се нарича?

– Шедьовърът на Делваню, неговият опус магнус. Това, драги, е Дворец на Боклуците!

Пътят към Двореца минаваше изкусно през яйчени черупки, кори от портокали, костилки от авокадо и изядени раковини от стриди.

Той прекъсваше при парадния вход, чиито двери бяха инкрустирани с ръждясали пружини от матрак. Над колонадата с полирани херингови глави беше изписан девизът: „Чревоугодничеството не е порок, умереността не е добродетел“.

Като минаха портала, Кармоди и художникът пресякоха открития двор, където весело свистеше фонтан от напалм. Преминаха през залата, направена от изрезки от алуминий, тенеке, полиетилен, полиформалдехид, поливинил, отпадъци от бакелит и бетон. От залата тръгваха във всички посоки галерии.

– Харесва ли ти? – попита Марунди.

– Н-не зная – каза Кармоди. – Какво представлява всичко това?

– Музей. Първият в света музей на човешките отпадъци.

– Виждам. А как се отнесоха към тази идея?

– За всеобщо учудване, с най-голям ентузиазъм. Разбира се, ние, художниците и интелектуалците, знаехме, че всичко е правилно. Въпреки това не очаквахме, че широката публика ще ни разбере така скоро. Но тя се оказа с добър вкус, бързо схвана същността. Бързо почувствува, че именно това е истинското изкуство на днешния ден.

– Почувствува? Мен също не ми се нрави...

– Не знаех, че си реакционер в естетиката!... Какво тогава ти харесва? Може би гръцките статуи или византийските икони?

– Не, разбира се. Но защо трябва да ми харесва тъкмо това?

– Защото, Кармоди, то е истинското лице на нашето време, а правдивото изкуство идва от реалността. Хората не обичат да гледат реалността в очите. Те се отвръщат от отпадъците – от тази неизбежна последица от техните наслади. Какво е отпадъкът? Това

е паметник на потреблението! „Не искай и не хвърляй“ – такъв е вечният завет. Но той не е подходящ за нашата ера. Ти питаш: „Защо да се говори за отпадъците?“ Че какво? Я виж как говорим за пола, за насилието и за други важни неща!

– Ако въпросът се поставя така, тогава всичко изглежда в реда на нещата – каза Кармоди. – И все пак...

– Върви след мен, гледай и мисли! – подкани го Марунди. – И смисълът на видяното ще се издигне в мозъка ти като планина от боклук!

Те минаха в Залата на Външните Шумове. Тук Кармоди чу солото на клозетна раковина и улична сюита: алегрото на автомобилните мотори, скерцото на авариите и утробния рев на тълпата. В анданте се въздигна темата на спомените: грохота на винтомоторен самолет, тътнежа на боен чук и могъщия шум на компресора. Марунди отвори вратата „бум-рум“ – магнитофон, но Кармоди бързо изскочи оттам.

– Правилно – отбеляза Марунди. – Опасно е. Но мнозина могат да прекарат тук по пет-шест часа.

– Какво вие така?

– Това са записи на знаменити гласове – поясни Марунди. – Първият глас е на Еда Брен, полузащитника на „Грин Бей Пекърс“. Онзи пискливият, виещият е синтетичен звуков портрет на последния кмет на Ню Йорк. Това пък е гвоздеят на програмата: влюбеното мъркане на боклукчийския камион, когато гълта отпадъците. Прелестно, а? Сега напред! На изложбата на празни бутилки от уиски. Над нея е звукообонятелното копие на метрото –

най-точно до последния щрих. Атмосферата е наситена с всички димни газове на Уестингхаус.

– Уф! – изпъшка Кармоди. – Да се махаме!

– Обезателно. Но почакай минутка, това тук е галерията на стенните надписи.

Сега Марунди се обърна към Кармоди и каза назидателно:

– Драги мой, гледай и знай! Това е вълната на бъдещето. Някога хората са се съпротивлявали на изобразяването на действителността. Тези дни са отминали. Сега знаем, че изкуството само по себе си е вещ, с всичките си тенденции към излишества. Не поп-арт, бързам да отбележа, не изкуство на преувеличения и издевателствата. Нашето изкуство е популярно, то просто съществува. В нашия свят ние приемаме без уговорки неприемливото и по този начин утвърждаваме естествеността на изкуството.

– Именно това не ми харесва – каза Кармоди. – Ей, Сизрайт!

– Какво си се развикал? – попита Марунди.

– Сизрайт! Сизрайт! Измъкни ме по дяволите от тук!

– Побъркал се е! – завика Марунди. – Има ли тук лекар?

Веднага се появи нисичък слаб човек в престилка. Той държеше малка черна чанта със сребърен етикет, върху който пишеше „Малка Черна Чанта“.

– Аз съм лекар – каза лекарят. – Позволете да ви прегледам.

– Сизрайт! Къде сте, дявол да ви вземе?!

– Хм-хм, да – проточи докторът. – Симптоми на халюцинаторно заболяване... М-да. Обърнете си главата. Минутка... М-да... Удивително! Бедният, сякаш е създаден за халюцинации!

– Докторе, можете ли да му помогнете? – попита Марунди.

– Повикахте ме тъкмо на време – каза докторът. – Засега положението е все още поправимо. Имам чудесно лекарство.

– Сизрайт!

Лекарят извади от Малката Черна Чанта спринцовка.

– Стандартно освежаващо средство – каза той на Кармоди. – Не се бойте. Не може да стори нищо дори на бебе. Приятна смес от ЛСД, барбитурати, амфетамини, транквилизатори, психоелеватори, стимулатори и други полезни препарати. И съвсем мъничко арсен, за да ви блестят косите. Спокойно.

– Проклятие! Сизрайт! По-скоро от тук!

– Не се вълнувайте, съвсем не боли! – дрънкаше докторът, като насочваше спринцовката.

И точно в този момент или почти в същия момент Кармоди изчезна.

Ужас и смайване обхвана Двореца на Боклуците, но след това всички дойдоха на себе си и отново се възцари олимпийско спокойствие.

Що се отнася до Кармоди, свещеникът каза за него: „О, най-достойний, сега твоят дух се възнесе в онова царство, където е сторено място за всички излишни на този свят!“

А самият Кармоди, хванат здраво от верния Сизрайт, потъна в бездните на безкрайните светове. Той се носеше в посока, която най-добре се характеризира с думите „надолу“ – през милиарди вероятни земи към купчината от малковероятни, а от тях – към облаците от невероятни и невъзможни.

Наградата се сърдеше:

– Това беше твойт собствен свят, ти избяга от своя дом, Кармоди!
Съзнаваш ли го?

– Да, съзнавам го.

– И вече няма връщане назад.

– Съзнавам и това.

– Може би си мислиш, че ще намериш някакъв рай? – питаше насмешливо Наградата.

– Не.

– Тогава?

Кармоди поклати глава и не отвърна нищо.

– С една дума, забрави всичко! – каза Наградата с тъга. – Хищникът е тук някъде, своята неизбежна смърт.

– Знам – каза Кармоди. – Постигнал съм вече всичко. Не може да се оцелее в тази Вселена.

– Това не е разумно – каза Наградата. – Ти пропусна всичко!

– Не съм съгласен – усмихна се Кармоди. – Позволи ми да отбележа, че в тази секунда съм все още жив!

– Но само за дадения момент!

– Винаги съм бил жив само в дадения момент – каза Кармоди. – И не съм разчитал на повече. Това беше и моята грешка – да чакам голямото. Възможностите са си възможности, а реалността – реалност. Такава е истината.

– И какво ти дава това мигновение?

– Нищо – каза Кармоди. – И всичко.

– Не мога вече да те разбирам – каза Наградата. – Нещо в тебе се е променило. Какво?

– Най-незначителното – каза Кармоди. – Просто махнах с ръка на вечността: всъщност никога не съм я имал. Просто излязох от играта, с която боговете се забавляват на своите небесни панаири. Не ме вълнува повече под коя черупка се крие зрънцето на безсмъртието. Нямам нужда от безсмъртие. Имам само един миг и той ми е достатъчен.

– Блажени Кармоди! – каза саркастично Наградата. – Само един дъх те отделя от смъртта. Какво ще направиш с твоя жалък миг?

– Ще го изживея – каза Кармоди. – За какво друго служат миговете?

¹ Вестниците и списанията, за които става дума, са прекратили отдавна съществуването си. А всички „приятели“, които среща Кармоди в илюзорния град на своето детство, са известни в миналото кинозвезди. – Бел. прев.

² „Тръгвам на пътешествие“ – да стане човек наркоман, употребяващ ЛСД (жарг.) – Бел. прев.

